

Tómacs Tibor

L^AT_EX

Utolsó módosítás: 2019.04.15. 12:49

```
\documentclass{article}
\usepackage[T1]{fontenc}
\usepackage[english]{babel}
\begin{document}
Hello Eszterházy Károly
University!
\end{document}
```

```

\documentclass{article}
\usepackage[TI]{fontenc}
\usepackage[english]{babel}
\begin{document}
Hello World!
\end{document}

```

```

\documentclass[12pt,twoside]{report}
\usepackage[TI]{fontenc}
\usepackage{fancyhdr}
\usepackage[unicode,colorlinks,linktocpage,allcolors=blue,pdfstartview=FitH,
bookmarksnumbered]{hyperref}
\usepackage[a4paper,top=40mm,bottom=40mm,inner=40mm,outer=30mm,headsep=8mm,
headheight=15pt]{geometry}
\PassOptionsToPackage{defaults=hu-min}{magyar.ldf}
\usepackage[magyar]{babel}
\usepackage{huLipsum}
\pagestyle{fancy}
\fancyhf{}
\fancyhead[LE,RO]{\normalfont\normalsize\thepage}
\fancyhead[RE]{\noupเปอร์case{\sfamily\small\leftmark}}
\fancyhead[LO]{\noupเปอร์case{\sfamily\small\rightmark}}
\title{Sablon a report dokumentumozstály használatára}
\author{Tömács Tibor}
\date{2019}

```

```

\begin{document}
\maketitle
\tableofcontents

\chapter*{Bevezetés}
\markboth{Bevezetés}{Bevezetés}
\hulipsum

```

```

\chapter{Fejezet címe}\label{fejezet-pelda}
\section{Szakasz címe}
\hulipsum

```

```

\Az{\ref{fejezet-pelda}}.-fejezetben \dots

```

```

Lásd még \cite[27-oida]{DAROCZY}.
Ajánlott feladatgyűjtemények: \cite{DENKINGER,SOLT}.

```

```

\begin{thebibliography}{3}
\bibitem{DAROCZY} \textsc{Daróczy Zoltán}: \emph{Mérték és integrál},
Budapest, 1984, Tankönyvkiadó.
\bibitem{DENKINGER} \textsc{Denkinger Géza}: \emph{Valószínűségsszámítási
gyakorlatok}, Budapest, 1986, Tankönyvkiadó.
\bibitem{SOLT} \textsc{Solt György}: \emph{Valószínűségsszámítás}, Budapest,
1993, Műszaki Könyvkiadó.
\end{thebibliography}
\end{document}

```

```

\documentclass{article}
\usepackage[TI]{fontenc}
\PassOptionsToPackage{defaults=hu-min}{magyar.ldf}
\begin{document}
Hello, világ!
\end{document}

```


MATEMATIKAI ÉS INFORMATIKAI INTÉZET

Tómacs Tibor

L^AT_EX

EGER, 2019

© Tómacs Tibor, 2019

A könyv minden részlete \LaTeX -ben készült, beleértve a borítót és az ábrákat is. Ez alól csak az Eszterházy Károly Egyetem logója, Donald Ervin Knuth, Leslie Lamport fotói és Duane Bibby rajza kivételek.

A könyv szabadon letölthető az alábbi linkről:
<http://tomacstibor.uni-eger.hu/tananyagok/LaTeX.pdf>

Utolsó módosítás: 2019. április 15. 12:49

Tartalomjegyzék

Előszó	11
Jelölések	12
1. Bevezetés	13
1.1. A \LaTeX koncepciója és jellemzői	14
1.2. \TeX -disztribúciók	14
1.3. \LaTeX editorok	15
1.4. \LaTeX használata online és mobil eszközökön	15
1.5. Telepítés	15
1.6. \LaTeX -csomagok frissítése	16
1.7. A \TeX Live verziófrissítése illetve eltávolítása	17
1.8. Fontosabb fájlkiterjesztések	17
1.9. A \TeX -rendszer fontosabb programjai	17
1.10. TeXstudio beállítások	20
2. Az első lépések	21
2.1. A \LaTeX alapfogalmai	21
2.1.1. Parancs	21
2.1.2. Kötelező argumentum	21
2.1.3. Opcionális argumentum	22
2.1.4. Környezet	22
2.1.5. Blokk	22
2.1.6. Deklarációs parancs	23
2.1.7. Komment	23
2.1.8. Dokumentumosztály, preambulum, dokumentumtest	23
2.1.9. Csomag	24
2.2. Fontosabb standard dokumentumosztályok	24
2.3. Az első dokumentum elkészítése	25
3. A dokumentum nyelve	29
3.1. A babel csomag	29
3.2. A szavak elválasztása	30
3.3. Sorvégi túlcsoordulás	32
3.4. A magyar.ldf aktív karakterei	32
4. Alapvető formai elemek	34
4.1. Karakterek	34
4.1.1. Foglalt karakterek	34
4.1.2. Ékezetes betűk	34

4.1.3.	Speciális betűk	35
4.1.4.	Kerning	35
4.1.5.	Ligatúrák	35
4.1.6.	Különleges karakterek	36
4.2.	Szóközök	37
4.3.	Központozás	38
4.3.1.	Pont, vessző, kettőspont, pontosvessző, kérdőjel, felkiáltójel	38
4.3.2.	Kötőjel	38
4.3.3.	Nagykötőjel	38
4.3.4.	Gondolatjel	39
4.3.5.	Kvirtmínusz	39
4.3.6.	Zárójelek	39
4.3.7.	Hármaspont	39
4.3.8.	Idézőjel	39
4.4.	Betűváltozatok	40
4.4.1.	Osztályozás	40
4.4.2.	Kurzív kiegyenlítés	42
4.4.3.	Kiemelés	42
4.5.	Betűméretek	44
4.5.1.	Alapbetűméret	44
4.5.2.	Betűméretet beállító deklarációs parancsok	44
4.5.3.	Relatív betűméretek	45
4.5.4.	Abszolút betűméretek	45
4.6.	Térközök	45
4.6.1.	Fix méretű vízszintes térközök	45
4.6.2.	Rugalmas méretű vízszintes térközök	46
4.6.3.	Fix méretű függőleges térközök	47
4.6.4.	Rugalmas méretű függőleges térközök	47
4.6.5.	Sortávolság	47
4.7.	Törések	48
4.7.1.	Sortörések	48
4.7.2.	Oldaltörések	48
4.8.	Bekezdések	49
4.8.1.	Bekezdések balra zárása	50
4.8.2.	Bekezdések jobbra zárása	50
4.8.3.	Bekezdések középre zárása	50
4.8.4.	Többsoros idézetek	51
4.8.5.	Versek	51
4.8.6.	Párbeszéddek	52
4.9.	Tabulálás	52
4.10.	Lábjegyzetek	53
4.11.	Széljegyzetek	55
4.12.	Színek kezelése	55
4.12.1.	Színmodellek és paraméterek	55
4.12.2.	Színnevek	56
4.12.3.	Színes szöveg	57
4.12.4.	Szöveg kiemelése színes háttérrel	57
4.12.5.	Szöveg kiemelése színes aláhúzással	58

4.12.6.	Színes lapok	58
4.13.	Dátumtípusok	58
4.14.	Számírás	59
4.15.	Mértékegységek	60
5.	Oldalak kinézete	62
5.1.	Oldalak szerkezete és méretei	62
5.2.	Oldalak nagyítása/kicsinyítése	63
5.3.	Többhasábos szedés	64
5.4.	Oldal elforgatása	64
5.5.	Méretek ellenőrzése	65
6.	Kereszthivatkozások	67
6.1.	Címkék	67
6.2.	Hivatkozás címkézett elemekre	68
7.	Listák	70
7.1.	Számozatlan listák	70
7.1.1.	Felsorolásjelek megváltoztatása	70
7.1.2.	Számozatlan listák extra térközök nélkül	72
7.2.	Leíró listák	72
7.3.	Számozott listák	73
7.3.1.	Számozott listák számozási stílusának megváltoztatása	74
7.3.2.	Hivatkozás számozott listaelemre	78
7.3.3.	Számozott listák extra térközök nélkül	79
7.3.4.	Sorfolytonos számozott listák	80
8.	Képek	81
8.1.	Kép beillesztése	81
8.2.	Hát- illetve előtérbe illesztés	83
8.3.	Külső pdf oldalak beszúrása	83
9.	Ábrák készítése	84
9.1.	Koordináta-rendszer, referenciapont és vonalvastagság	84
9.2.	Szakaszok, törött vonalak és vektorok	85
9.3.	Körvonalak	87
9.4.	Lekerekített sarkú téglalapok	88
9.5.	Bézier-görbék	89
9.6.	Útvonalak	90
9.7.	Vonalak végeinek és útvonalak csatlakozási pontjainak stílusa	92
9.8.	Betűk elhelyezése ábrában	94
9.9.	Koordináta megadása hosszmérettel	95
10.	Táblázatok	97
10.1.	Példatáblázatok	97
10.2.	Hosszú táblázatok	103
10.3.	Kiadói minőségű táblázatok	104
10.4.	Táblázatok alapvonalhoz igazítása	105

11. Objektumok úsztatása	107
11.1. Képek és táblázatok úsztatása	107
11.2. Úsztatott objektumok címkézése	108
11.3. Saját úsztatott objektumok létrehozása	110
11.4. Úsztatás mellőzése	110
11.5. Objektumok körbefuttatása szöveggel	110
12. Dobozok	112
12.1. Egysoros dobozok	112
12.2. Bekezdésdobozok	114
12.3. Vonaldobozok	116
12.4. Dobozok nyújtása, tükrözése	116
12.5. Dobozok átméretezése	117
12.6. Dobozok forgatása	117
12.7. Doboz méreteinek nullázása	118
12.8. Láthatatlan dobozok	119
13. Verbatim, programkód, URL	121
13.1. Verbatim	121
13.2. Verbatim szöveg kiírása fájlba	123
13.2.1. A filecontents csomag	123
13.2.2. A newfile csomag	123
13.2.3. Az answers csomag	124
13.3. Programkódok	125
13.4. URL címek megadása	131
14. Képletek	132
14.1. Matematikai mód	132
14.2. Matematikai betűváltozatok	135
14.3. Kalligrafikus, dupla szárú betűk és fraktúrák	136
14.4. Matematikai ékezetek	136
14.5. Görög betűk	136
14.6. Műveleti jelek	137
14.7. Relációjelek	137
14.8. Közöséges matematikai jelek	139
14.9. Három pont	139
14.10. Matematikai zárójelek	140
14.11. Esetek szétválasztása	143
14.12. Matematikai jelek több szerepben	144
14.13. Változó hosszúságú vízszintes jelek	145
14.14. Gyökvonás	146
14.15. Mátrixok	147
14.16. Matematikai jelek egymásra helyezése	148
14.17. Matematikai indexek	149
14.18. Törtek, binomiális együtthatók	150
14.19. Operátorok, függvények	152
14.19.1. Nagy operátorok	152
14.19.2. „Nolimits” függvények	152
14.19.3. „Limits” függvények	153

14.19.4. Új függvények definiálása	154
14.19.5. Differenciál operátor, differenciálás	155
14.20. Képletek bekeretezése	156
14.21. Kommutatív diagramok	157
14.22. Kiemelt képletek sorszámozása	157
14.23. Képletek eltörése	159
14.24. Több képlet egymás alatt	161
14.25. Több képlet egymás alatt illesztéssel	164
14.26. Részformulák számozása	170
14.27. Oldaltörés többsoros képletekben	171
14.28. Táblázat matematikai módban	171
15. További formai elemek	173
15.1. Görög betűk	173
15.2. Cirill betűk	174
15.3. Gótikus írás	175
15.4. Iniciálék	175
15.4.1. Latin iniciálé	175
15.4.2. Díszes latin iniciálé	175
15.4.3. Gótikus iniciálé	176
15.4.4. Díszes gótikus iniciálé	176
15.5. Betűk kontúrozása és árnyékolása	177
15.6. Alá- és fölhúzás egyszerre	178
15.7. Dátumtípusok automatikus toldalékolása	179
15.8. Számok automatikus toldalékolása	179
15.9. Lorem ipsum	179
15.10. T _E X-hel kapcsolatos logók	180
15.11. Vonalazott lapok	180
15.12. Négyzetrácsos lapok	181
15.13. Az oldal két pontjának összekötése vonallal	181
15.14. Nem vízszintes alapvonalú szöveg szedése	182
15.15. A pdf készítésének ideje óra percben	184
15.16. QR-kód	185
15.17. Vonalkód	185
15.18. Vízjel	186
15.19. Különleges bekezdések	187
15.20. Vágójelek nyomdai előkészítéshez	188
16. Strukturált művek	190
16.1. Főcím, címlap, kivonat	190
16.2. A főszöveg szintjei	191
16.3. Fattyúsorok	192
16.4. Fej- és láblécek	193
16.4.1. Alapbeállítások	193
16.4.2. Fej- és láblécek testreszabása	194
16.5. Jegyzékek	199
16.5.1. Tartalomjegyzék	199
16.5.2. Táblázatok jegyzéke	200
16.5.3. Ábrák jegyzéke	201

16.5.4.	Kódok jegyzéke	201
16.5.5.	Saját úsztatott objektumok jegyzéke	202
16.5.6.	Jegyzékek stílusának szerkesztése	202
16.6.	Tételszerű bekezdések	203
16.7.	Bibliográfia	208
16.7.1.	Bibliográfia készítése környezettel	208
16.7.2.	A biblatex csomag	210
16.8.	Tárgymutató	223
16.9.	Függelék	227
16.10.	Hosszabb művek szervezése	227
17.	Elektronikus publikáció	229
18.	Szakdolgozat készítése	232
19.	Prezentációk	234
19.1.	Témák	234
19.1.1.	Teljes témák	235
19.1.2.	Belső témák	236
19.1.3.	Külső témák	236
19.1.4.	Szintémák	236
19.1.5.	Betűtípus témák	237
19.2.	Keretek	237
19.3.	Egy keretben több dia	238
19.3.1.	Overlay specifikációk	239
19.3.2.	Diasorozat átlátszósága	240
19.3.3.	Overlay specifikációval rendelkező parancsok	240
19.4.	Diaváltás látványeffektekkel	242
19.5.	A prezentáció tagolása	242
19.5.1.	Címoldal	242
19.5.2.	A főszöveg tagolása	243
19.5.3.	Tartalomjegyzék	244
19.5.4.	Irodalomjegyzék	245
19.6.	Tartalmi elemek	246
19.6.1.	Listák	246
19.6.2.	Tömbök, tételszerű környezetek	247
19.6.3.	Dobozok	247
19.6.4.	Többhasábos terület	248
19.6.5.	Háttér	249
19.6.6.	Képek	249
19.6.7.	Animáció	250
19.6.8.	Videó	251
19.6.9.	Nagyítás	252
19.6.10.	Kereszthivatkozás	252
19.6.11.	Nyomógombok	253
19.6.12.	Keret ismétlése	254

20. A \LaTeX programozása	255
20.1. ASCII kódolás és kategória kódok	255
20.2. Hosszúságparancsok	258
20.3. Számlálók	259
20.4. Vezérlő utasítások	262
20.4.1. Feltételes utasítások	262
20.4.2. Esetszétválasztás	266
20.4.3. Ciklusok	267
20.5. Parancsok definiálása	268
20.6. Környezetek definiálása	273
20.7. Környezet horgonyok	276
21. Stílusfájlok írása	278
21.1. Csomag készítése	278
21.2. Dokumentumosztály készítése	280
22. Fontok kiválasztása	282
22.1. \LaTeX fontkatalógus	282
22.2. A forrásfájl fontkódolása és a \LaTeX belső kódkészlete	282
22.3. Globális beállítás	284
22.3.1. Család	284
22.3.2. Testesség	284
22.3.3. Alak	285
22.4. Lokális beállítás	285
22.5. Fontcsaládnév deklarációja	286
22.5.1. Több fontcsalád összevonása új néven	286
22.5.2. Új fontcsaládnév deklarációja	288
22.6. Új családosztály definiálása	289
22.7. Új testességsztály definiálása	290
22.8. Új alakosztály definiálása	291
22.9. Alapértelmezett osztálykombinációk bővítése	293
22.10. Fontok információi és tesztelése	293
22.11. Fontváltó csomagok	296
23. \XeLaTeX	297
23.1. Fordítás	297
23.2. Jellemzők	297
23.3. Fontok betöltése	298
23.4. Az ifxetex csomag	299
24. További információk	300
24.1. Hasznos csomagok	300
24.2. Szöveg másolása pdf-ből	301
24.3. A hyperref csomag egy hibája	301
24.4. Ha pdf-ben a betűk nem vektorgrafikusan jelennek meg	302
24.5. HTML oldalakon képletek megjelenítése közvetlenül \LaTeX forrásból	302
24.6. dottedtocline=fix	302
24.7. Ha a magyar nem alapnyelvként van beállítva	303
24.8. A TeX Live és a MiKTeX pdf tömörítési szintje	303

25. Linkek	304
25.1. Videóleckék	304
25.2. Gyakorlatok	304
25.3. Sablonok	305
25.4. T _E X-rendszerek	305
25.5. Installálás nélkül, online működő T _E X-rendszerek	305
25.6. Mobil eszközökön működő T _E X-rendszerek	305
25.7. T _E X-hez fejlesztett editorok	306
25.8. Leírások	306
25.9. L ^A T _E X oldalak	306
25.10. L ^A T _E X fórumok	307
25.11. L ^A T _E X fontok	307
25.12. Segédprogramok	307
Irodalomjegyzék	308

Előszó

Ebben a könyvben az Eszterházy Károly Egyetem „*Számítógépes szöveg- és kiadványszerkesztés*” című előadásainak és gyakorlatainak bővített tananyaga található, amely a L^AT_EX magas szintű dokumentumleíró nyelv világába vezeti be az Olvasót.

Ezzel a rendszerrel 1990-ben ismerkedtem meg. Azóta számos tananyagot, könyvet és cikket szerkesztettem vele. Több folyóirat technikai szerkesztőjeként rengeteg szerzők által elkövetett hibával találkozom, melyek számomra az oktatásban fontosak, hiszen így jobban látom, hogy mire kell a L^AT_EX tanításában nagyobb hangsúlyt fektetni. Ezt igyekeztem kamatoztatni ebben a leírásban is.

A könyvet próbáltam gyakorlatias oldalról megközelíteni, ugyanakkor kézikönyvként is használható. Néha nehéz megkerülni az elméletet. Így van ez a „*Bevezetés*” című fejezettel is, ahol az Olvasó sok olyan dologgal találkozhat, amit még a gyakorlatban nem próbált ki. Erre azért van szükség, mert a későbbiekben az itt bevezetett fogalmakat gyakran fogjuk használni.

Szeretném felhívni a figyelmet a [videóleckékre](#) és a [gyakorlatokra](#), melyek jelentősen megkönnyítik az önálló tanulást.

Reményeim szerint a kurzus elvégzése után az Olvasó természetesnek veszi majd, hogy szakdolgozatának vagy bármely más jellegű publikációjának, dokumentumának elkészítéséhez L^AT_EX-rendszert használ. Ha észrevétele, megjegyzése van, kérem írjon a tomacs.tibor@uni-eszterhazy.hu címre.

A L^AT_EX-rendszert használók többmilliós táborának jelmondatával kívánok az Olvasónak sok türelmet és kitartó munkát a tanuláshoz!

Dr. Tómacs Tibor
egyetemi docens

Jelölések

A \LaTeX -ben a szerkesztés során ún. parancsokat kell használni. Ezek általános leírására a következő példában látható jelölést vezetjük be:

```
\textbf{<szöveg>}
```

A `< >` jelek közé írt rész helyére olyan kódot kell beírni, melyet az adott parancs magyarázatánál adunk meg. Például ebben az esetben a `<szöveg>` helyére beírt betűket ez a parancs félkövéren fogja kiszedni. Példakódot a következő módon jelöljük:

```
\textbf{ABC}
```

Ennek eredménye így lesz jelölve:

ABC

A szerkesztési lehetőségeket ún. csomagokkal lehet bővíteni. Például az `\euro` parancs az `eurosym` csomag betöltésével használható, amit így fogunk jelölni:

```
\euro \in eurosym
```

A csomagokat többféle opcióval is be lehet tölteni. Például az `\ontoday` parancs csak a `babel` csomag `magyar` opciójával használható, amit így fogunk jelölni:

```
\ontoday \in [magyar]babel
```

A kódokban a következő példán látható módon ki fogjuk emelni az ún. kommenteket.

```
\title{Cím} % Itt kell beírni a címet!
```

Ha valamit parancssorba kell írni, azt a következő példán látható módon fogjuk jelölni:

```
latex dokumentum.tex
```

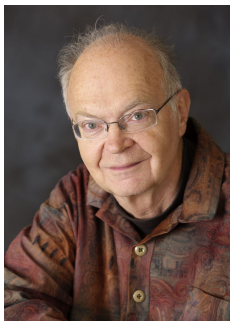
Egy program menüjére **Menü** **Almenü** **Alalmenü** formában utalunk, míg annak egy gombját **Gomb** módon jelöljük. A billentyűzet egy nyomógombjára **Billentyű** módon utalunk. Ha egyszerre több billentyűt kell megnyomni, akkor közéjük **+** jelet teszünk. Például **Ctrl** + **N**. A linkeket **ilyen színű szöveggel** jelöljük, míg a videókat a következő ábrára kattintva nézheti meg:

1. fejezet

Bevezetés

DONALD ERVIN KNUTH stanfordi matematikus 1977-ben egy olyan számítógépes programot fejlesztett ki, amely a nyomdászat minden tudását képes modellezni. Tette mind ezt azért, hogy „*A számítógép-programozás művészete*” című könyvét megfelelő formába önthesse. A programot a görög τέχνη (jelentése: művészet, mesterség; kiejtése: *techné*) szó első három betűjéből T_EX-nek keresztelte el, ami egyúttal a *text* (szöveg) szóra is utal. Így a kiejtése nem „teksz”, hanem „tekh”, mint a *technika* szóban. A T_EX márkajele egy egyszerű szövegfájlba TeX módon kell beírni.

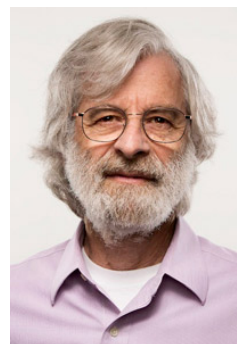

D. ERVIN KNUTH¹

Számítástechnikai hasonlaltal, a T_EX nevezhető a nyomdászat assemblerének is, mellyel minden tipográfiai feladat megoldható. Ezzel azonban csak fáradtságos úton, sok száz elemi parancs használatával tudunk dolgozni. Ezért szükség volt olyan makrócsomag létrehozására, mely magasabb szintű programozási nyelven, jóval könnyebben kezelhető.

Az első ilyen makrócsomagot maga Knuth írta, és Plain T_EX-nek nevezte el. Ennek a dokumentációját is elkészítette „*The T_EXbook*” címmel [4]. Egy másik makrócsomagot MICHAEL SPIVAK fejlesztett ki, melyet az American Mathematical Society (AMS) támogatott, és $\mathcal{A}\mathcal{M}\mathcal{S}$ -T_EX-nek nevezték el. Ez a fő hangsúlyt a matematikai képletek tipográfiájára helyezte. Magyar nyelven a Plain T_EX és az $\mathcal{A}\mathcal{M}\mathcal{S}$ -T_EX használatáról [3] ad rövid áttekintést.

Az általános tipográfiára LESLIE LAMPORT írt makrócsomagot L^AT_EX néven, aki 1989-ben visszavonult a fejlesztésétől. Ekkor a stanfordi T_EX-találkozó után létrejött egy munkacsoport, mely a L^AT_EX újraírását és kiterjesztését tűzte ki célul. 1994-ben jelent meg a L^AT_EX 2_ε (ejtsd: latekh kettő e), ami az $\mathcal{A}\mathcal{M}\mathcal{S}$ -T_EX tudását is magába olvasztotta. A L^AT_EX 2_ε folyamatosan bővül ún. csomagokkal, melyek bizonyos speciális feladatok elvégzését könnyítik meg. Mára a L^AT_EX 2_ε (a továbbiakban röviden csak L^AT_EX) vált a legnépszerűbb makrócsomaggá. A L^AT_EX márkajele egy egyszerű szövegfájlba LaTeX módon kell beírni.

LESLIE LAMPORT²

Amikor T_EX-rendszerről beszélünk, akkor ezalatt az egész rendszert értjük, ami magába foglalja a Plain T_EX-et, $\mathcal{A}\mathcal{M}\mathcal{S}$ -T_EX-et, L^AT_EX-et és számos olyan dolgot, amit itt nem részletezünk, például a METAFONT nevű programot is, mely betűkészletek létrehozására alkalmas.

¹ Forrás: <https://alchetron.com/Donald-Knuth-682882-W>

² Forrás: <http://www.brandeis.edu/commencement/honorees/lamport.html>

Évente sok ezer könyv, cikk, oktatási segédanyag, szakdolgozat, doktori disszertáció stb. jelenik meg \LaTeX -ben. Egyes tudományokban, mint a matematika, fizika, informatika, stb., a használata szabvánnyá vált, a legtöbb tudományos folyóirat csak ebben fogad el kéziratot. Magyarországon például a Typotex Kiadó minden kiadványa \LaTeX -rendszerben készül.

1.1. A \LaTeX koncepciója és jellemzői

A számítógépes szövegszerkesztő programok megjelenésével a szerzők a dokumentum megírásától annak tördeléséig mindent maguk végeznek. Azonban a legtöbben a tipográfiahoz és a szedéshez nem értenek, így sok olyan mű készül, amely nem felel meg a nyomdai követelményeknek.

A \TeX SZIMBÓLUMA³

A \LaTeX koncepciója szerint, a szerző a tipográfusi munka jelentős részét a \LaTeX -re bízta, a szedési munkát pedig a \TeX végzi el. Ettől függetlenül természetesen a végső forma minden apró részlete befolyásolható, sőt saját stílusállomány is írható, de ez csak tipográfiai tudással és a \LaTeX mélyebb ismeretével ajánlott.

A teljes \TeX -rendszer – így a \LaTeX is – ingyenes és nyílt forráskódú program. A \LaTeX segítségével professzionális tipográfia érhető el, beleértve a matematikai képleteket is.

Az irodalomjegyzékek, tartalomjegyzékek, szójegyzékek, lábjegyzetek és kereszthivatkozások automatikusan számozódnak, ezért állandó utólagos javításokra a hivatkozásokban nincs szükség.

A mai számítógépes programok közül a \LaTeX tudja a bekezdéseket a legoptimálisabban tördelni. Minden operációs rendszeren hozzáférhető, továbbá egy rendszeren megírt mű egy másik rendszeren is ugyanazt az eredményt adja, nincs áttördelési effektus. Egy kiadónak vagy egy nyomdának talán ez az egyik legfontosabb feltétel.

Nagy terjedelmű dokumentum forrása és az eredményt jelentő pdf fájl is csekély méretű, így internetes publikálásra ideális.

Ha a \TeX -et a nyomdászat assemblerének neveztük, akkor a \LaTeX egy magas szintű dokumentumleíró nyelvnek is tekinthető. A dokumentum \LaTeX -forrása egy szöveges állomány, mely együtt tartalmazza a kiadvány szövegét és a \LaTeX parancsait, hasonlóan egy html dokumentumhoz, csak ott nem parancsok, hanem tagek vannak. Így a szerkesztés során nem azt látja amit a végén kap. Ez a kezdő felhasználónak hátrány, de a gyakorlat megszerzése után már előnyként fogja élvezni, mert ezáltal vizuális szerkesztésre nincs szükség, csak a tartalomra kell figyelni.

Sajnos a tipográfiai szabályoknak megfelelő új stílus kialakítása bonyolult, ezért a kezdő felhasználónak a már meglévők használata ajánlott. További hátrány, hogy leírás nélkül nem lehet boldogulni. A hibák megtalálása, javítása adott esetben nehéz lehet, de ez a gyakorlat megszerzésével illetve megfelelő editor használatával könnyebbé válik.

1.2. \TeX -disztribúciók

A \TeX -rendszer minden géptípuson és minden operációs rendszeren hozzáférhető. Az egyik legnépszerűbb \TeX -disztribúció, a Linuxon és Windowson is egyaránt működő TeX Live. Ennek van egy MacTeX nevű Mac OS-en működő verziója is. Létezik egy

³ Tervezte Duane Bibby (CTAN lion drawing by Duane Bibby; thanks to www.ctan.org).

másik T_EX-disztribúció is, a szintén népszerű MiKTeX. Ez először csak Windowson működött, de ma már telepíthető Linuxon és Mac OS-en is.

1.3. L^AT_EX editorok

A szerkesztett dokumentum forrása egy szöveges állomány, ami bármely editoron létrehozható. Azonban jelentősen megkönnyíti a szerkesztést egy olyan editor használata, amely a L^AT_EX-re lett optimalizálva (automatikus parancs kiegészítő L^AT_EX-parancsokhoz, pdf és forrás közötti szinkronizálás, automatikus hibakereső, parancssori programokhoz rendelt ikonok, stb.). A TeX Live és a MiKTeX tartalmaz ilyen editort, melynek a neve TeXworks. Ezen kívül még számos L^AT_EX-re kifejlesztett szerkesztő létezik. A legnépszerűbbek: Kile, TeXnicCenter, WinEdt, Texmaker, TeXstudio. Sok éves tapasztalatom alapján a legjobb L^AT_EX-editornak a TeXstudio-t tartom.

1.4. L^AT_EX használata online és mobil eszközökön

Az [Overleaf](#) weboldal internetes böngészőben ad szerkesztési lehetőséget, és a végeredményt jelentő pdf fájlt is egy szerveren található TeX Live rendszer generálja anélkül, hogy saját gépre kellene azt telepíteni.

Mobil eszközökön is lehetséges a L^AT_EX használata. Például a [LaTeX Editor](#) egy Androidon futtatható ingyenes alkalmazás, amely offline is használható. Internetes kapcsolat akkor kell hozzá, ha egy hiányzó csomagot tölt le. Egy másik ingyenes Androidos alkalmazás a [VerbTeX](#). Ez offline nem használható. Fordításkor egy online elérhető szerverre telepített TeX Live rendszert használ.

1.5. Telepítés

Windows vagy Linux operációs rendszerek esetén javaslom a TeX Live és a TeXstudio együttes használatát. Itt csak a Windowsra telepítést részletezzük.

1. Töltse le a [TeX Live telepítésvezérlőjét](#), majd futtassa. Ezután kövesse az utasításokat: *Simple install (big)* → → → 3-szor → . A telepítés akkor fejeződik be sikeresen, ha megjelenik a „Welcome to TeX Live!” felirat. Ezután → .

Ha a telepítés leáll a „perl.exe működése leállt...” hibaüzenettel, akkor állítsa át a TeX Live telepítésvezérlőjének (`install-tl-windows.exe`) kompatibilitását a következő módon: Kattintson a fájlra, nyomja meg a jobb egérgombot és válassza a *Tulajdonságok* menüpontot. Ezután *Kompatibilitás*, ☒ *Futtatás a következő kompatibilitási üzemmódban*, majd a legördülő listában válassza ki a *Windows XP* sort, végül . Ezután indítsa el a programot. Ha ez nem vezet eredményre akkor a következő két telepítési eljárás valamelyikét kell választani:

- a) Töltse le az `install-tl.zip` fájlt. Futtassa az `install-tl-advanced.bat` fájl kicsomagolás után. Ezután → . A telepítés akkor fejeződik be sikeresen, ha megjelenik a „Welcome to TeX Live!” felirat. Ezután .

- b) Az előző pontban kicsomagolt mappában az `install-tl-windows.bat` fájlt kell futtatni a következő módon: Nyissa meg a „Futtatás” ablakot a + gombokkal, írja be, hogy

```
cmd
```

majd . Az így megjelenő parancssorba írja be, hogy

```
<elérési út>\install-tl-windows -no-gui
```

majd . Gépelje be az **I** betűt, majd , amely elindítja a „start installation to hard disk” menüpontot. A telepítés akkor fejeződik be sikeresen, ha megjelenik a „Welcome to TeX Live!” majd a „A folytatáshoz nyomjon meg egy billentyűt...” felirat.

Ha van elég hely a merevlemezén, nem szakad meg az internetes kapcsolat, és a telepítés látszólag rendben zajlik, de a végén mégsem jut el a „Welcome to TeX Live!” feliratig, annak az lehet az oka, hogy a vírusirtó nem engedi valamelyik fájlt bemásolását. Ebben az esetben kapcsolja ki a vírusirtót a telepítés idejére.

2. Töltse le a [TeXstudio telepítőjét](#), indítsa el a telepítő fájlt, majd kövesse az utasításokat.

A TeXstudio néhány praktikus beállításához mentse le a [user.txspfile](#) fájlt, majd azt a TeXstudio **Beállítások > Profil betöltése** menüpontjával töltsse be. Néhány további beállítási lehetőségről az 1.10. szakaszban lesz szó.

Minden TeX-rendszerben vannak ún. Perl programok, melyek futtatásához szükség van egy segédprogramra. Ha a TeX Live rendszert telepítette, akkor ezzel nincs további teendő, mert az tartalmaz ilyen segédprogramot. Ha MiKTeX-et használ TeX Live helyett, akkor a Perl szkript futtatót külön kell telepíteni. Erre a célra megfelel például a [Strawberry Perl](#).

Videó: TeX-rendszer telepítése Windowsra

1.6. L^AT_EX-csomagok frissítése

A L^AT_EX-rendszert folyamatosan bővítik újabb csomagokkal, illetve a meglévőket frissítik. Ezért célszerű néha ezeket letölteni a meglévő TeX Live rendszerünkön belül: **Start > TeX Live > TeX Live Manager**, majd **Update all installed**. A „Completed” felirat megjelenése után a **tlmgr > Quit** menüponttal léphet ki a TeX Live Manager programból.

Ha az előző lépés nem sikerül, akkor valószínűleg a TeX Live Manager is frissítésre szorul. Ehhez töltsse le az `update-tlmgr-latest.exe` fájlt, majd futtassa. Ezután már frissítheti a csomagokat az előbb leírt módon.

A TeX Live Manager és a csomagok frissítését parancssorból is elvégezheti. Windows esetén a **Start > TeX Live > TeX Live command-line** programot futtassa. Ezután írja be a következőt:


```
tlmgr update -self -all -reinstall-forcibly-removed
```

majd .

1.7. A TeX Live verziófrissítése illetve eltávolítása

A TeX Live minden évben új verzióval jön ki, melynek pontos dátumáról a TeX Live honlapjáról értesülhet. Ennek telepítését az 1.5. szakaszban leírtak szerint végezheti el. Az előző verziót nem kell eltávolítani, csak ha helytakarékossági okokból muszáj. Az eltávolításhoz Windows esetén használja a **Start > TeX Live > Uninstall TeX Live** menüt, vagy nyissa meg a „Futtatás” ablakot a + gombokkal, írja be, hogy

```
appwiz.cpl
```

majd . Válassza ki a listában a „TeX Live” sort, majd **Eltávolítás**. Mindkét módszernél akkor fejeződik be az eltávolítás sikeresen, ha megjelenik a „*Done uninstalling TeX Live*” felirat.

1.8. Fontosabb fájlkiterjesztések

tex A Plain TeX és LaTeX forrásfájl jelentő szöveges állomány kiterjesztése.

bib Bibliográfiai adatbázist tartalmazó szöveges állomány kiterjesztése.

dvi (Device Independent) A TeX alaphelyzetben a forrásfájl dvi kiterjesztésű fájlba konvertálja. Ebben csak arra vonatkozó információkat találunk, hogy a különböző fontok, képek hová kerüljenek. Raszter információkat nem tartalmaz, így közvetlenül ebből nem nyomtathatunk. Képernyőn megjeleníteni a MiKTeX részét képező YAP (Yet Another Preview), vagy a TeX Live részét képező dviout programok képesek.

ps (PostScript) Dokumentumformátum, mely a nyomdászat feltételeire lett optimalizálva.

eps (Encapsulated PostScript) Postscript alapú vektorgrafikus képformátum.

pdf (Portable Document Format) A postscript továbbfejlesztése, mely nem csak nyomtatásra, hanem monitoron való megjelenésre is optimális. Vektorgrafikus képformátum is lehet.

1.9. A TeX-rendszer fontosabb programjai

A programok áttekintéséhez tegyük fel, hogy a LaTeX forrásfájlnak a `dokumentum.tex` nevet adta, és azt a `"C:\első próba"` mappába helyezte el.

Az ismertetett programok a TeXstudio-ból vezérelhetők, de parancssorból is futtathatók. Utóbbi esetben Windows használata esetén nyisson egy parancssori ablakot: **Start > TeX Live > TeX Live command-line**. Az így megjelenő parancssorba írja be, hogy

```
cd /d "C:\első próba"
```

majd . A parancssori használatot csak a teljesség kedvéért írjuk le, a TeXstudio-ban ezek sokkal egyszerűbben elérhetők. A következőkben ismertetett TeXstudio beállítások a 2.12.14 verzióra érvényesek.

tex.exe ♦ Plain TeX forrásból készít dvi fájlt. Használata parancssorból

```
tex dokumentum.tex
```

pdftex.exe ♦ Plain TeX forrásból készít pdf fájlt. Használata parancssorból

```
pdftex dokumentum.tex
```

latex.exe ♦ Ez egy ún. \LaTeX -fordító, mely \LaTeX forrásból készít dvi kiterjesztésű fájlt. A képeket eps formátumban kell betölteni. Kereszthivatkozások, jegyzékek esetén többször kell futtatni. Használata TeXstudio-ban **Eszközők** **Parancsok** **LaTeX**, parancssorból

```
latex dokumentum.tex
```

Ha a fordítás során hiba lép fel, akkor a fordítás egy hibaüzenettel leáll. Ha megnyomja az **Enter** gombot, akkor folytatja a fordítást a következő hibáig. Ha azt akarja, hogy a hibáknál ne álljon le a fordítás, csak naplózza azokat a `dokumentum.log` fájlba, akkor használja a latex.exe program `-interaction=nonstopmode` kapcsolóját:

```
latex -interaction=nonstopmode dokumentum.tex
```

A TeXstudio alapbeállítások esetén használja ezt a kapcsolót.

pdflatex.exe ♦ Ez egy másik \LaTeX -fordító, mely \LaTeX forrásból pdf kiterjesztésű fájlt készít. A képeket jpg, png, pdf formátumban kell betölteni. Kereszthivatkozások, jegyzékek esetén többször kell futtatni. Használata TeXstudio-ban **Eszközők** **Parancsok** **PDFLaTeX**, parancssorból

```
pdflatex dokumentum.tex
```

Az `-interaction=nonstopmode` kapcsoló itt is használható, melyet a TeXstudio is használ alapbeállítások esetén.

biber.exe ♦ A bib kiterjesztésű fájlbeli bibliográfiai adatbázist kezeli a `biblatex` csomag használata mellett. Használata során, először a `dokumentum.tex` fájlt fordítsa a kívánt formátumba (pdf, dvi), utána TeXstudio-ban **Eszközők** **Parancsok** **Biber** vagy parancssorban

```
biber dokumentum
```

A `dokumentum.tex` fájlt ezután ismét fordítsa le kétszer.

texindy.exe ♦ A xindy egy rugalmas tárgymutató készítő rendszer. A `texindy` ennek egy \LaTeX -specifikus parancsa. A névsorba rendezés során a megadott nyelv szabályait követi. Használata során, először a `dokumentum.tex` fájlt fordítsa a kívánt formátumba (pdf, dvi), utána TeXstudio-ban **Eszközők** **Parancsok** **TexIndy** vagy parancssorban

```
texindy dokumentum.idx
```

A `dokumentum.tex` fájlt ezután ismét fordítsa le pdf-be vagy dvi-be. A `texindy`-nek van néhány fontos kapcsolója is, melyekről a tárgymutató készítésekor még lesz szó.

dvips.exe ♦ A dvi kiterjesztésű fájlokat konvertálja ps-be. Használata TeXstudio-ban **Eszközők** **Parancsok** **DVI → PS**, parancssorból

```
dvips -o dokumentum.ps dokumentum.dvi
```

ps2pdf.exe ♦ A ps kiterjesztésű fájlokat konvertálja pdf-be. Használata TeXstudio-ban **Eszközők** **Parancsok** **PS → PDF**, parancssorból

```
ps2pdf dokumentum.ps
```

latexmk.exe ♦ Meghívja a `latexmk.pl` Perl szkriptet, mely a L^AT_EX forrásfájlt a megfelelő külső programok meghívásával a megfelelő számban lefordítja. Ezzel egy menetben kap végeredményt.

Ha pdf a cél, akkor TeXstudio-ból **Eszközök** **Parancsok** **Latexmk**. Parancssorból

```
latexmk -pdf dokumentum
```

Ez a `pdflatex.exe` fordítót használja. Ebben az esetben a képeket jpg, png, pdf formátumban kell betölteni.

Ha dvi a cél, akkor az előbbi `-pdf` kapcsolót hagyja el vagy cserélje a `-dvi` kapcsolóra. Ekkor a `latexmk` a `latex.exe` fordítót használja. Ebben az esetben a képeket eps formátumban kell betölteni.

Ha nem akarja, hogy a fordítás minden hiba után leálljon, csak naplózza azokat, akkor használja a `latexmk` program `-silent` kapcsolóját, melyet a TeXstudio is használ alapbeállítások esetén.

Ha a `latexmk` programmal történő fordítás során keletkező munkafájlokat akarja törölni, akkor TeXstudio-ban **Eszközök** **Segédfájlok törlése** illetve parancssorban

```
latexmk -pdf -c
```

vagy

```
latexmk -c
```

aszerint, hogy fordításnál használta-e vagy sem a `-pdf` kapcsolót. Ha nem csak a munkafájlokat, hanem a végeredményt jelentő pdf, ps, dvi fájlokat is törölni akarja, akkor `-c` helyett használja a `-C` kapcsolót.

latexdiff.exe ♦ Meghív egy Perl szkriptet, mely két tex fájl közötti különbséget egy harmadikban mutatja meg. Például, ha a `dokumentum.tex` és a `dokumentum-rev.tex` közötti különbséget akarja megnézni, akkor parancssorban

```
latexdiff dokumentum.tex dokumentum-rev.tex > dokumentum-diff.tex
```

Az így elkészült `dokumentum-diff.tex` lefordításával a kapott pdf-ben megnézhető a különbség.

SyncTeX (Synchronize TeXnology) ♦ Nagyobb terjedelmű dokumentum esetén rengeteg munkát meg lehet spórolni, ha a tex fájl adott pozíciójából a pdf fájl megfelelő pozíciójába tud ugrani és viszont. Ezt a célt szolgálja a SyncTeX program. A működéséhez használja a `pdflatex.exe`, `latex.exe` illetve `latexmk.exe` programok `-synctex=1` kapcsolóját. Természetesen dvi fájl generálása esetén ennek csak akkor van értelme, ha azt konvertálja a `dvips.exe` és `ps2pdf.exe` programok segítségével pdf-be.

A TeXstudio alapbeállítások esetén használja ezeket a kapcsolókat. Ha a fordítás befejeződött, akkor tartsa nyomva a **Ctrl** billentyűt, majd az egér bal gombjával klikkeljen a tex fájlban a megfelelő szövegrészre. Ekkor a TeXstudio átugrik a pdf fájl megfelelő részére. Ez visszafelé is működik.

texdoc.exe ♦ A T_EX-rendszer dokumentációját kezelő program. Ha egy csomag használatára kíváncsi, akkor TeXstudio-ban **Súgó** **Súgó csomagok**, és itt be kell írni a csomag nevét, vagy parancssorban

```
texdoc {csomagnév}
```

1.10. TeXstudio beállítások

Az alábbi beállítások a TeXstudio 2.12.14 verziójára vonatkoznak.

1. Ha tárgymutatót készít vagy `biblatex`-et használ az irodalomjegyzékhez, akkor célszerű az alapértelmezett fordítót `pdflatex`-ről átállítani `latexmk`-ra:

Beállítások > A TeXstudio beállításai > Fordítás > Alapértelmezett fordító: Latexmk

2. A `latexmk` használata még rugalmasabbá válik például az `auto-pst-pdf` vagy az `imakeidx` csomagok esetén, ha használja a `-shell-escape` kapcsolót. Ehhez a következő beállítást kell elvégezni: Beállítások > A TeXstudio beállításai > Parancsok

Latexmk `latexmk -gg -pdf -silent -synctex=1 -pdflatex="pdflatex -shell-escape %%O %%S" %`

majd OK.

☒ Speciális beállítások megjelenítése

Fordítás ☐ A bibliográfia ellenőrzése és frissítése fordítás előtt

3. Ha a pdf-et szeretné külön ablakban megjeleníteni, és nem a forrás mellett, akkor:

Beállítások > A TeXstudio beállításai > Fordítás > PDF megjelenítő: Belső PDF néző (ablakban)

4. A TeXstudio a megnyitott zárójelet automatikusan bezárja, azaz pl. ha `{` jelet gépel be, akkor `}` fog megjelenni. Ha ezt nem akarja, akkor tegye a következőt:

Beállítások > A TeXstudio beállításai > ☒ Speciális beállítások megjelenítése

Haladó szerkesztő ☐ Zárójelpárok automatikus bezárása

5. A TeXstudio a listájában nem szereplő parancsokat kiemeli színes háttérrel. Ha ezt nem akarja, akkor:

Beállítások > A TeXstudio beállításai > Szerkesztő ☐ Helyesírás

6. Ha egy parancs fölé viszi az egeret, akkor egy súgóablak jelenik meg az adott parancsról, ami kezdőknek hasznos, de a gyors munkában zavaró. Ha ezt a szolgáltatást ki akarja kapcsolni, akkor tegye a következőt:

Beállítások > A TeXstudio beállításai > ☒ Haladó beállítások megjelenítése

Haladó szerkesztő ☐ Szöveg buboréksúgójának megjelenítése a szerkesztőben

7. A TeXstudio tudását szkriptekkel bővítheti:

Makrók > Makrók szerkesztése > Hozzáadás

Név (nevezze el a szkriptet)

☒ Parancsfájl

LaTeX tartalom (gépelje be a szkriptet)

– Általam használt szkriptek

– A TeXstudio készítőinek szkriptgyűjteménye

2. fejezet

Az első lépések

2.1. A \LaTeX alapfogalmai

2.1.1. Parancs

A \LaTeX -ben a dokumentum minden formázását *parancsokkal* végezzük. A parancs \backslash (backslash) jellel kezdődik, majd ezt követi a parancs neve, melyben ékezetes betű, szám és szóköz nem szerepelhet, továbbá kis- és nagybetű között különbséget tesz. Például a

```
 $\text{\LaTeX}$ 
```

parancs eredménye

\LaTeX

2.1.2. Kötelező argumentum

Vannak olyan parancsok, amelyek csak bizonyos *paraméterek* megadásával működnek. Ezeket a paramétereket a parancs *argumentumába* kell beírni $\{ \}$ jelek közé. Például a

```
 $\text{\texttt{\textbackslash textit}}\{sz\acute{o}veg\}$ 
```

a „szöveg” szót dőlten szedi ki. Kapcsos zárójelek nélkül a parancs paramétere a soron következő első szóköztől különböző karakter lesz, feltéve, hogy az 1 bájtos kódolású. Több bájtos kódolású karakterek például UTF-8 kódolás esetén az ékezetes betűk. Tehát

```
 $\text{\texttt{\textbackslash textit}}\ sz\acute{o}veg$ 
```

a „szöveg” szóban csak az s betűt szedi dőlten. De ha a forrásfájl UTF-8 kódolású, akkor

```
 $\text{\texttt{\textbackslash textit}}\ \acute{e}s\ \acute{m}\acute{e}g\ \acute{v}alami$ 
```

esetén, hibával fog megállni a fordítás. Egy parancsnak több paramétere is lehet. Például

```
 $\text{\texttt{\textbackslash setcounter}}\{page\}\{1\}$ 
```

az oldalszámot 1-re állítja.

2.1.3. Opcionális argumentum

Egy parancsnak lehet *opciója* is, amit nem kötelező megadni. Ha nem adja meg, akkor az *alapopció* lép érvénybe. Az opciókat a parancs *opcionális argumentumában* kell megadni [] jelek között. Például egy listaelem bevezethető az

```
\item
```

paranccsal, ami az alapértelmezett jelet teszi ki a listaelem elé, de írhat

```
\item[-]
```

parancsot is, amely egy kötőjelet tesz a listaelem elé. Előfordulhat, hogy egy parancsnak opciója és paramétere is van. Például az

```
\includegraphics[width=3cm]{abra.jpg}
```

parancs betölti az `abra.jpg` képet 3 cm szélességben. Valamikor több opció is megadható. Ekkor az opciókat vesszővel kell elválasztani. Például

```
\includegraphics[width=3cm,angle=90]{abra.jpg}
```

parancs betölti az `abra.jpg` képet 3 cm szélességben 90 fokkal elforgatva.

2.1.4. Környezet

A `\begin`, `\end` parancspárt *környezetnek* nevezzük, a kettő közötti rész pedig a *környezet belseje*. Ezen parancsok argumentumában kell a környezet nevét megadni. Például `itemize` környezet alatt a `\begin{itemize}`, `\end{itemize}` parancspárt értjük, ami számozatlan listát készít:

```
\begin{itemize}
  \item Listaelem
  \item Listaelem
\end{itemize}
```

2.1.5. Blokk

Vannak olyan parancsok, melyek az utánuk lévő részre valamilyen hatást fejtenek ki. Például az `\itshape` parancs a soron következő szöveget dőlten szedi ki. Ha azt akarja, hogy csak egy adott részre terjedjen ki a hatása, akkor *blokkba* kell zárni. Blokk kapcsos zárójelekkel adható meg. Például

Ez egy `{\itshape nem túl izgalmas}` példa.

esetben csak a „nem túl izgalmas” lesz kiszedve dőlten. Kapcsos zárójelek helyett használhatja a

```
\begingroup
\endgroup
```

parancsokat is, de ezt inkább stílus- illetve osztályfájlok írásánál célszerű használni. Blokkot határoz meg egy környezet is. Például

```
\begin{itemize}
  \itshape
  \item Listaelem
\end{itemize}
```


esetén az `\itshape` csak az `itemize` környezetben belül hat. Blokkok egymásba ágyazhatók, de nem keresztezhetik egymást. Például

```
\begin{itshape}
  \begin{ttfamily}
    szöveg
  \end{ttfamily}
\end{itshape}
```

helyes, de helytelen a következő:

```
\begin{itshape}
  \begin{ttfamily}
    szöveg
  \end{itshape}
\end{ttfamily}
```

Tulajdonképpen egy paraméteres parancs argumentuma is blokk, pontosabban a parancs nevét követő blokk tartalma lesz a parancs paramétere. Minden 1 bájtos kódolású karakter blokknak számít.

2.1.6. Deklarációs parancs

Ha egy parancsnak nincs se kötelező se opcionális argumentuma, ugyanakkor az utána található részre hatással van, akkor azt *deklarációs parancsnak* nevezzük. Ilyen például az előbb említett `\itshape` parancs is. Minden deklarációs parancsnak van környezet változata is. Például az alábbi két kód ekvivalens:

Ez egy `{\itshape}` nem túl izgalmas példa.
Ez egy `\begin{itshape}` nem túl izgalmas `\end{itshape}` példa.

2.1.7. Komment

Ha a forrásállományba ún. *kommentet* akar elhelyezni, vagyis amit a \LaTeX -fordító figyelmen kívül hagy, akkor azon szöveg elejére írjon `%` jelet. A komment vége sortörés. Például:

```
% Ez a szöveg nem jelenik meg fordítás után!
Ez megjelenik, % de ez megint nem!
```

Ha több sorból álló részt akar „kikommentezni”, akkor használja a `comment` csomag `comment` környezetét. Például

```
Ez megjelenik,
\begin{comment}
de ez nem,
és ez sem!
\end{comment}
Ez ismét megjelenik!
```

2.1.8. Dokumentumosztály, preambulum, dokumentumtest

A \LaTeX forrásfájl szerkezete a következő séma szerint épül fel:

```
\documentclass[<opciók>]{<dokumentumosztály>}
<preambulum>
```

```
\begin{document}
<dokumentumtest>
\end{document}
```

Elsőként egy *dokumentumosztályt* kell betölteni a `\documentclass` paranccsal, ami a dokumentum alapstílusát határozza meg. Például az `article` dokumentumosztályt 12pt opcióval így kell betölteni:

```
\documentclass[12pt]{article}
```

Az ezt követő részt a `document` környezetig *preambulumnak* nevezzük. Ide kerülhetnek azok a parancsok, melyek az egész dokumentumra hatással vannak, de megjelenítendő szöveget nem tartalmazhat. A `document` környezet belsejét *dokumentumtest-nek* nevezzük, mely minden megjelenítendő szöveget és parancsokat tartalmaz. Az `\end{document}` parancs után írt szöveget vagy parancsokat a \LaTeX -fordító figyelmen kívül hagyja.

2.1.9. Csomag

A dokumentumosztály képességeit, stílusát *csomagokkal* bővítheti. Ezeket a *preambulumban* kell betölteni a

```
\usepackage[<opciók>]{<csomag neve>}
```

paranccsal. Például

```
\usepackage[a5paper]{geometry}
```

az oldalt A5 méretre állítja. Ha nincs opció vagy alapopciókat használ, akkor a szögletes zárójelek nem kellenek. Például

```
\usepackage{listings}
```

esetén programkódokat tud megjeleníteni. Ha több opciót is betölt, akkor azokat vesszővel kell elválasztani. Például

```
\usepackage[paperwidth=105mm,paperheight=75mm]{geometry}
```

esetén az oldal szélessége 105 mm és az oldal magassága 75 mm lesz. Ha alapopciókkal több csomagot is betölt, akkor az a következő módon is megtehető:

```
\usepackage{<csomag1>,<csomag2>,<csomag3>,...}
```

Például

```
\usepackage{listings,fancyhdr}
```

betölti a `listings` és a `fancyhdr` csomagokat, amit így is meg lehetett volna tenni:

```
\usepackage{listings}
\usepackage{fancyhdr}
```

2.2. Fontosabb standard dokumentumosztályok

Korábban láttuk, hogy elsőként egy dokumentumosztályt kell betölteni, ami a dokumentum alapstílusát határozza meg:

```
\documentclass[<opciók>]{<dokumentumosztály>}
```

Itt három standard dokumentumosztályt említünk meg, melyek a legtöbb esetben megfelelnek az igényeinknek.

article ♦

```
\documentclass[(opciók)]{article}
```

Előadások, meghívók, kisebb jelentések, programdokumentációk, publikációk stb. készítéséhez. Főbb opciói:

10pt, 11pt, 12pt A dokumentum alap betűmérete. Alapopció: 10pt

a4paper, a5paper, b5paper, letterpaper Lapméret. Alapopció az angoloknál szokványos levélpapír méret: **letterpaper**. Fontos, hogy bármelyik méretet is választja, a fizikai lapméret minden esetben A4 lesz, amennyiben az alapbeállításokkal telepítette a TeX-rendszert. Ezek az opciók csak a kiválasztott lapméretnek megfelelő margókat állítják be. Ha fizikailag is be akarja állítani a lapméretet, akkor a **geometry** csomagot kell használnia (lásd az 5.1. szakaszt).

oneside, twoside Egy- illetve kétoldalas szedés. Alapopció: **oneside**.

twocolumn Kéthasábos szedés.

notitlepage, titlepage Címnap nincs, van. Alapopció: **notitlepage**.

draft Jelzi a sorvégi túlsordulásokat és az ábráknak csak a doboza jelenik meg.

final Nem jelzi a sorvégi túlsordulásokat és az ábrákat megjeleníti. Ez alapopció.

report ♦

```
\documentclass[(opciók)]{report}
```

Beszámolók, értekezések, diplomamunkák készítéséhez használható. Opciói ugyanazok, mint az **article** esetében. Alapértékek: 10pt, **letterpaper**, **oneside**, **titlepage**, **final**. A részek és fejezetek ebben az osztályban mindig új oldalon kezdődnek. Erre vonatkozó opciók:

openright A részek és fejezetek páratlan sorszámú oldalon kezdődjenek, s ennek érdekében akár üres oldalt is hagyjon.

openany A részek és fejezetek nyitó oldalszáma bármilyen lehet, nem csak páratlan.

book ♦


```
\documentclass[(opciók)]{book}
```


Könyvek írásához. Opciói megegyeznek a **report** dokumentumosztályéval. Alapértékek: 10pt, **letterpaper**, **twoside**, **titlepage**, **openright**, **final**.

2.3. Az első dokumentum elkészítése

Nyissa meg a TeXstudio-t és abban egy új dokumentumot . Írja be a következőket:

```
\documentclass{article}
\begin{document}
Hello World!
\end{document}
```

Ezt mentse el . A megjelenő ablakban a mentés előtt hozzon létre egy új mappát az előzetesen kiválasztott helyen az gombbal. Lépjen be a létrehozott mappába, majd a fájl nevének megadása után . Fontos, hogy ezt minden dokumentum esetén tegye meg, azaz minden dokumentum külön mappában legyen, ugyanis egy dokumentumhoz több fájl is fog tartozni.

Fordítsa le az így elkészített forrásfájlt **Eszközök** **Fordítás és megjelenítés**. Ez alapesetben a pdflatex fordítót használja. Fordítás után megjelenik a pdf, melyen a „Hello World!” mondat látható 10pt betűmérettel és a lap alján oldalszámozás van. A lap mérete A4 lesz, de a margók az angoloknál szabványos levélpapír mérethez lesznek igazítva.

Korábban láttuk, hogy az 1. sorban betöltött `article` dokumentumosztálynak az alap betűméretre három opciója van (10pt, 11pt, 12pt), a lapméretre pedig többek között van egy `a4paper` opciója. Az előbb azért jelent meg a dokumentum 10pt betűmérettel, mert a 10pt alapopció. Így ha át akar térni A4 lapméretnek megfelelő margókra és 12pt betűméretre, akkor az 1. sort egészítse ki az alábbi módon:

```
\documentclass[a4paper,12pt]{article}
\begin{document}
Hello World!
\end{document}
```

Most írjon ékezetes betűket is a forrásba. Például a 3. sort javítsa ki így:

```
\documentclass[a4paper,12pt]{article}
\begin{document}
Hello Eszterházy Károly University!
\end{document}
```

A TeXstudio alaphelyzetben UTF-8 kódolású fontokat használ, ugyanakkor 2018-tól a L^AT_EX alapesetben szintén UTF-8 kódolású fájlokat kezel. Emiatt az előző példa anélkül is tökéletesen működik, hogy feltüntette volna a forrásban a kódolás típusát. Azonban, ha a TeXstudio nyugat-európai ISO 8859-1 (Latin-1) vagy kelet-európai ISO 8859-2 (Latin-2) kódolásra van beállítva, akkor az `inputenc` csomagot be kell tölteni `latin1` illetve `latin2` opcióval. Az `inputenc` használata nélkül ugyanazt a hatást érheti el, mintha betöltené azt `utf8` opcióval. *A továbbiakban feltételezzük, hogy a forrásfájlok UTF-8 kódolásúak!*

Ékezetes betű nem csak billentyűzetről vihető be, hanem parancsként is. Például, ha az „á” betűre egy vesszőt akar tenni ékezetként (azaz „á” betűt szeretne), akkor használhatja a `\'{a}` parancsot. Ezt a megoldást repülő ékezetnek nevezzük. (Bővebben lásd a 4.1.2. alszakaszban.) Javítsa ki a 3. sort az alábbi módon:

```
\documentclass[a4paper,12pt]{article}
\begin{document}
Hello Eszterh\'{a}zy K\'{a}roly University!
\end{document}
```

Természetesen így nagyon körülményes magyar szöveget begépelni, ráadásul a forrás is olvashatatlan. Ez a megoldás csak akkor indokolt, ha egy ékezetes betű nincs a billentyűzeten, vagy ha egy olyan fájlba ír ékezetes betűket, aminek a felhasználójáról nem lehet tudni, hogy a saját forrását milyen kódolással fogja szerkeszteni.

A L^AT_EX az ékezetes betűket a fordítás során először repülő ékezetekre konvertálja, melyeket alapesetben két karakterként kezel – alapbetű és a rátett ékezet –, ami néhány problémát fog okozni:

- Ékezetes betűket tartalmazó szótagok után nem tud elválasztani a sor végén.
- Az elkészült pdf-ben nem lehet rákeresni ékezetes betűket tartalmazó szavakra.
- Ha a pdf fájból ékezetes betűket tartalmazó szöveget másol ki, akkor az ékezetes betűk rosszul fognak megjelenni.

Mindezek kiküszöbölésére szükség lesz a `fontenc` csomagra `T1` opcióval, amely az úgynevezett T1 belső kódolást tölti be (bővebben lásd a 22.2. szakaszban). Ezt írja a 2. sorba:

```
\documentclass[a4paper,12pt]{article}
\usepackage[T1]{fontenc}
\begin{document}
Hello Eszterházy Károly University!
\end{document}
```

Ez még mindig nem elég a helyes elválasztás beállításához, hiszen a \LaTeX nem tudja, hogy milyen nyelvű a dokumentum. Jelen esetben angol, amit a `babel` csomag `english` opciójával kell a forrásban közölni (lásd a 3. sorban):

```
\documentclass[a4paper,12pt]{article}
\usepackage[T1]{fontenc}
\usepackage[english]{babel}
\begin{document}
Hello Eszterházy Károly University!
\end{document}
```

Ezzel tetszőleges angol nyelvű szöveg kiszedhető, melyben az angol elválasztási szabályok és egyéb angol tipográfiai elemek érvényesülnek. Az így elkészült forrást mentheti sablonként is , aminek az az előnye, hogy bármikor visszatölthető, nem kell ezeket a sorokat újból beírni.

Alakítsa át a forrást magyar nyelvre. Az `english` opciót javítsa `magyar` opcióra és írjon be magyarul valamilyen szöveget:

```
\documentclass[a4paper,12pt]{article}
\usepackage[T1]{fontenc}
\usepackage[magyar]{babel}
\begin{document}
Magyar nyelvű szöveg.
\end{document}
```

A `babel` csomag magyar opciója betölti a `magyar.ldf` fájlt, amely a magyar tipográfia megvalósításáért felelős. A `magyar.ldf` első verzióját BÍRÓ ÁRPÁD és BÉRCES JÓZSEF készítették. A ma használatos jóval nagyobb tudású verziót SZABÓ PÉTER írta, ami úgy van beállítva kompatibilitási okok miatt, hogy alapesetben a régivel legyen egyenértékű (lásd [7]). Ahhoz, hogy az új elemek is érvényesülhessenek, a `babel` betöltése előtt át kell állítani a `magyar.ldf` alapbeállításait (lásd a 3. sorban):

```
\documentclass[a4paper,12pt]{article}
\usepackage[T1]{fontenc}
\PassOptionsToPackage{defaults=hu-min}{magyar.ldf}
\usepackage[magyar]{babel}
\begin{document}
Magyar nyelvű szöveg.
\end{document}
```

Próbaképpen fordítsa le a forráskódot. Ezzel a kóddal tetszőleges magyar nyelvű szöveg kiszedhető. Ezt ismét elmentheti sablonként.

Ezen a ponton érdemes kipróbálni a hibakezelést. Például a `\begin{document}` parancsot írja át rosszra, mondjuk így: `\Begin{document}`. Ezután fordítsa le a forráskódot. Ekkor egy hibaüzenetet kap, mert a `\Begin` parancs nincs definiálva:

Undefined control sequence. \Begin

Ezt a hibaüzenetet a TeXstudio is kiírja és a hibás sorra ugrik. Ezután a hibás kódot javítsa vissza jóra. Ismét lefordítva már nem kap hibaüzenetet.

Mielőtt bezárná a TeXstudio-t, még egy feladatot el kell végezni. A munka elején megnyitott mappában a tex és pdf fájlokon kívül néhány munkafájl is létrejött. Többek között egy log kiterjesztésű naplófájl is, ami az esetlegesen rosszul begépett forráskódból származó hibákat is rögzíti. A munka végeztével ezeket érdemes törölni, amit TeXstudio-ból könnyen megtehet: **Eszközök** **Segédfájlok törlése**.

A TeXstudio rengeteg kényelmi szolgáltatást biztosít, melyek segítségével sokkal gyorsabban állíthatja elő a \LaTeX -forrást. Ezeket ebben a jegyzetben nem tárgyaljuk, hiszen a TeXstudio újabb verzióinak kiadásával megváltozhatnak. Ezért ezeket a funkciókat célszerű önállóan felfedezni és megtanulni a használatukat.

Videó: Az első \LaTeX -dokumentum készítése

3. fejezet

A dokumentum nyelve

3.1. A babel csomag

A dokumentum nyelvét a `babel` csomag opciójaként lehet beállítani, amely többek között a következő nyelvek tipográfiáját ismeri: `bulgarian`, `croatian`, `czech`, `danish`, `dutch`, `english`, `esperanto`, `estonian`, `finnish`, `french`, `ngerman`, `greek`, `hebrew`, `magyar`, `icelandic`, `irish`, `italian`, `latin`, `polish`, `portuges`, `romanian`, `russian`, `scottish`, `serbian`, `slovak`, `slovene`, `spanish`, `swedish`, `turkish`, `ukrainian`, `welsh`. Például, ha angolul ír, akkor a következő kód megfelelő:

```
\documentclass{article}
\usepackage[T1]{fontenc}
\usepackage[english]{babel}
\begin{document}
English text
\end{document}
```

Egy dokumentumon belül több nyelven is írhat. Ilyenkor a használt nyelveket a `babel` csomag opciójában vesszővel elválasztva kell felsorolni. Az utolsó lesz az alapértelmezett nyelv. Az alapnyelvről egy másik nyelvre a

```
\selectlanguage{<nyelv>}
```

paranccsal térhet át. Ha csak pár bekezdés erejéig akar áttérni ideiglenesen egy másik nyelvre, akkor használja a

```
\begin{otherlanguage}{<nyelv>}
<szöveg>
\end{otherlanguage}
```

környezetet. Ha csak egy bekezdésre akar áttérni, akkor lehet használni a

```
\foreignlanguage{<nyelv>}{<szöveg>}
```

parancsot. Például a következő kódban az alapnyelv a német, amelybe beszúrtunk egy angol nyelvű részletet is:

```
\documentclass{article}
\usepackage[T1]{fontenc}
\usepackage[english,ngerman]{babel}
\begin{document}
Deutsch Text
\foreignlanguage{english}{English text}
\end{document}
```

Azt is láttuk, hogy magyar nyelv esetén a `magyar.ldf` alapbeállításait át kell állítani a `babel` csomag betöltése előtt a

```
\PassOptionsToPackage{defaults=hu-min}{magyar.ldf}
```

paranccsal. A `defaults=hu-min` csak egy a `magyar.ldf` lehetséges opciói közül. Későbbiekben még foglalkozunk egyéb opciókkal is. Ha egyszerre több opciót használ, akkor azokat vesszővel kell elválasztani, továbbá a `defaults=hu-min` mindig az első legyen a sorban. A `\PassOptionsToPackage{<opciók>}{magyar.ldf}` helyett használható a

```
\def\magyarOptions{<opciók>}
```

parancs is, de szintén csak a `babel` előtt. A két megoldás között annyi a különbség, hogy a `\PassOptionsToPackage{<opciók>}{magyar.ldf}` parancsot többször kiadva, mindegyik opció érvényesülni fog, míg a második megoldást többször alkalmazva, csak az utolsónak beírt `\def\magyarOptions{<opciók>}` opciói érvényesülnek.

3.2. A szavak elválasztása

A \LaTeX alaphól sorkizártan szedi a szöveget, így a sorvégi szavak elválasztása hosszabb szövegek esetén elkerülhetetlen. Amikor beállította a nyelvet, akkor a szavak nagy részét helyesen el fogja tudni választani a \LaTeX , de teljesen ezt nem lehet automatizálni. Például a „karóra” szó esetében kétféle szótagolás is lehetséges, aszerint, hogy mit jelent: kar-ó-ra vagy ka-ró-ra.

Fontos, hogy az ebben a szakaszban leírtakat ne az összes forrásban leírt szóra alkalmazza, mert egyrészt felesleges, másrészt a forrást olvashatatlaná tenné. Csak a dokumentum megírásának legvégén nézze meg a sorvégi elválasztásokat, és a helytelen eseteknél lépjen közbe!

Ha azt tapasztalja, hogy egy adott szó rosszul lett elválasztva, akkor alkalmazhatja az `\-` ún. puha elválasztójelet. Például

```
Már nem volt a szarkánál a kar\-ó\ra, mikor felrepült a ka\-ró\ra.
```

Ebben az esetben az adott szót csak a `\-` módon megjelölt helyeken lehet elválasztani. Ha a „karóra” összetett szóként szerepel a szövegben, azaz a szótagolása kar-ó-ra, akkor `kar\-ó\ra` helyett ez is írható:

```
kar`_óra
```

Ekkor a ``_` jel mutatja, hogy hol van a szóösszetétel határa, így a \LaTeX helyesen tudja elválasztani.

Amennyiben a dokumentumban van egy többször is használatos szó, amit a \LaTeX rosszul választ el, akkor célszerű még a preambulumban beállítani a helyes elválasztást, nem mindig az adott helyen megadni puha elválasztójelekkel. Például, ha szükség van magyar nyelvű környezetben a „significance” angol szó elválasztására, akkor ezt a magyar szabályok szerint sig-ni-fi-can-ce módon kellene megtenni, azonban az angol szabályok szerint sig-nif-i-cance a helyes. Ilyenkor a preambulumban megadhatjuk ennek a szónak a helyes szótagolását:

```
\hyphenation{sig-nif-i-cance}
```

Ezután már ezt a szót minden esetben helyesen választja el. A `\hyphenation` parancsba több szó is beírható, melyeket szóközzel kell elválasztani. Például

```
\hyphenation{sig-nif-i-cance tél-a-pó}
```


A magyarban még további gond is van. Gondoljon a „mennyi” szó elválasztására: meny-nyi. Másrészt például a „magánnyomozó” szó elválasztása: ma-gán-nyo-mo-zó. Vagyis az nny jelenthet kettőzött többjegyű betűt és n+ny kapcsolatot is. A L^AT_EX alapesetben a szavakat nem tudja elválasztani kettőzött többjegyű betűnél. Ha a bekezdés törése viszont optimálisabb lenne így elválasztva a szót, akkor írjon ezen kettőzött többjegyű betű elé egy fordított aposztrófjelet az **AltGr** + **7** gombokkal:

```
me`nyi
```

Ekkor, ha a magyar nyelv aktív, a L^AT_EX tudni fogja, hogy a ` jelet követő nny elválasztható ny-ny módon, ha arra szükség van.

Ha egy szóban kettőzött többjegyű betű van, akkor a `\hyphenation` parancsban nem adható meg annak az elválasztása, azaz például helytelen a következő kód:

```
\hyphenation{i-dő-hosz-szab-bí-tás} % HELYTELEN!
```

Ugyanis ebben az esetben a helytelenül írt „időhosszszabbítás” szó elválasztását adtuk meg. A helyes megoldás a következő:

```
\hyphenation{i-dő-hosszab-bí-tás} % HELYES!
```

Ezután pedig `időho`sszabbítás` módon beírva mindenképpen jó elválasztást kapunk.

Ha egy szóban kötőjel van, akkor azt a L^AT_EX csak a kötőjelnél tudja elválasztani. Ha ezt felül akarja bírálni, és a magyar nyelv aktív, akkor a kötőjel elé rakjon fordított aposztrófjelet:

```
egyszer`-kétszer
```

Ekkor a kötőjelnél és minden szótagnál el tud választani. Ha kötőjelnél választ el, akkor a kötőjelet a következő sor elején nem ismétli meg. Ha mégis szükség van erre, mert ki akarja hangsúlyozni a kötőjel szerepét, akkor használja a ``|` kódot, ami az ún. fontos kötőjelet jelenti. De ez csak akkor fog működni, ha a magyar nyelv aktív. Például

```
nátrium`|klorid
```

A `magyar.ldf` alapbeállítás esetén egy szót csak akkor hajlandó elválasztani automatikusan egy lehetséges ponton, ha az elválasztás előtt és után is legalább 2 betű van a szóban. Például a „fáraó” szót csak „fá-raó” módon választja el, mert „fára-ó” esetén az elválasztás után csak egy betű van. Az „arany” eszerint soha nem lesz elválasztva, mert az egyetlen lehetséges „a-rany” elválasztás esetén az elválasztás előtt csak egy betű van. Ha ezt a korlátozást fel akarja oldani, akkor használja a `magyar.ldf` `hyphenmins=11` opcióját:

```
\PassOptionsToPackage{defaults=hu-min,hyphenmins=11}{magyar.ldf}
```

Ebben az első 1 számjegy azt jelenti, hogy ennyi betűnek kell lenni legalább a szóban az elválasztás előtt, míg a második 1 számjegy azt jelenti, hogy ennyi betűnek kell lenni legalább a szóban az elválasztás után.

Szükség lehet egy adott szó elválasztásának a tiltására is. Ekkor az adott szót tegye az `\mbox` parancs argumentumába. Például

```
\mbox{Fazekas} Mihály
```

Ha a teljes dokumentumban tiltani akarja az elválasztást, akkor a preambulumba írja a következőket:

```
\hyphenpenalty10000
\tolerance10000
```

Ha egy mód van rá, ezt a megoldást kerülje, hiszen így a sorkizárás miatt nem lehet optimálisan tördelni a bekezdéseket!

3.3. Sorvégi túlcsondulás

Ha a \LaTeX nem tudja megoldani sorvégén egy szó elválasztását, akkor ún. túlcsondulás jöhet létre. Ezeket a helyeket célszerű bejelölni a végeredményben. Ehhez gépelje a következőt a preambulumba:

```
\setlength{\overfullrule}{5pt}
```

Az így észlelt hibákat azután javíthatja a forrásban.

Túlcsondulás akkor is létrejöhet, ha a sorvégi szót el tudja választani a \LaTeX , de egyetlen megoldás esetén sem lesznek a sorban a szóközök optimálisak. Ilyen esetben a legjobb megoldás a szöveg átfogalmazása. Kényelmesebbnek tűnő lehetőség a

```
\sloppy
```

parancs használata, ami után a túlcsondulások úgy szűnnek meg, hogy az adott sorban a szóközök túl nagyok lesznek. Ez a megoldás leginkább csak keskeny oszlopokba íráskor indokolt. A `\sloppy` hatása a

```
\fussy
```

paranccsal szüntethető meg.

3.4. A magyar.ldf aktív karakterei

Láttuk, hogy amennyiben a magyar nyelv aktív, akkor a fordított aposztrófjelnek parancs szerepe van bizonyos esetekben. Ezekon kívül még akkor is aktívvá válik, amikor angol nyitó idézőjelet akar írni. Később látni fogjuk, hogy angol nyelv esetében `` módon kell nyitó idézőjelet írni. Viszont, ha a magyar nyelv aktív, akkor a `magyar.ldf` ezt átalakítja magyar nyitó idézőjellé:

```
\documentclass{article}
\usepackage[T1]{fontenc}
\PassOptionsToPackage{defaults=hu-min}{magyar.ldf}
\usepackage[english,magyar]{babel}
\begin{document}
``idézet'' {\selectlanguage{english} ``idézet''}
\end{document}
```

„idézet” “idézet”

Magyar nyelv esetén is írhat közvetlenül (azaz az angol nyelv aktívvá tétele nélkül) angol nyitó idézőjelet ` ' az **AltGr** + **7** majd **Shift** + **1** gombokkal:

```
\documentclass{article}
\usepackage[T1]{fontenc}
\PassOptionsToPackage{defaults=hu-min}{magyar.ldf}
\usepackage[magyar]{babel}
\begin{document}
` 'idézet'
\end{document}
```

“idézet”

Egy adott helyen ki is lehet kapcsolni a fordított aposztrófjel aktív szerepét úgy, hogy elé kell tenni a `\string` parancsot. Ezzel a megoldással is lehet magyar nyelv esetén közvetlenül angol nyitó idézőjelet írni:

```
\documentclass{article}
\usepackage[T1]{fontenc}
\PassOptionsToPackage{defaults=hu-min}{magyar.ldf}
\usepackage[magyar]{babel}
\begin{document}
\string`\string`idézet'
\end{document}
```

“idézet”

Bizonyos csomagokkal nem kompatibilis a fordított aposztrófjel aktív szerepe (pl. a kottairásra alkalmas `musixtex` esetén). Ilyenkor a `magyar.ldf` `active=onlycs` opciójával ezt ki lehet kapcsolni:

```
\PassOptionsToPackage{defaults=hu-min,active=onlycs}{magyar.ldf}
```

Ekkor a fordított aposztrófjel már nem működik a korábban leírtak szerint, helyette használja a

```
\shu`
```

parancsot. Például

```
időho\shu`sszabbítás
```

A magyar tipográfia megköveteli, hogy kettőspont, pontosvessző, kérdőjel és felkiáltójel előtt legyen egy rövid szóköz. Ezt a `magyar.ldf` ezen jelek aktívva tételével valósítja meg. Sajnos ez néha kompatibilitási problémákhoz vezethet. Ekkor használja a `magyar.ldf` `activespace=none` opcióját:

```
\PassOptionsToPackage{defaults=hu-min,activespace=none}{magyar.ldf}
```

Ebben az esetben az előző tipográfiai követelmény nem teljesül, ezért ezt a megoldást csak végső esetben alkalmazza.

4. fejezet

Alapvető formai elemek

4.1. Karakterek

4.1.1. Foglalt karakterek

Vannak olyan billentyűzetről beírható karakterek, melyek közvetlenül nem jeleníthetők meg, mert a forrásállományban speciális jelentésük van:

`\` (backslash) parancsok ezzel kezdődnek
`%` kommentek ezzel kezdődnek
`{ }` blokkok, illetve parancsok argumentumainak határai
`$` matematikai mód határolójele
`&` táblázatoknál kell
`#` (hash mark) változót tartalmazó parancs definiálásához kell
`_` alsó index
`^` felső index
`~` törhetetlen szóköz

Ha ezeket meg akarja a pdf-ben jeleníteni, akkor a következő parancsokat használhatja:

`\` `\textbackslash` vagy `\char\string`\`` (` a fordított aposztrófjel **AltGr** + **7**)
`%` `\%`
`{` `\{`
`}` `\}`
`$` `\$`
`&` `\&`
`#` `\#`
`_` `_`
`^` `\textasciicircum` vagy `\char\string`^`
`~` `\textasciitilde` vagy `\char\string`~`

4.1.2. Ékezetes betűk

Korábban már volt róla szó, hogy a forrásállomány kódolásának beállítása után ékezetes betű közvetlenül a billentyűzetről is bevihető. De mi van akkor, ha olyan stílusfájlt ír, melyben a kódlap kiválasztását a felhasználóra bízza, vagy olyan ékezetes betűre van szükség, amely nincs a billentyűzeten? Ilyenkor használhatja a repülő ékezeteket.

ó <code>\'{o}</code>	ò <code>\`{o}</code>	ō <code>\={o}</code>	ö <code>\v{o}</code>	ø <code>\k{o}</code>	ôo <code>\t{oo}</code>
õ <code>\H{o}</code>	ô <code>\^{o}</code>	ô <code>\.{o}</code>	ö <code>\r{o}</code>	ø <code>\d{o}</code>	
ö <code>\" {o}</code>	õ <code>\~{o}</code>	ö <code>\u{o}</code>	ø <code>\c{o}</code>	ø <code>\b{o}</code>	

Természetesen az o betű bármire kicserélhető, kivéve a két ékezetes angol betűt: i és j. Ezekre nem szabad másik ékezetet rakni, mert pl. `\H{i}` eredménye ĩ . Ezért az i és j betűknek van ékezet nélküli verziója is, amiket `\i` és `\j` parancsokkal érhet el: i , j . Ezzel már le tudja írni az í betűt `\H{\i}` módon. Ez alól a két gyakrabban előforduló í és ï betűk kivételt képeznek, ezek így is írhatók: `\' {i}`, `\" {i}`.

A `\k` parancs csak T1 belső kódkészlet esetén érhető el. Ezen belső kódkészlet esetén a `\v` parancs az L, l, d, t betűk esetében más ékezetet jelent: Ł ł ď ť . A TeXstudio-ban minden repülő ékezet elérhető innen: **Side Panel** **Symbols** **Special**.

4.1.3. Speciális betűk

Œ <code>\OE</code>	Å <code>\AA</code>	æ <code>\ae</code>	Ø <code>\O</code>	ı <code>\i</code>	Ł <code>\L</code>
œ <code>\oe</code>	Æ <code>\AE</code>	ß <code>\ss</code>	ø <code>\o</code>	j <code>\j</code>	ł <code>\l</code>

További, csak T1 belső kódkészlet esetén használható speciális betűk:

Đ <code>\DH</code>	Đ <code>\DJ</code>	Ǧ <code>\NG</code>	Þ <code>\TH</code>
đ <code>\dh</code>	đ <code>\dj</code>	ǧ <code>\ng</code>	þ <code>\th</code>

4.1.4. Kerning

A *kerning* vagy más néven *alávágás* célja két egymás melletti betű igazítása oly módon, hogy a betűközök optikailag egyformának tűnjenek. A következő példán keresztül ez érthetővé válik. Az első sor kerning segítségével készült, a második pedig anélkül:

AVATÁR
AVATÁR

A kerning a \LaTeX -ben automatikusan működik. Ha le akarja tiltani adott helyen egy adott betűre, akkor azt tegye kapcsos zárójelek közé. Az előző példa második sora például így írható:

`{A}V{A}T{Á}R`

4.1.5. Ligatúrák

Ligatúra a betűknek a szokásosnál szorosabb összekötése. A legismertebbek a következő ún. f-ligatúrák:

`ff fi fl ffi ffl`

ff fi fl ffi ffl

A \LaTeX alpból kezeli a ligatúrákat, létrejöttükért külön nem kell parancsot kiadni. Ha le akar tiltani egy helyen egy ligatúrát, akkor a betűk közé tegyen `{}` jelet:

`f{}f f{}i f{}l f{}f{}i f{}f{}l`

ff fi fl ffi ffl

4.1.6. Különleges karakterek

Itt felsorolunk néhány érdekes karaktert. Bővebben erről a `symbols-a4.pdf`-ben olvashat, amit a

`texdoc symbols-a4`

parancssorba írásával találhat meg, vagy TeXstudio-ban **Súgó** **Súgó csomagok**, és itt be kell írni a `symbols-a4` szót.

€	<code>\euro</code> ∈ <code>eurosym</code>	˘	<code>\textvisiblespace</code>
£	<code>\pounds</code>	¡	<code>!`</code>
¢	<code>\textcent</code> ∈ <code>textcomp</code>	¿	<code>?`</code>
Ⓟ	<code>\textcircledP</code>	‰	<code>\textperthousand</code> ∈ <code>textcomp</code>
®	<code>\textregistered</code> ∈ <code>textcomp</code>	‱	<code>\textpertenthousand</code> ∈ <code>textcomp</code>
©	<code>\textcopyright</code> ∈ <code>textcomp</code>	°C	<code>\textcelsius</code> ∈ <code>textcomp</code>
Ⓒ	<code>\textcopyleft</code> ∈ <code>textcomp</code>	♣	<code>\textleaf</code> ∈ <code>textcomp</code>
†	<code>\dag</code>	§	<code>\S</code>
‡	<code>\ddag</code>	¶	<code>\P</code>
*	<code>\textasteriskcentered</code>	№	<code>\textnumero</code> ∈ <code>textcomp</code>
•	<code>\textbullet</code>	※	<code>\textreferencemark</code> ∈ <code>textcomp</code>
◦	<code>\textopenbullet</code> ∈ <code>textcomp</code>	5'	<code>5\.{}</code>

A `textcomp` mellett a `wasysym` csomag is sok érdekes szimbólumot tartalmaz. Ezek elérhetők a TeXstudio-ból is: **Side Panel** **Symbols** **Misc. Text** és **Side Panel** **Symbols** **wasysym**. Úgynevezett PostScript jeleket is kiíráthat a

`\ding{<kódszám>}` ∈ `pifont`

parancssal. A `<kódszám>` helyére 33-tól 254-ig írhatunk számokat, melyeknek a hatása a következő táblázatban látható:

✂ 33	✕ 53	☆ 73	* 93	□ 113	♣ 167
✂ 34	✕ 54	⊛ 74	* 94	□ 114	♣ 168
✂ 35	✕ 55	☆ 75	* 95	▲ 115	♦ 169
✂ 36	✕ 56	☆ 76	* 96	▼ 116	♥ 170
♣ 37	⊕ 57	☆ 77	* 97	◆ 117	♠ 171
♣ 38	⊕ 58	☆ 78	* 98	♠ 118	① 172
♣ 39	⊕ 59	☆ 79	* 99	♠ 119	② 173
✈ 40	⊕ 60	☆ 80	* 100	120	③ 174
✉ 41	† 61	* 81	* 101	121	④ 175
☞ 42	† 62	* 82	* 102	122	⑤ 176
☞ 43	† 63	* 83	* 103	• 123	⑥ 177
☞ 44	⊕ 64	* 84	* 104	• 124	⑦ 178
✍ 45	☆ 65	* 85	* 105	“ 125	⑧ 179
✍ 46	⊕ 66	* 86	* 106	” 126	⑨ 180
✍ 47	⊕ 67	* 87	* 107	♫ 161	⑩ 181
✍ 48	♣ 68	* 88	● 108	• 162	① 182
☞ 49	⊕ 69	* 89	○ 109	• 163	② 183
♣ 50	♦ 70	* 90	■ 110	♥ 164	③ 184
✓ 51	◇ 71	* 91	□ 111	♣ 165	④ 185
✓ 52	★ 72	* 92	□ 112	♣ 166	⑤ 186

⑥ 187	⑧ 199	⑩ 211	⇒ 223	⇒ 235	⇒ 248
⑦ 188	⑨ 200	→ 212	⇒ 224	⇒ 236	⇒ 249
⑧ 189	⑩ 201	→ 213	⇒ 225	⇒ 237	⇒ 250
⑨ 190	① 202	↔ 214	⇒ 226	⇒ 238	⇒ 251
⑩ 191	② 203	↕ 215	⇒ 227	⇒ 239	⇒ 252
① 192	③ 204	↘ 216	⇒ 228	⇒ 241	⇒ 253
② 193	④ 205	→ 217	⇒ 229	⇒ 242	⇒ 254
③ 194	⑤ 206	↗ 218	⇒ 230	⇒ 243	
④ 195	⑥ 207	→ 219	⇒ 231	⇒ 244	
⑤ 196	⑦ 208	→ 220	⇒ 232	⇒ 245	
⑥ 197	⑧ 209	→ 221	⇒ 233	⇒ 246	
⑦ 198	⑨ 210	→ 222	⇒ 234	⇒ 247	

4.2. Szóközök

Forrásállományban egy szóközt a `Space` billentyű lenyomásával tehet. Több szóköz egymás után a forrásállományban, csak egy szóközt jelent a végeredményben, viszont a sor elején található szóköz a végeredményben nem jelenik meg. Szintén szóköznek számít a végeredményben, ha a forrásállományban sortörés van. Ez csak akkor nem igaz, ha a sor végén egy `%` jel van úgy, hogy közvetlenül előtte nincs szóköz. Például

```
Egy, kettő,      három,
né%
gy, öt, %
hat.
```

```
Egy, kettő, három, négy, öt, hat.
```

Ha egy parancsnak nincs argumentuma, akkor általában az utána található szóközt nem jeleníti meg. Például

```
\LaTeX kézikönyv
```

```
LATEXkézikönyv
```

Ha ez nem kívánatos eredményt ad, akkor vagy lezárjuk kapcsos zárójelekkel a parancs hatását, vagy `_` parancssal kikényszerítjük a szóközt (a `_` jel a szóközt jelenti):

```
\LaTeX{} kézikönyv, {\LaTeX} kézikönyv, \LaTeX\ kézikönyv.
```

```
LATEX kézikönyv, LATEX kézikönyv, LATEX kézikönyv.
```

Van olyan eset is, amikor egy szóköz után nem szabad sort törni. Például ha azt írjuk, hogy IV. Béla, akkor a pont után nem lehet sortörés. Ennek érdekében a pont után ún. törhetetlen szóközt kell rakni. Forrásban `~` a törhetetlen szóköz jele:

```
IV.~Béla
```

Ezt érdemes megtenni minden olyan pont után, amikor az nem mondat végét jelzi. Így az ilyen pontok nem kerülhetnek a sor végére. Vigyázat, ha már valahová tett törhetetlen szóközt, akkor utána ne tegyen még egy szóközt, mert az két szóközt eredményez, és a törhetetlenség is megszűnik:

```
IV.~ Béla (Így helytelen!)
```

IV. Béla (Így helytelen!)

A törhetetlen szóköznek van egy olyan változata is, ami a normál szóköz méretének a fele. Ezt mértékszám és mértékegység között, illetve számok ezres csoportosításánál szoktuk használni. Forrásban `\,` a törhetetlen feles szóköz jele:

```
5\,cm, 14\,216\,123
```

```
5 cm, 14 216 123
```

4.3. Központozás

4.3.1. Pont, vessző, kettőspont, pontosvessző, kérdőjel, felkiáltójel

Ezek elé ne, de utána tegyen szóközt! Kivétel, ha utána záró idézőjel vagy `)` jel van.

Angol nyelvű szövegben a mondat végi pont után nagyobb térköz kell, mint két szó között. Ezt a `LaTeX` megoldja, ha a `babel` csomag `english` opciója van bekapcsolva. Viszont, ha egy mondat nagybetűre végződik, akkor azt rövidítésnek tekinti, így az azt követő pont után nem hagy ki nagyobb térközt. Ennek az a megoldása, hogy az ilyen pont elé tegye a `\@` parancsot. Például

```
Catch your HBO favorites whenever you want, wherever you are --
it's every episode of every season of the best of HBO\@.
More channels to watch. All available in HD\@.
```

```
Catch your HBO favorites whenever you want, wherever you are – it's every episode
of every season of the best of HBO. More channels to watch. All available in HD.
```

4.3.2. Kötőjel

A kötőjel forrásállományban `-` jellel adható meg. Például

```
levegő-mintavétel; elő- vagy utótag; betűtípus és -méret;
egy-két ember; 5-6 éves lehet; tudod-e;
```

```
levegő-mintavétel; elő- vagy utótag; betűtípus és -méret; egy-két ember; 5-6 éves
lehet; tudod-e;
```

4.3.3. Nagykötőjel

A nagykötőjel forrásállományban `--` jellel adható meg. Például

```
lásd 15--21.~oldalakon; kelet--nyugati; az orosz TU--154 repülő;
brazil--magyar meccs;
```

```
lásd 15–21. oldalakon; kelet–nyugati; az orosz TU–154 repülő; brazil–magyar meccs;
```

A szerzőpárok neveit is nagykötőjellel kötjük össze, de ebben az esetben a nagykötőjel elé és után is törhetetlen feles szóközt kell rakni. Például

```
Bolzano\,--\,Weierstrass-tétel
```


A magyar nyelv használata esetén a `\,--\`, helyett használható a ``--` kód is, azaz az előző kód így is írható:

Bolzano`--Weierstrass-tétel

Bolzano – Weierstrass-tétel

4.3.4. Gondolatjel

A gondolatjel forrásállományban `--` jellel adható meg. Gondolatjel előtt és után is szóköz áll, kivéve, ha írásjel követi. Például

Ilyen korán -- legalábbis hétvégén -- nem szokott felkelni.

Ilyen korán – legalábbis hétvégén – nem szokott felkelni.

Sokszor vitatkoztak -- legtöbbször semmiségekért --,
de szerették egymást.

Sokszor vitatkoztak – legtöbbször semmiségekért –, de szerették egymást.

4.3.5. Kvírtmínusz

Gondolatjelként az angolban a kvírtmínusz (`—`) jel is használható, de ez előtt és után nem szabad szóközt rakni. A magyarban ez a megoldás tilos. A kvírtmínusz forrásban `---` módon írandó.

4.3.6. Zárójelek

Itt pontosan az a szabály, mint a gondolatjelnél.

4.3.7. Hármaspont

A hármaspont forrásállományban a `\dots` paranccsal adható meg. Ehelyett soha ne használjon három darab pontot egymás után írva. Például

A `\dots` jó, de a `...` nem. (`\dots` várom a párom `\dots` üres a polc`\dots`)

A ... jó, de a ... nem. (... várom a párom ... üres a polc...)

4.3.8. Idézőjel

Idézőjelként soha ne használja a forrásban a " **Shift** + **2** jelet! Ez tipográfiai hiba. Az idézőjel és a belső idézőjel nyelvenként változó. Belső idézőjel akkor kell, ha idézet van az idézetben belül. Magyar szöveg esetén a következőt kell tenni:

```
„szöveg >>szöveg<< szöveg" vagy
\textqq{szöveg \textqq{szöveg} szöveg} ∈ [magyar]babel
```

„szöveg »szöveg« szöveg” vagy „szöveg »szöveg« szöveg”

Tehát a nyitó külső idézőjel a forrásban két vessző, míg a záró külső idézőjel a forrásban

két aposztrófjel **Shift** + **1**. A nyitó belső idézőjel >> és a záró belső idézőjel << a forrásban. A `\textqq{szöveg}` parancs esetén arra kell ügyelni, hogy a `szöveg` nem állhat több bekezdésből.

Angol szövegben a brit szabályok szerint ezt kell tenni:

```
\text ``text'' text'
```

```
'text "text" text'
```

Tehát a nyitó külső idézőjel a forrásban egy fordított aposztrófjel **AltGr** + **7**, míg a záró külső idézőjel a forrásban egy aposztrófjel **Shift** + **1**. A nyitó belső idézőjel a forrásban két fordított aposztrófjel, míg a záró belső idézőjel a forrásban két aposztrófjel.

Az amerikai szabályok szerint fordítva van a sorrend. Azaz a nyitó külső idézőjel a forrásban két fordított aposztrófjel, míg a záró külső idézőjel a forrásban két aposztrófjel. A nyitó belső idézőjel a forrásban egy fordított aposztrófjel, míg a záró belső idézőjel a forrásban egy aposztrófjel:

```
``text `text' text''
```

```
"text 'text' text"
```

Az előzőeken kívül létezik egy univerzális megoldás is. Töltse be a `csquotes` csomagot `autostyle` opcióval. Ez a csomag a következő nyelvek idézőjeleit ismeri: `croatian`, `danish`, `dutch`, `english`, `finnish`, `french`, `german`, `greek`, `italian`, `norwegian`, `portuguese`, `russian`, `spanish`, `swedish`. A magyart nem ismeri, így ebben az esetben a `csquotes` csomag betöltése után a preambulumba gépelje a következőt:

```
\DeclareQuoteStyle{magyar}{, ,}{' '}{>>}{<<} \in csquotes
```

Ezután az

```
\enquote{<szöveg> \enquote{<szöveg>} <szöveg>} \in csquotes
```

kód az érvényben lévő nyelvnek megfelelően használja az idézőjelet (külsőt és a belsőt is). Ha közvetlenül belső idézőjelet akar megjeleníteni, akkor használja az

```
\enquote*{<szöveg>} \in csquotes
```

parancsot. Az `\enquote` és `\enquote*` parancsok argumentumában használható több bekezdésből álló szöveg is.

4.4. Betűváltozatok

4.4.1. Osztályozás

A betűváltozatokat családjuk, testességük és alakjuk szerint osztályozzuk.

Család (family) ♦

- Antikva (roman)

```
\textrm{<szöveg>}
{\rmfamily <szöveg>}
```

- Grotteszk (sans serif)

```
\textsf{<szöveg>}
{\sffamily <szöveg>}
```

- Írógép (typewriter)

```
\texttt{<szöveg>}
{\ttfamily <szöveg>}
```

A családok jellemzői:

	talpas	vonalvastagság	betűszélesség
antikva	igen	változó	változó
groteszk	nem	állandó	változó
írógép	igen	állandó	állandó

Alapesetben az antikva család az alapértelmezett. Például

```
antikva \textrm{antikva} \textsf{groteszk} \texttt{írógép}
```

antikva antikva groteszk írógép

Testesség (series) ♦

- Normál (medium)

```
\textmd{<szöveg>}
{\mdseries <szöveg>}
```

- Félkövér (boldface)

```
\textbf{<szöveg>}
{\bfseries <szöveg>}
```

Alapesetben a normál testesség az alapértelmezett. Például

```
normál \textmd{normál} \textbf{félkövér}
```

normál normál félkövér

Alak (shape) ♦

- Álló (upright)

```
\textup{<szöveg>}
{\upshape <szöveg>}
```

- Döntött (slanted)

```
\textsl{<szöveg>}
{\slshape <szöveg>}
```

- Dőlt (italics)

```
\textit{<szöveg>}
{\itshape <szöveg>}
```

- Kiskapitális (small caps)

```
\textsc{<szöveg>}
{\scshape <szöveg>}
```

Alapesetben az álló alak az alapértelmezett. Például

```
álló \textup{álló} \textsl{döntött} \textit{dőlt} \textsc{Kiskapitális}
```

```
álló álló döntött dőlt KISKAPITÁLIS
```

A család, testesség és alak keverhetőek. Például

```
\textit{\textbf{\textsf{szöveg}}}
```

```
szöveg
```

Amikor nem alap betűváloztatot használ, de ideiglenesen vissza akar arra térni, akkor használja a

```
\textnormal{<szöveg>}
{\normalfont <szöveg>}
```

parancsokat.

A `\text..` parancsokat több bekezdésre nem lehet alkalmazni (ahol `..` = `up`, `sl`, `it`, `sc`, `md`, `bf`, `rm`, `sf`, `tt`, `normal`).

Az `\upshape`, `\slshape`, `\itshape` stb. deklarációs parancsok, így használhatók környezetként is. Például

```
{\bfseries <szöveg>}
```

és

```
\begin{bfseries}<szöveg>\end{bfseries}
```

hatása ugyanaz. A fonttípusok beállításáról a 22. fejezetben olvashat részletesebben.

4.4.2. Kurzív kiegyenlítés

Ha egy dőlt vagy döntött betűs szöveget egy álló betűs szöveg követ, akkor közéjük kicsivel nagyobb szóközt kell tenni, különben a ferdén álló betű nagyon rádőlne az állóra. Ezt nevezik *kurzív kiegyenlítésnek*. Ennek illusztrálására a következő mondatot először kurzív kiegyenlítés nélkül, majd pedig kurzív kiegyenlítéssel szedtük ki:

„Éhes *zsiráf* fogyasztja épp ízes uzsonnáját.”

„Éhes *zsiráf* fogyasztja épp ízes uzsonnáját.”

A `\textit` és `\textsl` parancsok a kurzív kiegyenlítést automatikusan elvégzik, így a következő két megoldás helyes eredményt ad:

```
Éhes \textit{zsiráf} fogyasztja épp ízes uzsonnáját.\\
Éhes \textsl{zsiráf} fogyasztja épp ízes uzsonnáját.
```

Azonban ezek deklarációs párjai, az `\itshape` és az `\slshape` parancsok, illetve ezek környezetes verziói nem kezelik ezt a problémát. Így ezt a felhasználónak kell megoldani a `\` parancssal:

```
Éhes {\itshape zsiráf\} fogyasztja épp ízes uzsonnáját.\\
Éhes {\slshape zsiráf\} fogyasztja épp ízes uzsonnáját.
```

4.4.3. Kiemelés

Amikor egy szót, vagy gondolatot ki akar emelni, használja az

```
\emph{<szöveg>}, {\em <szöveg>}, \begin{em}<szöveg>\end{em}
```

parancsokat illetve környezetet. (Az első megoldás több bekezdésre nem használható.) Standard dokumentumosztályok esetén ezek figyelik az aktuális betűváltozatot, és aszerint emelnek ki. Álló alak esetén dőlt, nem álló alak esetén álló alakra vált. Az `\emph` a kurzív kiegyenlítést automatikusan elvégzi, de az `\em` parancs, illetve az `em` környezet nem. Ekkor ezt a `\` parancssal nekünk kell megoldani. Például:

```
Éhes \emph{zsiráf} fogyasztja épp ízes uzsonnáját.\\
Éhes {\em zsiráf\} fogyasztja épp ízes uzsonnáját.
```

Kiemelésre lehetőleg ne használja a félkövér típust, mert az a címekre van fenntartva. Az írógépek korábban betűritkítással emeltek ki. Ez L^AT_EX-ben is megoldható:

```
\so{<szöveg>} ∈ soulutf8
```

Például

```
\so{Ritkított szöveg, ami állhat akár több bekezdésből is.}
```

Ritkított szöveg, ami állhat több sorból, vagy akár több bekezdésből is.

További kiemelési lehetőségek alá- illetve áthúzással:

szöveg	<code>\underline{szöveg}</code>	szöveg	<code>\xout{szöveg} ∈ ulem</code>
szöveg	<code>\uline{szöveg} ∈ ulem</code>	szöveg	<code>\cancel{szöveg} ∈ cancel</code>
szöveg	<code>\uuline{szöveg} ∈ ulem</code>	szöveg	<code>\bcancel{szöveg} ∈ cancel</code>
szöveg	<code>\uwave{szöveg} ∈ ulem</code>	szöveg	<code>\xcancel{szöveg} ∈ cancel</code>
szöveg	<code>\sout{szöveg} ∈ ulem</code>		

Az `ulem` csomag használata esetén az `\emph` parancs aláhúzással fog kiemelni. Ha ezt nem akarja, akkor használja az `ulem` csomag `normalem` opcióját.

Szavak, kifejezések kiemelésére alkalmas lehet csupa nagybetűvel, vagy nagybetűs szövegben csupa kisbetűvel szedésük.

```
\MakeUppercase{<szöveg>}
```

A `<szöveg>`-et csupa nagybetűvel szedi ki.

```
\MakeLowercase{<szöveg>}
```

A `<szöveg>`-et csupa kisbetűvel szedi ki.

```
\MakeTextUppercase{<szöveg>} ∈ textcase
```

A `<szöveg>`-et csupa nagybetűvel szedi ki, de a matematikai képletek betűin nem változtat.

```
\MakeTextLowercase{<szöveg>} ∈ textcase
```

A `<szöveg>`-et csupa kisbetűvel szedi ki, de a matematikai képletek betűin nem változtat.

```
\NoCaseChange{<szöveg>} ∈ textcase
```

Nem változtat a betűkön.

Színes háttérrel vagy színes aláhúzással történő kiemeléshez olvassa el a 4.12.4. és a 4.12.5. alszakaszokat.

4.5. Betűméretek

A T1 belső kódkészlet alapból a *European Computer Modern* fontkészlet tölti be, melyben a betűméret csak a következő értékeket veheti fel pt-ben mérve: 5, 6, 7, 8, 9, 10, 10.95, 12, 14.4, 17.28, 20.74, 24.88, 29.86, 35.83. Ez a korlátozás feloldható az `anyfontsize` csomaggal.

A European Computer Modern fontkészlet helyett használhat más is. Ehhez tölts be például az `lmodern`, `pxfonts`, `txfonts`, `newtexttext`, `times`, `lxfonts`, `bera`, `cyklop` csomagok valamelyikét. Az ezekben található fontok minden méretben használhatók. Új fontok betöltéséről bővebben a 22. fejezetben olvashat.

4.5.1. Alapbetűméret

Az alapbetűméret a dokumentumosztály opcióinál állítható be. A standard `article`, `report` és `book` osztályok esetén három méret adható meg: 10pt, 11pt és 12pt. Ha ettől különböző méretet szeretne, akkor a dokumentumosztály betöltése után írja a preambulumba a következőt:

```
\usepackage{anyfontsize}
\usepackage[fontsize=<betűméret>]{scrextend}
```

A dokumentum tetszőleges pontján is át lehet állítani az alapbetűméretet:

```
\KOMAOptions{fontsize=<betűméret>} ∈ scrextend
```

Egy másik lehetőség tetszőleges alapbetűméret beállítására az 5.2. szakaszban tárgyalt `geometry` csomag `mag` opciója.

4.5.2. Betűméretet beállító deklarációs parancsok

A következő parancsok az alapbetűmérettől függően állítanak be betűméretet:

szöveg	<code>{\tiny szöveg}</code>	SZöveg	<code>{\Large szöveg}</code>
szöveg	<code>{\scriptsize szöveg}</code>	SZöveg	<code>{\LARGE szöveg}</code>
szöveg	<code>{\footnotesize szöveg}</code>	SZöveg	<code>{\huge szöveg}</code>
szöveg	<code>{\small szöveg}</code>	SZöveg	<code>{\Huge szöveg}</code>
szöveg	<code>{\normalsize szöveg}</code>		
szöveg	<code>{\large szöveg}</code>		

A következő táblázat mutatja, hogy ezek a parancsok milyen betűméretet jelentenek a standard alapbetűméretek esetén:

	10pt	11pt	12pt
<code>\tiny</code>	5	6	6
<code>\scriptsize</code>	7	8	8
<code>\footnotesize</code>	8	9	10
<code>\small</code>	9	10	10.95
<code>\normalsize</code>	10	10.95	12
<code>\large</code>	12	12	14.4
<code>\Large</code>	14.4	14.4	17.28
<code>\LARGE</code>	17.28	17.28	20.74
<code>\huge</code>	20.74	20.74	24.88
<code>\Huge</code>	24.88	24.88	24.88

Ezek deklarációs parancsok, így használhatók környezetként is. Például a

```
{\large szöveg}
```

és

```
\begin{large}szöveg\end{large}
```

kódok hatása ugyanaz.

4.5.3. Relatív betűméretek

Tetszőleges relatív betűméret is beállítható:

```
\scalefont{<arányszám>} \scalefont
```

ahol az *<arányszám>* azt adja meg, hogy az alapbetűméretnek hányszorosát szeretné. Például

```
{\scalefont{2.5}szöveg}
```

esetén a szöveg az alapbetűméret 2,5-szeresével jelenik meg.

4.5.4. Abszolút betűméretek

Abszolút betűméretet a következő paranccsal érhet el:

```
\fontsize{<betűméret>}{<sortávolság>}\selectfont
```

Például 25 pontos szöveget 12 pontos sortávolsággal így lehet írni:

```
\fontsize{25}{30}\selectfont
```

Ez egy hosszú mondat, hogy ne férjen ki egy sorban!

Ez egy hosszú mondat, hogy ne férjen ki egy sorban!

Ha a sortávolságot meg akarja hagyni alapméreten, akkor *<sortávolság>* helyére

```
\the\baselineskip
```

parancsot írja.

4.6. Térközök

A \LaTeX minden nyomdászatban használatos mértékegységet ismer. Most csak néhányat sorolunk fel:

pt pont

mm milliméter

cm centiméter

in inch, 1 in = 25,4 mm = 72,27 pt

ex aktuális betűalakzatban az x betű magassága

em aktuális betűalakzat mérete

4.6.1. Fix méretű vízszintes térközök

Vízszintes helykihagyás méretét a következő paranccsal adhatja meg:


```
A\hspace{12pt plus 4pt minus 2pt}B
```

```
A B
```

Ekkor az A és B betűk távolsága 12 pt, ha az adott sor tördelése megengedi, de ha az optimális tördelés azt megkívánja, ez a méret változhat $12 - 2 = 10$ -től $12 + 4 = 16$ pontig.

4.6.3. Fix méretű függőleges térközök

Függőleges helykihagyás méretét a következő paranccsal adhatja meg:

```
\vspace{<térköz mérete>}
```

Ekkor a függőleges helykihagyás mérete a *<térköz mérete>* + az aktuális sortávolság. A *<térköz mérete>* lehet negatív is. Ez a parancs csak akkor működik, ha a T_EX függőleges módban van. Ez elérhető pl., ha a szöveg és a `\vspace` között legalább egy üres sor van. A térköz az oldal tetején és alján elnyelődik. A

```
\vspace*{<térköz mérete>}
```

parancs ugyanazt tudja, mint a `\vspace`, de az oldal tetején és alján is kifejtődik. További parancsok:

```
\lower<térköz mérete>\hbox{<szöveg>}
```

A *<térköz mérete>* azt adja meg, hogy a *<szöveg>* mennyivel legyen lejjebb, mint az alapon.

```
\textsuperscript{<szöveg>}
```

A *<szöveg>* felső indexbe kerül `\scriptsize` méretben. Például

```
xxx\lower0.5ex\hbox{xxx}
17\textsuperscript{h}
```

```
xxxxxx 17h
```

4.6.4. Rugalmas méretű függőleges térközök

A rugalmas méret pontosan úgy adható meg itt is, mint vízszintes esetben, csak `\vspace` parancsban. További parancsok:

```
\smallskip % = \vspace{3pt plus 1pt minus 1pt}
\medskip   % = \vspace{6pt plus 2pt minus 2pt}
\bigskip   % = \vspace{12pt plus 4pt minus 4pt}
\vfill     % = \vspace{\fill}
```

4.6.5. Sortávolság

A sortávolság automatikusan lesz beállítva, de ha ezen változtatni akar, akkor használja a

```
\linespread{<szorzó>}
```

parancsot, ami az alapértelmezett sortávolságot megszorozza a *<szorzó>* értékével. Az írógépeknél használt másfeles illetve kettes sorközhöz tartozó szorzó függ az alap betűmérettől:

	10 pt	11 pt	12 pt
másfeles	1.25	1.21	1.24
kettes	1.67	1.62	1.66

Másfeles sorköz a

```
\onehalfspacing ∈ setspace
```

paranccsal, illetve kettes sorköz a

```
\doublespacing ∈ setspace
```

paranccsal állítható be. De pl. hármas sorköz is megadható a

```
\setstretch{3} ∈ setspace
```

paranccsal. A `setspace` és `hyperref` csomagok együttes használatánál a `setspace` előbb legyen betöltve.

4.7. Törések

4.7.1. Sortörések

A \LaTeX automatikusan végzi a sortöréseket, de adott esetben ki is kényszerítheti azt:

```
\
```

Új sort kezd sorkizárás nélkül.

```
\[⟨méret⟩]
```

Ugyanaz mint a `\` de a következő sor távolsága `⟨méret⟩`-tel megnő. Például

```
\[2mm]
```

```
\*
```

Ugyanaz mint a `\` de nem enged meg oldaltörést.

```
\*[⟨méret⟩]
```

Ugyanaz mint `\[⟨méret⟩]` de nem enged meg oldaltörést.

```
\linebreak
```

Új sort kezd sorkizárással.

```
\nolinebreak
```

A sortörést letiltja az adott helyen.

4.7.2. Oldaltörések

A \LaTeX maga végzi az oldaltöréseket. Ha azt akarja, hogy a telített oldalak alja egymáshoz igazított legyen, akkor használja a

```
\flushbottom
```

parancsot. Ennek hatása a

```
\raggedbottom
```

paranccsal szüntethető meg. Az oldaltörést adott esetben ki is kényszerítheti:

```
\newpage
```

Új oldalt (illetve kéthasábos szedésnél új hasábot) kezd. Az utolsó sort vízszintesen, azután pedig az oldalt (vagy hasábot) függőlegesen feltölti térközzel.

`\clearpage`

A `\newpage` parancstól annyiban különbözik, hogy kéthasábos szedésnél is új oldalt kezd, másrészt az új oldal kezdése előtt megjeleníti az ún. úszó objektumokat (lásd a 11. fejezetben).

`\cleardoublepage`

Ugyanaz mint a `\clearpage`, de kétoldalas szedésnél a dokumentum megjelenítését csak a következő páratlan oldalon folytatja.

`\pagebreak`

Oldalt tör oldalkitöltéssel.

`\nopagebreak`

Letiltja az oldaltörést.

`\enlargethispage{<térköz>}`

Az aktuális oldal függőleges méretét `<térköz>`-zel megnöveli, de az élőláb helyzetét nem igazítja hozzá. Például

`\enlargethispage{3mm}`

`\enlargethispage*{<térköz>}`

Ugyanaz mint `*` nélkül, de az extra térközök elhagyásával maximalizálja az adott oldalra írható szövegmennyiséget.

Videó: Betűtípusok és -méretek, térközök, törések

4.8. Bekezdések

Új bekezdés esetén a forrásállományban hagyni kell egy üres sort, vagy ki kell adni a

`\par`

parancsot. (Gyakori hiba, hogy új bekezdés helyett sortörést alkalmaznak. Ez tipográfiai hiba, kerülje!)

Minden bekezdés behúzással kezdődik, kivéve az ún. fejezetnyitó bekezdést. Ha ezeket is behúzással szeretné kezdeni, akkor töltsse be az `indentfirst` csomagot, vagy a `magyar.ldf` `afterindent=force-yes` opcióját:

`\PassOptionsToPackage{defaults=hu-min,afterindent=force-yes}{magyar.ldf}`

Alaphelyzetben a bekezdések sorkizártak, azaz a sorok a bal margónál kezdődnek és a jobb margónál végződnek, kivéve az első sor elejét és az utolsó sor végét.

További parancsok:

`\indent`

Kikényszeríti az adott bekezdés elején a behúzást.

`\noindent`

Letiltja az adott bekezdés elején a behúzást.

`\setlength{\parindent}{<térköz>}`

A bekezdés behúzásának mértékét átállítja $\langle\text{térköz}\rangle$ méretre.

```
\setlength{\parskip}{\langle\text{térköz}\rangle}
```

Két bekezdés közötti térközt megnöveli $\langle\text{térköz}\rangle$ mérettel. Például

```
\setlength{\parskip}{5pt}
```

4.8.1. Bekezdések balra zárása

Ilyenkor a bekezdést kezdő sor is a bal margónál kezdődik és nincs a jobb oldalon kiegyenlítés, így szóelválasztások sincsenek. Megvalósítása:

```
\begin{flushleft}
\langle\text{szöveg}\rangle
\end{flushleft}
```

vagy

```
{\raggedright \langle\text{szöveg}\rangle\par}
```

A két megoldás között az a különbség, hogy a `flushleft` környezet függőleges térközöket helyez a szöveg elejére és végére.

4.8.2. Bekezdések jobbra zárása

Képzeld el egy balra zárt szöveget, de most minden sort toljon el úgy, hogy a sorvégek a jobb margóhoz kerüljenek. Ez a jobbra zárás. Megvalósítása:

```
\begin{flushright}
\langle\text{szöveg}\rangle
\end{flushright}
```

vagy

```
{\raggedleft \langle\text{szöveg}\rangle\par}
```

A két megoldás között az a különbség, hogy a `flushright` környezet függőleges térközöket helyez a szöveg elejére és végére.

4.8.3. Bekezdések középre zárása

Képzeld el egy balra zárt szöveget, de most minden sort toljon el középre. Ez a középre zárás. Megvalósítása:

```
\begin{center}
\langle\text{szöveg}\rangle
\end{center}
```

vagy

```
{\centering \langle\text{szöveg}\rangle\par}
```

A két megoldás között az a különbség, hogy a `centering` környezet függőleges térközöket helyez a szöveg elejére és végére. Például

```
\begin{center}
Ez egy hosszabb szöveg, ami középre van zárva,
így szóelválasztások sincsenek benne.
De a sortörések pontjait mi is meg tudjuk adni:\\
Ez külön sorba kerül.\\ Ez is külön sorba kerül.\\
\end{center}
```

```
\end{center}
```

Ez egy hosszabb szöveg, ami középre van zárva, így szóelválasztások sincsenek benne. De a sortörések pontjait mi is meg tudjuk adni:

Ez külön sorba kerül.
Ez is külön sorba kerül.

4.8.4. Többsoros idézetek

Ha többsoros idézetet akar kiemelni, akkor használja a `quotation` környezetet:

```
\begin{quotation}
,,Örökös vigyora nemegyszer tévedésbe ejtette azokat, akik kissé
könnyelműen, a külsejük után ítélik meg embertársaikat, és ezért
a vigyorgó Jimmyt felületesen kezelték, vagy kicsúfolták. Az ilyen
emberek, felépülésük után, sokat gondolkodtak a látszat megtévesztő
benyomásairól, és elhatározták, hogy a jövőben senkiről sem vonnak
le következtetéseket alapos tájékozódás híján.''\
\hspace*{\fill}(Rejtő Jenő)
\end{quotation}
```

„Örökös vigyora nemegyszer tévedésbe ejtette azokat, akik kissé könnyelműen, a külsejük után ítélik meg embertársaikat, és ezért a vigyorgó Jimmyt felületesen kezelték, vagy kicsúfolták. Az ilyen emberek, felépülésük után, sokat gondolkodtak a látszat megtévesztő benyomásairól, és elhatározták, hogy a jövőben senkiről sem vonnak le következtetéseket alapos tájékozódás híján.”

(Rejtő Jenő)

4.8.5. Versek

Versszakokat a `verse` környezettel formázhatunk:

```
\begin{verse}
\textbf{Szabó Lőrinc: Szél hozott, szél visz el} (részlet)

Köd előtttem, köd mögöttem,\
isten tudja, honnan jöttem,\
szél hozott, szél visz el,\
minek kérdejem: mért visz el?

Sose néztem, merre jártam,\
a felhőknek kiabáltam,\
erdő jött: jaj, be szép!\
-- megcibáltam üstökét.
\end{verse}
```

Szabó Lőrinc: Szél hozott, szél visz el (részlet)

Köd előttem, köd mögöttem,
 isten tudja, honnan jöttem,
 szél hozott, szél visz el,
 minek kérdejem: mért visz el?

Sose néztem, merre jártam,
 a felhőknek kiabáltam,
 erdő jött: jaj, be szép!
 – megcibáltam üstökét.

4.8.6. Párbeszédek

Egy szereplő által mondott szöveget új bekezdésben, gondolatjellel kezdje. A gondolatjel után a szokásosnál nagyobb, rugalmatlan és törhetetlen szóközt kell hagyni. Ezt valósítja meg a

```
\mond ∈ [magyar]babel
```

parancs. A kimondott szövegbe gondolatjelek közt leírást is ékelhet, melyet ponttal kell lezárni. A kimondott szöveg végére szükség esetén ki kell tenni a kérdőjelet vagy a felkiáltójelet, de a pontot tilos. Például

```
Egy deszkán találta magát, amely a tenger hullámain zötykölődött.
\mond Hol a Titanic? -- kérdezte, de nem kapott választ.
\mond Ez nem lehet -- szólalt meg ismét. -- Öt perce még a kabinomban
voltam.
```

Egy deszkán találta magát, amely a tenger hullámain zötykölődött.
 – Hol a Titanic? – kérdezte, de nem kapott választ.
 – Ez nem lehet – szólalt meg ismét. – Öt perce még a kabinomban voltam.

A magyar.ldf fájl defaults=hu-min opciója aktiválja a `mond=yes` opciót is, amely definiálja a `\mond` parancsot. Enélkül `\mond` helyett a következő írható:

```
\par--\enspace
```

4.9. Tabulálás

Szöveg tabulálása a `tabbing` környezettel és abban a következő parancsok használatával oldható meg:

```
\= \\ \> \kill \+ \- \`
```

Ezek használata a következő példákon érthetővé válik:

```
\begin{tabbing}
0000000000000 \= 111111111111\\
                \> 11111111 \= 2222222222\\
                \>                \> 222222 \\
00000000 \=\\
                \> 111111          \> 222222
\end{tabbing}
```

```
0000000000000 1111111111111
                11111111 222222222
                        222222
000000000
                111111      222222
```

```
\begin{tabbing}
0000 \= 1111 \= 2222\kill
0    \> 1    \> 2\\
00   \> 11   \> 22\\
000  \> 111  \> 222\\
0000 \> 1111 \> 2222
\end{tabbing}
```

```
0    1    2
00   11   22
000  111  222
0000 1111 2222
```

```
\begin{tabbing}
0000 \= 1111 \= 2222 \= 3333\+|\+\\
                        2222222222\\
                        222222\-\|
                111111111111\\
                111111\-\|
0000000 \` Ez a sor végére kerül!
\end{tabbing}
```

```
0000 1111 2222 3333
                2222222222
                222222
                111111111111
                111111
00000000 Ez a sor végére kerül!
```

4.10. Lábjegyzetek

Ahová lábjegyzetet szeretne írni, ott adja ki a

```
\footnote{<lábjegyzet szövege>}
```

parancsot. Ez eggyel megnöveli a lábjegyzet sorszámát. Ha a

```
\footnote[<szám>]{<lábjegyzet szövege>}
```

parancsot használja, akkor a lábjegyzet száma nem nő, hanem az a szám íródik ki, amit a *<szám>* opcióban adott meg.

A `\footnote` előtt nem lehet szóköz. Ha a jegyzet egy adott szóra vonatkozik, akkor a parancsot közvetlenül a szó után írjuk, ha egy mondatra vagy mondatrészre, akkor az azt lezáró írásjel után. A lábjegyzet teljes mondatokból áll. Így nagybetűvel kell kezdeni és mondatzáró írásjellel befejezni.

A `magyar.1df` fájl `defaults=hu-min` opciója a lábjegyzetek fölé nem tesz vízszintes vonalat. Ha mégis szeretne tenni, akkor írja be a következőt:

```
\footnotestyle{rule=fourth} ∈ [magyar]babel
```

Az `article` osztályban a lábjegyzet sorszámozása folyamatos, míg `report` és `book` esetén fejezetenként 1-től kezdődik. Ha azt akarja, hogy oldalanként előlről kezdődjön a számozás, akkor használja a következő parancsot a preambulumban:

```
\MakePerPage{footnote} ∈ perpage
```

Elvileg ugyanezt valósítja meg a `\footnotestyle{reset=page} ∈ [magyar]babel` parancs is, de nem ajánlom a használatát, mert valamikor hibás számozást eredményez.

A lábjegyzetek számozását átállíthatja csillagosra a következő paranccsal:

```
\footnotestyle{mark=stars-max} ∈ [magyar]babel
```

Visszaállítani arab számozásra így lehet:

```
\footnotestyle{mark=arabic} ∈ [magyar]babel
```

Ha a szerkesztő szeretne a műhöz megjegyzéseket írni lábjegyzetben, akkor használja a következő parancsot:

```
\editorfootnote{<szerkesztő megjegyzése>} ∈ [magyar]babel
```

Ez csillagos számozást használ és oldalanként újra indul.

Szintek (rész, fejezet, szakasz stb. lásd később) címében tipográfiailag helytelen lábjegyzetet használni. Ha mégis szükség van rá, akkor nem használható a `\footnote` parancs, mert a fejléc és tartalomjegyzék hibás lesz. Ehelyett használja a

```
\headingfootnote{<lábjegyzet szövege>} ∈ [magyar]babel
```

parancsot. További parancsok:

```
\footnotemark
```

Megnöveli egyel a lábjegyzet számát és az adott helyre kiteszi a lábjegyzet jelét.

```
\footnotemark[<szám>]
```

A lábjegyzet számát változatlanul hagyja és az adott helyre kiteszi a lábjegyzet jelét, amit a `<szám>` értéke ad meg.

```
\value{footnote}
```

A lábjegyzet aktuális számát adja meg, ami beírható az előző parancsba a `<szám>` helyére.

```
\footnotetext{<lábjegyzet szövege>}
```

Szöveget ír a lábjegyzetbe, de nem változtatja meg a lábjegyzet számát és az adott helyre nem teszi ki a lábjegyzet jelét.

```
\footnotetext[<szám>]{<lábjegyzet szövege>}
```

Szöveget ír a lábjegyzetbe `<szám>` alatt, de nem változtatja meg a lábjegyzet számát és az adott helyre nem teszi ki a lábjegyzet jelét.

A lábjegyzet az oldalnak csak bizonyos százalékát foglalhatja el, így lehetséges, hogy egy hosszabb lábjegyzet több oldalon jelenik meg. Ha ezt a megoldást le akarja tiltani, akkor ki kell adni az

```
\interfootnotelinepenalty=10000
```

parancsot.

4.11. Széljegyzetek

Széljegyzeteket a

```
\marginpar{<széljegyzet>}
```

paranccsal írhat. A széljegyzetek alapértelmezésben a lapok bekötésének oldalával ellentétes ún. külső margóra kerülnek. Kétoldalas szedésnél a páros oldalakon a külső margó bal oldalra esik, páratlanakon pedig jobb oldalra. Egyoldalas szedésnél a külső margó mindig jobb oldalon van.

Ha azt akarja, hogy a külső margóval ellentétes ún. belső margóra kerüljön a széljegyzet, akkor adja ki a

```
\reversemarginpar
```

parancsot. Alapértelmezésre visszatérni a

```
\normalmarginpar
```

paranccsal lehet.

Kétoldalas szedés esetén a széljegyzetek hol bal, hol jobb oldalon lesznek. Ha azt akarja, hogy a bal oldalra kerülve a széljegyzet másképpen nézzen ki, mint jobb oldalon, használhatja a következőt:

```
\marginpar[<széljegyzet bal oldalon>]{<széljegyzet jobb oldalon>}
```

Például, ha azt akarja, hogy a széljegyzet szövege bal oldalon jobbra legyen igazítva, akkor használja a következő kódot:

```
\marginpar[\raggedleft széljegyzet]{széljegyzet}
```

Ha egy bekezdés elejére ír széljegyzetet, akkor a `\marginpar` parancs elé kell tenni egy `\mbox{}` parancsot, különben a széljegyzet és a bekezdés első sora között szintkülönbség lép fel. Ez azért van így, mert a `\marginpar` nem kezd új bekezdést.

4.12. Színek kezelése

4.12.1. Színmodellek és paraméterek

Színek kezelésére az `xcolor` csomag használható. Ez sok színmodellt ismer, itt csak néhányat említünk:

RGB használatakor három paramétert kell megadni vesszővel elválasztva, mindhárom 0 és 255 közötti egész szám. Az első a vörös, a második a zöld, a harmadik a kék mennyiségét jelenti.

rgb használatakor három paramétert kell megadni vesszővel elválasztva, mindhárom 0 és 1 közötti törtszám. Az első a vörös, a második a zöld, a harmadik a kék mennyiségét jelenti.

HTML paramétere a szín hatjegyű hexadecimális kódja. (Lásd például [itt](#).) Az első két számjegy az RGB kód első paramétere 16-os számrendszerben, a következő két számjegy az RGB kód második paramétere 16-os számrendszerben, végül az utolsó két számjegy az RGB kód harmadik paramétere 16-os számrendszerben. Például, ha a szín RGB kódja 186,85,211, akkor a HTML kódja BA55D3.

cmk használatakor négy paramétert kell megadni vesszővel elválasztva, mindegyik 0 és 1 közötti törtszám. Az első a cián, a második a magenta, a harmadik a sárga, a negyedik a fekete mennyiségét jelenti.

gray a szürke skálát jelenti. Itt egy paramétert kell megadni, mely 0 és 1 közötti tört szám (0 = fekete, 1 = fehér).

wave esetén a paraméter a szín hullámhossza nanométerben. A hullámhossz értéke 363 és 814 közötti törtszám.

Az RGB, **rgb** és HTML paletták lényegüket tekintve ugyanazt jelentik, csak a három alapszín mennyiségének megadási módja más-más. A monitor színkeverése az RGB paletta szerint történik, de a nyomdában **cmk** palettát használnak. Ezért, ha a szerkesztett dokumentumot elektronikus publikációnak szánja, azaz monitoron kell majd elolvasni, akkor az **xcolor** csomag által kikevert színeket is ennek megfelelően kell előállítani. Ehhez használja az **xcolor** csomag **rgb** opcióját. Ha a dokumentum nyomdába kerül, akkor használja az **xcolor** csomag **cmk** opcióját.

4.12.2. Színnevek

Az **xcolor** csomagban vannak előre definiált színek is, pontosabban, bizonyos paraméterű színekre adott néven is hivatkozhat. Ezek a következők:

 black	 gray	 olive	 teal
 blue	 green	 orange	 violet
 brown	 lightgray	 pink	 white
 cyan	 lime	 purple	 yellow
 darkgray	 magenta	 red	

Mi is megadhatunk színneveket a következő paranccsal:

```
\definecolor{<színnév>}{<modell>}{<színparaméter>} ∈ xcolor
```

Például

```
\definecolor{halvanyszurke}{gray}{0.8}
\definecolor{macibarna}{RGB}{128,64,0}
```

Arra is lehetőség van, hogy két adott nevű szín összekeveréséből adjon meg újabb színnevet:

```
<színnév1>!<szám>!<színnév2>
```

azt jelenti, hogy $\langle \text{szám} \rangle$ százalék $\langle \text{színnév1} \rangle$ színhez $(100 - \langle \text{szám} \rangle)$ százalék $\langle \text{színnév2} \rangle$ színt keverünk. Például

```
green!30!yellow
```

esetén 30 % zöldhöz kevertünk 70 % sárgát. Ha fehérrel akar keverni más színt, akkor egyszerűbb a kód:

```
<színnév1>!<szám> = <színnév1>!<szám>!white
```

Például

```
green!30
```

esetén 30 % zöldhöz kevertünk 70 % fehéret. Ezzel a technikával akár több adott nevű szín összekeveréséből is megadhat újabb színnevet. Például

```
green!30!yellow!20!black
```

esetén 30 % zöldhöz kevertünk 20 % sárgát, a maradék 50 % pedig fekete.

Színnevet definiálhat korábban definiált színnévvel is:

```
\colorlet{<új színnév>}{<régi színnév>} ∈ xcolor
```

Például

```
\colorlet{piros}{red!80}
\colorlet{fekete}{black}
```

Amennyiben egy színnév komplementerét szeretné megadni, akkor egy kötőjelet kell elé írni. Így például a `-yellow` a sárga komplementer színét jelenti.

4.12.3. Színes szöveg

Szövegek színezéséhez a következő parancsokat használhatja:

```
\textcolor[⟨modell⟩]{⟨színparaméter⟩}{⟨bekezdés⟩} ∈ xcolor
\textcolor{⟨színnév⟩}{⟨egy bekezdés⟩} ∈ xcolor
{\color[⟨modell⟩]{⟨színparaméter⟩}⟨több bekezdés⟩} ∈ xcolor
{\color{⟨színnév⟩}⟨több bekezdés⟩} ∈ xcolor
```

Például

```
\colorlet{piros}{red!80}
\textcolor{piros}{Piros szöveg.}
\textcolor[RGB]{0,255,0}{Zöld szöveg.}
{\color{black!50} Szürke szöveg.}
```

Piros szöveg. Zöld szöveg. Szürke szöveg.

4.12.4. Szöveg kiemelése színes háttérrel

Ehhez az `xcolor` csomag mellett használja a `soulutf8` csomagot is. Ekkor a következő parancsokat használhatja:

```
\sethlcolor{⟨színnév⟩} ∈ soulutf8
\hl{⟨szöveg⟩} ∈ soulutf8
```

A `\sethlcolor` parancs megadja a kiemelés színét. Alapértelmezése `yellow`. A `\hl` színezi ki a `⟨szöveg⟩` hátterét, ami akár több sorból, vagy akár több bekezdésből is állhat. Például

```
\hl{Ez egy fontos szöveg, azért van kiemelve!}
```

Ez egy fontos szöveg, azért van kiemelve!

Ha az `xcolor` csomagot valamilyen paletta opcióval töltötte be (`rgb`, `cmyk`, `stb`.), akkor az előző kód hibás eredményt ad. Ennek megoldásához a következő kódot írja be a `soulutf8` betöltése után (forrás [itt](#)):

```
\usepackage{etoolbox}
\makeatletter
\patchcmd{\SOUL@ulunderline}{\dimen@}{\SOUL@dimen}{}{}
\patchcmd{\SOUL@ulunderline}{\dimen@}{\SOUL@dimen}{}{}
\patchcmd{\SOUL@ulunderline}{\dimen@}{\SOUL@dimen}{}{}
\newdimen\SOUL@dimen
\makeatother
```

4.12.5. Szöveg kiemelése színes aláhúzással

Ehhez az `xcolor` csomag mellett használja a `soulutf8` csomagot is. Ekkor a következő parancsokat használhatja:

```
\setul{<mélység>}{<vonalvastagság>} ∈ soulutf8
\setulcolor{<színnév>} ∈ soulutf8
\u1{<szöveg>} ∈ soulutf8
```

A `\setul` parancs `<mélység>` paramétere beállítja, hogy az aláhúzás mennyivel legyen az alapvonal alatt, a `<vonalvastagság>` pedig, hogy milyen vastag legyen a vonal. A `\setulcolor` parancs `<színnév>` paramétere megadja az aláhúzás színét. Alapértelmezése `black`. A `\u1` parancs húzza alá a `<szöveg>` részt, ami akár több sorból, vagy akár több bekezdésből is állhat. Például a

```
\setul{1pt}{1pt}
\setulcolor{blue}
```

preambulumba írása után

```
\u1{Ez egy fontos szöveg, azért van aláhúzva késsel!}
```

Ez egy fontos szöveg, azért van aláhúzva késsel!

Az `\u1` parancssal ugyanaz a probléma amit a `\h1` parancsnál ismertettünk, és a megoldása is ugyanaz.

4.12.6. Színes lapok

A lap háttérszíne így adható meg:

```
\pagecolor[<modell>]{<színparaméter>} ∈ xcolor
\pagecolor{<színnév>} ∈ xcolor
```

Alapállapotba visszatérni a

```
\nopagecolor ∈ xcolor
```

parancssal lehetséges.

4.13. Dátumtípusok

Ha a dokumentum fordításának dátuma 2019. április 15., akkor

2019	<code>\number\year</code>
4	<code>\number\month</code>
15	<code>\number\day</code>
2019. április 15.	<code>\today</code> (ha a magyar nyelv aktív)
April 15, 2019	<code>\today</code> (ha az angol nyelv aktív)
2019-04-15	<code>\emitdate{a}{\today} ∈ [magyar]babel</code>
2019. április 15.	<code>\emitdate{b}{\today} ∈ [magyar]babel</code>
2019. ápr. 15.	<code>\emitdate{c}{\today} ∈ [magyar]babel</code>
2019. IV. 15.	<code>\emitdate{d}{\today} ∈ [magyar]babel</code>
2019. 04. 15.	<code>\emitdate{e}{\today} ∈ [magyar]babel</code>
2019. április	<code>\emitdate{f}{\today} ∈ [magyar]babel</code>
2019. április 15	<code>\emitdate{g}{\today} ∈ [magyar]babel</code>
2019 április	<code>\emitdate{h}{\today} ∈ [magyar]babel</code>

Rögzített dátumok esetén:

```
1848-03-15      \emitdate{a}{1848-3-15} ∈ [magyar]babel
1848. március 15. \emitdate{b}{1848-3-15} ∈ [magyar]babel
1848. márc. 15.  \emitdate{c}{1848-3-15} ∈ [magyar]babel
1848. III. 15.    \emitdate{d}{1848-3-15} ∈ [magyar]babel
1848. 03. 15.     \emitdate{e}{1848-3-15} ∈ [magyar]babel
1848. március     \emitdate{f}{1848-3-15} ∈ [magyar]babel
1848. március 15  \emitdate{g}{1848-3-15} ∈ [magyar]babel
1848 március      \emitdate{h}{1848-3-15} ∈ [magyar]babel
```

A következő parancs kiírja, hogy a fordítás időpontja a hét melyik napjára esik.

```
\weekday ∈ eukdate
```

Csak angol verziója van. Ha magyarul akarja használni, akkor írja be a következőt a preambulumba az eukdate csomag betöltése után:

```
\makeatletter
\renewcommand\weekday{%
\ifcase\theeuk@date Szombat\or Vas\'{a}rnap\or H\'{e}tf\H{o}\or
Kedd\or Szerda\or Cs\'{u}t\'{o}rt\'{o}k\or P\'{e}ntek\fi}
\makeatother
```

A következő parancs kiírja, hogy a fordítás dátumához képest *<nap>* múlva mi a dátum.

```
\DayAfter[<nap>] ∈ advdate
```

A *<nap>* alapértéke 1.

4.14. Számírás

Az 5 vagy annál több jegyű egész számokat ezres csoportosítással kell leírni. A csoportosítás jobbról balra történik. Nem kell csoportosítani a 4 jegyű egész számokat, kivéve abban az esetben, ha egy táblázat olyan oszlopában található, amelyben szerepel 4-nél több jegyű egész szám is. Így lehet elérni, hogy a megfelelő számjegyek mindig egymás alatt legyenek.

A csoportosító jel a magyarban a feles törhetetlen szóköz (\,) vagy a pont, az angolban pedig a vessző. Tehát például

Helyesen 1\,234\,567 vagy 1.234.567, de 9999.

Helyesen 1 234 567 vagy 1.234.567, de 9999.

Az ezres csoportosítás automatizálható a

```
\num{<szám>} ∈ siunitx
```

paranccsal. Például

```
\num{1234567}
```

1 234 567

Természetesen ezt 4 jegyű számra ne alkalmazza, csak az előzőekben leírt kivétel esetén.

Ha ezres csoportosítójelnek nem az alapértelmezett feles törhetetlen szóközt, hanem például a pontot szeretné, akkor használja az siunitx csomag `group-separator={.}` opcióját. Ekkor

`\num{1234567}`

1.234.567

Lehetőség van egész számok automatikus kibetűzésére is a

`\numspell{<szám>} ∈ numspell`

paranccsal. Például

`\numspell{1234567}`

egymillió-kétszázharmincnégyezer-ötszázhatvanhét

Ha sorszámot kell kibetűzni, akkor használja az

`\ordnumspell{<szám>} ∈ numspell`

parancsot. Például

`\ordnumspell{1234567}`

egymillió-kétszázharmincnégyezer-ötszázhatvanhatedik

4.15. Mértékegységek

Mértékszám és mértékegység közé mindig feles törhetetlen szóközt kell tenni. Például

`123\,cm 1200\,km 50\,\% 1000\Ft 500\,\$ 10\,\AA`

123 cm 1200 km 50 % 1000 Ft 500 \$ 10 Å

vagy

`20\,\textcelsius ∈ textcomp`

`1\,\textperthousand ∈ textcomp`

`5\,\textpertenthousand ∈ textcomp`

20 °C 1 ‰ 5 ‰

Ez alól a szabály alól egy kivétel van, amikor szöveget írunk fokban, percben és másodpercben. Ekkor nincs a mértékszám után térköz. Ennek írását legkönnyebben az

`\ang{<fok>;<perc>;<másodperc>} ∈ siunitx`

paranccsal oldhatja meg. Például

`\ang{1;;} \ang{2;3;} \ang{4;5;6}`

1° 2' 3" 4' 5' 6"

A mértékszám és mértékegység közötti térköz automatizálható az

`\SI[<opció>]{<szám>}{<mértékegység>} ∈ siunitx`

paranccsal. Például

`\SI{1}{\meter}`

`\SI{2}{\centi\meter}`

`\SI{3}{\angstrom}`

`\SI{4}{\ohm}`

`\SI{5}{\percent}`

`\SI{6}{\degreeCelsius}`

1 m 2 cm 3 Å 4 Ω 5 % 6 °C

Itt a mértékegység nevét is be lehet írni, nemcsak a jelét. Azaz például `\angstrom` az `\AA` helyett, vagy `\percent` a `\%` helyett. Az elérhető mértékegységek nevei a `siunitx` csomag leírásában megtalálhatóak. Nézzünk még néhány példát:

```
\SI{1}{\centi\meter\tothe{2}}\\
\SI{1}{\coulomb\per\mole}\\
\SI[per-mode=symbol]{1}{\coulomb\per\mole}\\
\SI[per-mode=fraction]{1}{\coulomb\per\mole}\\
\SI[per-mode=fraction]{1}{\meter\per\second\tothe{2}}
```

1 cm²

1 C mol⁻¹

1 C/mol

1 $\frac{\text{C}}{\text{mol}}$

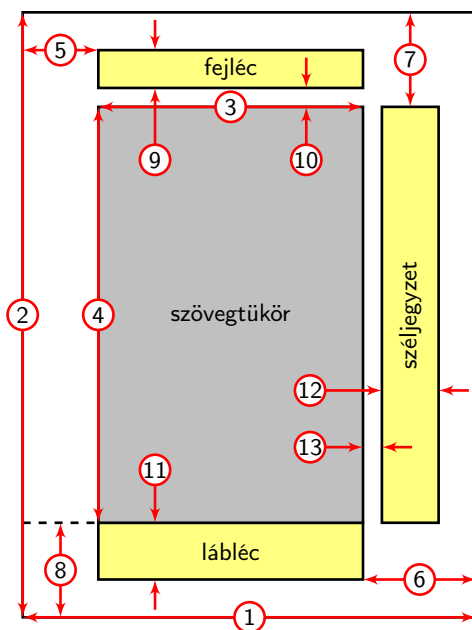
1 $\frac{\text{m}}{\text{s}^2}$

5. fejezet

Oldalak kinézete

5.1. Oldalak szerkezete és méretei

Egy oldal szerkezete a következő ábrán látható. Főbb részei: szövegtükör, margók, fejléc, lábléc, széljegyzet.

Az ábrán számokkal jelölt méreteket a `geometry` csomag opcióival állíthatja be, melyek a következők:

1. `paperwidth=<méret>` Oldal szélessége.
2. `paperheight=<méret>` Oldal magassága.
3. `textwidth=<méret>` Szövegtükör szélessége.
4. `textheight=<méret>` Szövegtükör magassága.
5. `inner=<méret>` Belső margó szélessége. A belső margó a lapok kötése felőli margó. Egyoldalas dokumentum esetén ez a bal margót, míg kétoldalas dokumentum esetén páratlan oldalon a bal, illetve páros oldalon a jobb margót jelenti.
6. `outer=<méret>` Külső margó (belső margóval ellentétes oldalon) szélessége.
7. `top=<méret>` Felső margó magassága.
8. `bottom=<méret>` Alsó margó magassága.
9. `headheight=<méret>` Fejléc magassága.

10. `headsep=<méret>` Fejléc és szövegtükör távolsága.
11. `footskip=<méret>` Lábléc magassága.
12. `marginparwidth=<méret>` Széljegyzet területének szélessége.
13. `marginparsep=<méret>` Széljegyzet és szövegtükör távolsága.

Ha szabványos méretet akar (A0–A6, B0–B6), akkor az `a0paper`, ..., `a6paper`, `b0paper`, ..., `b6paper` opciók valamelyikét kell betölteni. Például

```
\usepackage[b5paper]{geometry}
```

Ha ugyanezt a méretet szeretné, de 90 fokkal elforgatva, akkor használja a `landscape` opciót is:

```
\usepackage[b5paper,landscape]{geometry}
```

Ha egyedi méreteket akar, akkor például a következőt kell tenni:

```
\usepackage[paperwidth=105mm,paperheight=75mm]{geometry}
```

Fontos, hogy ezek fizikailag is beállítják a lap méretét, nem úgy, mint a standard dokumentumosztályok lapméretre vonatkozó opciói, melyek csak a margókra vannak hatással. A `geometry` csomag opcióit parancsban is meg lehet adni:

```
\geometry{<opciók>} ∈ geometry
```

Például

```
\geometry{paperwidth=105mm,paperheight=75mm}
```

Ha egy dokumentumon belül az oldal geometriáját néhány oldal erejéig át akarja állítani, akkor használja a

```
\newgeometry{<opciók>} ∈ geometry
```

parancsot. Ezzel a lap méretét nem lehet átállítani, csak az azon belüli méreteket (margók, lábléc, stb.). Például

```
\newgeometry{inner=20mm,outer=10mm}
```

Az alapgeometria visszaállítása:

```
\restoregeometry ∈ geometry
```

5.2. Oldalak nagyítása/kicsinyítése

A `geometry` csomag `mag=<nagyítás>` opciójával a dokumentumot nagyítani/kicsinyíteni is tudja, ahol a `<nagyítás>` értéke ezrelékben megadott egész szám. Ez az opció a később tárgyalt `hyperref` csomag használatakor csak akkor működik jól, ha a `hyperref` előbb van betöltve, mint a `geometry`.

Például a `mag=1500` opcióval másfélszeres nagyítást érhet el, illetve a `mag=500` felére kicsinyít. Ilyenkor a fontok mérete és bármilyen mértékegységgel megadott hossz méret is megváltozik $\frac{mag}{1000}$ -szeresére.

Ha valamely mértékegységgel megadott hossz méretet nem akarja, hogy a nagyítás során megváltozzon, akkor a mértékegység elé tegye a `true` szót (`truemm`, `truecm`, `truept`). Ha nagyításnál a beállított szabványos oldalméretet nem akarja, hogy változzon, akkor használja a `truedimen` opciót. Például

```
\usepackage[mag=500,truedimen,a4paper]{geometry}
```

Ezzel be lehet állítani tetszőleges alapbetűméretet, hiszen, ha például az előző esetben az alap betűméret 12 pt volt, akkor a végeredmény alap betűmérete 6 pt lesz, miközben az oldal maradt A4-es méretű.

A következő példában a dokumentum szélessége 150 mm, magassága 250 mm, minden margó 20 mm, az alapbetűméret 13 pt. A beírt két sor, az aktuális sortávolságnál 2 cm-rel nagyobb távolságra vannak egymástól.

```
\documentclass{article}
\usepackage[mag=1300,paperwidth=150truemm,paperheight=250truemm,
  inner=20truemm,outer=20truemm,top=20truemm,bottom=20truemm]{geometry}
\usepackage[T1]{fontenc}
\PassOptionsToPackage{defaults=hu-min}{magyar.1df}
\usepackage[magyar]{babel}
\begin{document}
Első sor.
\par
\vspace{2truecm}
Második sor.
\end{document}
```

5.3. Többhasábos szedés

Kéthasábos szedés a dokumentumosztály `twocolumn` opciójával is lehetséges, de az eredmény több szempontból is kifogásolható, melyeket most nem részletezünk. Helyette a `multicol` csomag `multicols` környezetét használja:

```
\begin{multicols}{\langle hasábszám \rangle} \in multicol
\langle szöveg \rangle
\end{multicols}
```

A `\langle hasábszám \rangle` maximum 10 lehet. A hasábok közötti távolság 10 pt. Ennek átállítása például 1 cm-re:

```
\setlength{\columnsep}{1cm} \in multicol
```

A hasábok közötti vonalvastagság 0 pt. Ennek átállítása például 1 pt-ra:

```
\setlength{\columnseprule}{1pt} \in multicol
```

5.4. Oldal elforgatása

Ha egy oldal tartalma megkívánja (például egy széles táblázat), szükség lehet az álló tájolású oldal tartalmának elforgatására. Erre szolgál az `lscape` csomag `landscape` környezete. Hatása:

- új oldalt nyit;
- a szövegtükör és széljegyzet tartalmát elforgatja 90 fokkal, de a fej- és a láblécet nem;
- a végén visszavált normál módra, de előtte új oldalt nyit.

Ez a megoldás a pdf nézőben az oldalt fizikailag nem forgatja el, csak a szövegtükör és a széljegyzet tartalmát. Ha az `lscape` helyett a `pdfscape` csomag `landscape` környezetét használja, akkor ugyanazt az eredményt kapja, de a pdf nézőben az oldal fizikailag

is el lesz forgatva, aminek a hatására a szövegtükör és a széljegyzet vízszintesen fog elhelyezkedni a pdf nézőben. Ekkor azonban a fej- és lábléc helyezkedik el függőlegesen.

Ha a szövegtükör és széljegyzet tartalmával együtt a fej- és lábléc tartalmát is el akarja forgatni, továbbá azt akarja, hogy a pdf nézőben az oldal fizikailag is legyen elforgatva, akkor továbbra is használja `landscape` környezetet, de az `lscap` vagy `pdflscape` csomagok betöltése helyett írja a következőket a preambulumba:

```
\makeatletter
\def\rotatepage{
\clearpage
\pdfpagewidth=\paperheight
\pdfpageheight=\paperwidth
\textwidth=\dimexpr\paperheight-\paperwidth+\textwidth\relax
\textheight=\dimexpr\paperwidth-\paperheight+\textheight\relax
\paperwidth=\pdfpagewidth
\paperheight=\pdfpageheight
\hsize=\textwidth
\global\vsizer=\textheight
\global\@colht=\textheight
\global\@colroom=\textheight
\columnwidth=\dimexpr(\textwidth-\columnsep)/2\relax
\if@twocolumn\hsize=\columnwidth\fi
\@ifundefined{headwidth}{}{\headwidth=\textwidth}
\linewidth=\textwidth}
\makeatother
\newenvironment{landscape}{\rotatepage}{\rotatepage}
```

5.5. Méretek ellenőrzése

A szerkesztés folyamata alatt szükség lehet az oldal méreteinek ellenőrzésére. Erre több csomag is lehetőséget ad, melyek közül talán az `fgruler` a legpraktikusabb. Ha ezt betölti, akkor minden oldal előterében megjelenik egy vízszintes és egy függőleges vonalzó, melynek a kezdőpontja a lap bal felső sarkában lesz. Ha csak egy adott oldal adott pozíciójába akar ilyet helyezni, akkor akkor tegye a következőt:

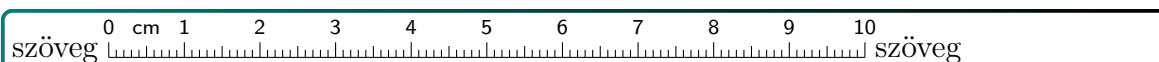
```
\documentclass{article}
\usepackage[type=none]{fgruler}
\begin{document}
\fgruler{upperleft}{\langle jobbra \rangle}{\langle lefelé \rangle}
\end{document}
```

A `\langle jobbra \rangle` helyére azt a távolságot kell beírni, amennyivel el akarja tolni jobbra a vonalzót a bal felső sarokhoz viszonyítva. A `\langle lefelé \rangle` helyére azt a távolságot kell beírni, amennyivel el akarja tolni lefelé a vonalzót a bal felső sarokhoz viszonyítva. Például ezen az oldalon a következő szerepel:

```
\fgruler{upperleft}{0cm}{0cm}
```

Ezzel a csomaggal szövegbe is helyezhet vonalzót. Például:

```
szöveg \ruler{rightup}{10cm} szöveg
```


Arra is lehetőség van, hogy ellenőrzés céljából az oldal elemeit (szövegtükör, széljegyzet, lábléc, fejléc) láthatóvá tegye vonalakkal. Ehhez használja a `showframe` opcióját a csomagnak. Az `fgruler` csomag rengeteg további lehetőséget ad vonalzók megjelenítésére, többek között például angol vonalzót is tud rajzolni, amelyben inch a mértékegység centiméter helyett. Ezek áttekintésére olvassa el a csomag dokumentációját.

További lehetőségek:

- Az `eso-pic` csomag `grid` opcióval. Ekkor minden oldal 5 mm-es közökkel rácsvonatosan jelenik meg.
- A `geometry` csomag `showframe` opciója, vagy a `showframe` csomag, amely hasonló feladatot lát el, mint az `fgruler` csomag `showframe` opciója.
- A `layout` csomag `\layout` parancsa, amely megadja az adott dokumentum minden méretét.

6. fejezet

Kereszthivatkozások

Egy dokumentumban sok olyan elem lehet, amit számozunk. Ha többoldalas a dokumentum, akkor az oldalakat célszerű számozni. De a fejezeteket, szakaszokat is számozzuk. Ez például a 6. fejezet, amely a 67. oldalon kezdődik. További számozott elemek: listák, ábrák, táblázatok, matematikai képletek és tételek, irodalomjegyzék elemei, stb.

Az ilyen számozott elemekre nagyon sok esetben hivatkozunk. Ezek az ún. kereszthivatkozások. Természetesen ezeket nem érdemes a forrásban konkrétan beírni, hiszen egy ilyen szám a szerkesztés során még változhat, így állandóan változtatnunk kellene, ami egy idő után sok hibát eredményezne. Erre az a megoldás, hogy a \LaTeX -re bízunk a számozott elemeknél és a kereszthivatkozásoknál a megfelelő számok beírását.

6.1. Címkék

Ha egy számozott elemről kiderül, hogy hivatkoznunk kell rá, akkor először ezt az elemet meg kell címkézni a

```
\label{<címke>}
```

paranccsal. A $\langle\text{címke}\rangle$ tetszőleges lehet, de azért érdemes néhány tanácsot megfogadni. Célszerű először arra utalni, hogy milyen típusú elemre hivatkozunk (fejezet, szakasz, ábra, táblázat, stb.). Ezzel a későbbi keresés a címkék között jóval könnyebb lesz. Ezután érdemes valamilyen írásjelet tenni. Az általános ajánlás erre a kettőspont, de látni fogjuk, hogy a magyarban ez nem feltétlenül a legjobb megoldás. Végül a címkében az elem tartalmára kell utalni, és semmiképpen sem a számára, mert ezzel pont az automatikus kereszthivatkozás lényegét sértenénk. Sok érthetetlen hibát megelőzhet, ha a címkében nem használ ékezetes betűket, szóközt és aktív karaktereket (magyarban ilyen a fordított aposztróf jel, kettőspont, kérdőjel, felkiáltójel és a pontosvessző).

Például, a későbbiekben látni fogjuk, hogy egy számozott listát a `enumerate` környezettel hozhat létre, melyben minden listaelemet `\item` paranccsal indítunk:

```
\begin{enumerate}
\item Ez egy listaelem.
\item Ez egy másik listaelem.
\end{enumerate}
```

Ha a 2. listaelemre akar hivatkozni, akkor a kódban a 3. sort így módosítsa:

```
\item\label{lista-proba} Ez egy másik listaelem.
```

1. Ez egy listaelem.
2. Ez egy másik listaelem.

A címkében a prefix a `lista`, ami arra utal hogy ez egy listaelemre vonatkozik. Azután nem az általánosan tanácsolt kettőspont került, mert a magyarban ez aktív karakter, ami bizonyos esetekben gondokat okozhat. A kötőjel megfelel kettőspont helyett. Ezután jön maga a név, ami most `proba`.

6.2. Hivatkozás címkézett elemekre

Már csak az a kérdés, hogyan hivatkozunk a címkével ellátott elemre. Alapesetben a `\ref{<címke>}`

paranccsal tudja ezt megtenni. Az előző példát folytatva:

Lásd `\ref{lista-proba}~listaelemet`.

Lásd 2. listaelemet.

Sokkal szebb lenne a mondat, ha a sorszám elé határozott névelőt raknánk: „az 1.”, „a 2.”, stb. Amint látjuk a magyarban a névelő függ a sorszámtól. Ezt a problémát is megoldja a `magyar.ldf`. Ilyenkor használja az

```
\aref{<címke>} ∈ [magyar]babel
\Aref{<címke>} ∈ [magyar]babel
```

vagy az ezzel egyenértékű

```
\az{\ref{<címke>}} ∈ [magyar]babel
\Az{\ref{<címke>}} ∈ [magyar]babel
```

parancsokat, attól függően, hogy a sorszám előtti névelőt kis vagy nagy kezdőbetűvel szeretné:

Lásd `\aref{lista-proba}~listaelemet.\`
`\Aref{lista-proba}~listaelemben olvasható.`

Lásd a 2. listaelemet.

A 2. listaelemben olvasható.

Amikor címkézünk egy elemet, akkor nem csak az adott sorszámot tudja a \LaTeX , hanem azt is, hogy az adott elem melyik oldalon található. Adott címkéhez tartozó oldalszámot a

```
\pageref{<címke>}
```

paranccsal írathatja ki. Ennek is vannak névelős verziói:

```
\apageref{<címke>} ∈ [magyar]babel
\Apageref{<címke>} ∈ [magyar]babel
```

vagy az ezzel egyenértékű

```
\az{\pageref{<címke>}} ∈ [magyar]babel
\Az{\pageref{<címke>}} ∈ [magyar]babel
```

Például

`\Aref{lista-proba}~listaelemet \apageref{lista-proba}~oldalon találjuk.`

A 2. listaelemet a 68. oldalon találjuk.

A TeXstudio a címkéket a L^AT_EX-től függetlenül is tudja kezelni, azaz még a L^AT_EX-fordítás előtt meg tudja mondani, hogy létezik-e olyan címke, amire hivatkozunk, vagy esetleg egy címkét két külön elemhez is hozzárendeltünk. További segítség a címkék használatához a TeXstudio-ban, hogy a már meglévő címkéket kilistázza, amiből könnyen kiválaszthatjuk, melyikre akarunk hivatkozni.

A TeXstudio alapból nem ismeri az `\aref`, `\Aref`, `\apageref` és `\Apageref` parancsokat, így ezekben az esetekben nem élvezhetjük a TeXstudio adta kényelmi szolgáltatást. Erre két megoldás is van. Az egyik, hogy „megtanítja” a TeXstudio-t ezekre a parancsokra. Ennek módját nem részletezzük, a TeXstudio leírásában megtalálhatja a menetét az Olvasó. A másik pedig, hogy `\aref{...}` helyett `\az{\ref{...}}`, `\Aref{...}` helyett `\Az{\ref{...}}`, `\apageref{...}` helyett `\az{\pageref{...}}` illetve `\Apageref{...}` helyett `\Az{\pageref{...}}` parancsokat ír a forrásba.

A `\pageref{<címke>}` kifejtése az az oldalszám, ahol a `\label{<címke>}` parancs ki lett adva, míg a `\ref{<címke>}` parancs kifejtése a `\label{<címke>}` kiadásakor aktuális

`\@currentlabel`

tartalma, ami alapesetben az adott elem sorszáma. Ezt át is lehet definiálni. Például

```
\section{Nagy számok törvénye}
\makeatletter
\def\@currentlabel{,,Nagy számok törvénye''}
\makeatother
\label{sec-nszt}
\Aref{sec-nszt} című szakaszban
```

1. Nagy számok törvénye

A „Nagy számok törvénye” című szakaszban

Létezik még ezeken kívül is hivatkozási forma (egyenlet, irodalomjegyzék), de ezeket majd az adott fejezetekben tárgyaljuk.

Videó: Bekezdések, lábjegyzetek, színek,
kereszhivatkozások

7. fejezet

Listák

7.1. Számozatlan listák

Számozatlan listákra az `itemize` környezet használható. Minden listaelemet `\item` parancs vezet be.

```
\begin{itemize}
  \item <listaelem>
  \item <listaelem>
\end{itemize}
```

E környezetek négy szint mélységig ágyazhatók egymásba. Például:

Lista előtti szöveg.

```
\begin{itemize}
  \item Listaelem az első szinten.
  \begin{itemize}
    \item Listaelem a második szinten.
    \item Újabb listaelem a második szinten.
  \end{itemize}
  \item Egy másik listaelem az első szinten.
\end{itemize}
```

Lista utáni szöveg.

Lista előtti szöveg.

- Listaelem az első szinten.
 - Listaelem a második szinten.
 - Újabb listaelem a második szinten.
- Egy másik listaelem az első szinten.

Lista utáni szöveg.

7.1.1. Felsorolásjelek megváltoztatása

Ha csak egy adott listaelem jelét akarja megváltoztatni, akkor azt az `\item` parancs opciójában teheti meg:

```
\item[<jel>] <listaelem>
```


Például

```
\begin{itemize}
  \item[\textasteriskcentered] Listaelem.
  \item[\textbullet] Listaelem.
  \item Listaelem.
\end{itemize}
```

- * Listaelem.
- Listaelem.
- Listaelem.

Ha egy adott lista adott szintjének a jelét akarja megváltoztatni, akkor használja a következőt:

```
\begin{itemize}[\langle jel \rangle] \in paralist
  \item \langle listaelem \rangle
  \item \langle listaelem \rangle
\end{itemize}
```

Például

```
\begin{itemize}[\textasteriskcentered]
  \item Listaelem.
  \item Listaelem.
\end{itemize}
```

- * Listaelem.
- * Listaelem.

Ha a felsorolás alapértelmezett jeleit szeretné megváltoztatni, akkor a következőket írja be:

```
\renewcommand{\labelitemi}{\langle 1. szintjel \rangle}
\renewcommand{\labelitemii}{\langle 2. szintjel \rangle}
\renewcommand{\labelitemiii}{\langle 3. szintjel \rangle}
\renewcommand{\labelitemiv}{\langle 4. szintjel \rangle}
```

vagy

```
\setdefaultitem{\langle 1. szintjel \rangle}{\langle 2. szintjel \rangle}{\langle 3. szintjel \rangle}{\langle 4. szintjel \rangle} \in paralist
```

Utóbbi esetben, ha egy szint jelét nem akarja átdefiniálni, akkor annak helyét hagyja üresen. Például, ha a pifont csomag betöltése után azt írja be, hogy

```
\renewcommand{\labelitemi}{\ding{42}}
\renewcommand{\labelitemii}{\ding{43}}
```

vagy

```
\setdefaultitem{\ding{42}}{\ding{43}}{}{}
```

akkor az utána következő

```
\begin{itemize}
  \item Listaelem.
  \begin{itemize}
    \item Listaelem.
  \begin{itemize}
```

```

\item Listaelem.
\begin{itemize}
  \item Listaelem.
\end{itemize}
\end{itemize}
\end{itemize}
\end{itemize}

```

kód eredménye

```

Listaelem.
  Listaelem.
    Listaelem.
      Listaelem.

```

7.1.2. Számozatlan listák extra térközök nélkül

Az `itemize` környezet minden listaelem között hagy egy extra függőleges térközt. Ha ezt nem akarja, akkor használja a `paralist` csomag `compactitem` környezetét. Ezt pontosan úgy kell használni, mint az előzőekben ismertetett `itemize` környezetet.

```

\begin{compactitem}[\<jel\>] \in paralist
  \item[\<jel\>] \<listaelem\>
  \item[\<jel\>] \<listaelem\>
\end{compactitem}

```

Például

```

Lista előtti szöveg.
\begin{compactitem}
  \item Listaelem.
  \item Egy másik listaelem.
\end{compactitem}
Lista utáni szöveg.

```

```

Lista előtti szöveg.
– Listaelem.
– Egy másik listaelem.
Lista utáni szöveg.

```

7.2. Leíró listák

A leíró listákra, azaz a szótárszerű felsorolásokra a `description` környezet való. Minden listaelemet `\item[\<címke\>]` parancs előz meg. E környezetek hat szint mélységig ágyazhatók egymásba.

```

\begin{description}
  \item[\<címke\>] \<listaelem\>
  \item[\<címke\>] \<listaelem\>
\end{description}

```

Például

```

\begin{description}
  \item[Címke] szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg
    szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg
  \item[Másik címke] szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg
    szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg
\end{description}

```

Címke. szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg

Másik címke. szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg

Alaphelyzetben a címke félkövér betűtípusú, továbbá a magyarban még egy pont is kerül a címke után. Ezt átállíthatja például dőltre és kettőspontra a következő parancs beírásával:

```

\renewcommand{\descriptionlabel}[1]
  {\hspace{\labelsep}\normalfont\itshape#1:}

```

Ha a listaelemek közötti extra függőleges térközt meg akarja szüntetni, akkor használja a `paralist` csomag `compactdesc` környezetét a `description` helyett.

```

\begin{compactdesc} ∈ paralist
  \item[<címke>] <listaelem>
  \item[<címke>] <listaelem>
\end{compactdesc}

```

Ennek használata pontosan megegyezik a `description` környezettel. Például

```

\begin{compactdesc}
  \item[Címke] szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg
    szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg
  \item[Másik címke] szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg
    szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg
\end{compactdesc}

```

Címke. szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg

Másik címke. szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg

7.3. Számozott listák

Számozott listákra az `enumerate` környezet való. Minden listaelemet `\item` parancs előz meg.

```

\begin{enumerate}
  \item <listaelem>
  \item <listaelem>
\end{enumerate}

```

E környezetek négy szint mélységig ágyazhatók egymásba. A szintek számozása a `magyar.ldf` fájl `defaults=hu-min` opciója esetén: arab számok, latin ábécé kisbetűi, görög ábécé kisbetűi, latin ábécé nagybetűi. Például:

Lista előtti szöveg.

```
\begin{enumerate}
  \item Listaelem az első szinten.
  \begin{enumerate}
    \item Listaelem a második szinten.
    \item Újabb listaelem a második szinten.
  \end{enumerate}
  \item Egy másik listaelem az első szinten.
\end{enumerate}
```

Lista utáni szöveg.

Lista előtti szöveg.

1. Listaelem az első szinten.
 - a) Listaelem a második szinten.
 - b) Újabb listaelem a második szinten.
2. Egy másik listaelem az első szinten.

Lista utáni szöveg.

Ha a magyar.ldf fájl defaults=hu-min opciója mellett használja a `labelenums=hu-A` opciót is

```
\PassOptionsToPackage{defaults=hu-min,labelenums=hu-A}{magyar.ldf}
```

módon, akkor a szintek számozása: nagy római számok, arab számok, latin ábécé nagybetűi, latin ábécé kisbetűi.

7.3.1. Számozott listák számozási stílusának megváltoztatása

Ha számozott listában egy adott listaelemet nem számozni, hanem csak egy jellel szeretné ellátni, akkor ezt az `\item` parancs opciójában adhatja meg:

```
\item[⟨jel⟩] ⟨listaelem⟩
```

Ekkor a számozás nem növekszik. Például

```
\begin{enumerate}
  \item Listaelem.
  \item[---] Listaelem.
  \item Listaelem.
  \item[---] Listaelem.
  \item Listaelem.
\end{enumerate}
```

1. Listaelem.
- Listaelem.
2. Listaelem.
- Listaelem.
3. Listaelem.

Ha csak egy adott lista adott szintjének számozását akarja megváltoztatni, akkor használja a következőt:

```
\begin{enumerate}[\langle címke \rangle] \in paralist
  \item \langle listaelem \rangle
  \item \langle listaelem \rangle
\end{enumerate}
```

A $\langle címke \rangle$ bármilyen karaktert tartalmazhat, de ötnél a számozási stílus beállítása a feladata:

- 1 arab számozás
- i kis római számozás
- I nagy római számozás
- a latin ábécé kisbetűi szerinti számozás (alfanumerikus)
- A latin ábécé nagybetűi szerinti számozás (alfanumerikus)

Ezekből a betűkből a $\langle címke \rangle$ csak egyet tartalmazhat. Ha ezen öt karakter valamelyikét nem számozási stílus jeleként, hanem tényleges betűként akarja bevinni, akkor tegye kapcsos zárójelek közé. Például

```
\begin{enumerate}[\bfseries I. {axióma}.]
  \item Listaelem.
  \item Listaelem.
\end{enumerate}
```

I. axióma. Listaelem.

II. axióma. Listaelem.

```
\begin{enumerate}[\itshape(i)]
  \item Listaelem.
  \item Listaelem.
\end{enumerate}
```

(i) Listaelem.

(ii) Listaelem.

A négy szint mindegyike rendelkezik egy ún. számlálóval:

- `enumi` 1. szint számlálójának a neve
- `enumii` 2. szint számlálójának a neve
- `enumiii` 3. szint számlálójának a neve
- `enumiv` 4. szint számlálójának a neve

Egy számláló megjelenítése többféleképpen lehetséges:

```
\arabic{\langle számláló \rangle}
```

Arab számmal (1, 2, 3, ...).

```
\roman{\langle számláló \rangle}
```

Kis római számmal (i, ii, iii, ...).

```
\Roman{\langle számláló \rangle}
```

Nagy római számmal (I, II, III, ...).

`\alph{számláló}`

Latin ábécé kisbetűivel (a, b, c, ...).

`\Alph{számláló}`

Latin ábécé nagybetűivel (A, B, C, ...).

Tehát például

`\Roman{enumii}`

kiírja az adott lista éppen aktuális második szintjének a számát nagy római számmal.

Ha az első szint alapértelmezett számozását át akarja állítani nagy római számozásra, akkor ezt a következő kóddal teheti meg:

`\renewcommand{\theenumi}{\Roman{enumi}}`

Még azt is be lehet állítani, hogy ez a szám hogyan jelenjen meg. Például, ha azt akarja, hogy félkövér legyen és utána álljon egy pont, akkor tegye ezt:

`\renewcommand{\labelenumi}{\bfseries\theenumi.}`

Próbálja ki a következő kódot:

```
\renewcommand{\theenumi}{\arabic{enumi}}
\renewcommand{\theenumii}{\alph{enumii}}
\renewcommand{\theenumiii}{\roman{enumiii}}
\renewcommand{\theenumiv}{\Alph{enumiv}}
\renewcommand{\labelenumi}{\theenumi.}
\renewcommand{\labelenumii}{\itshape\theenumii)}
\renewcommand{\labelenumiii}{\theenumiii.}
\renewcommand{\labelenumiv}{\theenumiv.}
```

Ezután írjon egy számozott listát:

```
\begin{enumerate}
\item Listaelem.
\begin{enumerate}
\item Listaelem.
\begin{enumerate}
\item Listaelem.
\begin{enumerate}
\item Listaelem.
\end{enumerate}
\end{enumerate}
\end{enumerate}
\end{enumerate}
```

1. Listaelem.

(a) Listaelem.

i. Listaelem.

A. Listaelem.

Egy másik példa:

```
\renewcommand{\theenumi}{\arabic{enumi}}
\renewcommand{\theenumii}{\arabic{enumii}}
\renewcommand{\theenumiii}{\arabic{enumiii}}
```

```
\renewcommand{\labelenumi}{\theenumi.}
\renewcommand{\labelenumii}{\theenumi.\theenumii.}
\renewcommand{\labelenumiii}{\theenumi.\theenumii.\theenumiii.}
```

Ezután írjon egy számozott listát:

```
\begin{enumerate}
\item Listaelem.
\begin{enumerate}
\item Listaelem.
\begin{enumerate}
\item Listaelem.
\end{enumerate}
\end{enumerate}
\end{enumerate}
```

1. Listaelem.
 - 1.1. Listaelem.
 - 1.1.1. Listaelem.

Ehhez hasonló eredmény érhető el, ha betölti a `paralist` csomagot `pointedenum` opcióval.

A számlálókat megjelenítő parancsok sora újjakkal is bővíthető. Például a `pifont` csomag betöltése után a következő kód

```
\newcommand{\dingI}[1]
{\ifcase\value{#1}\or\ding{172}\or\ding{173}\or\ding{174}\or\ding{175}%
\or\ding{176}\or\ding{177}\or\ding{178}\or\ding{179}\or\ding{180}\or%
\ding{181}\else\ding{109}\fi}
```

egy `\dingI{<számláló>}` parancsot definiál, amely a számlálót a következő módon jeleníti meg: ①, ②, ..., ⑩, ○, ○, Egy másik példa, szintén a `pifont` csomag betöltése után:

```
\newcommand{\dingII}[1]
{\ifcase\value{#1}\or\ding{182}\or\ding{183}\or\ding{184}\or\ding{185}%
\or\ding{186}\or\ding{187}\or\ding{188}\or\ding{189}\or\ding{190}\or%
\ding{191}\else\ding{108}\fi}
```

egy `\dingII{<számláló>}` parancsot definiál, amely a számlálót a következő módon jeleníti meg: ①, ②, ..., ⑩, ●, ●, Ezután az első két szintet állítsa így át:

```
\renewcommand{\theenumi}{\dingI{enumi}}
\renewcommand{\theenumii}{\dingII{enumii}}
\renewcommand{\labelenumi}{\theenumi}
\renewcommand{\labelenumii}{\theenumii}
```

Most próbáljon ki egy számozott listát:

```
\begin{enumerate}
\item Listaelem.
\begin{enumerate}
\item Listaelem.
\item Listaelem.
\end{enumerate}
\item Listaelem.
\end{enumerate}
```

① Listaelem.

❶ Listaelem.

❷ Listaelem.

② Listaelem.

Van egy másik lehetőség is a szintek számozási stílusának globális átalakítására:

```
\setdefaultenum{<1. szintjel>}{<2. szintjel>}{<3. szintjel>}{<4. szintjel>} ∈ paralist
```

Ha egy szint számozási stílusát nem akarja átdefiniálni, akkor annak helyét hagyja üresen. Az *<n. szintjel>* bármilyen karaktert tartalmazhat, de ötnek a számozási stílus beállítása a feladata:

1 arab számozás

i kis római számozás

I nagy római számozás

a latin ábécé kisbetűi szerinti számozás (alfanumerikus)

A latin ábécé nagybetűi szerinti számozás (alfanumerikus)

Ezekből a betűkből az *<n. szintjel>* csak egyet tartalmazhat. Ha ezen öt karakter valamelyikét nem számozási stílus jeleként, hanem tényleges betűként akarja bevinni, akkor tegye kapcsos zárójelek közé. Például

```
\setdefaultenum{\bfseries I. {axióma.}}{\itshape (a)}{A}{}{}
```

esetén a

```
\begin{enumerate}
\item Listaelem.
\begin{enumerate}
\item Listaelem.
\begin{enumerate}
\item Listaelem.
\begin{enumerate}
\item Listaelem.
\end{enumerate}
\end{enumerate}
\end{enumerate}
\end{enumerate}
```

kód eredménye

I. axióma. Listaelem.

(a) Listaelem.

α) Listaelem.

A) Listaelem.

7.3.2. Hivatkozás számozott listaelemre

A kereszthivatkozásoknál láttuk, hogy hogyan lehet hivatkozni egy listaelemre.

```
\begin{enumerate}
\item Ez egy listaelem.
```



```
\item\label{lista-masik} Ez egy másik listaelem.
\end{enumerate}
\Aref{lista-masik}~listaelem miatt \dots
```

1. Ez egy listaelem.
2. Ez egy másik listaelem.

A 2. listaelem miatt ...

Mi történik akkor, ha a második szint egy elemére akarunk hivatkozni?

```
\begin{enumerate}
  \item Ez egy listaelem.
  \begin{enumerate}
    \item\label{lista-2.szint} Ez egy listaelem a 2. szinten.
  \end{enumerate}
\end{enumerate}
\Aref{lista-2.szint}~listaelem miatt \dots
```

1. Ez egy listaelem.
 - a) Ez egy listaelem a 2. szinten.

Az 1a. listaelem miatt ...

Látjuk, hogy nem csak az adott listaelem száma jelenik meg, hanem előtte az is, hogy melyik listaelem alatt helyezkedik el. Ez a listaelem ún. prefixe. Ezek a prefixek átalíthatók. Például

```
\makeatletter
\renewcommand{\p@enumii}{\theenumii} % 2. szint prefixe
\renewcommand{\p@enumiii}{\p@enumii(\theenumii)} % 3. szint prefixe
\renewcommand{\p@enumiv}{\p@enumiii\theenumiii-} % 4. szint prefixe
\makeatother
```

hatására a hivatkozások alakja (magyar nyelv esetén alapesetben):

1. szinten: 1
2. szinten: 1a
3. szinten: 1(a) α
4. szinten: 1(a) α -A

7.3.3. Számozott listák extra térközök nélkül

Ha nem akarja, hogy a listaelemek között legyen extra függőleges térköz, akkor az `enumerate` környezet helyett használja a `paralist` csomag `compactenum` környezetét. Használata pontosan megegyezik az `enumerate` környezettel.

```
\begin{compactenum} ∈ paralist
  \item <listaelem>
  \item <listaelem>
\end{compactenum}
```

Például

```

Lista előtti szöveg.
\begin{compactenum}
  \item Listaelem az első szinten.
  \begin{compactenum}
    \item Listaelem a második szinten.
  \end{compactenum}
\end{compactenum}
Lista utáni szöveg.

```

Lista előtti szöveg.

1. Listaelem az első szinten.
 - a) Listaelem a második szinten.

Lista utáni szöveg.

7.3.4. Sorfolytonos számozott listák

Erre a `paralist` csomag `inparaenum` környezete használható:

```

\begin{inparaenum}[\langle címke \rangle] \in paralist
  \item \langle listaelem \rangle
  \item \langle listaelem \rangle
\end{inparaenum}

```

A `\langle címke \rangle` pontosan úgy állítható be, mint az `enumerate` környezet leírásánál (alapbeállítás: 1.). Például

```

Szöveg
\begin{inparaenum}
  \item szöveg
  \item szöveg
\end{inparaenum}

```

Szöveg 1. szöveg 2. szöveg

```

Szöveg
\begin{inparaenum}[\itshape (a)]
  \item szöveg
  \item szöveg
\end{inparaenum}

```

Szöveg (a) szöveg (b) szöveg

Videó: Listák

8. fejezet

Képek

Képek beillesztése esetén használja a `graphicx` csomagot. A képeket helyezze a forrásállományt tartalmazó mappába, vagy ami még praktikusabb, annak egy almappájába. A dokumentum forrásának hordozhatósága miatt célszerű a képeknek és az almappáknak is olyan nevet adni, amiben nincs ékezetes betű és szóköz.

Ha a forrásállomány fordítását `latex.exe` végzi, azaz dvi a cél, akkor eps képeket kell használni. Ha `pdflatex.exe` a fordító (TeXstudio-ban ez az alapbeállítás), akkor jpg, png vagy pdf képeket használjon. Ha mindkét fordítás szóba jöhet, akkor egy képet mindkét formátumban (azaz például eps és jpg) tegye be a megfelelő mappába.

8.1. Kép beillesztése

Amikor a forrásállomány azon pontjához ér, ahol meg kell jeleníteni a képet, használja a következő parancsot:

```
\includegraphics[<opciók>]{<képfájl>} ∈ graphicx
```

A *<képfájl>* megadásakor a kiterjesztést nem kell megadni. Azaz például, ha az `abra.jpg` képet kell beilleszteni, akkor

```
\includegraphics{abra}
```

Kiterjesztést azért nem kell megadni, mert `pdflatex.exe` használata esetén pdf, jpg vagy png kiterjesztést fog keresni, míg `latex.exe` esetén eps kiterjesztést. Így, ha mindkét formátumban megadtuk a képet, akkor bármely fordítót használhatjuk a forrás változtatása nélkül. Fontos, hogy ebben az esetben az `abra.jpg` fájlnak az aktuális mappában kell elhelyezkednie. Ha az aktuális mappa egy almappájában van a kép, például a `grafikonok` nevű almappában, akkor a következő kódot lehet használni:

```
\includegraphics{grafikonok/abra}
```

Gyakori hiba, hogy a teljes elérési utat megadják. Például

```
\includegraphics{C:/minta/grafikonok/abra.jpg} % ÍGY SOHA!
```

Ez rossz megoldás, hiszen ekkor a forrás csak ezen az útvonalon fog lefordulni, azaz nem lesz hordozható.

Arra is van lehetőség, hogy az almappa nevét nem minden egyes `\includegraphics` parancsban adjuk meg. Ekkor használjuk a

```
\graphicspath{{<almappa>/}} ∈ graphicx
```

parancsot. Például, ha az almappa neve `grafikonok`, akkor

```
\graphicspath{{grafikonok/}}
```

Ebben az esetben a `grafikonok` almappában található `abra.jpg` fájl a következő kóddal is megjeleníthető:

```
\includegraphics{abra}
```

Ezzel a forrás nagyon rugalmassá válik, hiszen az almappa esetleges átnevezésekor a forrásban csak egy helyen kell javítani. Ha több almappába is tett képet, például az előzőn kívül a `geometria` nevűbe is, akkor ezt kell beírni:

```
\graphicspath{{grafikonok/}{geometria/}}
```

Értelemszerű változtatással további almappákat is beírhat. A különböző almappákba ne tegyen azonos nevű fájlokat.

Sajnos ennek a megoldásnak van egy veszélye. Ugyanis a fordító a képet először az aktuális mappában keresi, majd a telepített csomagok között, és csak utolsónak a `\graphicspath`-ban megadott almappá(k)ban. Például a `notes` nevű csomag tartalmaz egy `info.pdf` nevű képfájlt. Így, ha van egy saját `info.pdf` képfájlja a `grafikonok` nevű almappában, akkor a

```
\graphicspath{{grafikonok/}}
```

```
\includegraphics{info}
```

kód a `notes` csomagban található képet fogja betölteni, nem a felhasználóét. Ez csak egy módon védhető ki biztosan, ha minden képnek ad egy olyan egyedi prefixet, ami biztosan nem lehet a telepített csomagok között. Ez lehet egy számsor vagy egy név is, például `tomacs-info.pdf`. A magam részéről nem kedvelem ezt a megoldást, ezért nem használom a `\graphicspath` parancsot.

Az `\includegraphics` parancsnak többek között a következő opciói vannak:

`width=<szélesség>` A kép szélessége (például `width=5cm`).

`height=<magasság>` A kép magassága (például `height=5cm`). A `width` és a `height` együttes megadásával a képet torzíthatjuk is.

`scale=<arányszám>` Nagyítás/kicsinyítés mértéke (például `scale=2`).

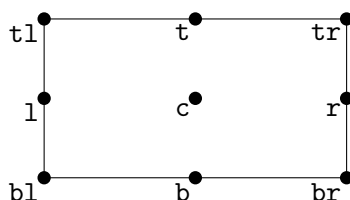
`trim=<bal> <lent> <jobb> <fent>` A képen meghatároz egy keretet. Ezután a kép pozicionálása a keret levágása után maradó képre történik, de az egész kép meg fog jelenni, azaz tényleges vágás nem történik. Például, ha azt írjuk be, hogy `trim=10mm 11mm 12mm 13mm`, akkor a keret bal oldalon 10, alul 11, jobb oldalon 12 és felül 13 mm széles lesz.

`clip` Ha a `trim` mellé ezt is betöltjük, akkor tényleges vágás történik.

`page=<oldal>` Többoldalas pdf fájl esetén az oldal kiválasztása (például `page=5`).

`angle=<fok>` Kép forgatásának szöge fokban. A pozitív érték az óra járásával ellentétes irány.

`origin=<origó>` Forgatás középpontja. Az `<origó>` értékei a következők lehetnek: `t1`, `t`, `tr`, `l`, `c`, `r`, `bl`, `b`, `br` (alapérték: `bl`). Ezek magyarázata a következő ábrán látható:

A következő példában a kép szélességét 3 cm-re állítjuk és elforgatjuk 90 fokkal az óra járásával megegyező irányban a középpontja körül:

```
\includegraphics[width=3cm,angle=-90,origin=c]{abra}
```

Körbenyírjuk a képet 10 mm-rel majd lekicsinyítjük a felére:

```
\includegraphics[trim=10mm 10mm 10mm 10mm,clip,scale=0.5]{abra}
```

A többoldalas abra.pdf fájlból az 5. oldalt jeleníti meg képként 10 cm magasan:

```
\includegraphics[height=10cm,page=5]{abra}
```

8.2. Hát- illetve előtérbe illesztés

Háttérképet a `graphicx` után betöltött `eso-pic` csomaggal tud beilleszteni.

```
\AddToShipoutPictureBG*{<háttér>} ∈ eso-pic
```

Például

```
\AddToShipoutPictureBG*{\setlength{\unitlength}{1mm}\put(10,20)
{\includegraphics[width=15cm]{hatter}}}
```

a `hatter` nevű 15 cm széles képet az adott oldal háttéréként helyezi el úgy, hogy a kép bal alsó sarka az oldal bal alsó sarkához, mint origóhoz viszonyított (10, 20) koordinátájú pontban van, ahol egy egység 1mm.

Ugyanez a kód `*` nélkül az adott képet minden oldalon megjeleníti háttérként. Így lehet például vízjelet készíteni. Ennek hatása a

```
\ClearShipoutPictureBG ∈ eso-pic
```

paranccsal szüntethető meg. Természetesen kép helyett bármilyen szöveg is hasonlóan beilleszthető háttérként.

Ha az előtérbe akar helyezni valamit (például egy pecsétet), akkor az előző parancsokban a BG (background) betűk helyére írjon FG (foreground) betűket.

8.3. Külső pdf oldalak beszúrása

Ha külső pdf fájlból szeretne oldalakat beilleszteni, akkor használja a

```
\includepdf[<opciók>]{<pdf fájl>} ∈ pdfpages
```

parancsot. Például

```
\includepdf[pages={3,8-11,15}]{doc.pdf}
```

a `doc.pdf` 3, 8, 9, 10, 11, 15 sorszámú oldalait szúrja be. A következő

```
\includepdf[pages=-]{doc.pdf}
```

a `doc.pdf` minden oldalát beszúrja. A következő

```
\includepdf[pages=last-1]{doc.pdf}
```

a `doc.pdf` minden oldalát beszúrja fordított sorrendben.

Az előzőekben ismertetett módon beszúrt pdf oldalakon meg fog jelenni az adott dokumentumstílusnak megfelelő fej- és lábléc is. Amennyiben ezt nem szeretné, azaz a beszúrt oldalakon pontosan azt akarja látni, amit az eredeti pdf-ben is, akkor használja a `pagecommand={\thispagestyle{empty}}` opciót. Például

```
\includepdf[pagecommand={\thispagestyle{empty}},pages=-]{doc.pdf}
```

9. fejezet

Ábrák készítése

Az itt látható példák működéséhez töltsse be a `pict2e` és `xcolor` csomagokat. Ha bonyolultabb képelemeket tartalmazó rajzokat szeretne készíteni \LaTeX -hel, akkor nézze át a `curves`, `curve2e`, `xpicture`, `tikz` csomagok valamelyikének a leírását. A legnagyobb tudású csomag ezek közül a `tikz`.

9.1. Koordináta-rendszer, referenciapont és vonalvastagság

A rajzot egy képzeletbeli koordináta-rendszerben készítjük el.

```
\setlength{\unitlength}{\langle hossz \rangle}
```

Ezzel adjuk meg a koordináta-rendszerben az egység hosszát. Alapértéke `1pt`.

```
\begin{picture}(\langle x \rangle,\langle y \rangle)
\end{picture}
```

Egy $\langle x \rangle$ egység széles és $\langle y \rangle$ egység magas doboz jön létre, melynek a bal alsó sarkában található az origó, azaz a $(0, 0)$ koordinátájú pont.

```
\begin{picture}(\langle x \rangle,\langle y \rangle)(\langle p \rangle,\langle q \rangle)
\end{picture}
```

Egy $\langle x \rangle$ egység széles és $\langle y \rangle$ egység magas doboz jön létre, melynek a bal alsó sarkában található a $(\langle p \rangle, \langle q \rangle)$ koordinátájú pont.

```
\put(\langle x \rangle,\langle y \rangle){\langle képelem \rangle}
```

A `picture` környezet által létrehozott dobozban a $\langle képelem \rangle$ úgy kerül megrajzolásra, hogy annak referenciapontja az $(\langle x \rangle, \langle y \rangle)$ koordinátájú pontba kerüljön. A $\langle képelem \rangle$ akár szöveg is lehet.

```
\multiput(\langle x \rangle,\langle y \rangle)(\langle dx \rangle,\langle dy \rangle){\langle szám \rangle}{\langle képelem \rangle}
```

A `picture` környezet által létrehozott dobozban a $\langle képelem \rangle$ $\langle szám \rangle$ darab példánya úgy kerül megrajzolásra, hogy az első referenciapontja az $(\langle x \rangle, \langle y \rangle)$ koordinátájú pontba kerüljön, minden további pedig az előzőhöz képest $(\langle dx \rangle, \langle dy \rangle)$ vektorral legyen eltolva.

```
\linethickness{\langle vastagság \rangle}
```

A megrajzolt vonalak vastagsága.

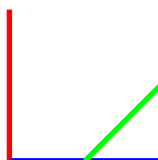
9.2. Szakaszok, törött vonalak és vektorok

```
\line(<x>,<y>){<v>}
```

Rajzol egy szakaszt, melynek a referenciapontja a kezdőpontja, irányvektora $(\langle x \rangle, \langle y \rangle)$ és a vízszintes vetületének hossza $\langle v \rangle$. Ha a szakasz függőleges, akkor $\langle v \rangle$ a szakasz hosszát jelenti.

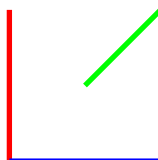
```
1 \setlength{\unitlength}{1cm}
2 \begin{picture}(2,2)
3   \linethickness{2pt}
4   \put(0,0){\color{red}\line(0,1){2}}
5   \put(0,0){\color{blue}\line(1,0){2}}
6   \put(1,0){\color{green}\line(1,1){1}}
7 \end{picture}
```

- Az 1. sorban a koordináta-rendszerben az egységet 1 cm-re állítottuk be.
- A 2. és 7. sorban létrehoztunk egy 2 egység széles és 2 egység magas rajzfelületet, aminek a bal alsó sarkában lesz az origó.
- A 3. sorban a vonalak vastagságát állítottuk 2 pt-ra.
- A 4. sorban húztunk egy piros szakaszt, amelynek a kezdő- azaz a referenciapontja a $(0, 0)$ pont, irányvektora $(0, 1)$, azaz függőleges, és a hossza 2 egység.
- Az 5. sorban húztunk egy kék szakaszt, amelynek a kezdőpontja a $(0, 0)$ pont, irányvektora $(1, 0)$, azaz vízszintes, és a hossza 2 egység.
- A 6. sorban húztunk egy zöld szakaszt, amelynek a kezdőpontja az $(1, 0)$ pont, irányvektora $(1, 1)$, és a vízszintes vetületének a hossza 1 egység.

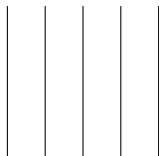

A következő rajzban a doboz bal alsó sarkának a koordinátája $(-1, -1)$:

```
\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(2,2)(-1,-1)
  \linethickness{2pt}
  \put(-1,-1){\color{red}\line(0,1){2}}
  \put(-1,-1){\color{blue}\line(1,0){2}}
  \put(0,0){\color{green}\line(1,1){1}}
\end{picture}
```



```
\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(2,2)
  \multiput(0,0)(0.5,0){5}{\line(0,1){2}}
\end{picture}
```



```
\polyline(<x1>,<y1>)(<x2>,<y2>)...(<xn>,<yn>)
```

Rajzol egy törött vonalat, mely az adott koordinátájú pontokon halad át.

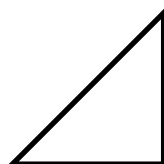
```
\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(2,2)
  \linethickness{2pt}
  \polyline(0,0)(2,0)(2,2)
\end{picture}
```



```
\polygon(<x1>,<y1>)(<x2>,<y2>)...(<xn>,<yn>)
```

Rajzol egy sokszöget, melynek csúcspontjai az adott koordinátájú pontok.

```
\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(2,2)
  \linethickness{2pt}
  \polygon(0,0)(2,0)(2,2)
\end{picture}
```



```
\polygon*(<x1>,<y1>)(<x2>,<y2>)...(<xn>,<yn>)
```

Rajzol egy teli sokszöget, melynek csúcspontjai az adott koordinátájú pontok.

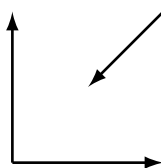
```
\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(2,2)
  {\color{red}\polygon*(0,0)(2,0)(2,2)}
\end{picture}
```



```
\vector(<x>,<y>){<v>}
```


Rajzol egy vektort, melynek a referenciapontja a kezdőpontja, irányvektora $(\langle x \rangle, \langle y \rangle)$ és a vízszintes vetületének hossza $\langle v \rangle$. Ha a vektor függőleges, akkor $\langle v \rangle$ a vektor hosszát jelenti. Alapesetben a vektornyíl alakja , de ha a pict2e csomagot `pstarrows` opcióval tölti be, akkor .

```
\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(2,2)
  \linethickness{1pt}
  \put(0,0){\vector(0,1){2}}
  \put(0,0){\vector(1,0){2}}
  \put(2,2){\vector(-1,-1){1}}
\end{picture}
```

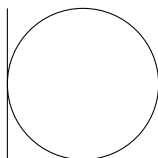

9.3. Körvonalak

`\circle{ $\langle \text{átmérő} \rangle$ }`

Rajzol egy $\langle \text{átmérő} \rangle$ egység átmérőjű körvonalat, melynek a referenciapontja a középpontja.

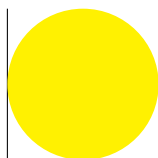
```
\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(2,2)
  \polyline(2,0)(0,0)(0,2)
  \put(1,1){\circle{2}}
\end{picture}
```


`\circle*{ $\langle \text{átmérő} \rangle$ }`

Rajzol egy $\langle \text{átmérő} \rangle$ egység átmérőjű körlapot, melynek a referenciapontja a középpontja.

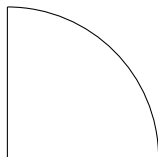
```
\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(2,2)
  \polyline(2,0)(0,0)(0,2)
  \put(1,1){\color{yellow}\circle*{2}}
\end{picture}
```



```
\arc[⟨szög1⟩,⟨szög2⟩]{⟨sugár⟩}
```

Rajzol egy $\langle \text{sugár} \rangle$ egység sugarú körívet $\langle \text{szög1} \rangle$ -től $\langle \text{szög2} \rangle$ -ig, melynek a referenciapontja a középpontja. A $\langle \text{szög1} \rangle$ és $\langle \text{szög2} \rangle$ fokokban van megadva, melyek alapértékei 0 illetve 360.

```
\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(2,2)
  \polyline(2,0)(0,0)(0,2)
  \put(0,0){\arc[0,90]{2}}
\end{picture}
```



```
\arc*[⟨szög1⟩,⟨szög2⟩]{⟨sugár⟩}
```

Rajzol egy $\langle \text{sugár} \rangle$ egység sugarú telített körcikket $\langle \text{szög1} \rangle$ -től $\langle \text{szög2} \rangle$ -ig, melynek a referenciapontja a középpontja. A $\langle \text{szög1} \rangle$ és $\langle \text{szög2} \rangle$ fokokban van megadva, melyek alapértékei 0 illetve 360.

```
\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(2,2)
  \put(0,0){\color{red}\arc*[45,90]{2}}
\end{picture}
```


9.4. Lekerekített sarkú téglalapok

```
\oval[⟨sugár⟩](⟨x⟩,⟨y⟩)[⟨rész⟩]
```

Rajzol egy $\langle x \rangle$ egység széles és $\langle y \rangle$ egység magas lekerekített sarkú téglalapot, melynek sarkai negyed körök. A referenciapontja a középpont. A $\langle \text{rész} \rangle$ opcióval lehet megadni, hogy a téglalap melyik része kerüljön megrajzolásra. Lehetséges értékek: **t**: felső fele; **b**: alsó fele; **l**: bal fele; **r**: jobb fele; **tl**: bal felső negyede; **tr**: jobb felső negyede; **br**: jobb alsó negyede; **bl**: bal alsó negyede. A sarkokat jelentő negyed köröknek a sugara a lehetséges legnagyobb olyan érték, amely kisebb vagy egyenlő a $\langle \text{sugár} \rangle$ -nál, melynek alapértéke 20pt. A $\langle \text{sugár} \rangle$ lehet egy szám, amikor is az értéke $\langle \text{sugár} \rangle$ egység, és lehet egy konkrét hossz is. Ha a $\langle \text{sugár} \rangle$ értéke 0, akkor normál téglalapot kapunk. A $\langle \text{sugár} \rangle$ nem csak opcióban adható meg, hanem a

```
\renewcommand{\maxovalrad}{⟨sugár⟩}
```

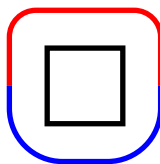
paranccsal is.

```
\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(2,2)(-1,-1)
```

```

\linethickness{2pt}
\put(0,0){\color{red}\oval[10pt](2,2)[t]}
\put(0,0){\color{blue}\oval(2,2)[b]}
\put(0,0){\oval[0](1,1)}
\end{picture}

```


9.5. Bézier-görbék

```

\qbezier[⟨n⟩](⟨x1⟩,⟨y1⟩)(⟨x2⟩,⟨y2⟩)(⟨x3⟩,⟨y3⟩)

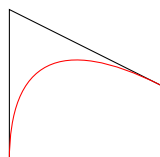
```

Rajzol egy másodfokú Bézier-görbét az adott koordinátájú kontrollpontokkal. Ha $\langle n \rangle$ értéke 0, vagy nincs megadva, akkor folytonos vonalat húz, ellenkező esetben csak $\langle n \rangle$ darab pontot ábrázol.

```

\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(2,2)
\polyline(0,0)(0,2)(2,1)
\color{red}
\qbezier(0,0)(0,2)(2,1)
\end{picture}

```



```

\cbezier[⟨n⟩](⟨x1⟩,⟨y1⟩)(⟨x2⟩,⟨y2⟩)(⟨x3⟩,⟨y3⟩)(⟨x4⟩,⟨y4⟩)

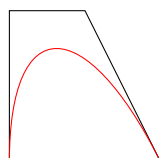
```

Rajzol egy harmadfokú Bézier-görbét az adott koordinátájú kontrollpontokkal. Ha $\langle n \rangle$ értéke 0, vagy nincs megadva, akkor folytonos vonalat húz, ellenkező esetben csak $\langle n \rangle$ darab pontot ábrázol.

```

\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(2,2)
\polyline(0,0)(0,2)(1,2)(2,0)
\color{red}
\cbezier(0,0)(0,2)(1,2)(2,0)
\end{picture}

```


9.6. Útvonalak

Olyan útvonalakat is megadhatunk és megrajzolhatunk, amelyek szakaszokból, körívekből és másodfokú Bézier-görbékből áll.

`\moveto($\langle x \rangle$, $\langle y \rangle$)`

Az első útvonalelemnek az $(\langle x \rangle, \langle y \rangle)$ koordinátájú pont lesz a referenciapontja.

`\lineto($\langle x \rangle$, $\langle y \rangle$)`

A referenciapontból az $(\langle x \rangle, \langle y \rangle)$ koordinátájú pontba húz egy szakaszt. A következő útvonalelemnek az $(\langle x \rangle, \langle y \rangle)$ koordinátájú pont lesz a referenciapontja.

`\curveto($\langle x2 \rangle$, $\langle y2 \rangle$)($\langle x3 \rangle$, $\langle y3 \rangle$)($\langle x4 \rangle$, $\langle y4 \rangle$)`

A referenciapont és az adott három pont, mint kontrollpontok segítségével húz egy harmadfokú Bézier-görbét. A következő útvonalelemnek az $(\langle x4 \rangle, \langle y4 \rangle)$ koordinátájú pont lesz a referenciapontja.

`\circlearc[$\langle n \rangle$]{ $\langle x \rangle$ }{ $\langle y \rangle$ }{ $\langle sugár \rangle$ }{ $\langle szög1 \rangle$ }{ $\langle szög2 \rangle$ }`

Ha $\langle n \rangle$ értéke 0 (ez az alapérték), akkor húz egy $(\langle x \rangle, \langle y \rangle)$ középpontú $\langle sugár \rangle$ egység sugarú körívet $\langle szög1 \rangle$ -től $\langle szög2 \rangle$ -ig, majd a referenciapontot és a körív kezdőpontját összeköti egy szakasszal. A következő útvonalelemnek a referenciapontja a körív végpontja lesz.

Ha az útvonalnak ez az első eleme, akkor $\langle n \rangle$ helyére írja az 1 számot. Ebben az esetben a `\moveto` parancs elhagyható. Ekkor az útvonal kezdőpontja a körív kezdőpontja, míg a következő útvonalelemnek a referenciapontja a körív végpontja lesz.

Ha $\langle n \rangle$ értéke 2 akkor úgy módosul az útvonal, hogy a csatlakozási pontban ne legyen törés.

`\closepath`

Az útvonal kezdő és végpontját összeköti egy szakasszal.

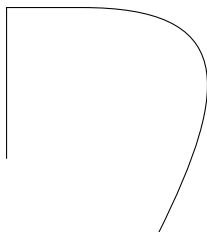
`\strokepath`

Megrajzolja a korábban meghatározott útvonalat.

`\fillpath`

Kitölti az adott útvonallal határolt síkidomot.

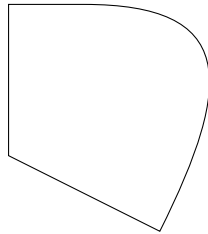
```
\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(3,3)
  \moveto(0,1)
  \lineto(0,3)
  \lineto(1,3)
  \curveto(3,3)(3,2)(2,0)
  \strokepath
\end{picture}
```



```

\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(3,3)
  \moveto(0,1)
  \lineto(0,3)
  \lineto(1,3)
  \curveto(3,3)(3,2)(2,0)
  \closepath
  \strokepath
\end{picture}

```



```

\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(3,3)
  \color{red}
  \moveto(0,1)
  \lineto(0,3)
  \lineto(1,3)
  \curveto(3,3)(3,2)(2,0)
  \fillpath
\end{picture}

```



```

\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(2,2)
  \circlearc[1]{0}{0}{2}{0}{90}
  \fillpath
\end{picture}

```



```

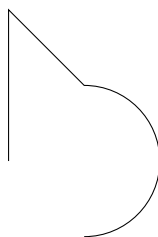
\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(3,3)
  \moveto(0,1)
  \lineto(0,3)

```

```

\circlearc{1}{1}{1}{90}{-90}
\strokepath
\end{picture}

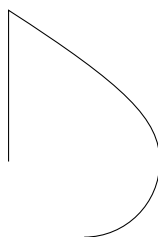
```



```

\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(3,3)
\moveto(0,1)
\lineto(0,3)
\circlearc[2]{1}{1}{1}{90}{-90}
\strokepath
\end{picture}

```


9.7. Vonalak végeinek és útvonalak csatlakozási pontjainak stílusa

`\buttcap`

Alapértelmezett végpontstílus.

```

\begin{picture}(100,0)
\linethickness{10pt}
\put(0,0){\line(1,0){100}}
\linethickness{.4pt}
\put(0,0){\color{red}\line(1,0){100}}
\end{picture}

```


`\roundcap`

A végponthoz egy félkört illeszt.

```

\begin{picture}(100,0)
\linethickness{10pt}
\put(0,0){\roundcap\line(1,0){100}}
\linethickness{.4pt}
\put(0,0){\buttcap\color{red}\line(1,0){100}}
\end{picture}

```


`\squarecap`

A végponthoz egy fél négyzetet illeszt.

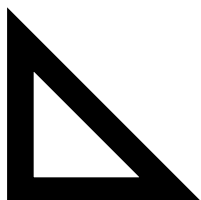
```
\begin{picture}(100,0)
  \linethickness{10pt}
  \put(0,0){\squarecap\line(1,0){100}}
  \linethickness{.4pt}
  \put(0,0){\buttcap\color{red}\line(1,0){100}}
\end{picture}
```


`\miterjoin`

Alapértelmezett csatlakozás.

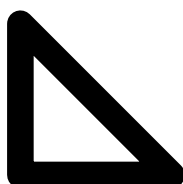
```
\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(2,2)
  \linethickness{10pt}
  \moveto(0,0)
  \lineto(0,2)
  \lineto(2,0)
  \closepath
  \strokepath
\end{picture}
```


`\roundjoin`

Lekerekített csatlakozás.

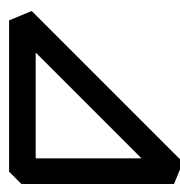
```
\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(2,2)
  \linethickness{10pt}
  \roundjoin
  \moveto(0,0)
  \lineto(0,2)
  \lineto(2,0)
  \closepath
  \strokepath
\end{picture}
```


\beveljoin

Tompaszögű csatlakozás.

```
\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(2,2)
  \linethickness{10pt}
  \beveljoin
  \moveto(0,0)
  \lineto(0,2)
  \lineto(2,0)
  \closepath
  \strokepath
\end{picture}
```

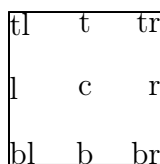

9.8. Betűk elhelyezése ábrában

\framebox(<x>,<y>)[<pozíció>]{<szöveg>}

Egy $\langle x \rangle$ egység széles és $\langle y \rangle$ egység magas bekeretezett doboz jön létre, melynek a bal alsó sarkában található a referenciapont. A $\langle szöveg \rangle$ ebben jelenik meg úgy pozicionálva, ahogy azt a $\langle pozíció \rangle$ opció megadja. A $\langle pozíció \rangle$ lehetséges értékei: **c** (alapérték), **t**, **b**, **l**, **r**, **tl**, **tr**, **br**, **bl**, melyek jelentését következő példán szemléltetjük:

```
\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(2,2)
  \put(0,0){\framebox(2,2)[t]{t}}
  \put(0,0){\framebox(2,2)[b]{b}}
  \put(0,0){\framebox(2,2)[l]{l}}
  \put(0,0){\framebox(2,2)[r]{r}}
  \put(0,0){\framebox(2,2)[tl]{tl}}
  \put(0,0){\framebox(2,2)[tr]{tr}}
  \put(0,0){\framebox(2,2)[br]{br}}
  \put(0,0){\framebox(2,2)[bl]{bl}}
  \put(0,0){\framebox(2,2){c}}
\end{picture}
```

\makebox(<x>,<y>)[<pozíció>]{<szöveg>}

Pontosan úgy működik, mint a `\framebox` parancs, csak a doboz nincs bekeretezve.


```

\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(2,2)
  \put(0,0){\makebox(2,2)[t]{t}}
  \put(0,0){\makebox(2,2)[b]{b}}
  \put(0,0){\makebox(2,2)[l]{l}}
  \put(0,0){\makebox(2,2)[r]{r}}
  \put(0,0){\makebox(2,2)[tl]{tl}}
  \put(0,0){\makebox(2,2)[tr]{tr}}
  \put(0,0){\makebox(2,2)[br]{br}}
  \put(0,0){\makebox(2,2)[bl]{bl}}
  \put(0,0){\makebox(2,2)[c]{c}}
\end{picture}

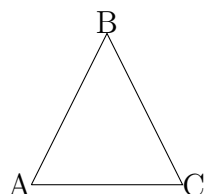
```

tl	t	tr
l	c	r
bl	b	br

```

\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(2,2)
  \polyline(0,0)(1,2)(2,0)(0,0)
  \put(0,0){\makebox(0,0)[r]{A}}
  \put(1,2){\makebox(0,0)[b]{B}}
  \put(2,0){\makebox(0,0)[l]{C}}
\end{picture}

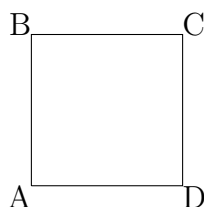
```



```

\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(2,2)
  \polyline(0,0)(0,2)(2,2)(2,0)(0,0)
  \put(0,0){\makebox(0,0)[tr]{A}}
  \put(0,2){\makebox(0,0)[br]{B}}
  \put(2,2){\makebox(0,0)[bl]{C}}
  \put(2,0){\makebox(0,0)[tl]{D}}
\end{picture}

```


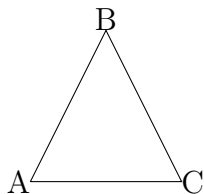
9.9. Koordináta megadása hosszmérettel

Az eddigiekben láthattuk, hogy először megadtuk a koordináta-rendszerünkben az egység hosszát, majd minden koordináta ebben az egységben volt megadva. Ha valamiért

szeretne konkrét hosszt is beírni, akkor a `pict2e` és `xcolor` csomagok után még töltsse be a `picture` csomagot is.

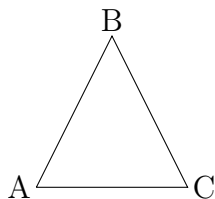
A következő esetben például a betűk túl közel vannak a háromszög csúcsaihoz:

```
\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(2,2)
  \polyline(0,0)(1,2)(2,0)(0,0)
  \put(0,0){\makebox(0,0)[r]{A}}
  \put(1,2){\makebox(0,0)[b]{B}}
  \put(2,0){\makebox(0,0)[l]{C}}
\end{picture}
```


Ilyenkor módosítsa következőképpen a kódot:

```
\setlength{\unitlength}{1cm}
\begin{picture}(2,2)
  \polyline(0,0)(1,2)(2,0)(0,0)
  \put(-2pt,0){\makebox(0,0)[r]{A}}
  \put(1,2\unitlength+2pt){\makebox(0,0)[b]{B}}
  \put(2\unitlength+2pt,0){\makebox(0,0)[l]{C}}
\end{picture}
```


10. fejezet

Táblázatok

A táblázatok elkészítése az egyik legbonyolultabb feladat a \LaTeX -ben. Nem tárgyaljuk általánosan az ide vonatkozó parancsokat, csak példákon keresztül tekintjük át a lehetőségeket a teljesség igénye nélkül.

A TeXstudio táblázatvarázslója illetve a [LaTeX Tables Generator](#) weblap sokat segít a táblázatok vizuális szerkesztésében.

10.1. Példatáblázatok

Kezdjük egy egyszerű példával:

```
\begin{tabular}{lrrr}
Budapest & 7:00 & 9:30 & 13:15\\
Dömsöd   & 7:58 & 10:40 & 14:38\\
\end{tabular}
```

Budapest	7:00	9:30	13:15
Dömsöd	7:58	10:40	14:38

Tehát táblázat a `tabular` környezettel készíthető. Ennek paraméterében kell megadni, hogy hány oszlop van, és a tartalmuk hogyan legyen igazítva. Az előző példában az `lrrr` azt jelenti, hogy 4 oszlop van, az első balra (`l` mint left), a többi 3 pedig jobbra (`r` mint right) legyen igazítva. Ha egy oszlopot középre akar igazítani, akkor azt a `c` (mint center) betűvel jelezze. A `&` az ún. tabulátor jel, ami két oszlop elválasztását jelzi. A `\\` sortörést jelöl. A táblázatba vonalakat is húzhat:

```
\begin{tabular}{|l|rrr|}
\hline
Budapest & 7:00 & 9:30 & 13:15\\
\cline{2-4}
Dömsöd   & 7:58 & 10:40 & 14:38\\
\hline
\end{tabular}
```

Budapest	7:00	9:30	13:15
Dömsöd	7:58	10:40	14:38

Ahol függőleges vonalat akar húzni, oda a `tabular` környezet paraméterében rakjon `|`

jelet az **AltGr** + **W** gombokkal. Ahová vízszintes vonalat akar húzni, oda a `tabular` környezetben tegyen

`\hline`

parancsot. Ha egy vízszintes vonalat nem akar teljesen meghúzni, csak mondjuk a 2. oszloptól a 4. oszlopig, akkor `\hline` helyett használjon

`\cline{2-4}`

parancsot. Több `\cline` is írható egymásután:

```
\begin{tabular}{|c|c|c|c|}
\hline
1 & 2 & 3 & 4\\
\cline{1-1}
\cline{3-4}
5 & 6 & 7 & 8\\
\hline
\end{tabular}
```

1	2	3	4
5	6	7	8

A következő példában azt mutatjuk meg, hogyan lehet szabályozni, hogy mi történjen két oszlop között:

```
\begin{tabular}{|@{\ 1\,}l@{ = }r@{,\,}l@{\,mm }|}
\hline
pont & 0 & 35\\
pica & 4 & 22\\
inch & 25 & 4\\
\hline
\end{tabular}
```

1 pont =	0,35 mm
1 pica =	4,22 mm
1 inch =	25,4 mm

A `tabular` környezet `@{...}` opciójában lehet megadni, hogy egy cella elé vagy után mi kerüljön. A `@{}` azt eredményezi, hogy nincs semmi, még térköz sem:

```
\begin{tabular}{@{}lrrr@{}}
\hline
Budapest & 7:00 & 9:30 & 13:15\\
Dömsöd & 7:58 & 10:40 & 14:38\\
\hline
\end{tabular}
```

Budapest	7:00	9:30	13:15
Dömsöd	7:58	10:40	14:38

```
\begin{tabular}{@{}r@{}r@{}}
& 12345\\
& 1234\\
+& 123\\
\end{tabular}
```

```
\hline
&13702\\
\end{tabular}
```

12345
1234
+ 123
13702

Az `array` csomag definiál egy `>{...}` opciót is, mellyel az oszlop formázásának lehetőségeit bővíti:

```
\begin{tabular}{c>{\bfseries}cc}
egy & kettő & három\\
egy & kettő & három\\
egy & kettő & három\\
\end{tabular}
```

egy	kettő	három
egy	kettő	három
egy	kettő	három

Cellákat vízszintesen is összevonhat a

```
\multicolumn{<cellaszám>}{<cellaforma>}{<szöveg>}
```

paranccsal. A `<cellaszám>` az összevont cellák számát jelenti. A `<cellaforma>` az adott összevont cellára vonatkozó formázás, amely pontosan úgy történik, mint a `tabular` környezet paraméterében. Ez a parancs akkor is célravezető, ha nem összevonni akar, csak az adott cellának a formázását akarja megváltoztatni, az általánosan megadotthoz képest. Ilyenkor a `<cellaszám>` értelemszerűen 1. Például

```
\begin{tabular}{|l|rr|}
\cline{2-3}
\multicolumn{1}{|l|}{&}\multicolumn{2}{c|}{Év}\\
\cline{2-3}
\multicolumn{1}{|l|}{&}\multicolumn{1}{c}{2002}&
\multicolumn{1}{c}{2003}\\
\hline
Jövedelem (Ft) & 994\,000 & 1\,231\,500\\
Adó (Ft) & 165\,000 & 194\,950\\
\hline
\end{tabular}
```

	Év	
	2002	2003
Jövedelem (Ft)	994 000	1 231 500
Adó (Ft)	165 000	194 950

Vegyük észre, hogy az „Év”-re ráhúzódik a vonal. A szöveg feletti térköz például 2 pt-tal megnövelhető az `array` csomag `\extrarowheight` parancsával a következőképpen:

```
\setlength{\extrarowheight}{2pt} ∈ array
```

Ezt írja az előző kód elé, és megkapja a következő javított táblázatot.

	Év	
	2002	2003
Jövedelem (Ft)	994 000	1 231 500
Adó (Ft)	165 000	194 950

Cellák függőleges összevonását a következő paranccsal teheti meg:

```
\multirow{<cellaszám>}*{<szöveg>} ∈ multirow
\multirow{<cellaszám>}{<szélesség>}{<szöveg>} ∈ multirow
```

Például

```
\begin{tabular}{|l|c|}
\hline
\multirow{2}{*{Egysoros szöveg}} & 1\\
& 2\\
\hline
\multirow{3}{3cm}{3\,cm széles szöveg törve} & 3\\
\cline{2-2}
& 4\\
\cline{2-2}
& 5\\
\hline
\end{tabular}
```

Egysoros szöveg	1
	2
3 cm széles szöveg törve	3
	4
	5

A következő példában azt mutatjuk meg, hogyan lehet beállítani az egyes oszlopok szélességét.

```
\begin{tabular}{|p{2cm}|p{2cm}|p{2cm}|p{2cm}|}
\hline
Ez egy kis tábla, jó lesz vigyázni.\rightskip\fill &
Ez egy kis tábla, jó lesz vigyázni.\leftskip\fill &
Ez egy kis tábla, jó lesz vigyázni.\leftskip\fill\rightskip\fill &
Ez egy kis tábla, jó lesz vigyázni.\\
\hline
\end{tabular}
```

A következő kód az előzővel azonos hatású az `array` csomag betöltésével.

```
\begin{tabular}{|>\raggedright\arraybackslashp{2cm}|
|>\raggedleft\arraybackslashp{2cm}|
|>\centering\arraybackslashp{2cm}|
|p{2cm}|}
\hline
Ez egy kis tábla, jó lesz vigyázni.&
Ez egy kis tábla, jó lesz vigyázni.&
Ez egy kis tábla, jó lesz vigyázni.&
Ez egy kis tábla, jó lesz vigyázni.\\
```

```
\hline
\end{tabular}
```

Ez egy kis tábla, jó lesz vigyázni.	Ez egy kis tábla, jó lesz vigyázni.	Ez egy kis tábla, jó lesz vigyázni.	Ez egy kis tábla, jó lesz vigyázni.
--	--	--	--

A következő kód a cella tartalmának függőleges középre igazítására egy példa. A kód az `array` csomag betöltése után működik.

```
\begin{tabular}{|>\raggedright\arraybackslash m{16mm}
|>\raggedleft\arraybackslash m{16mm}
|>\centering\arraybackslash m{16mm}
|m{22mm}|}
\hline
szöveg szöveg szöveg &
szöveg szöveg &
szöveg &
sz ö v e g szöveg szöveg\\
\hline
\end{tabular}
```

szöveg szöveg szöveg	szöveg szöveg	szöveg	sz ö v e g szöveg szö- veg
----------------------------	------------------	--------	----------------------------------

Az előző kódban az oszloptípusokat előre definiálhatja a

```
\newcolumntype{<jel>}{<definíció>} ∈ array
```

parancssal, például így:

```
\newcolumntype{L}{>\raggedright\arraybackslash m{16mm}}
\newcolumntype{R}{>\raggedleft\arraybackslash m{16mm}}
\newcolumntype{C}{>\centering\arraybackslash m{16mm}}
\newcolumntype{M}{m{22mm}}
```

Ezután az előző táblázat már így is kiszedhető:

```
\begin{tabular}{|L|R|M|}
\hline
szöveg szöveg szöveg &
szöveg szöveg &
szöveg &
sz ö v e g szöveg szöveg\\
\hline
\end{tabular}
```

A következő példában a táblázat teljes szélessége van megadva (5 cm).

```
\begin{tabular*}{5cm}{|l@{ -- }l@{\extracolsep{\fill}}r|}
\hline
FTC & MTK & 1:1\\
Vasas & ETO & 0:0\\
\hline
\end{tabular*}
```

FTC – MTK	1:1
Vasas – ETO	0:0

Itt a `@{\extracolsep{\fill}}` az utolsó oszlopot kinyomja az 5 cm széles táblázat szé-
léig.

A táblázatok vonalai alapesetben 0,4 pt vastagok. Ezt átállíthatja az `array` csomag
betöltése után a következő kóddal például 1 pt-ra:

```
\setlength{\arrayrulewidth}{1pt}
\begin{tabular}{|c|c|}
\hline
A & B\\
\hline
C & D\\
\hline
\end{tabular}
```

A	B
C	D

Az `array` csomaggal egyetlen függőleges vonalnak a vastagságát is átállíthatja:

```
\begin{tabular}{|c!{\vrule width 2pt}c|}
A & B\\
C & D
\end{tabular}
```

A	B
C	D

Oszlopokat színezhetsz a `colortbl` csomaggal:

```
\begin{tabular}{>{\columncolor{cyan}}c
>{\color{red}\columncolor{green}}c
>{\columncolor{yellow}}c}
egy & kettő & három\\
egy & kettő & három\\
egy & kettő & három\\
\end{tabular}
```

egy	kettő	három
egy	kettő	három
egy	kettő	három

A `colortbl` csomaggal sorokat színezhetsz:

```
\begin{tabular}{ccc}
\rowcolor{cyan}    egy & kettő & & három\\
\rowcolor{green}   egy & \color{red}kettő & & három\\
\rowcolor{yellow}  egy & kettő & & három\\
\end{tabular}
```


egy	kettő	három
egy	kettő	három
egy	kettő	három

A `colortbl` csomaggal megadhatja egy cella háttérszínét:

```
\begin{tabular}{|c|c|c|}
\hline
egy & kettő & három\\
\hline
egy & kettő & \cellcolor{red} három\\
\hline
\end{tabular}
```

egy	kettő	három
egy	kettő	három

Egy táblázatot váltott színű sorokkal jeleníthet meg, ha az `xcolor` csomagot `table` opcióval tölti be.

```
\rowcolors{1}{gray!30}{gray!50}
\begin{tabular}{ccc}
egy & kettő & három\\
egy & kettő & három\\
egy & kettő & három\\
\end{tabular}
```

egy	kettő	három
egy	kettő	három
egy	kettő	három

A `\rowcolors` első argumentuma azt adja meg, hogy hányadik sortól kezdje a színezést, a másik két argumentum pedig a színeket adja meg.

10.2. Hosszú táblázatok

Ha a táblázat olyan hosszú, hogy nem fér ki egy oldalon, akkor használja a `longtable` csomagot.

```
\begin{longtable}[<pozíció>]{<oszlopok>} ∈ longtable
\endfirsthead ∈ longtable
\endhead ∈ longtable
\endfoot ∈ longtable
\endlastfoot ∈ longtable
```

A `<pozíció>` lehet `r`, `l`, `c` (alapérték `c`). Ezek rendre jobbra, balra illetve középre helyezik a táblázatot. Az `<oszlopok>` a szokásos oszlopformázó utasításokat tartalmazzák. Például

```
\begin{longtable}{ll}
\caption{A táblázat címe} % táblázat címe
\label{longtable-minta} \\ % kereszthivatkozás esetén
AAA & BBB \\ \hline % fejléc
\endfirsthead
CCC & DDD \\ \hline % táblázattörés utáni fejléc
```

```

\endhead
\hline\multicolumn{2}{r}{folyt. a köv. oldalon} % törésnél információ
\endfoot
\hline
\endlastfoot
% ide jönnek a táblázat sorai
\end{longtable}

```

10.3. Kiadói minőségű táblázatok

Az előzőekben tárgyalt táblázatok hagyományos szerkezetűek voltak. Viszont a kiadói szintű táblázatok tipográfiája egy kicsit más. A legfontosabb különbségek:

- A táblázat tetejére és aljára vastagabb vonal kell, mint a köztesek.
- A táblázat két szélén ne legyenek extra térközök, melyek a formátumvezérlő két szélére írt egy-egy `@{}` paranccsal megoldható.
- Nincsenek függőleges vonalak.

Mindezek a `booktabs` csomaggal oldhatók meg. Erre nézzünk most egy példát.

```

\begin{tabular}{@{}lrr@{}}
\toprule
&\multicolumn{2}{c}{Év}\\
\cmidrule{2-3}
&\multicolumn{1}{c}{2002} & \multicolumn{1}{c}{2003}\\
\midrule
Jövedelem (Ft) & 775\,000 & 1\,166\,500\\
Adó (Ft)       & 165\,000 & 194\,950\\
\bottomrule
\end{tabular}

```

	Év	
	2002	2003
Jövedelem (Ft)	775 000	1 166 500
Adó (Ft)	165 000	194 950

Az előző kódban a `\cmidrule{2-3}` sor helyett

```
\cmidrule(lr){2-3}
```

beírva:

	Év	
	2002	2003
Jövedelem (Ft)	775 000	1 166 500
Adó (Ft)	165 000	194 950

10.4. Táblázatok alapvonalhoz igazítása

A `tabular` és `tabular*` környezeteknek nem csak paramétereik, hanem opcióik is vannak. Ezekben lehet megadni az alapvonalhoz viszonyított pozíciójukat:

```
\begin{tabular}[\langle opció \rangle]{\langle paraméterek \rangle}
\begin{tabular*}[\langle szélesség \rangle][\langle opció \rangle]{\langle paraméterek \rangle}
```

Opció nélkül (pontosabban alapopcióval) az igazítás középre történik:

```
szöveg
\begin{tabular}{|cc|}
\hline X&X\\X&X\\X&X\\X&X\\\hline
\end{tabular}
szöveg
```

szöveg	<table><tr><td>X</td><td>X</td></tr><tr><td>X</td><td>X</td></tr><tr><td>X</td><td>X</td></tr><tr><td>X</td><td>X</td></tr></table>	X	X	X	X	X	X	X	X	szöveg
X	X									
X	X									
X	X									
X	X									

Ha az `\langle opció \rangle` `t` (mint top) akkor a táblázat teteje kerül az alapvonalhoz:

```
szöveg
\begin{tabular}[t]{|cc|}
\hline X&X\\X&X\\X&X\\X&X\\\hline
\end{tabular}
szöveg
```

szöveg	<table><tr><td>X</td><td>X</td></tr><tr><td>X</td><td>X</td></tr><tr><td>X</td><td>X</td></tr><tr><td>X</td><td>X</td></tr></table>	X	X	X	X	X	X	X	X	szöveg
X	X									
X	X									
X	X									
X	X									

Ha az `\langle opció \rangle` `b` (mint bottom) akkor a táblázat alja kerül az alapvonalhoz:

```
szöveg
\begin{tabular}[b]{|cc|}
\hline X&X\\X&X\\X&X\\X&X\\\hline
\end{tabular}
szöveg
```

szöveg	<table><tr><td>X</td><td>X</td></tr><tr><td>X</td><td>X</td></tr><tr><td>X</td><td>X</td></tr><tr><td>X</td><td>X</td></tr></table>	X	X	X	X	X	X	X	X	szöveg
X	X									
X	X									
X	X									
X	X									

Az utóbbi két illesztésnél zavaró lehet, hogy a szöveg alapvonala nem esik egybe a táblázat utolsó illetve első sorának alapvonalával. Ezen lehet segíteni a

```
\firsthline ∈ array
\lasthline ∈ array
```

parancsokkal:

```
\begin{tabular}[t]{|cc|}
```

```

\firsthline X&X\\X&X\\X&X\\X&X\\hline
\end{tabular}
szöveg
\begin{tabular}[b]{|cc|}
\hline X&X\\X&X\\X&X\\X&X\\lasthline
\end{tabular}

```

X	X	szöveg	X	X
X	X		X	X
X	X		X	X
X	X		X	X

11. fejezet

Objektumok úsztatása

A táblázatok, képek beillesztését már az eddigiek alapján is el tudjuk végezni. De előfordulhat, hogy az adott oldalon már nem fér el, és a következő oldalra való áthelyezésével az oldal alja telítetlen marad. Ennek megoldására született az úgynevezett „úsztatás”. Ez azt jelenti, hogy a problémás objektumot áthelyezi egy általunk megadott helyre (az aktuális oldal aljára, tetejére, vagy külön oldalra), az oldalt pedig telíti a soron következő szöveggel.

11.1. Képek és táblázatok úsztatása

Képek úsztatására a `figure`, míg táblázatok úsztatására a `table` környezet használható. Ezen környezetek opciói:

- `h` Maradjon helyben, ha lehetséges.
- `t` Az aktuális oldal tetejére kerüljön.
- `b` Az aktuális oldal aljára kerüljön.
- `p` Külön oldalra kerüljön.
- `!` Ekkor megszűnnek bizonyos korlátozások, így az objektum nagyobb eséllyel kerül arra helyre, ahová szeretnénk.

Opciónak ezen betűk bármilyen kombinációja használható. A betűk sorrendje mindegy, ugyanis az objektum a legelső olyan helyre kerül, amelyet az opció megenged. Ez alól csak a `h` kivétel, aminek mindennel szemben elsőbbsége van. Nézzünk néhány példát:

```
\begin{figure}
\centering
\includegraphics{fig}
\end{figure}
```

Mivel itt nem adtunk meg opciót, így az alapérték érvényesül, mely `tbp`. Ez azt jelenti, hogy ebben az esetben a képet először megpróbálja az oldal tetejére, ha oda nem kerülhet, akkor az oldal aljára, ha oda sem, akkor külön lapra tenni.

```
\begin{figure}[th]
\centering
\includegraphics{fig}
\end{figure}
```

Ebben az esetben a képet először megpróbálja helybenhagyni, de ha oda nem kerülhet, akkor az oldal tetejére teszi.

```
\begin{figure}[ht!]
\centering
\includegraphics{fig}
\end{figure}
```

A képet bizonyos korlátozások feloldása mellett próbálja helyben tartani, de ha oda nem kerülhet, akkor az oldal tetejére teszi. Az esetek nagy részében a saját dokumentumaimban ezt az opciót szoktam alkalmazni. Ilyen esetekben célszerűnek tűnik a `tbp` alapopciót átállítani `ht!` értékre. Ezt például `figure` környezet esetén így lehet megtenni:

```
\makeatletter\def\fps@figure{ht!}\makeatother
```

vagy

```
\floatplacement{figure}{ht!} \in float
```

Előfordulhat, hogy egy úszó objektum a lap tetejére kerülve az előző téma sorai közé kerül, ami nem szerencsés. Ilyenkor használja a

```
\suppressfloats[opció]
```

parancsot. Az ezután következő úszó objektum nem jelenhet meg az oldal *opció* szerinti helyén, amely `t` vagy `b` lehet. Ha az opció nincs megadva, akkor egyik helyen sem jelenhet meg úszó objektum. A parancs hatása csak egy oldalra korlátozódik és csak a forráskódban következő úszó objektumra vonatkozik.

Ha azt akarja, hogy egy adott pontig az addig elindított úsztatások befejeződjenek, akkor ott használja a

```
\FloatBarrier \in placeins
```

parancsot. Később ismertetjük a hosszabb művek szakaszokkal (section) való tagolását. Ekkor szerencsés lenne, ha a szakaszokon belül minden úsztatás lezárulna. Ezt valósítja meg a `placeins` csomag `section` opciója. A fejezetek (chapter) esetén ez nem gond, mert minden fejezet `\clearpage` paranccsal zárul, ami megjeleníti az addig még függőben maradt úsztatásokat.

11.2. Úsztatott objektumok címkézése

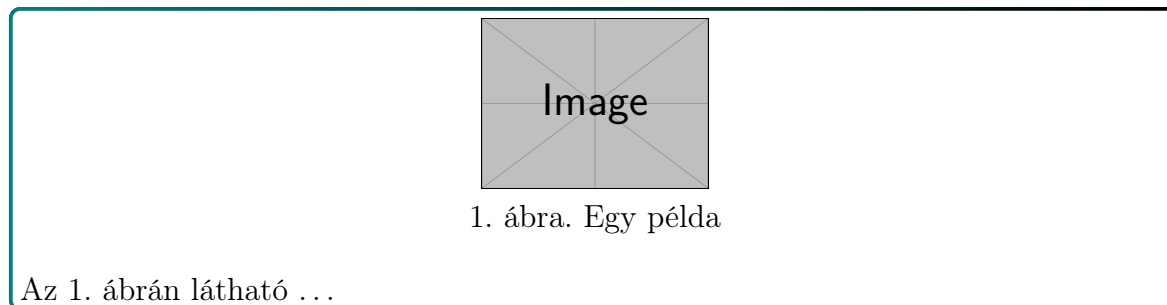
Sokszor előfordul, hogy a képekre, táblázatokra hivatkozni szeretnénk. Ilyenkor célszerű az objektumnak automatikus sorszámot és címet adni. Másrészt ha ezen objektumokból nagyon sok van, akkor az áttekinthetőség miatt célszerű ezen címeket táblázat- illetve ábrajegyzékben szerepeltetni oldalszám feltüntetésével, hasonlóan a tartalomjegyzékhez. Ezen feladatok elvégzésére szolgál a

```
\caption[jegyzékbe kerülő cím]{cím}
```

parancs. Az opció alapértéke megegyezik a *cím*-mel. Például

```
\begin{figure}[ht!]
\centering
\includegraphics[width=3cm]{example-image}
\caption{Egy példa}\label{fig-pelda}
\end{figure}
\Aref{fig-pelda}.~ábrán látható \dots
```

Ennek hatására a képet megjeleníti középen és felcímkézi. A címkébe aszerint kerül „ábra” vagy „táblázat” felirat, hogy `figure` vagy `table` környezetbe raktuk a `\caption` parancsot. A sorszám automatikus. A megadott cím bekerül a megfelelő jegyzékbe.

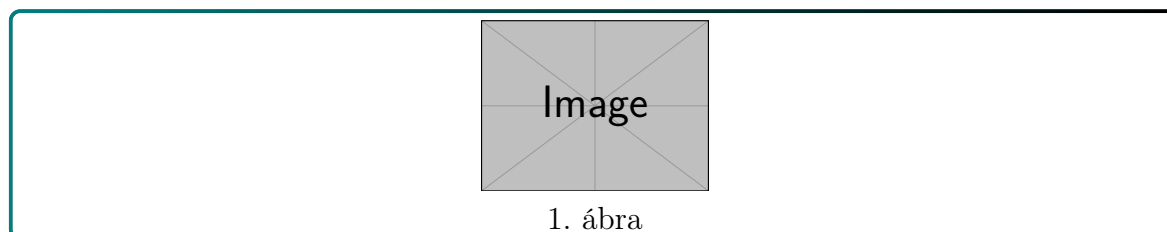

Ha nem akar számozást, csak címet, akkor használja a következő parancsot:

```
\caption*{<cím>} ∈ caption
```

Ha nem akar címet adni, elég a számozás, akkor a `caption` csomag használata mellett tegye ezt:

```
\begin{figure}[ht!]  
  \centering  
  \includegraphics[width=3cm]{example-image}  
  \caption{}\label{fig-pelda}  
\end{figure}
```


Ha azt akarja, hogy a jegyzékbe más cím kerüljön mint a címkébe, akkor a jegyzékbe kerülő címet adja meg a `\caption` parancs opciójaként. Például

```
\caption[A \TeX\ szimbóluma]{A \TeX\ szimbóluma (tervezte Duane Bibby)}
```

A cím az előző példában azért jelent meg a kép alatt, mert a `\caption` parancsot a kép betöltése után hívtuk meg. Ha elé íránk, akkor a kép felett lenne a cím. Ha a `\caption` parancs kiadásának helyétől függetlenül például a táblázatok esetében mindig a táblázatok felett szeretné a címkét, akkor használja a

```
\floatstyle{plaintop}\restylefloat{table} ∈ float
```

kódot. Ha a címkék stílusát szeretné átalakítani, akkor használja a `caption` csomagot. Ennek részleteit nem írjuk le, a csomag dokumentációjában minden megtalálható. Ha ezeket a változtatásokat magyar nyelvű dokumentumban szeretné érvényesíteni, akkor a `magyar.ldf` fájl `defaults=hu-min` opciója mellett a `longcaption=unchanged` opciót is be kell tölteni:

```
\PassOptionsToPackage{defaults=hu-min,longcaption=unchanged}{magyar.ldf}
```


Videó: Képek és táblázatok

11.3. Saját úsztatott objektumok létrehozása

Alaphelyzetben a táblázatokat és az ábrákat tudjuk úsztatni saját címkével és jegyzékkel. De saját úsztató környezetet is definiálhatunk. Például szeretnénk grafikonokat készíteni. A környezet neve legyen `graf`, a címke legyen „grafikon” és a jegyzék címe legyen „Grafikonok jegyzéke”. Ekkor a következőt írja a preambulumba:

```
\DeclareCaptionType{graf}[grafikon][Grafikonok jegyzéke] ∈ caption
```

Ezután pontosan úgy használhatja a `graf` környezetet, mint a `table` vagy `figure` környezeteket.

11.4. Úsztatás mellőzése

Ha egy objektumot nem akarunk úsztatni, hanem mi szeretnénk a helyét „kisakkozni”, akkor az úsztató környezetnek használja a `H` opcióját, amely a `float` csomag betöltésével válik elérhetővé. Például

```
\begin{figure}[H]
\includegraphics{fig}
\caption{2002-es statisztika}\label{fig-2002stat}
\end{figure}
```

Ilyenkor az objektum biztosan ott jelenik meg, ahol a kód szerint kell lennie. De így az oldalak telítettsége nem feltétlenül lesz megfelelő, ezért ez a megoldás sok kísérletezést igényel, vagyis nem kényelmes. Felmerül a kérdés, hogy ha valamit nem akarunk úsztatni, akkor miért rakjuk úsztató környezetbe. A válasz az, hogy a `\caption` parancs az úsztató környezetből tudja, hogy milyen címkét és sorszámot kell adnia. Ennek megoldására egy másik lehetőség a

```
\captionof{<környezet>}[<cím jegyzékben>]{<cím>} ∈ caption
```

használata, amit nem kell úsztatott környezetbe rakni, mert a címke típusát és számát a `<környezet>` megadása miatt tudja. Például az előző kóddal azonos hatású a következő:

```
\begin{center}
\includegraphics{fig}
\captionof{figure}{2002-es statisztika}\label{fig-2002stat}
\end{center}
```

11.5. Objektumok körbefuttatása szöveggel

Ezt képek esetében a `floatflt` csomag `floatingfigure` környezetével lehet megtenni. Ez ábrákra lett kitalálva, de a `\captionof ∈ caption` paranccsal táblázatokra, vagy bármely saját úsztatott objektumra is alkalmazható. Például

```
\begin{floatingfigure}[r]{4cm}
\centering
\includegraphics[width=3cm]{example-image}
\caption{Egy példa}\label{fig-pelda}
\end{floatingfigure}
```

Opciók:

`r` Jobbra helyezi az objektumot.

1 Balra helyezi az objektumot.

p(alapopció) Páratlan oldalon jobbra, páros oldalon pedig balra, azaz a külső margóhoz helyezi az objektumot.

Ha azt akarja, hogy az alapopció `r` legyen, akkor a `floatflt` csomagot `rflt` opcióval töltsse be. Ha azt akarja, hogy az alapopció `l` legyen, akkor a `floatflt` csomagot `lflt` opcióval töltsse be. A belső margóhoz való helyezéshez nem rendeltek opciót, de a következő kóddal ez is megoldható:

```
\begin{floatingfigure}{4cm}
\ifodd\value{page}\global\oddpagesfalse\else\global\oddpagetrue\fi
\centering
\includegraphics[width=3cm]{example-image}
\caption{Egy példa}\label{fig-pelda}
\end{floatingfigure}
```

A `floatingfigure` környezet paraméterének megadott 4cm egy olyan doboz szélessége, melybe a `\centering` parancs miatt a képet középre teszi. A környező szöveg ettől a doboztól oldalról 12pt távolságra lesz. Ha ezt át akarja állítani például 5 mm-re, akkor adja ki a

```
\setlength{\figgutter}{5mm} ∈ floatflt
```

parancsot. A `floatingfigure` környezet csak akkor működik, ha ír utána szöveget, hiszen ezzel lesz az objektum körbefuttatva. Ez a szöveg új bekezdésnek számít. Ha ezt nem akarja, akkor írjon elé `\noindent` parancsot.

A `floatflt` csomagnak létezik három hibája, amire érdemes odafigyelni. Bizonyos esetekben a `floatingfigure` környezetbe zárt objektum vízszintesen nem jól pozicionál. Ilyenkor a `floatingfigure` környezet elé írja be a következő kódot:

```
\par\mbox{}\vspace{-\baselineskip}
```

A másik hiba, hogy ha a `floatingfigure` környezet után nincs szöveg, vagy az objektum nem fér ki az oldal alján, akkor az objektum nem jelenik meg a dokumentumban. Ez súlyos hibája a csomagnak, ezért erre különösen figyeljen.

A harmadik hiba a `floatflt` csomag `floatingtable` környezetével kapcsolatos. Ezzel táblázatokat tudunk körbefuttatni szöveggel, a szélesség megadása nélkül, mert azt a táblázat méretéből veszi át. Azonban sok esetben rosszul pozicionál a táblázat, mely egy egyszerű kóddal általánosan nem orvosolható. Így ennek használatát tanácsos kerülni.

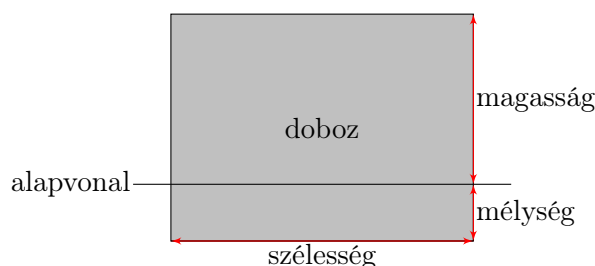
12. fejezet

Dobozok

A doboz a dokumentum olyan része, melynek a tartalma nem törhető el a sor végén vagy a lap alján, azaz sem függőlegesen, sem vízszintesen. Ilyenek az úszó objektumok, de doboz például egy betű vagy egy vonal is. Háromféle dobozt ismertetünk:

- Egysoros doboz: egysoros, balról jobbra feltöltődő doboz.
- Bekezdésdoboz: akár több sorból álló doboz.
- Vonaldoboz: állítható méretű vonal.

A doboz méreteire a következő szóhasználatot vezetjük be:

A magasság és mélység összegét teljes magasságnak nevezzük.

12.1. Egysoros dobozok

Egysoros doboz készítéséhez a következő parancs használható:

```
\makebox[⟨doboz szélessége⟩][⟨szöveg pozíciója⟩]{⟨szöveg⟩}
```

Ha a *⟨szöveg pozíciója⟩* **c**, akkor középre helyezi a szöveget a dobozban (alapopció), ha **l**, akkor balra, ha **r**, akkor jobbra és **s** esetén széthúzza/összenyomja a teljes dobozszélességre. Ha a szélességet és pozíciót nem adja meg, akkor a doboz szélessége a szöveg szélességével fog megegyezni:

```
\makebox{szöveg}
```

szöveg

Az így kapott „szöveg” szó nem elválasztható, hiszen a L^AT_EX dobozként kezeli. Egy másik példa:

```
\makebox[5cm][s]{szöveg szöveg}\  
\makebox[5cm][s]{s z ö v e g}
```

szöveg	szöveg
s z ö v e g	

Egysoros doboz be is keretezhető a következő paranccsal:

```
\framebox[⟨doboz szélessége⟩][⟨szöveg pozíciója⟩]{⟨szöveg⟩}
```

Ezt pontosan úgy kell használni, mint a `\makebox` parancsot. Például

```
\framebox{szöveg}\\
\framebox[5cm][s]{szöveg szöveg}\\
\framebox[5cm][s]{s z ö v e g}
```

szöveg
szöveg szöveg
s z ö v e g

A keret vonalvastagsága, mely alapesetben 0,4 pt, a következő paranccsal állítható be például 1 pt-ra:

```
\setlength{\fboxrule}{1pt}
```

A keret és a szöveg távolsága, mely alapesetben 3 pt, a következő paranccsal állítható be például 2 pt-ra:

```
\setlength{\fboxsep}{2pt}
```

Ha a `\makebox` parancsot opciók nélkül használja, akkor elég csak

```
\mbox{⟨szöveg⟩}
```

parancsot írni. Hasonlóan, ha a `\framebox` parancsot opciók nélkül használja, akkor csak

```
\fbox{⟨szöveg⟩}
```

parancsot kell írni.

Színes egysoros dobozok is előállíthatók. Ezeket néhány példán mutatjuk meg:

```
\colorbox{red}{szöveg} ∈ xcolor
```

szöveg

```
\colorbox[RGB]{128,0,128}{szöveg} ∈ xcolor
```

szöveg

```
\fcolorbox{red}{yellow}{szöveg} ∈ xcolor
```

szöveg

```
\fcolorbox[RGB]{0,64,128}{192,192,192}{szöveg} ∈ xcolor
```

szöveg

Ezeknél a keretet pontosan úgy lehet beállítani, mint a `\framebox` esetén.

A következő parancs egy olyan egysoros dobozt készít, amely az alapvonalától magasabban/alacsonyabban helyezkedik el:

```
\raisebox{⟨emelés⟩}{⟨szöveg⟩}
```

Például

```
AAA\raisebox{4pt}{BBB}CCC\raisebox{-4pt}{DDD}
```


Az *⟨emelés⟩*-ben használhatók még a

```
\width
\height
\depth
\totalheight
```

hosszúságparancsok is, melyek a *⟨szöveg⟩* által létrehozott doboz szélességét, magasságát, mélységét és teljes magasságát jelentik. Például

```
AAA\raisebox{0.5\height}{BBB}CCC\raisebox{-\height}{DDD}
```


12.2. Bekezdésdobozok

Bekezdésdobozokba akár többsoros vagy több bekezdésnyi szöveget is rakhat a következő paranccsal illetve környezettel:

```
\parbox[⟨pozíció⟩][⟨magasság⟩][⟨szöveg pozíció⟩]{⟨szélesség⟩}{⟨szöveg⟩}
```

vagy

```
\begin{minipage}[⟨pozíció⟩][⟨magasság⟩][⟨szöveg pozíció⟩]{⟨szélesség⟩}
⟨szöveg⟩
\end{minipage}
```

⟨pozíció⟩ azt szabályozza, hogy a doboz hogyan helyezkedjen el a környezet alapvonalához képest. Alapértéken a doboz közepe az illeszkedési pont, **t** esetén a doboz felső sorának alapvonala, illetve **b** esetén az alsó sor alapvonala.

⟨magasság⟩ a doboz teljes magassága.

⟨szöveg pozíció⟩ akkor használható, ha a magasság is meg van adva. Azt adja meg, hogy a szöveg a dobozban függőlegesen hogyan helyezkedjen el. Értékei **t**, **b**, **c**, **s**, melyek rendre a szöveget a doboz tetejéhez, aljához, függőlegesen középre rakja, illetve széthúzza a doboz teljes magasságában. Az **s** opció csak akkor működik, ha a szövegbe rugalmas függőleges térközöket rakunk (például `\medskip`).

⟨szélesség⟩ a doboz szélessége.

⟨szöveg⟩ a doboz tartalma.

Például

```
SZÖVEG
\begin{minipage}[t][2cm][s]{5cm}
szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg
\par\medskip szöveg szöveg szöveg szöveg
\end{minipage}
```

SZÖVEG szöveg szöveg szöveg szöveg
szöveg szöveg

szöveg szöveg szöveg szöveg

Egy bekezdésdobozt be is lehet keretezni, amihez nincs szükség újabb parancsra, hiszen a bekezdésdoboz berakható egy egysoros keretezett dobozba, mivel az már egy egységnek, doboznak számít:

```
SZÖVEG
\fbbox{\begin{minipage}[t][2cm][s]{5cm}
szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg
\par\medskip szöveg szöveg szöveg szöveg
\end{minipage}}
```

SZÖVEG szöveg szöveg szöveg szöveg
szöveg szöveg

szöveg szöveg szöveg szöveg

A `\parbox` parancsnak illetve a `minipage` környezetnek van egy kellemetlen tulajdonsága, amit az alábbi példán illusztrálunk:

```
\fbbox{\begin{minipage}{6cm}
szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg
\end{minipage}}
```

szöveg szöveg szöveg szöveg szö-
veg szöveg

Itt az adott betűtípus és -méret miatt a 6 cm szélesség nem optimális, így az első sorban a szóközök mérete túl nagy. Ennek a problémának egy lehetséges megoldása a `varwidth` környezet:

```
\begin{varwidth}[\langle pozíció \rangle][\langle magasság \rangle][\langle szöveg pozíció \rangle]{\langle szélesség \rangle} \in varwidth
\langle szöveg \rangle
\end{varwidth}
```

Ez pontosan úgy működik, mint a `minipage` környezet, de a doboz szélessége azt a `\langle szélesség \rangle` értékénél nem nagyobb maximális értéket vesz fel, amely esetén még optimális a tördelés. Az előző kódot például nézzük meg `varwidth` környezettel:

```
\fbbox{\begin{varwidth}{6cm}
szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg
\end{varwidth}}
```

szöveg szöveg szöveg szöveg szö-
veg szöveg

Itt már az első sorban megfelelő méretűek a szóközök, de ennek érdekében a doboz szélességét 6 cm-ről csökkenteni kellett egy kicsit.

A `varwidth` környezet akkor is használható, ha a töréspontokat mi adjuk meg, így a doboz szélessége nem ismert. Ekkor a $\langle\text{szélesség}\rangle$ helyére írja a `\textwidth` parancsot. Például

```
\fbox{\begin{varwidth}{\textwidth}
szöveg\\
szöveg szöveg\\
szöveg szöveg szöveg
\end{varwidth}}
```

```
szöveg
szöveg szöveg
szöveg szöveg szöveg
```

12.3. Vonaldobozok

Vonaldobozokat a következő paranccsal készíthet:

```
\rule[\emelés]{\szélesség}{\magasság}
```

Ez egy $\langle\text{szélesség}\rangle$ szélességű és $\langle\text{magasság}\rangle$ magasságú téglalapot rajzol, melynek az alja az alapvonalától az $\langle\text{emelés}\rangle$ mértékével lesz feljebb. Például

```
xxxxx\rule[1ex]{2cm}{2mm}
```

```
xxxxx
```

```
x\rule[0.5ex]{3cm}{1pt}x
```

```
x-----x
```

```
x\rule[-0.5ex]{3cm}{1pt}x
```

```
x-----x
```

12.4. Dobozok nyújtása, tükrözése

Dobozok nyújtása a következő paranccsal oldható meg:

```
\scalebox{\langle x \rangle}{\langle y \rangle}{\langle doboz \rangle} \in \text{graphicx}
```

$\langle\text{doboz}\rangle$ A nyújtandó doboz. Ennek helyére egyszerű szöveg is kerülhet, amit ekkor dobozként kezel.

$\langle x \rangle$ A vízszintes nyújtás szorzó (lehet negatív is).

$\langle y \rangle$ A függőleges nyújtás szorzó (lehet negatív is), melynek alapértéke $\langle x \rangle$.

Például

```
szöveg
\scalebox{1.5}{\fbox{szöveg}}
\scalebox{1.5}[1]{\fbox{szöveg}}
\scalebox{-1}[1]{szöveg}
\scalebox{1}[-1]{szöveg}
\scalebox{-1}[-1]{szöveg}
```

szöveg **SZÖveg** szöveg ᳚᳚᳚᳚ ᳚᳚᳚᳚ ᳚᳚᳚᳚

Amint látjuk ezzel tükrözni is tudunk. A függőleges tengelyű tükrözésre külön parancs is létezik:

```
\reflectbox{<doboz>} ∈ graphicx
```

amely egyenértékű a `\scalebox{-1}[1]{<doboz>}` paranccsal.

12.5. Dobozok átméretezése

```
\resizebox{<szélesség>}{<magasság>}{<doboz>} ∈ graphicx
```

```
\resizebox*{<szélesség>}{<magasság>}{<doboz>} ∈ graphicx
```

`<doboz>` Az átméretezett doboz. Ennek helyére egyszerű szöveg is kerülhet, amit ekkor dobozként kezel.

`<szélesség>` Az átméretezett doboz szélessége.

`<magasság>` Az átméretezett doboz magassága. Ez a `\resizebox` esetén az alapvonaltól mért magasságot, míg `\resizebox*` esetén a teljes magasságot jelenti.

Ha `<szélesség>` vagy `<magasság>` helyén `!` jel van, akkor azt a méretet a másikhoz arányosan állítja be. Például

```
szöveg
\resizebox{!}{0.5cm}{szöveg}
\resizebox*{!}{0.5cm}{szöveg}
\resizebox{3cm}{0.5cm}{szöveg}
```

szöveg **SZÖveg** szöveg **SZÖveg**

12.6. Dobozok forgatása

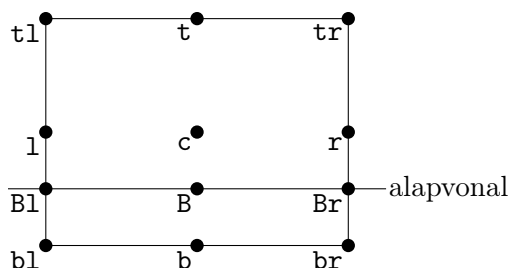
Dobozokat a következő paranccsal forgathat:

```
\rotatebox[origin=<centrum>]{<szög>}{<doboz>} ∈ graphicx
```

`<doboz>` Elforgatandó doboz. Ennek helyére egyszerű szöveg is kerülhet, amit ekkor dobozként kezel.

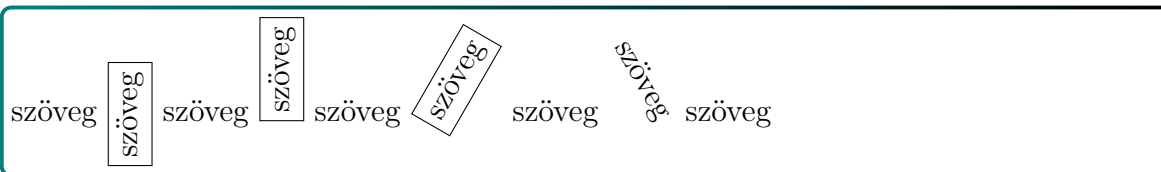
`<szög>` Forgatás szöge fokban. Pozitív érték esetén az óra járásával ellentétes irányban forgat.

`<centrum>` Forgatás középpontja, ami a `t1`, `t`, `tr`, `l`, `c`, `r`, `B1`, `B`, `Br`, `bl`, `b`, `br` értékeket veheti fel (alapérték `B1`). Ezek magyarázata a következő ábrán található:

Például

```
szöveg
\rotatebox[origin=c]{90}{\fbox{szöveg}}
szöveg
\rotatebox{90}{\fbox{szöveg}}
szöveg
\rotatebox[origin=bl]{60}{\fbox{szöveg}}
szöveg
\rotatebox[origin=Br]{-60}{\fbox{szöveg}}
szöveg
```


12.7. Doboz méreteinek nullázása

`\smash{<szöveg>}` ∈ mathtools

A létrehozott dobozt megjeleníti, de annak teljes magasságát 0 pt-nak tekinti. Például

```
\setlength{\fboxsep}{0pt}
\fbox{g} \fbox{\smash{g}}
```


`\smash[t]{<szöveg>}` ∈ mathtools

A létrehozott dobozt megjeleníti, de úgy kezeli, mintha annak magassága 0 pt lenne. Például

```
\setlength{\fboxsep}{0pt}
\fbox{g} \fbox{\smash[t]{g}}
```


`\smash[b]{<szöveg>}` ∈ mathtools

A létrehozott dobozt megjeleníti, de úgy kezeli, mintha annak mélysége 0 pt lenne. Például

```
\setlength{\fboxsep}{0pt}
\fbox{g} \fbox{\smash[b]{g}}
```


`\llap{<szöveg>}`

A létrehozott dobozt úgy kezeli, mintha annak szélessége 0 pt lenne. A doboz tartalmát a doboz bal oldalára illeszti. Tehát

```
<doboz1>\llap{<szöveg>}<doboz2>
```


esetén a $\langle doboz1 \rangle$ után közvetlenül a $\langle doboz2 \rangle$ van, hiszen a $\langle szöveg \rangle$ doboz szélessége 0 pt. A $\langle szöveg \rangle$ doboz úgy jelenik meg, hogy annak jobb oldala a $\langle doboz1 \rangle$ jobb oldalához van illesztve. Például

```
xxxxxxxxxxxxxxxx\llap{\rule[0.5ex]{2cm}{0.4pt}}yyyyy
```


A $\backslash\mathllap \in \mathtools$ parancs ugyanúgy használható, mint az $\backslash\llap$, csak matematikai módban (lásd később).

```
\rlap{\langle szöveg \rangle}
```

A létrehozott dobozt úgy kezeli, mintha annak szélessége 0 pt lenne. A doboz tartalmát a doboz jobb oldalára illeszti. Tehát

```
\langle doboz1 \rangle \rlap{\langle szöveg \rangle} \langle doboz2 \rangle
```

esetén a $\langle doboz1 \rangle$ után közvetlenül a $\langle doboz2 \rangle$ van, hiszen a $\langle szöveg \rangle$ doboz szélessége 0 pt. A $\langle szöveg \rangle$ doboz úgy jelenik meg, hogy annak bal oldala a $\langle doboz2 \rangle$ bal oldalához van illesztve. Például

```
xxxxxxxxxxxxxxxx\rlap{\rule[0.5ex]{2cm}{0.4pt}}yyyyy
```


A $\backslash\mathrlap \in \mathtools$ parancs ugyanúgy használható, mint az $\backslash\rlap$, csak matematikai módban (lásd később).

```
\clap{\langle szöveg \rangle} \in \mathtools
```

A létrehozott dobozt úgy kezeli, mintha annak szélessége 0 pt lenne. A doboz tartalmát a doboz közepére illeszti. Tehát

```
\langle doboz1 \rangle \clap{\langle szöveg \rangle} \langle doboz2 \rangle
```

esetén a $\langle doboz1 \rangle$ után közvetlenül a $\langle doboz2 \rangle$ van, hiszen a $\langle szöveg \rangle$ doboz szélessége 0 pt. A $\langle szöveg \rangle$ doboz úgy jelenik meg, hogy annak közepe a $\langle doboz1 \rangle$ jobb oldalához van illesztve. Például

```
xxxxxxxxxxxxxxxx\clap{\rule[0.5ex]{2cm}{0.4pt}}yyyyy
```


A $\backslash\mathclap \in \mathtools$ parancs ugyanúgy használható, mint az $\backslash\clap$, csak matematikai módban (lásd később).

12.8. Láthatatlan dobozok

```
\phantom{\langle szöveg \rangle}
```

A létrehozott doboz úgy viselkedik, mintha láthatatlan betűkkel íródott volna. Például

```
\noindent Ez most látszik,\phantom{Ez most látszik,} de most nem.
```



```
\vphantom{\langle szöveg \rangle}
```

Létrehoz egy *⟨szöveg⟩* teljes magasságával megegyező teljes magasságú, 0 pt szélességű ún. *gyámfát*. A *⟨szöveg⟩* nem jelenik meg. Például

```
\setlength{\fboxsep}{0pt}
\fbox{g} \fbox{\vphantom{g}}
```



```
\hphantom{⟨szöveg⟩}
```

Létrehoz egy *⟨szöveg⟩* szélességével megegyező szélességű, 0 pt magasságú és 0 pt mélységű dobozt. A *⟨szöveg⟩* nem jelenik meg. Például

```
\setlength{\fboxsep}{0pt}
\fbox{g} \fbox{\hphantom{g}}
```


13. fejezet

Verbatim, programkód, URL

13.1. Verbatim

A verbatim olyan része a forrásállománynak, melynek egyik része sem értelmeződik, nem fordítódik le, hanem úgy jelenik meg a dokumentumban, mint a forrásállományban. Ha a verbatim szöveg nem hosszabb egy input sornál, akkor használja a

```
\verb|verbatim szöveg|  
\verb*|verbatim szöveg|
```

parancsokat. A | határolójel lehet bármely más, szóköztől, *-tól és betűtől különböző jel, ami nem szerepel a verbatim szövegben. Például

```
\verb|\LaTeX\ könyv|\  
\verb+\LaTeX\ kód+
```

```
\LaTeX\ könyv  
\LaTeX\ kód
```

Ha \verb helyett \verb* parancsot ír, akkor az eredményben a szóközők helyén jelenik meg. Például

```
\verb*|\LaTeX\ könyv|\  
\verb*+\LaTeX\ kód+
```

```
\LaTeX\  könyv  
\LaTeX\  kód
```

A \verb illetve \verb* parancsok nem tehetők más parancsok argumentumába. Ha egy input sornál többet ír be verbatimként, akkor `verbatim` vagy `verbatim*` környezetet használjon. Például

```
\begin{verbatim}  
\LaTeX\ könyv  
\LaTeX\ kód  
\end{verbatim}  
\begin{verbatim*}  
\LaTeX\ könyv  
\LaTeX\ kód  
\end{verbatim*}
```

```
\LaTeX\ könyv
\LaTeX\ kód

\LaTeX\_\könyv
\LaTeX\_\kód
```

Ezek a környezetek nem tehetők parancsok argumentumába.

Mindezeket még rugalmasabban tehetjük meg a `fancyvrb` csomaggal. A csomag használatát nem részletezzük, a dokumentációjában mindent megtalál az Olvasó. Csak egy példán illusztráljuk a tudását:

```
\begin{Verbatim}[formatcom={\color{cyan}\footnotesize},
showspaces,frame=single,rulecolor=\color{red},numbers=left]
\LaTeX\ könyv
\LaTeX\ kód
\end{Verbatim}
```

```
1 \LaTeX\_\könyv
2 \LaTeX\_\kód
```

Az előző kódban színeket használtunk, ezért ehhez még be kell tölteni az `xcolor` csomagot is. A `Verbatim` környezet nem tehető parancs argumentumába. Sem a `verbatim` sem a `Verbatim` környezetek nem ágyazható egymásba. Például az alábbi kód hibás:

```
\begin{verbatim}
\begin{verbatim}
...
\end{verbatim}
\end{verbatim}
```

De a `verbatim` beágyazható a `Verbatim` környezetbe vagy fordítva:

```
\begin{Verbatim}
\begin{verbatim}
...
\end{verbatim}
\end{Verbatim}
```

Ha valamilyen `verbatim` parancsot más parancs argumentumába kell tenni, akkor erre a `fancyvrb` csomag ad megoldást a következők használatával:

```
\SaveVerb{<név>}|<verbatim szöveg>| ∈ fancyvrb
\UseVerb[<opciók>]{<név>} ∈ fancyvrb
```

Itt a `|` határolóra hasonló a szabály, mint a `\verb` parancsnál. Az `<opciók>` ugyanazok lehetnek, mint a `Verbatim` környezetnél. Például, ha széljegyzetbe akarunk `verbatim` szöveget tenni, akkor a következőt tehetjük:

```
\SaveVerb{latex}|\LaTeX\ könyv|
\marginpar{\UseVerb[formatcom={\tiny},showspaces]{latex}}
```

Lábjegyzetre is jó az előző megoldás, csak ekkor `\marginpar` helyett a `\footnote` parancsot kell beírni. De lábjegyzet esetére a `fancyvrb` csomag egyszerűbb megoldást is ad. Ha beírja a

```
\VerbatimFootnotes ∈ fancyvrb
```

parancsot, akkor utána verbatim használható `\footnote` parancs argumentumában, azaz például ez a kód is működik:

```
\footnote{\verb|\LaTeX\ könyv|}
```

13.2. Verbatim szöveg kiírása fájlba

Ha azt akarja, hogy fordítás közben egy L^AT_EX-kód ne értelmeződjön, hanem egy fájlba legyen elmentve, akkor használja a `filecontents`, `newfile` vagy `answers` csomagok valamelyikét.

13.2.1. A filecontents csomag

```
\begin{filecontents*}{<fájlnév>} ∈ filecontents
```

Például

```
\begin{filecontents*}{pelda.tex}
\LaTeX
\end{filecontents*}
```

hatására a létrejön egy `pelda.tex` fájl, aminek a tartalma

```
\LaTeX
```

lesz. Ha már korábban létezett a `pelda.tex` fájl, akkor annak tartalmát felülírja.

13.2.2. A newfile csomag

```
\newoutputstream{<streamnév>} ∈ newfile
\openoutputfile{<fájlnév>}{<streamnév>} ∈ newfile
\begin{writeverbatim}{<streamnév>} ∈ newfile
\closeoutputstream{<streamnév>} ∈ newfile
```

A `writeverbatim` környezet nem tehető parancs argumentumába. Ezen parancsok használatát a következő kóddal szemléltethetjük:

```
\newoutputstream{proba}
\openoutputfile{minta.tex}{proba}
AAA
\begin{writeverbatim}{proba}
Ezt verbatimként kimentí a \texttt{minta.tex}-be,
\end{writeverbatim}
BBB
\begin{writeverbatim}{proba}
majd ezt hozzáfűzi.
\end{writeverbatim}
\closeoutputstream{proba}
CCC
```

Ebben a mentés folyamatának `proba` nevet adtunk, amely a `minta.tex` fájlba menti el verbatim szöveggént azon `writeverbatim` környezetek tartalmát, melyek argumentumában `proba` szerepel. Ha több ilyen környezet is van, akkor azok tartalmát összefűzi. Ha korábban már létezett a `minta.tex` fájl, akkor annak tartalmát elő-

ször törli az `\openoutputfile{minta.tex}{proba}`. A mentés folyamatát lezárhatjuk a `\closeoutputstream{proba}` paranccsal. Így tehát ezt a kódot lefordítva, az eredmény

```
AAA BBB CCC
```

lesz, továbbá létrejön egy `minta.tex` fájl a dokumentum mappájában, melynek tartalma

```
Ezt verbatimként kimenti a \texttt{minta.tex}-be,  
majd ezt hozzáfűzi.
```

Az előbb leírtak jól használhatók például a következő esetben. Az a feladatunk, hogy írjunk egy példatárat úgy, hogy a megoldások külön kötetben szerepeljenek. A feladatok számozását automatikusra kell állítani (lásd később), hiszen előfordulhat, hogy már begépelte két feladat közé kell beékelni egy harmadikat. Ilyenkor a számozások elcsúsznának.

A probléma az, hogy ilyen beékelések esetén a megoldásoknál is meg kell keresni a beszúrási pontot. Ez gyakorlatilag átláthatatlan káoszt okozna egy idő után. A megoldás az, hogy egy feladat begépelése után ugyanazon forrásállományba kell gépelni a megoldást is `writverbatim` környezetbe. Fordítás után csak a feladatok jelennek meg, míg a megoldások forráskódja helyes sorrendben egy külön fájlban lesznek, melyből a megoldáskötet is elkészíthető.

13.2.3. Az answers csomag

```
\Opensolutionfile{<streamnév>}[<fájlnév>] ∈ answers  
\Closesolutionfile{<streamnév>} ∈ answers  
\begin{Filesave}{<streamnév>} ∈ answers  
\Newassociation{<verbatim környezet>}{<környezet>}{<streamnév>} ∈ answers
```

Ha a `<fájlnév>` nincs megadva opcióként, akkor az megegyezik a `<streamnév>`-vel. Például az előző kóddal azonos hatást érünk el, ha az `answers` csomagot betöltve, a következő kódot használja:

```
\Opensolutionfile{minta}  
AAA  
\begin{Filesave}{minta}  
Ezt verbatimként kimenti a \kodx{minta.tex}-be,  
\end{Filesave}  
BBB  
\begin{Filesave}{minta}  
majd ezt hozzáfűzi.  
\end{Filesave}  
\Closesolutionfile{minta}  
CCC
```

Ha a `minta.tex` fájlt például a `sections` almappába akarja menteni, akkor módosítsa így az előző kód első sorát:

```
\Opensolutionfile{minta}[sections/minta]
```

A `\Newassociation ∈ answers` paranccsal további lehetőségek is vannak. Például:

```
\Newassociation{solution}{megoldas}{megold}  
\def\megoldaslabel{\textbf{Megoldás.}}  
\Opensolutionfile{megold}  
AAA
```

```

\begin{solution}
BBB
\end{solution}
\Closesolutionfile{megold}
\input{megold}

```

Ennek hatására létrejön egy `solution` és egy `megoldas` nevű környezet. A `solution` környezetbe rakott kód verbatimként kiíródik a `megold.tex` fájlba, de ennek tartalmát `megoldas` környezetbe rakja. Tehát az előző kód hatására a `megold.tex` tartalma a következő lesz:

```

\begin{megoldas}{}
BBB
\end{megoldas}

```

Fordítás után az eredmény:

```

AAA
Megoldás. BBB

```

Az előző kódban, ha a `megoldas` környezet már korábban definiált volt, akkor azt nem definiálja felül, de ekkor a `\megoldasparams` parancsot hatástalanítani kell. Például

```

\newtheorem{megoldas}{Megoldás}
\Newassociation{solution}{megoldas}{megold}
\def\megoldasparams{}
\Opensolutionfile{megold}
AAA
\begin{solution}
BBB
\end{solution}
\Closesolutionfile{megold}
\input{megold}

```

Ennek eredménye:

```

AAA
1. Megoldás. BBB

```

13.3. Programkódok

Különböző programnyelvek kódjainak megjelenítésére alkalmas a `listings` csomag.

```

\lstinline[<opciók>]|<kód>| ∈ listings
\begin{lstlisting}[<opciók>] <kód> \end{lstlisting} ∈ listings
\lstinputlisting[<opciók>]{<kódot tartalmazó fájl>} ∈ listings

```

Az `\lstinline` sorközi kód esetén alkalmazható. Az opciók a következő parancsban is megadhatók:

```

\lstset{<opciók>} ∈ listings

```

Vannak olyan opciók, melyek értékében szerepelhetnek a `[` illetve `]` jelek. Például `language=[Sharp]C`. Ez az `\lstset` parancsba rakható minden gond nélkül

```

\lstset{language=[Sharp]C}

```

de az `\lstinline`, `\lstinputlisting` parancsok illetve `lstlisting` környezet opciói közé már nem. Ebben az esetben az értéket kapcsos zárójelek közé kell tenni. Például

```
\lstinputlisting[language={\Sharp C}]{code.pas}
```

Az `lstlisting` környezet és `\lstinline`, `\lstinputlisting` parancsok nem tehetők parancs argumentumába.

Az `\lstinputlisting` parancs használatakor a programkódot tartalmazó fájl legyen ugyanolyan kódolású, mint a tex forrásállomány.

A `listings` csomag 1 bájtos kódolást tud kezelni. Így ha Latin-2 kódolással dolgozunk, akkor a programkódban található ékezetes betűk jól fognak megjelenni. De UTF-8 esetén, ha a programkódban ékezetes betűket vannak, akkor a fordítás hibás lesz. Ekkor `listings` helyett használja a `listingsutf8` csomagot. A csomag betöltése után írja be a következő kódot:

```
\lstset{inputencoding=utf8/latin2} \in listingsutf8
```

Ezután a `listingsutf8` csomag az `\lstinputlisting` parancs használatakor pontosan úgy működik, mint a `listings`, csak először az UTF-8 kódolású karaktereket Latin-2-re konvertálja. Sajnos a `listingsutf8` nem működik `\lstinline` parancs illetve `lstlisting` környezet esetén. Ebben az esetben inkább használja a következő kódot:

```
\lstset{literate={ö}{\o}1{ü}{\u}1{ó}{\o}1{ő}{\H o}1{ú}{\u}1
{ű}{\H u}1{é}{\e}1{á}{\a}1{í}{\i}1{ő}{\O}1{Ü}{\U}1
{Ó}{\O}1{Ő}{\H O}1{Ú}{\U}1{Ű}{\H U}1{É}{\E}1{Á}{\A}1
{Í}{\I}1}
```

Ez a magyar ékezetes betűket repülő ékezetekre konvertálja, ami megoldja a problémát.

Opciók

Tekintsük át az előbbi parancsok opcióit. Az értékekben szereplő színekre vonatkozó kódok az `xcolor` csomag betöltésével működnek.

`basicstyle=<stílus>` Kód fontjai. Például

```
basicstyle=\small\ttfamily
```

`columns=<érték>` Ha a kód fontjai változó szélességűek, akkor is van lehetőség a kód oszlopos elrendezésére. Ekkor az `<érték>` legyen `fixed` (alapérték). Ha azt akarja, hogy minden karakter a természetes szélességében jelenjen meg, akkor az `<érték>` legyen `fullflexible`. Mindkét esetben a szóközök számát és méretét rugalmasan kezeli.

`keepspaces` Az előző opcióban láttuk, hogy a szóközök száma a végeredményben nem biztosan annyi, mint a forrásban. Ha ez nem kívánatos eredményt ad, akkor használjuk ezt az opciót. Ekkor pontosan annyi szóköz lesz, amennyit a forrásba tettünk és a tabulátorok helyére is szóközöket rak.

`breaklines` Hosszú sorok törése (soft wrap).

`postbreak=\hbox{<jel>}` Hosszú sorok törése utáni jel. Például jobbra mutató piros nyíl esetén

```
postbreak=\hbox{\textcolor{red}{\rightarrowfill}}
```

`prebreak=\hbox{<jel>}` Ugyanaz, mint előbb, csak a sorok törése elé tesz egy jelet.

`breakindent=<hossz>` Hosszú sorok törése után, a következő sor behúzásának mértéke. Például

```
breakindent=10pt
```


`gobble=<szám>` A kód sorainak első *<szám>* darab karakterét nem veszi figyelembe. Az `\lstinline` parancsban hatástalan.

`backgroundcolor=<szín>` Háttérszín. Például

```
backgroundcolor=\color{red}
```

`xleftmargin=<hossz>` Szövegtükör bal széle és a kód bal széle közötti távolság. Például

```
xleftmargin=1cm
```

`xrightmargin=<hossz>` Szövegtükör jobb széle és a kód jobb széle közötti távolság.

`linewidth=<hossz>` Szövegtükör bal széle és a kód jobb széle közötti távolság.

`showspaces` Szóköz □ módon jelölve.

`showtabs` Tabulátort jelöli.

`tabsize=<szóközsám>` Tabulátor mérete *<szóközsám>* darab szóköz. Például

```
tabsize=2
```

`tab=<jel>` Tabulátor jele. Például

```
tab=\rightarrowfill
```

`numbers=<típus>` Kód sorainak számozása. Ha a *<típus>* `none` (alapértelmezés), akkor nincs számozás, ha `left`, akkor bal oldalon van számozás, ha `right`, akkor jobb oldalon van számozás.

`numberstyle=<stílus>` A sorszámok fontjainak beállítása. A számlálója `lstnumber`. Például

```
numberstyle=\tiny
```

`numbersep=<hossz>` A sorszám és a kód távolsága.

`stepnumber=<egész szám>` Például

```
stepnumber=2
```

esetén csak minden második sorszám jelenik meg.

`firstnumber=<egész szám>` Például

```
firstnumber=100
```

esetén a kód első sorának száma 100. Az *<egész szám>* helyére `last` írva, kezdéskor nem nullázódik a számláló, így ilyenkor az előző kód számozását folytatja.

`frame=<érték>` Keretvonalak rajzolása. Az érték a `trb1TRBL` bármilyen részhalmaza lehet. `t`: fent, `b`: lent, `r`: jobbra, `l`: balra (a nagybetűk jelentése hasonló, de dupla vonalat húznak). Lehet még `shadowbox` és `none` is az érték. Például, ha fent és bal oldalon akarunk vonalat húzni, akkor

```
frame=tl
```

`framround=<érték>` Keretsarkok stílusa. Az érték a `ttttffff` bármilyen négyelemű részhalmaza lehet. `t`: kerekített sarok, `f`: derékszögű sarok. Sorrend: jobb felső saroktól negatív forgási irányban. Például

```
framround=tftf
```

`framerule=<hossz>` Keret vonalának vastagsága.

`framesep=<hossz>` Keret és kód közötti távolság.

`rulesep=<hossz>` Keret dupla vonalai közötti távolság.

`rulecolor=<szín>` Keret vonalának színe. Például

```
rulecolor=\color{red}
```

`rulesepcolor=<szín>` A dupla keretvonalak közötti területnek a színét ezzel állíthatjuk be.

`fillcolor=<szín>` Keret és kód közötti szín.

`literate={<mit>}{<mire>}{<szám>}` A programkódban található `<mit>` helyére a `<mire>` L^AT_EX-kód kifejtését teszi úgy, hogy az eredményben `<szám>` karakternyi helyet foglal el. Például, ha a kódban található `<=` helyére `≤`, illetve `>=` helyére `≥` jeleket akarunk tenni, akkor írjuk ezt:

```
literate={<=>}{\leq$}1{>=}{\geq$}1
```

`escapeinside={<innen>}{<eddig>}` Például

```
escapeinside={(*}{*)}
```

esetén a kódban található

```
(* \pounds *)
```

helyén a végeredményben £ lesz, azaz `(*` és `*)` jelek közötti L^AT_EX-parancs a kódban kifejtődik.

`language=<programnyelv>` Programnyelv kulcsszavainak, megjegyzéseinek a kiemelését tölti be. Az előre definiált nyelvek listája megtalálható a csomag leírásában. Például

```
language=Delphi
```

Saját nyelvet így lehet definiálni:

```
\lstdefinlanguage{<név>}{<opciók>}
```

(`<opciók>` lásd később.) Vannak olyan előre definiált nyelvek, melyeknek több dialektusa van. Például C# esetén így kell betölteni:

```
language=[Sharp]C
```

Az előre definiált nyelvek dialektusainak listája megtalálható a csomag leírásában. Ha korábban betöltött nyelvek kiemelését törölni akarjuk, akkor ezt használja:

```
language={}
```

Ha a későbbiekben ismertetett opciókkal is beállít kiemelést, akkor azt a `language` opció után tegye, különben a `language` felülbírálhatja.

`keywords=[<osztály>]{<lista>}` Az `<osztály>` számú osztályba tartozó kiemelendő kulcsszavak listája, mely a `<lista>`-ban van felsorolva, vesszővel elválasztva. Az `<osztály>` egy pozitív egész szám. Az `[1]` elhagyható. Például

```
keywords={begin,end}
```

vagy

```
keywords=[2]{procedure,function}
```

`morekeywords=[<osztály>]{<lista>}` Az `<osztály>` számú osztály kulcsszavainak listáját ezzel lehet bővíteni. Az `[1]` elhagyható.

`keywordstyle=[<osztály>]{<stílus>}` Az `<osztály>` számú osztály kulcsszavainak stílusa. Az `[1]` elhagyható. Például

```
keywordstyle=[2]\bfseries
```

`comment=[s]{<stílus>}{<ettől>}{<eddig>}` Megjegyzés kiemelése. Ezzel az opcióval a korábban beállított megjegyzés stílusok törlődnek. Ha `comment` helyett `morecomment` opciót használ, akkor a korábbi megjegyzés beállítások megmaradnak. Például

```
comment=[s][\itshape\color{red}]{/*}{*/}
```

esetén a kódban található `/*...*/` részt az adott stílusban jeleníti meg, beleértve a `/*` és `*/` határolójeleket is.

`comment=[n] [stílus]{ettől}{eddig}` Ugyanaz, mint az előbb, de itt a megjegyzések egymásba ágyazhatók.

`comment=[l] [stílus]{ettől}` Egysoros megjegyzések kiemelése. A korábban beállított megjegyzés stílusok törlődnek. Ha `comment` helyett `morecomment` opciót használunk, akkor a korábbi megjegyzés beállítások megmaradnak. Például

```
comment=[l] [\itshape\color{red}]{//}
```

esetén a `//` jeltől az adott sor az adott stílusban jelenik meg, beleértve a `//` jelet is.

`commentstyle=stílus` Például, ha

```
comment=[l]{//}
```

módon definiált megjegyzést, akkor alaphól dőlt betűvel fog megjelenni. Ezt a stílust utólag ezzel az opcióval módosíthatja. Például

```
commentstyle=\itshape\color{green}
```

`delim=[s] [stílus]{ettől}{eddig}` A határolójelek közötti rész kiemelése. A korábban beállított `delim` stílusok törlődnek. Ha `delim` helyett `moredelim` opciót használunk, akkor a korábbi `delim` beállítások megmaradnak. Például

```
delim=[s] [\color{red}]{""}{""}
```

esetén a kódban található `"..."` részt az adott stílusban jeleníti meg, beleértve a `"` határolójeleket is.

`delim=[is] [stílus]{ettől}{eddig}` Az előzőtől annyiban különbözik, hogy ekkor a határolójelek nem jelennek meg.

`alsoletter={karaktorsorozat}` Például, ha a `\chapter` és `\section` szavakat kulcsszóként akarjuk definiálni, akkor ehhez először a `\` karaktert betűre kell állítani az

```
alsoletter={\\}
```

opcióval. Ezután a

```
morekeywords={\\chapter,\\section}
```

opcióval definiálhatja a kulcsszavakat.

`style=stílusnév` Előre definiált stílust hív meg. Stílus definiálása a következő paranccsal történik:

```
\lstdefinestyle{stílusnév}{opciók}
```

`title={kódcím}` Kód címe sorszám nélkül. Ez nem kerül be a kódok jegyzékébe.

`caption={kódcím}` Kód címe sorszámmal, címkével. Ha címkének például a „kód” szót szeretné, akkor használja ezt a parancsot:

```
\def\lstlistingname{kód}
```

Ha magyar nyelvű dokumentumot ír, akkor még töltsse be a `caption` csomagot is. Ezután a cím így jelenik meg: „1. kód. ...” vagy „1.1. kód. ...”. Ennek a számlálója `lstlisting`. A cím bekerül a kódok jegyzékébe.

`nolol` Számozott kód ne kerüljön be a kódok jegyzékébe.

`numberbychapter=false` A kódok számozása ne a fejezetszámmal együtt történjen.

`label={címke}` Kereszthivatkozás címkéje. Ezt a `\label` parancs helyett kell használni. A parancs azért nem használható, mert azt a \LaTeX már a programkód részének tekintené.

Nézzünk néhány példát!

```
\begin{lstlisting}[language=Delphi,basicstyle=\footnotesize]
function Trim(s:string):string;
var i:integer;
begin
  result:='';
  for i:=1 to length(s) do if s[i]<>' '
  then result:=result+s[i];
end;
\end{lstlisting}
```

```
function Trim(s:string):string;
var i:integer;
begin
  result:='';
  for i:=1 to length(s) do if s[i]<>' '
  then result:=result+s[i];
end;
```

```
\def\lstlistingname{kód}
\lstset{language=Delphi,basicstyle=\footnotesize,
keywordstyle=\bfseries\color{blue},numbers=left,
frame=tRBl,frameround=tftt}

\begin{lstlisting}[caption={Trim függvény},label={kod-trim}]
function Trim(s:string):string;
var i:integer;
begin
  result:='';
  for i:=1 to length(s) do if s[i]<>' '
  then result:=result+s[i];
end;
\end{lstlisting}
\Aref{kod-trim}..kódban \dots
```

1. kód. Trim függvény

```
1 function Trim(s:string):string;
2 var i:integer;
3 begin
4   result:='';
5   for i:=1 to length(s) do if s[i]<>' '
6   then result:=result+s[i];
7   end;
```

Az 1. kódban ...

A magyar.ldf és a listings csomag egy esetben összeakad. Nevezetesen, ha aktív karakter (:;!?'') van egy címben (\title, \author, \chapter, \section, stb.) vagy egy \label-ben, akkor kód betöltésénél hibával leállhat a fordítás. Egy lehetséges megoldás a magyar.ldf betöltésekor az aktív karakterek kikapcsolása az `active=onlycs` illetve az `activespace=none` opciók beírásával:

```
\PassOptionsToPackage{defaults=hu-min,active=onlycs,activespace=none}
{magyar.ldf}
```

Ez nem a legyszerencsebb megoldás, mert ezzel a magyar tipográfiában kötelező kis szóköz a `;;!?` jelek előtt nem fog megjelenni. Szerencsebb (bár macerásabb) megoldás, hogy a címben szereplő `;;!?` karakterek elé `\kern.1em\string` parancsot, míg ``` elé `\string` parancsot teszünk.

13.4. URL címek megadása

Az internetcímek is verbatimnak tekinthetők bizonyos értelemben. Ezeket

```
\url{<URL cím>} ∈ url
```

módon lehet beírni. Ez annyiban különbözik a `\verb` használatától, hogy meg tudja törni a sor végén az URL címet. Ha elektronikus publikációt készít, akkor `url` helyett a később ismertetésre kerülő `hyperref` csomagot kell használni, melynek szintén van `\url` parancsa. Például

```
\url{http://www.tug.org}
```

```
http://www.tug.org
```

A `hyperref` csomag `latex.exe` fordító esetén nem töri meg a linkeket. Ekkor töltsé még be a `hyperref` után a `breakurl` csomagot is.

Az URL cím betűtípusát az `\UrlFont` parancs tárolja. Például, ha azt akarja, hogy antikva betűkkel jelenjenek meg az URL címek, akkor írja be a következőt:

```
\def\UrlFont{\rmfamily}
```

Az URL címek lehetséges töréspontjai is megadhatók az `\UrlBreaks` paranccsal. Például

```
\def\UrlBreaks{\do\.\do@{\do\\\do\/\do!\do\_ \do||\do\;\do\>\do\]\do\-\}
```

14. fejezet

Képletek

14.1. Matematikai mód

Ha matematikai képletet akar szerkeszteni, akkor használja a `mathtools` és `amssymb` csomagokat. *Ha egy parancs csak ezen két csomag valamelyikének betöltésével érhető el, akkor azt a továbbiakban már nem fogjuk külön jelezni!*

Érdemes megjegyezni, hogy a `mathtools` az `amsmath` csomag kiterjesztése. Ezt úgy éri el, hogy a `mathtools` először betölti az `amsmath` csomagot, majd további funkciókkal bővíti, illetve néhány hibát kijavít. A továbbiakban arra nem fogunk kitérni, hogy az egyes parancsokat az `amsmath` vagy a `mathtools` definiálja. Ehhez olvassa el a csomagok leírásait.

Képletben konstansokat és változókat más betűvel kell szedni, mint folyószöveget. Ennek magyarázataként figyelje meg a következő két mondatot.

„Ha az a pozitív és z negatív, akkor az az negatív.”

„Ha az a pozitív és z negatív, akkor az $a z$ negatív.”

De nem csak erre kell odafigyelni. A képletek szerkesztése, az egyik legösszetettebb szedői munka. Ezért a \LaTeX -hel tudatnunk kell, hogy képlet következik.

Ha egy képlet kb. akkora mint egy szó, akkor azt a szövegbe illesztjük, mint például a $\sin^2 \alpha + \cos^2 \alpha = 1$ esetén. Ez az ún. *szövegközi matematikai mód*. Ha a képlet nagyobb, bonyolultabb, vagy fontossága miatt ki kell emelnünk, akkor külön sorba kell szedni, mint például az

$$e^x = \sum_{n=0}^{\infty} \frac{x^n}{n!} \quad \forall x \in \mathbb{R}$$

esetén. Ez az ún. *kiemelt matematikai mód*.

Szövegközi matematikai mód megadása a következő három sor bármelyikével lehetséges:

```
$\langle képlet \rangle$  
\(\langle képlet \rangle\)  
\begin{math}\langle képlet \rangle\end{math}
```

Például

Bármit is teszünk, $2+2=4$.

Bármit is teszünk, $2 + 2 = 4$.

Kiemelt matematikai mód megadása a következő három sor bármelyikével lehetséges:

```
\[<képlet>\]
\begin{displaymath}<képlet>\end{displaymath}
\begin{equation*}<képlet>\end{equation*}
```

Például

Bármit is teszünk, $[2+2=4.]$

Bármit is teszünk,

$$2 + 2 = 4.$$

A kiemelt matematikai képletek alaphelyzetben középre igazítva jelennek meg. Azonban a `mathtools` csomag `fleqn` opciójával elérhető, hogy balra legyen igazítva úgy, hogy a képlet a bal margótól 2,5 cm távolságra kezdődjön. Ez az érték átállítható a következő paranccsal:

```
\setlength{\mathindent}{<térköz>}
```

A következő parancs makrók írásánál hasznos:

```
\ensuremath{<képlet>}
```

Ez függetlenül attól, hogy az `\ensuremath` matematikai vagy szöveg módban lett aktiválva, az argumentumában található képlet mindenképpen matematikai módban lesz. Például

```
\newcommand{\kp}{\ensuremath{2\pi}}
```

A koszinusz `\kp` szerint periodikus, így $\cos(x+\kp)=\cos x$.

A koszinusz 2π szerint periodikus, így $\cos(x+2\pi)=\cos x$.

Bizonyos esetekben előfordulhat, hogy egy képletben magyarázó vagy összekötő szöveget kell beiktatni. Ilyenkor ideiglenesen ki kell lépni a matematikai módból a

```
\text{<szöveg>}
```

paranccsal. Például

```
\[1+1=2 \text{és} 2+2=4\]
```

$$1 + 1 = 2 \text{és} 2 + 2 = 4$$

Amint látjuk a képletben rosszul jelent meg a szöveg, pedig a forrásban volt szóköz a szöveg előtt és után. Ennek az a magyarázata, hogy matematikai módban a szóközöket a \LaTeX felülbírálja, mert a nagyon speciális tipográfia miatt ezt nem bízza a szerzőre. Ilyenkor az a megoldás, hogy a szóközöket szöveg módban kell kiadni:

```
\[1+1=2\text{ és }2+2=4\]
```

$$1 + 1 = 2 \text{ és } 2 + 2 = 4$$

De ez még mindig nem tökéletes, mert a képletekben maguktól megjelenő térközök miatt nem különül el jól a szöveg. Ilyenkor lehet használni a `\quad` parancsot:

```
\[1+1=2\quad\text{és}\quad2+2=4\]
```

$$1 + 1 = 2 \quad \text{és} \quad 2 + 2 = 4$$

A szövegközi és a kiemelt matematikai mód között nem csak elrendezésbeli különbség van. Például

14.2. Matematikai betűváltzatok

Matematikai módban a betűk közötti távolság és a szóközök kezelése másképpen történik, mint szövegmódban. Ezért a betűtípusokat nem a `\textit`, `\textrm` stb. parancsokkal választjuk ki, hanem

```
\mathit{<karakterek>}
\mathrm{<karakterek>}
\mathbf{<karakterek>}
\mathsf{<karakterek>}
\mathtt{<karakterek>}
\mathnormal{<karakterek>}
```

Például a numerikus konstansokat álló betűvel kell szedni:

```
$\mathrm{e}^{\mathrm{i}}\pi+1=0$
```

$$e^{i\pi} + 1 = 0$$

A `\mathbf` parancs nem feltétlenül ad jó eredményt. Ha például címben mindent félkövéren akar szedni, mint a következő esetben:

```
\section*{A $\mathbf{\sum\frac{1}{n}}$ sor tulajdonságai}
```

$$A \sum \frac{1}{n} \text{ sor tulajdonságai}$$

Hibák: Az **n** nem dőlt, a szummajel és a törtvonal nem félkövér. Ilyenkor használja a

```
\pmb{<karakterek>}
```

parancsot. Például

```
\section*{A $\pmb{\sum\frac{1}{n}}$ sor tulajdonságai}
```

$$A \sum \frac{1}{n} \text{ sor tulajdonságai}$$

A `\pmb` (poor man's boldface) az argumentumát többször egymás közelébe nyomtatja, így érve el a félkövér hatást. Ennek a megoldásnak a gyengéje nagytűvel tűnik fel. Például `$\pmb{\alpha}$`

α

A `\pmb` parancshoz hasonlóan működik a

```
\bm{<karakterek>} \in \bm
```

parancs is, ami sokszor jóval szebb eredményt ad. Sok matematikai szimbólumnak és betűnek van félkövér verziója, ami a

```
\boldsymbol{<karakterek>}
```

parancssal jelenik meg. Néhány jelnek, mint a szumma vagy integrál, nincs félkövér verziója. Ilyenkor hatástalan a `\boldsymbol`. Ebben az esetben használja a következő kódot a preambulumban:

```
\usepackage{pdfrender}
\def\boldsymbolx#1{\textpdfrender{TextRenderingMode=2,
  LineJoinStyle=1,LineWidth=.3pt}{#1}}
```

Ezután a `\boldsymbolx` hasonlóan használható mint a `\boldsymbol`, de ez már működik minden esetben, még szöveges üzemmódban is.

14.3. Kalligrafikus, dupla szárú betűk és fraktúrák

```
\mathcal{<karakterek>}
\mathscr{<karakterek>} ∈ mathrsfs
\mathbb{<karakterek>}
\mathds{<karakterek>} ∈ dsfont
\mathds{<karakterek>} ∈ [sans]dsfont
\mathfrak{<karakterek>}
```

Például

```
$\mathcal{ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ}$\
$\mathscr{ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ}$\
$\mathbb{ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ}$\
$\mathds{ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ}$\
$\mathfrak{ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ}$
```

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ
A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ
ⱥ ⱦ Ⱨ ⱨ Ⱪ ⱪ Ⱬ ⱬ Ɑ Ɱ Ɐ Ɒ ⱱ Ⱳ ⱳ ⱴ Ⱶ ⱶ ⱷ ⱸ ⱹ

Ha a dsfont csomagot sans opcióval töltötte be, akkor

```
$\mathds{ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ}$
```

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

14.4. Matematikai ékezetek

\hat{a} <code>\hat{a}</code>	\acute{a} <code>\acute{a}</code>	\dot{a} <code>\dot{a}</code>	\ddot{a} <code>\ddot{a}</code>
\tilde{a} <code>\tilde{a}</code>	\grave{a} <code>\grave{a}</code>	\ddot{a} <code>\ddot{a}</code>	\mathring{a} <code>\mathring{a}</code>
\bar{a} <code>\bar{a}</code>	\breve{a} <code>\breve{a}</code>	\check{a} <code>\check{a}</code>	
\vec{a} <code>\vec{a}</code>	\check{a} <code>\check{a}</code>		

Ha az i és j jelekre akar matematikai módban ékezetet tenni, akkor ne a korábban megismert `\i` és `\j`, hanem az `\imath` és `\jmath` parancsokat használja. Például

```
$\check{\imath}\ddot{\jmath}$
```

$\check{i}\ddot{j}$

14.5. Görög betűk

α <code>\alpha</code>	ζ <code>\zeta</code>	λ <code>\lambda</code>	ρ <code>\rho</code>
β <code>\beta</code>	η <code>\eta</code>	μ <code>\mu</code>	σ <code>\sigma</code>
γ <code>\gamma</code>	θ <code>\theta</code>	ν <code>\nu</code>	τ <code>\tau</code>
δ <code>\delta</code>	ι <code>\iota</code>	ξ <code>\xi</code>	υ <code>\upsilon</code>
ϵ <code>\epsilon</code>	κ <code>\kappa</code>	π <code>\pi</code>	ϕ <code>\phi</code>

χ	<code>\chi</code>	ς	<code>\varsigma</code>	Υ	<code>\Upsilon</code>	Π	<code>\varPi</code>
ψ	<code>\psi</code>	φ	<code>\varphi</code>	Φ	<code>\Phi</code>	Σ	<code>\varSigma</code>
ω	<code>\omega</code>	Γ	<code>\Gamma</code>	Ψ	<code>\Psi</code>	Υ	<code>\varUpsilon</code>
F	<code>\digamma</code>	Δ	<code>\Delta</code>	Ω	<code>\Omega</code>	Φ	<code>\varPhi</code>
ε	<code>\varepsilon</code>	Θ	<code>\Theta</code>	Γ	<code>\varGamma</code>	Ψ	<code>\varPsi</code>
ϑ	<code>\vartheta</code>	Λ	<code>\Lambda</code>	Δ	<code>\varDelta</code>	Ω	<code>\varOmega</code>
\varkappa	<code>\varkappa</code>	Ξ	<code>\Xi</code>	Θ	<code>\varTheta</code>		
ϖ	<code>\varpi</code>	Π	<code>\Pi</code>	Λ	<code>\varLambda</code>		
ϱ	<code>\varrho</code>	Σ	<code>\Sigma</code>	Ξ	<code>\varXi</code>		

14.6. Műveleti jelek

$+$	<code>+</code>	\times	<code>\times</code>	\vee	<code>\vee</code>	\ominus	<code>\ominus</code>
$-$	<code>-</code>	\div	<code>\div</code>	\star	<code>\star</code>	\odot	<code>\odot</code>
$/$	<code>/</code>	\setminus	<code>\setminus</code>	$*$	<code>*</code>	\oslash	<code>\oslash</code>
\pm	<code>\pm</code>	\cap	<code>\cap</code>	\circ	<code>\circ</code>	\otimes	<code>\otimes</code>
\mp	<code>\mp</code>	\cup	<code>\cup</code>	\bullet	<code>\bullet</code>		
\cdot	<code>\cdot</code>	\wedge	<code>\wedge</code>	\oplus	<code>\oplus</code>		

Például

`$1+1$`

`1 + 1`

esetén vegyük észre, hogy a kódban nincs szóköz, de az eredményben igen. Ugyanis az a szabály, hogy a műveleti jelek elé és után is térköz kell. Ezt a `LaTeX` tudja, így helyettünk is cselekszik. Azonban ehhez tudnia kell, hogy mi számít műveleti jelnek. Az előbbieket automatikusan annak tekinti, de bármit annak tekint, ha a

`\mathbin{<karakterek>}`

parancsba írjuk. Például

`$a\mathbin{\dag}ab$`

`a † ab`

A magyarban tipográfiai szabály, hogy a $+$ vagy $-$ jel a sor végére kerülve a következő sor elején megismétlődjön. Ezt a `magyar.ldf` automatikusan megoldja. Ha olyan műveleti jelre is szeretné ezt a hatást elérni, amit a `magyar.ldf` nem kezel, akkor az adott pontra a `<műveleti jel>` helyett a

`\MathBrk{<műveleti jel>} \in [magyar]babel`

parancsot írja.

14.7. Relációjelek

$=$	<code>=</code>	\coloneqq	<code>\Coloneq</code>	\equiv	<code>\Eqcolon</code>	\sim	<code>\Colonsim</code>
\coloneqq	<code>\coloneqq</code>	\equiv	<code>\eqqcolon</code>	\approx	<code>\colonapprox</code>	\doteq	<code>\doteq</code>
\coloneq	<code>\Coloneq</code>	\equiv	<code>\Eqqcolon</code>	\approx	<code>\Colonapprox</code>	$:$	<code>:</code> (arányjel)
\coloneq	<code>\coloneq</code>	\equiv	<code>\eqcolon</code>	\sim	<code>\colonsim</code>	\doteq	<code>\doteq</code>

\equiv	<code>\equiv</code>	$>$	$>$	\gg	<code>\gg</code>	\supseteq	<code>\supseteq</code>
\sim	<code>\sim</code>	\leq	<code>\leq</code>	\in	<code>\in</code>	$ $	<code>\mid</code>
\simeq	<code>\simeq</code>	\geq	<code>\geq</code>	\ni	<code>\ni</code>	\parallel	<code>\parallel</code>
\approx	<code>\approx</code>	\leqslant	<code>\leqslant</code>	\subset	<code>\subset</code>	\perp	<code>\perp</code>
\cong	<code>\cong</code>	\geqslant	<code>\geqslant</code>	\supset	<code>\supset</code>		
$<$	<code><</code>	\ll	<code>\ll</code>	\subseteq	<code>\subseteq</code>		

Ekvivalencia reláció esetén még a modulus jelölése is kell:

```
$a \bmod m$\\
$a \equiv b \pmod{m}$\\
$a \equiv b \mod{m}$\\
$a \equiv b \pod{m}$
```

```
a mod m
a ≡ b (mod m)
a ≡ b mod m
a ≡ b (m)
```

A nyilak is a relációjelek közé tartoznak:

\leftarrow	<code>\leftarrow</code>	\Leftrightarrow	<code>\Leftrightarrow</code>	\Uparrow	<code>\updownarrow</code>
\longleftarrow	<code>\longleftarrow</code>	\Longleftrightarrow	<code>\Longleftrightarrow</code>	\Uparrow	<code>\Uparrow</code>
\rightarrow	<code>\rightarrow</code>	\mapsto	<code>\mapsto</code>	\Downarrow	<code>\Downarrow</code>
\longrightarrow	<code>\longrightarrow</code>	\longmapsto	<code>\longmapsto</code>	\Updownarrow	<code>\Updownarrow</code>
\leftrightharpoonup	<code>\leftrightharpoonup</code>	\leftharpoonup	<code>\leftharpoonup</code>	\nearrow	<code>\nearrow</code>
\longleftrightharpoonup	<code>\longleftrightharpoonup</code>	\leftharpoonup	<code>\leftharpoonup</code>	\searrow	<code>\searrow</code>
\Leftarrow	<code>\Leftarrow</code>	\rightharpoonup	<code>\rightharpoonup</code>	\swarrow	<code>\swarrow</code>
\Longleftarrow	<code>\Longleftarrow</code>	\rightharpoonup	<code>\rightharpoonup</code>	\nwarrow	<code>\nwarrow</code>
\Rightarrow	<code>\Rightarrow</code>	\uparrow	<code>\uparrow</code>		
\Longrightarrow	<code>\Longrightarrow</code>	\downarrow	<code>\downarrow</code>		

A magyarban tipográfiai szabály, hogy az $=$ jel a sor végére kerülve a következő sor elején megismétlődjön. Ezt a `magyar.ldf` automatikusan megoldja. Ha olyan relációjelre is szeretné ezt a hatást elérni, amit a `magyar.ldf` nem kezel, akkor az adott pontra a `<relációjel>` helyett a

```
\MathBrk{<relációjel>} \in [magyar]babel
```

parancsot írja.

Relációjeleket negálni (áthúzni) a

```
\not
```

parancssal lehet. Például

```
$a\not=b$
```

```
a ≠ b
```

Néhány esetben ez nem ad megfelelő eredményt:

```
$\not\mid \quad \not\parallel \quad \not\downarrow \quad \not\uparrow$
```

```
∤ ∥ ∯ ∷
```

Ezek helyett külön tervezésű negált reláció jelet kell használni:

`\nmid \quad \nparallel \quad \nrightarrow \quad \nuparrow`

↑ ↑↑ ↓ ↑↑

A relációjelek körüli térközökre ugyanaz a szabály, mint a műveleti jelekre:

`$a=b$`

$a = b$

A \LaTeX bármit relációjelnek tekint, amit a

`\mathrel{<karakterek>}`

parancsba írunk. Például

`$a|b$\\`

`$a\mathrel{||}b$`

$a|b$
 $a || b$

Jelek egymásra helyezésével is készíthet relációjelet a

`\stackrel{<felül>}{<alul>}`

paranccsal. Például

`$A\stackrel{f}{\longrightarrow}B$`

$A \xrightarrow{f} B$

14.8. Közöséges matematikai jelek

<code>% \%</code>	<code>\Re</code>	<code>\triangle</code>	<code>\sharp</code>
<code>\bot</code>	<code>\Im</code>	<code>\square</code>	<code>\natural</code>
<code>\top</code>	<code>\nabla</code>	<code>\blacksquare</code>	<code>\#</code>
<code>\neg</code>	<code>\partial</code>	<code>\angle</code>	<code>1^\circ</code> <code>1^\circ\circ</code>
<code>\forall</code>	<code>\eth</code>	<code>\measuredangle</code>	<code>1'</code> <code>1'</code>
<code>\exists</code>	<code>\emptyset</code>	<code>\sphericalangle</code>	<code>1''</code> <code>1''</code>
<code>\nexists</code>	<code>\infty</code>	<code>\flat</code>	

14.9. Három pont

$1, \dots, n$	<code>1,\ldots,n</code>	$\int \cdots \int$	<code>\int\cdots\int</code>
$1 + \cdots + n$	<code>1+\cdots+n</code>	\vdots	<code>\vdots</code>
$1 \cdots n$	<code>1\cdots n</code>	\ddots	<code>\ddots</code>

Az `\ldots` az alaponalra, míg a `\cdots` illetve integrálok esetén a `\dotsi` függőlegesen középre igazítja a három pontot. Több esetben ez automatizálható a

`\dots`

paranccsal. Például

`$1,\dots,n \quad 1+\cdots+n \quad \int\cdots\int$`

$$1, \dots, n \quad 1 + \dots + n \quad \int \dots \int$$

ugyanazt az eredményt adják, de

`$1\dots n$` (rossz!)

$$1 \dots n \text{ (rossz!)}$$

esetén nem jó helyen lesznek a pontok.

14.10. Matematikai zárójelek

(([\lfloor]] vagy \rbrack	⌋	\urcorner
[[vagy \lbrack	⌈	\ulcorner	}	\} vagy \rbrace	⌊	\lrcorner
{	\{ vagy \lbrace	⌞	\llcorner	}	\rangle		\ vagy \Vert
<	\langle		vagy \vert]	\rceil		
⌈	\lceil))]	\rfloor		

A matematikai zárójeleket övező térközök nagyon speciálisan viselkednek, továbbá az sem mindegy, hogy nyitó vagy csukó zárójelről van szó. Ezt közölni kell a forráskódban. A nyitó zárójel elé

`\left`

míg a csukó zárójel elé

`\right`

parancsot kell írni. Példaként nézzük meg a következő két sor eredménye közötti különbséget:

`$a(b+c)d$`
`$a\left(b+c\right)d$`

$$a(b+c)d$$

$$a(b+c)d$$

Van olyan eset, amikor a `\left` és `\right` parancsok elhagyása teljesen rossz eredményt ad. Például

`$|-7|$`
`$\left|-7\right|$`

$$|-7|$$

$$|-7|$$

Az első eset azért rossz, mert a program azt hiszi, hogy a `|` jelből kivonjuk a 7-et. Így a `-` jel körül térközöket hagy. Felmerül a kérdés, hogy a \LaTeX miért nem tudja, hogy például a `]` jel egy csukó zárójel? Hiszen ekkor nem kellene elé rakni a `\right` parancsot. Ez azért van, mert a matematikában egyáltalán nem biztos, hogy `]` valóban csukó zárójel. Például gondoljunk a $]0, 1]$ félig nyílt, félig zárt intervallumra. Az sem biztos, hogy például a `{` jellel zárójelet akarunk kifejezni. Gondoljunk az esetek szétválasztására:

$$f(x) = \begin{cases} 1, & \text{ha } x < 1, \\ 0, & \text{ha } x \geq 1. \end{cases}$$

Vagyis a zárójelek nem automatizálhatók a képletekben. A felhasználónak kell megmondani, hogy mi számít nyitó és mi csukó zárójelnek.

A `\left` és `\right` parancsok nem csak a térközoeket, hanem a zárójelek nagyságát is beállítják. Például

```
$\left(1+\left(x+y\right)^2\right)^3$
```

$$(1 + (x + y)^2)^3$$

Ha egyetlen zárójelre van szükség, melynek méretben igazodni kell a képlethez, míg a zárójel párját nem akarja megjeleníteni, akkor tudatni kell, hogy hol van a képlet másik határa, különben nem tudna a méret mihez igazodni. Ezt a határt egy láthatatlan zárójellel adjuk meg a

```
\left. \right.
```

parancsokkal. Például

```
$\left.\left(1+x^2\right)\right|_{x=1}=2$
```

$$(1 + x^2)' \Big|_{x=1} = 2$$

Ha automatikus méretű zárójelben van egy formula, ami csak több sorban fér el, továbbá az első sorban magasabbak a képletek mint a másodikban, akkor a csukó zárójel nem lesz megfelelő méretű. Például

```
\dotfill$\left(\frac{1+\frac{1}{2}},1,2,\ldots,\right.$  
$\left.n-1,n\right)$
```

$$\dots\dots\dots\left(\frac{1}{1+\frac{1}{2}},1,2,\dots,n-1,n\right)$$

Megoldás

```
\dotfill$\left(\frac{1+\frac{1}{2}},1,2,\ldots,\right.$  
$\left.n-1,n\right)\vphantom{\left(\frac{1+\frac{1}{2}}\right)}$
```

$$\dots\dots\dots\left(\frac{1}{1+\frac{1}{2}},1,2,\dots,n-1,n\right)$$

Néhány esetben nem ad megfelelő eredményt a zárójelek automatikus méretezése. Például

```
$\left\{\left\{a,b\right\},\left\{c,d\right\}\right\}$
```

$$\{\{a, b\}, \{c, d\}\}$$

A külső zárójeleknek egy picit nagyobbaknak kellene lenniük, de ezt a közbezárt képlet nem generálja. Ilyenkor rögzített méreteket is használhat. A `\left` helyett

```
\bigl \Bigl \biggl \Biggl
```

illetve `\right` helyett

```
\bigr \Bigr \biggr \Biggr
```

Ezek hatása:


```
\def\Bigggl{\mathopen\Biggg}
\def\Bigggr{\mathclose\Biggg}
\makeatother
```

Ezután a `\biggg`, `\bigggm`, `\biggggl`, `\biggggr`, `\Biggg`, `\Bigggm`, `\Biggggl`, `\Biggggr` parancsok hasonlóan használhatók, ahogyan azt a korábbiakban ismertettük.

Definiálhat olyan paraméteres parancsot, mely a paramétert a kiválasztott zárójelbe teszi. Ehhez használja a

```
\DeclarePairedDelimiter{<parancs>}{<bal oldali zárójel>}{<jobb oldali zárójel>}
```

parancsot. Például

```
\DeclarePairedDelimiter{\abs}{\vert}{\vert}
```

esetén

```
\[\abs{\frac{a}{b}}\quad
\abs*{\frac{a}{b}}\quad
\abs[\Bigg]{\frac{a}{b}}\]
```

$$\left|\frac{a}{b}\right| \quad \left|\frac{a}{b}\right| \quad \left|\frac{a}{b}\right|$$

14.11. Esetek szétválasztása

A korábbiakban szóba került az esetek szétválasztása, amikor egy zárójel nem zárójelként funkcionál. Erre többek között a `cases` környezet használható. Például

```
\[f(x)=
\begin{cases}
0, & \& \text{ha } x \in \mathbb{Q}, \\
1, & \& \text{különben}.
\end{cases}\]
```

$$f(x) = \begin{cases} 0, & \text{ha } x \in \mathbb{Q}, \\ 1, & \text{különben}. \end{cases}$$

A `cases` környezet úgy működik, mint egy két oszlopból álló táblázat, melynek mindkét oszlopában matematikai üzemmódban vagyunk `\textstyle` stílusban. Ezért volt szükség a második oszlopban a szöveget `\text` parancsba írni. További környezetek:

dcases A `cases`-től annyiban különbözik, hogy mindkét oszlopban matematikai üzemmódban vagyunk `\displaystyle` stílusban.

rcases A `cases`-től annyiban különbözik, hogy a kapcsos zárójel jobb oldalon van.

drcases A `dcases`-től annyiban különbözik, hogy a kapcsos zárójel jobb oldalon van.

Minden esetszétválasztó környezetnek van csillagos verziója is, amely annyiban különbözik a normál verziótól, hogy a második oszlop szöveg üzemmódban van. Például

```
\[f(x)=
\begin{cases*}
0, & \& \text{ha } \$x\$ \text{ racionális}, \\
1, & \& \text{ha } \$x\$ \text{ irracionális}.
\end{cases*}\]
```

$$f(x) = \begin{cases} 0, & \text{ha } x \text{ racionális,} \\ 1, & \text{ha } x \text{ irracionális.} \end{cases}$$

14.12. Matematikai jelek több szerepben

Vannak olyan matematikai jelek, amelyeknek többféle szerepe is lehet. Ezeket a következő táblázatban foglaljuk össze:

	közönséges mat. jel	műveleti jel	relációjel	írásjel	zárójel
\	<code>\backslash</code>	<code>\setminus</code>			
:			:	<code>\colon</code>	
			<code>\mid</code>		<code>\left </code> <code>\right </code>
	<code>\ </code>		<code>\parallel</code>		<code>\left\ </code> <code>\right\ </code>
<			<		<code>\left\langle</code> <code>\rangle</code>
>			>		<code>\left\rangle</code> <code>\rangle</code>
⊥	<code>\bot</code>		<code>\perp</code>		
†	<code>\dag</code>	<code>\dagger</code>			
‡	<code>\ddag</code>	<code>\ddagger</code>			

Például

```
$f\colon A\rightarrow B$ (helyes)\
$f:A\rightarrow B$ (helytelen)
```

```
 $f: A \rightarrow B$  (helyes)
 $f: A \rightarrow B$  (helytelen)
```

A második megoldás azért rossz, mert ott az szerepel, hogy f aránylik az A -hoz.

Ha a magyar.1df fájlt `defaults=hu-min` opcióval töltötte be, akkor a vessző matematikai üzemmódban két szám között tizedesvesszőként értelmezett, de egyéb esetben megmarad az eredeti szerepe. Például

```
$2,5\cdot 2=5$\
$a,b,c$
```

```
 $2,5 \cdot 2 = 5$ 
 $a, b, c$ 
```

Ha két szám között a vesszőt nem tizedesvesszőként használja, akkor a vessző után tegyen egy szóközt:

```
$1, 2, 3,\dots$
```

```
 $1, 2, 3, \dots$ 
```

Ha nem a magyar nyelv van beállítva, akkor a vesszőnek nincs kettős szerepköre. Ha magyar nyelv esetén sem akarja ezt a kettős szerepkört, akkor töltsse még be a `mathhucomma=unchanged` opciót is a `defaults=hu-min` után. Ekkor tizedesvesszőt így kell írni:

$$\$2\{, \}5\backslash\cdot 2=5\$$$

$$2,5 \cdot 2 = 5$$

14.13. Változó hosszúságú vízszintes jelek

 \widehat{xyz} `\widehat{xyz}`
 \widetilde{xyz} `\widetilde{xyz}`
 \overline{xyz} `\overline{xyz}`
 \underline{xyz} `\underline{xyz}`
 \overleftarrow{xyz} `\overleftarrow{xyz}`
 \underleftarrow{xyz} `\underleftarrow{xyz}`
 \overrightarrow{xyz} `\overrightarrow{xyz}`
 \underrightarrow{xyz} `\underrightarrow{xyz}`
 \overleftrightarrow{xyz} `\overleftrightarrow{xyz}`
 $\underleftrightarrow{xyz}$ `\underleftrightarrow{xyz}`
 $\xleftarrow[lent]{fent}$ `\xleftarrow[lent]{fent}`
 $\xrightarrow[lent]{fent}$ `\xrightarrow[lent]{fent}`
 $\xleftrightarrow[lent]{fent}$ `\xleftrightarrow[lent]{fent}`
 $\xLeftarrow[lent]{fent}$ `\xLeftarrow[lent]{fent}`
 $\xRightarrow[lent]{fent}$ `\xRightarrow[lent]{fent}`
 $\xLeftrightarrow[lent]{fent}$ `\xLeftrightarrow[lent]{fent}`
 $\xhookrightarrow[lent]{fent}$ `\xhookrightarrow[lent]{fent}`
 $\xhookrightarrow[lent]{fent}$ `\xhookrightarrow[lent]{fent}`
 $\xmapsto[lent]{fent}$ `\xmapsto[lent]{fent}`
 $\xleftharpoonupdown[lent]{fent}$ `\xleftharpoonupdown[lent]{fent}`
 $\xleftharpoonup[lent]{fent}$ `\xleftharpoonup[lent]{fent}`
 $\xrightharpoonupdown[lent]{fent}$ `\xrightharpoonupdown[lent]{fent}`
 $\xrightharpoonup[lent]{fent}$ `\xrightharpoonup[lent]{fent}`
 $\xrightleftharpoons[lent]{fent}$ `\xrightleftharpoons[lent]{fent}`
 $\xleftrightharpoons[lent]{fent}$ `\xleftrightharpoons[lent]{fent}`
 \underbrace{xxxxxx} `\underbrace{xxxxxx}`
 \underbrace{xxxxxx}_{n} `\underbrace{xxxxxx}_{n}`
 \underbrace{xxxxxx}_{n} `\underbrace{xxxxxx}_{n}`
 \underbrace{xxxxxx}_{n} `\underbrace{xxxxxx}_{n}`
 \underbrace{xxxxxx}_{n} `\underbrace{xxxxxx}_{n}`
 \underbrace{xxxxxx}_{n} `\underbrace{xxxxxx}_{n}`
 \overbrace{xxxxxx} `\overbrace{xxxxxx}`
 \overbrace{xxxxxx}^n `\overbrace{xxxxxx}^n`
 \overbrace{xxxxxx}^n `\overbrace{xxxxxx}^n`
 \overbrace{xxxxxx}^n `\overbrace{xxxxxx}^n`
 \overbrace{xxxxxx}^n `\overbrace{xxxxxx}^n`
 \overbrace{xxxxxx}^n `\overbrace{xxxxxx}^n`
 \overbrace{xxxxxx}^n `\overbrace{xxxxxx}^n`

14.14. Gyökvonás

Az $\langle n \rangle$ -edik gyök $\langle x \rangle$ kiírása:

```
\sqrt[\langle n \rangle]{\langle x \rangle}
```

Az opció elhagyásával négyzetgyököt kapunk. Például

```
\sqrt{2}\sqrt[3]{5}
```

$$\sqrt{2}\sqrt[3]{5}$$

Lehetőség van az $\langle n \rangle$ igazítására is:

```
\uproot{\langle fel \rangle}
```

```
\leftroot{\langle balra \rangle}
```

$\langle fel \rangle$ egész szám, hatására n felcsúszik $\frac{\langle fel \rangle}{18}$ em-mel.

$\langle balra \rangle$ egész szám, hatására n balra csúszik $\frac{\langle balra \rangle}{18}$ em-mel.

Például

```
\sqrt[\uproot{1}\leftroot{1}n]{2}
```

$$\sqrt[n]{2}$$

A következő kód nem ad tökéletes megoldást.

```
\sqrt{x}+\sqrt{y}
```

$$\sqrt{x} + \sqrt{y}$$

Az y mélysége pozitív, míg az x -nek 0. Így a két gyökjel függőleges mérete nem egyezik meg. Ezt a következő kóddal lehet megoldani:

```
\sqrt{x}+\sqrt{\smash[b]{y}}
```

$$\sqrt{x} + \sqrt{y}$$

Az utóbbiban a `\smash[b]` parancs az y mélységét 0-nak veszi, így a két gyökjel mérete egyforma lesz.

Amennyiben a kézíráshoz hasonlóan a gyökjelet lezárt véggel, azaz $\sqrt{\quad}$ alakban szeretné használni, akkor írja a preambulumba a `mathtools` csomag betöltése után a következőket:

```
\usepackage{letltxmacro}
\makeatletter
\let\oldr@@t\r@@t
\def\r@@t#1#2{%
\setbox0=\hbox{\$ \oldr@@t#1{#2\,}\$}\dimen0=\ht0
\advance\dimen0-0.2\ht0
\setbox2=\hbox{\vrule height\ht0 depth -\dimen0}%
{\box0\lower0.04em\box2}}
\LetLtxMacro{\oldsqrt}{\sqrt}
\renewcommand*{\sqrt}[2][\oldsqrt]{#1}{#2}
\makeatother
```

14.15. Mátrixok

```
\begin{<mátrix környezet>}
<elem> & <elem> & <elem> & ... \\
<elem> & <elem> & <elem> & ... \\
...
<elem> & <elem> & <elem> & ... \\
<elem> & <elem> & <elem> & ...
\end{<mátrix környezet>}
```

ahol a *<mátrix környezet>* lehetséges értékei:

matrix Határoló zárójel nincs.
pmatrix A határoló zárójel () alakú.
bmatrix A határoló zárójel [] alakú.
Bmatrix A határoló zárójel { } alakú.
vmatrix A határoló zárójel | | alakú.
Vmatrix A határoló zárójel || || alakú.

Például

```
\[\begin{pmatrix} a & b \\ c & d \end{pmatrix} \begin{bmatrix} a & b \\ c & d \end{bmatrix} \begin{vmatrix} a & b \\ c & d \end{vmatrix} \]
```

$$\begin{pmatrix} a & b \\ c & d \end{pmatrix} \begin{bmatrix} a & b \\ c & d \end{bmatrix} \begin{vmatrix} a & b \\ c & d \end{vmatrix}$$

Szöveg közben az $\begin{pmatrix} a & b \\ c & d \end{pmatrix}$ helyett szebb az $\begin{pmatrix} a & b \\ c & d \end{pmatrix}$ mátrix. Ehhez minden előző mátrix környezetnek van egy **small** verziója:

smallmatrix Határoló zárójel nincs.
psmallmatrix A határoló zárójel () alakú.
bsmallmatrix A határoló zárójel [] alakú.
Bsmallmatrix A határoló zárójel { } alakú.
vsmallmatrix A határoló zárójel | | alakú.
Vsmallmatrix A határoló zárójel || || alakú.

Például

```
\$ \begin{psmallmatrix} a & b \\ c & d \end{psmallmatrix} \$
```

$$\begin{pmatrix} a & b \\ c & d \end{pmatrix}$$

Az eddigi mátrix környezetnek van csillagos verziója is, amely esetén opcióban lehet megadni az oszlopok igazítását jobbra (**r**) vagy balra (**l**). Például

```
\[\begin{bmatrix*}{r} -a & b \\ c & -d \end{bmatrix*} \begin{vmatrix*}{l} 1.2 & 1 \\ 2 & 2.23 \end{vmatrix*} \]
```

$$\begin{bmatrix} -a & b \\ c & -d \end{bmatrix} \begin{vmatrix} 1.2 & 1 \\ 2 & 2.23 \end{vmatrix}$$

Három pont helyett hosszabb pontsorozatok is kiírhatók a

```
\hdotsfor[<sűrűség>]{<oszlopok>}
```

paranccsal, ahol *sűrűség* a pontsor sűrűsége (alapérték 1) és *oszlopok* a keresztezett oszlopok száma. Például

```
\[ \begin{pmatrix}
1&2&3&\hdotsfor{2}{3}&n\\
2&3&\hdotsfor{2}&n&n+1\\
3&\hdotsfor{2}&n&n+1&n+2
\end{pmatrix} \]
```

$$\begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & \dots & n \\ 2 & 3 & \dots & n & n+1 \\ 3 & \dots & n & n+1 & n+2 \end{pmatrix}$$

```
\[ \begin{pmatrix}
1&2&3&\ldots&n\\
0&1&2&\ldots&n-1\\
\hdotsfor{0.5}{5}\\
0&0&0&\ldots&1
\end{pmatrix} \]
```

$$\begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & \dots & n \\ 0 & 1 & 2 & \dots & n-1 \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ 0 & 0 & 0 & \dots & 1 \end{pmatrix}$$

A `\hdotsfor` parancs nem ad jó eredményt, ha a `colortbl` csomagot is használja. Ebben az esetben a `mathtools` csomag betöltése után a preambulumba írja a következőket:

```
\makeatletter
\def\hdotsfor#1#2{\multicolumn{#2}c%
{\m@th\dotsspace@1.5mu\mkern-#1\dotsspace@
\xleaders\hbox{$\m@th\mkern#1\dotsspace@.\mkern#1\dotsspace@$}%
\hskip\z@\@plus 1filll
\mkern-#1\dotsspace@}%
}
\makeatother
```

14.16. Matematikai jelek egymásra helyezése

Ezekre már láttunk korábban lehetőségeket a változó hosszúságú vízszintes jeleknél és a relációjeleknél. Az ott leírt parancsok mindegyike reláció típust eredményez. Most két másik parancsot ismertetünk:

```
\overset{<amit>}{<amire>}
\underet{<amit>}{<ami alá>}
```

Mindkettő típusa meg fog egyezni a második argumentumba írt jel típusával. Például

```
$a\overset{*}{+}b\underet{\mathrm{d}}{=}c$
```

$$a \overset{*}{+}_d b = c$$

Egy másik összetettebb példa:

```

\ [P(A)+P(\overline{A})
\underset{\underset{\mathclap{\text{additivitás}}}{\Uparrow}}{=}
P(\Omega)
\overset{\overset{\mathclap{\text{5.~axióma}}}{\Downarrow}}{=}
1
\Longrightarrow P(\overline{A})=1-P(A)\ ]

```

$$P(A) + P(\overline{A}) \underset{\substack{\uparrow \\ \text{additivitás}}}{=} P(\Omega) \overset{\substack{\downarrow \\ \text{5. axióma}}}{=} 1 \implies P(\overline{A}) = 1 - P(A)$$

A `\mathclap` leírását lásd a 12.7. szakaszban.

Ha közönséges matematikai jelet szeretne építeni `\scriptstyle` stílusban, akár két-től több sorban, akkor használja a

```
\substack{< sor1 > \\ < sor2 > \\ ...}
```

parancsot, vagy a

```

\begin{subarray}{< igazítás >}
< sor1 > \\ < sor2 > \\ ...
\end{subarray}

```

környezetet. Az `< igazítás >` lehet `c` (középre) `l` (balra) és `r` (jobbra). Például

```
\ [ \sum_{\substack{i=1,\ldots \\ j\in\mathbb{Z} \\ k=j,\ldots}} a_{ijk} \ ]
```

$$\sum_{\substack{i=1,\dots \\ j\in\mathbb{Z} \\ k=j,\dots}} a_{ijk}$$

```

\ [ \sum_{\begin{subarray}{l}
i=1,\ldots \\
j\in\mathbb{Z} \\
k=j,\ldots
\end{subarray}}
\end{subarray}} a_{ijk} \ ]

```

$$\sum_{\substack{i=1,\dots \\ j\in\mathbb{Z} \\ k=j,\dots}} a_{ijk}$$

14.17. Matematikai indexek

```

< jel >_{< alsó >} vagy < jel >\sb{< alsó >}
< jel >^< felső > vagy < jel >\sp{< felső >}
< jel >_{< alsó >}^< felső > vagy < jel >\sb{< alsó >}\sp{< felső >}

```

Például

```
$x_{n+1}, x^{n+1}, x_{k}^{n+1}$
```

$$x_{n+1}, x^{n+1}, x_k^{n+1}$$

A felső indexek lejjebb kerülnek a `\cramped` parancs használatával. Például

```
\cramped{{x^2}^x} {x^2}^x$
```

$$x^{2^x} x^{2^x}$$

A később tárgyalt ún. operátorok mind a négy sarkába, vagy alá és fölé is tehet indexet.

```
\sideset{_{\langle bal alsó \rangle}}^{\langle bal felső \rangle}{_{\langle jobb alsó \rangle}^{\langle jobb felső \rangle}}{\langle operátor \rangle}
\langle operátor \rangle \limits_{\langle alul \rangle}^{\langle felül \rangle}
```

Például

```
\sideset{_{a}^{b}}{_{c}^{d}}{\prod}$ és $\prod \limits_{1}^{2}$
```

$$\prod_a^b \text{ és } \prod_1^2$$

Ha ugyanezt nem operátorral szeretné csinálni, akkor az indexelendő jelet átmenetileg operátorrá kell tenni a

```
\mathop{\langle jel \rangle}
```

parancssal. Például

```
\sideset{_{a}^{b}}{_{c}^{d}}{\mathop{X}}$ és $\mathop{X} \limits_{1}^{2}$
```

$${}_a^b X_c^d \text{ és } \mathop{X}_1^2$$

Bal alsó és felső index a következő módon is írható:

```
\prescript{\langle bal felső \rangle}{\langle bal alsó \rangle}{\langle jel \rangle}
```

Például

```
\prescript{14}{2}{C}$
```

$${}^{14}_2 C$$

14.18. Törtek, binomiális együtthatók

```
\frac{\langle számláló \rangle}{\langle nevező \rangle}
\dfrac{\langle számláló \rangle}{\langle nevező \rangle} = \displaystyle \frac{\langle számláló \rangle}{\langle nevező \rangle}
\tfrac{\langle számláló \rangle}{\langle nevező \rangle} = \textstyle \frac{\langle számláló \rangle}{\langle nevező \rangle}
```

Például

```
\frac{x^2}{x+1}$
```

$$\frac{x^2}{x+1}$$

```
\binom{\langle fent \rangle}{\langle lent \rangle}
\dbinom{\langle fent \rangle}{\langle lent \rangle} = \displaystyle \binom{\langle fent \rangle}{\langle lent \rangle}
\tbinom{\langle fent \rangle}{\langle lent \rangle} = \textstyle \binom{\langle fent \rangle}{\langle lent \rangle}
```

Például

```
\binom{n+1}{m+1}$
```


$$\binom{n+1}{m+1}$$

Saját stílusú törteket is létrehozhatunk:

```
\genfrac{<bal>}{<jobb>}{<vastagság>}{<stílus>}{<fent>}{<lent>}
```

<bal> bal oldali zárójel,

<jobb> jobb oldali zárójel,

<vastagság> törtvonal vastagsága (ha üres: 0.4pt),

<stílus> 0: \displaystyle, 1: \textstyle, 2: \scriptstyle, 3: \scriptscriptstyle, ha üresen hagyja, akkor a környezethez alkalmazkodik.

Például

```
\[\genfrac{\{}{\}}{1pt}{}{n+1}{m+1}\genfrac{[]{}{0pt}{}{1}{n+1}{m+1}\]
```

$$\left\{ \frac{n+1}{m+1} \right\}_{m+1}^{n+1}$$

Lánc törtek a következő paranccsal írhatók:

```
\cfrac{<igazítás>}{<számláló>}{<nevező>}
```

ahol az *<igazítás>* lehet *l* (balra), *r* (jobbra) és *c* (középre, alapérték). Például

```
\[\cfrac{1}{1+\cfrac{1}{1+\cfrac{1}{1+\cdots}}}\]
```

$$\frac{1}{1 + \frac{1}{1 + \frac{1}{1 + \cdots}}}$$

```
\[\cfrac[l]{1}{1+\cfrac[l]{1}{1+\cfrac[l]{1}{1+\cdots}}}\]
```

$$\frac{1}{1 + \frac{1}{1 + \frac{1}{1 + \cdots}}}$$

Ha egy tört számlálója vagy nevezője túl hosszú, akkor két sorba lehet törni a

```
\splitfrac{<1. sor>}{<2. sor>}
```

paranccsal. Például

```
\[a=\frac{\splitfrac{xy+xy+xy+xy+xy+{}+xy+xy+xy+xy}{z}}{z}\]
```

$$a = \frac{xy + xy + xy + xy + xy + + xy + xy + xy + xy}{z}$$

A `\splitdfrc` parancs hasonlóan működik a `\splitfrac`-hoz, csak a két sor közötti távolság nagyobb.

14.19. Operátorok, függvények

14.19.1. Nagy operátorok

\sum	<code>\sum</code>	\int	<code>\int</code>	\oint	<code>\oint</code>	\biguplus	<code>\biguplus</code>
\prod	<code>\prod</code>	\iint	<code>\iint</code>	\iiint	<code>\iiint</code>	\bigtimes	<code>\bigtimes</code>
\coprod	<code>\coprod</code>	\bigcap	<code>\bigcap</code>	\bigwedge	<code>\bigwedge</code>		
\bigoplus	<code>\bigoplus</code>	\bigcup	<code>\bigcup</code>	\bigvee	<code>\bigvee</code>		
\bigsqcup	<code>\bigsqcup</code>	\bigodot	<code>\bigodot</code>	\bigotimes	<code>\bigotimes</code>		

A `\bigtimes` operátornak van egy nagyobb verziója is:

\bigvarprod `\varprod` \in `pxfonts`

A `pxfonts` csomag az alap fontkészletet is átállítja. Ezen csomag használata nélkül úgy definiálhatja a `\varprod` operátort, ha a preambulumba beírja a következőket:

```
\DeclareSymbolFont{largesymbolsA}{U}{pxexa}{m}{n}
\DeclareMathSymbol{\varprod}{\mathop}{largesymbolsA}{16}
```

A nagy operátorok más méretben jelennek meg szövegszerű illetve kiemelt matematikai módban. Például

```
$\sum$ \[\sum\]
```

 Σ
 Σ

14.19.2. „Nolimits” függvények

<code>arccos</code>	<code>\arccos</code>	<code>coth</code>	<code>\coth</code>	<code>lg</code>	<code>\lg</code>	<code>tanh</code>	<code>\tanh</code>
<code>arcsin</code>	<code>\arcsin</code>	<code>csc</code>	<code>\csc</code>	<code>ln</code>	<code>\ln</code>	\liminf	<code>\varliminf</code>
<code>arctan</code>	<code>\arctan</code>	<code>deg</code>	<code>\deg</code>	<code>log</code>	<code>\log</code>	\limsup	<code>\varlimsup</code>
<code>arg</code>	<code>\arg</code>	<code>dim</code>	<code>\dim</code>	<code>sec</code>	<code>\sec</code>	\lim_{\rightarrow}	<code>\varinjlim</code>
<code>cos</code>	<code>\cos</code>	<code>exp</code>	<code>\exp</code>	<code>sin</code>	<code>\sin</code>	\lim_{\leftarrow}	<code>\varprojlim</code>
<code>cosh</code>	<code>\cosh</code>	<code>hom</code>	<code>\hom</code>	<code>sinh</code>	<code>\sinh</code>	\int	<code>\int</code>
<code>cot</code>	<code>\cot</code>	<code>ker</code>	<code>\ker</code>	<code>tan</code>	<code>\tan</code>		

A „nolimits” függvények indexei mindig a függvény neve mellett jelennek meg. Például

```
$\log_2x$ \[\log_2x\]
```

 $\log_2 x$
 $\log_2 x$

```
$\int_a^b$ \[\int_a^b\]
```

$$\int_a^b$$

$$\int_a^b$$

14.19.3. „Limits” függvények

det	<code>\det</code>	inj lim	<code>\injlim</code>	lim sup	<code>\limsup</code>	proj lim	<code>\projlim</code>
gcd	<code>\gcd</code>	lim	<code>\lim</code>	max	<code>\max</code>	Pr	<code>\Pr</code>
inf	<code>\inf</code>	lim inf	<code>\liminf</code>	min	<code>\min</code>	sup	<code>\sup</code>

A nagy operátorok (az integráljel kivételével) és a „limits” függvények indexei szövegközi matematikai módban mellette jelennek meg, de kiemelt matematikai módban alatta és fölötte. Például

`\sum_{n=1}^{\infty} a_n` `\[\sum_{n=1}^{\infty} a_n\]`

$$\sum_{n=1}^{\infty} a_n$$

$$\sum_{n=1}^{\infty} a_n$$

`\lim_{n \rightarrow \infty} a_n` `\[\lim_{n \rightarrow \infty} a_n\]`

$$\lim_{n \rightarrow \infty} a_n$$

$$\lim_{n \rightarrow \infty} a_n$$

Ha ezen egy adott helyen változtatni akar, akkor a `\limits` és `\nolimits` parancsokkal teheti meg. Például

`\sum\limits_{n=1}^{\infty} a_n` `\[\sum\limits_{n=1}^{\infty} a_n\]`

$$\sum_{n=1}^{\infty} a_n$$

$$\sum_{n=1}^{\infty} a_n$$

A `\limits` parancs nincs hatással a „nolimits” függvényekre, kivéve az integráljelet:

`\log\limits_2 x` `\[\log\limits_2 x\]`

$$\log_2 x$$

$$\log_2 x$$

`\int\limits_a^b` `\[\int\limits_a^b\]`

$$\int_a^b$$

$$\int_a^b$$

A integráljel „limits” függvénné tehető a `mathtools` csomag `intlimits` opciójával. Ezután már az integrál is pontosan úgy viselkedik, mint bármelyik más nagy operátorjel.

A „limits” függvények körüli térközök hosszú indexek esetén túl nagyra válhatnak. Például

```
\[X=\sum_{1\leq i\leq j\leq n}V_{ij}\]
```

$$X = \sum_{1 \leq i \leq j \leq n} V_{ij}$$

Erre ad megoldást a `\smashoperator` parancs:

```
\[X=\smashoperator{\sum_{1\leq i\leq j\leq n}}V_{ij}\]
```

$$X = \sum_{1 \leq i \leq j \leq n} V_{ij}$$

Az `r` illetve `l` opcióval csak a jobb illetve bal oldalon szűnik meg a túl nagy térköz. Például

```
\[X=\smashoperator[r]{\sum_{1\leq i\leq j\leq n}}V_{ij}\quad
X=\smashoperator[l]{\sum_{1\leq i\leq j\leq n}}V_{ij}\]
```

$$X = \sum_{1 \leq i \leq j \leq n} V_{ij} \quad X = \sum_{1 \leq i \leq j \leq n} V_{ij}$$

A „limits” függvények a következő esetben sem adnak tökéletes eredményt:

```
\[\limsup_{n\to\infty}\max_{p\geq n}\]
```

$$\limsup_{n \rightarrow \infty} \max_{p \geq n}$$

A két függvény indexei azért nincsenek egy szintben, mert a függvények dobozának mélysége különböző. Ezen a problémán segít az `\adjustlimits` parancs. Például

```
\[\adjustlimits\limsup_{n\to\infty}\max_{p\geq n}\]
```

$$\limsup_{n \rightarrow \infty} \max_{p \geq n}$$

14.19.4. Új függvények definiálása

Előfordulhat, hogy olyan függvényre van szükség, amely alaptól nem áll rendelkezésre. Például a magyarban a tangens jele tg , amelynek csak az angol verziója (\tan) definiált. Ilyenkor magunk is gyárthatunk újakat. A „limits” függvények a következő parancsokkal definiálhatók:

```
\newcommand{\parancs}{\mathop{\mathrm{\langle jel \rangle}}}
```

vagy

```
\DeclareMathOperator*{\parancs}{\langle jel \rangle} % Ez csak preambulumba írható!
```

Például

```
\newcommand{\Min}{\mathop{\mathrm{Min}}}
```

vagy

```
\DeclareMathOperator*{\Min}{Min}
```

után

```
\Min_{k\in\mathbb{N}}$ \[\Min_{k\in\mathbb{N}}\]
```

$$\text{Min}_{k \in \mathbb{N}}$$

$$\text{Min}_{k \in \mathbb{N}}$$

Egy már létező „limits” függvény át is definiálható.

```
\renewcommand{<parancs>}{\mathop{\mathrm{<jel>}}}
```

Például

```
\renewcommand{\min}{\mathop{\mathrm{Min}}}
```

után

```
\min_{k\in\mathbb{N}}$ \[\min_{k\in\mathbb{N}}\]
```

$$\text{Min}_{k \in \mathbb{N}}$$

$$\text{Min}_{k \in \mathbb{N}}$$

Új „nolimits” függvény a következő parancsokkal definiálható:

```
\newcommand{<parancs>}{\mathop{\mathrm{<jel>}}\nolimits}
```

vagy

```
\DeclareMathOperator{<parancs>}{<jel>} % Ez csak preambulumba írható!
```

Például

```
\newcommand{\tg}{\mathop{\mathrm{tg}}\nolimits}
```

vagy

```
\DeclareMathOperator{\tg}{tg}
```

után

```
\tg^2x$ \[\tg^2x\]
```

$$\text{tg}^2 x$$

$$\text{tg}^2 x$$

Egy már létező „nolimits” függvény át is definiálható.

```
\renewcommand{<parancs>}{\mathop{\mathrm{<jel>}}\nolimits}
```

Például

```
\renewcommand{\tan}{\mathop{\mathrm{tg}}\nolimits}
```

után

```
\tan^2x$ \[\tan^2x\]
```

$$\text{tg}^2 x$$

$$\text{tg}^2 x$$

14.19.5. Differenciál operátor, differenciálás

$f'(x), f''(x)$ $f'(x), f''(x)$ (' az aposztrófjel **Shift** + **1**)

$$\frac{\partial f(x,y)}{\partial y} \quad \text{\code{\frac{\partial f(x,y)}{\partial y}}}$$

Az integrálásnál és deriválásnál szokásos differencia operátor jelet nekünk kell definiálni a preambulumban:

```
\DeclareMathOperator{\diff}{d\!}
```

Ezután például

```
\[ \int f(x) \diff x
\quad \text{és} \quad
\frac{\diff f(x)}{\diff x} \]
```

$$\int f(x) dx \quad \text{és} \quad \frac{df(x)}{dx}$$

14.20. Képletek bekeretezése

Képletek bekeretezésére ugyanúgy használható az `\fcolorbox`, `\framebox` és az `\fbox` parancsok, mint a hagyományos szövegre. Például

```
\colorbox{red}{\sum_{n=1}^{\infty}}
\fbox{\sum_{n=1}^{\infty}}
\[ \colorbox{red}{\displaystyle \sum_{n=1}^{\infty}}
\quad \text{és} \quad
\fbox{\displaystyle \sum_{n=1}^{\infty}} \]
```

$$\sum_{n=1}^{\infty}$$

$$\sum_{n=1}^{\infty}$$

és

$$\sum_{n=1}^{\infty}$$

Létezik egy kifejezetten képlet bekeretezésére alkalmas `\boxed` parancs, melynek a belsejében matematikai mód van `\displaystyle` stílusban. A keret vastagsága és a képlettől való távolsága ugyanúgy állítható, mint a `\framebox` esetén. Például

```
\boxed{\sum_{n=1}^{\infty}}
\boxed{\textstyle \sum_{n=1}^{\infty}}
\[ \boxed{\displaystyle \sum_{n=1}^{\infty}} \]
```

$$\sum_{n=1}^{\infty}$$

$$\sum_{n=1}^{\infty}$$

Hasonló megoldás színes dobozra nincs, de magunk definiálhatunk. Például:

```
\newcommand{\colorboxed}[2]{%
\colorbox{#1}{\ensuremath{\displaystyle #2}}} \in xcolor
```

után

```
\colorboxed{red}{\sum_{n=1}^{\infty}}
\colorboxed{red}{\textstyle\sum_{n=1}^{\infty}}
\[\colorboxed{red}{\sum_{n=1}^{\infty}}\]
```

$$\sum_{n=1}^{\infty}$$

$$\sum_{n=1}^{\infty}$$

$$\sum_{n=1}^{\infty}$$

14.21. Kommutatív diagramok

Az alábbi példa az `amscd` csomag `CD` környezetével készült.

```
\[\begin{CD}
A @>>> B @<<< C \\
@VVV @AAA @| \\
D @>f>1> E @= F \\
@VbVjV @AbAjA \\
G @<f<1< H
\end{CD}\]
```

$$\begin{array}{ccccc}
 A & \longrightarrow & B & \longleftarrow & C \\
 \downarrow & & \uparrow & & \parallel \\
 D & \xrightarrow[l]{f} & E & \xlongequal{\quad} & F \\
 b \downarrow j & & b \uparrow j & & \\
 G & \xleftarrow[l]{f} & H & &
 \end{array}$$

Ettől többet tud az `xy` csomag, amit itt nem részletezünk.

14.22. Kiemelt képletek sorszámozása

A kiemelt képletek sorszámozására használja az `equation` környezetet. Hivatkozás esetén `\ref` helyett az `\eqref` parancs használható:

```
\begin{equation}\label{<címke>}
<képlet>
\end{equation}
\eqref{<címke>}
```

Vigyázat, a `magyar.ldf`-ben az `\eqref`-nek nincs névelős `\Aeqref` illetve `\aeqref` verziója. Ehelyett a következőket kell használni:

```
\Az{\eqref{<címke>}}
\az{\eqref{<címke>}}
```

A `magyar.ldf` szerzője az előbbi helyett az `\aref{<címke>}` illetve `\Aref{<címke>}` megoldást javasolja, de én ezzel nem értek egyet. Ugyanis az `\eqref` parancs eredménye

mindig álló betű lesz, még dőlt betűs környezetben is. Ezt viszont az `\aref({...})` és `\Aref({...})` parancsok nem teljesítik.

Például

```
\begin{equation}\label{egyenlet-masodfoku}
x^2+2x-3=0
\end{equation}
\Az{\eqref{egyenlet-masodfoku}} miatt \dots
```

$$x^2 + 2x - 3 = 0 \quad (1)$$

Az (1) miatt ...

Ha a számozást bal oldalra szeretné, akkor a `mathtools` csomagot `leqno` opcióval töltsse be.

Az előbbi számozást `article` osztályban kapjuk. Ekkor az egész dokumentumban folytonos a számozás, azaz új szakasz nyitásakor nem kezdődik ismét 1-től.

Ha `report` vagy `book` osztályt használ, akkor a képletszámhoz társul az aktuális fejezet sorszáma is. Például az 1. fejezet 2. képlete (1.2) számozást kapja. Másrészt ekkor a képletszám új fejezet nyitásakor újra indul. Tehát például a 2. fejezet 1. képlete a (2.1) számozást kapja.

Ha az `article` osztályban ugyanezt a hatást akarja elérni (csak szakasszal fejezet helyett), akkor használja a következő kódot:

```
\numberwithin{equation}{section}
```

Ha menet közben kiderül, hogy az adott képletnek mégsem kell számozás, akkor csak annyit kell tenni, hogy `equation` helyett `equation*` környezetet használ.

Ha egy dokumentumban kevés olyan kiemelt képlet van, amelyre hivatkozik, akkor számok helyett más egyéni jeleket is használhat a

```
\tag
\tag*
```

parancsok segítségével. Például

```
\begin{equation}\label{egyenlet-masodfoku}
x^2+2x-3=0\tag{A}
\end{equation}
```

$$x^2 + 2x - 3 = 0 \quad (A)$$

```
\begin{equation}\label{egyenlet-masodfoku}
x^2+2x-3=0\tag*{\fbox{A}}
\end{equation}
```

$$x^2 + 2x - 3 = 0 \quad \boxed{A}$$

Ha `\tag*` parancssal számozott, akkor arra ne az `\eqref` parancssal hivatkozzon, mert az zárójelbe teszi a képletszámot. Helyette a `\refeq` parancsot alkalmazza.

Láttuk, hogy az alapértelmezett sorszámozás normál betűtípussal zárójelben jelenik meg. Ha ezen változtatni akar, akkor használja a

```
\newtagform{<név>}[<formázás>]{<bal oldali zárójel>}{<jobb oldali zárójel>}
```

parancsot. Ahonnan ezt a beállítást aktiválni szeretné, oda írja be a


```
\usetagform{<név>}
```

parancsot. Például

```
\newtagform{brackets}[\textbf]{[]{} }
\usetagform{brackets}
\begin{equation}\label{egyenlet-Einstein}
E=mc^2
\end{equation}
Lásd \eqref{egyenlet-Einstein}
```

$$E = mc^2 \quad [1]$$

Lásd [1]

Visszatérni az alapbeállításhoz a következő paranccsal lehet:

```
\usetagform{default}
```

14.23. Képletek eltörése

Ha egy képlet nem fér ki egy sorban, akkor meg is lehet törni a `multline` környezettel.

```
\begin{multline}\label{<címke>}
<képlet 1. sora>\\
<képlet 2. sora>\\
...
<képlet n. sora>
\end{multline}
```

Ebben a környezetben az első sor balra, az utolsó jobbra, a többi pedig középre lesz igazítva, továbbá a számozás az utolsó sorban jobb oldalon lesz.

Ha a `mathtools` csomagot `fleqn` opcióval töltötte be, hogy a kiemelt képletek balra legyenek igazítva, akkor a középre igazított sorok a bal oldalra igazodnak.

Ha a `mathtools` csomagot `leqno` opcióval töltötte be, hogy a számozás a bal oldalon legyen, akkor a számozás az első sor bal oldalán lesz.

Ha egy sort a bal oldalra akar igazítani, akkor tegye a

```
\shoveleft{<képlet sora>}
```

parancsba. Ha jobb oldalra akarja tenni, akkor használja a

```
\shoveright{<képlet sora>}
```

parancsot. Egyéni képletjelölésre itt is használhatóak a `\tag` illetve `\tag*` parancsok. Ha nem akar képletszámozást, akkor a `multline*` környezetet használja. Például

```
\begin{multline}\label{egyenlet-pelda}
1+8+27+64=\\
=1+3+5+7+{\}\\
+9+11+13+{\}\\
+15+17+19
\end{multline}
```

$$\begin{aligned}
 1 + 8 + 27 + 64 = \\
 &= 1 + 3 + 5 + 7 + \\
 &\quad + 9 + 11 + 13 + \\
 &\quad + 15 + 17 + 19 \quad (1)
 \end{aligned}$$

```

\begin{multline}\label{egyenlet-pelda}
1+8+27+64=\backslash\backslash
\shoveleft{=1+3+5+7+{}}\backslash\backslash
+9+11+13+{}}\backslash\backslash
+15+17+19
\end{multline}

```

$$\begin{aligned}
 1 + 8 + 27 + 64 = \\
 = 1 + 3 + 5 + 7 + \\
 &\quad + 9 + 11 + 13 + \\
 &\quad + 15 + 17 + 19 \quad (1)
 \end{aligned}$$

```

\begin{multline}\label{egyenlet-pelda}
1+8+27+64=\backslash\backslash
=1+3+5+7+{}}\backslash\backslash
\shoveright{+9+11+13+{}}\backslash\backslash
+15+17+19
\end{multline}

```

$$\begin{aligned}
 1 + 8 + 27 + 64 = \\
 &= 1 + 3 + 5 + 7 + \\
 &\quad + 9 + 11 + 13 + \\
 &\quad + 15 + 17 + 19 \quad (1)
 \end{aligned}$$

Ha a megtört képletet adott pontokon illeszteni is szeretné egymáshoz, akkor használható a `split` környezet.

```

\begin{equation}\label{<címke>}
\begin{split}
<képlet 1. sora> & \& <képlet 1. sora>\backslash\backslash
<képlet 2. sora> & \& <képlet 2. sora>\backslash\backslash
...
<képlet n. sora> & \& <képlet n. sora>
\end{split}
\end{equation}

```

A `split` hasonlóan működik, mint egy táblázat. A tabulálást itt is a `&` jellel, míg a sortörést a `\backslash\backslash` paranccsal végezze. A `multline` környezettel ellentétben ez nem biztosít kiemelt matematika környezetet, így erről külön kell gondoskodni. Ezért van az előző kódban `equation` környezetbe zárva. De természetesen lehetett volna `equation*` környezetbe is tenni, amivel számozás nélküli esetet kapunk. Az egyenlet számozása függőlegesen középre lesz igazítva. Ha a `mathtools` csomagot `tbtags` opcióval tölti be, akkor a képletszám az utolsó sorban jelenik meg. Ha még a `leqno` opciót is használja,

hogy a számozás a bal oldalon legyen, akkor a képletszámozás az első sor bal oldalán lesz. Például

```
\begin{equation}\label{egyenlet-pelda}
\begin{split}
100 &= 1+8+27+64=\\
&= 1+3+5+7+9+{}\\
&\quad + 11+13+15+17+19
\end{split}
\end{equation}
```

$$\begin{aligned} 100 &= 1 + 8 + 27 + 64 = \\ &= 1 + 3 + 5 + 7 + 9 + \\ &\quad + 11 + 13 + 15 + 17 + 19 \end{aligned} \tag{1}$$

Ha a megtört képletben egy olyan részt akar bekeretezni, amely tabulátorjelet tartalmaz, akkor a korábban ismertetett `\boxed` parancs helyett az `\Aboxed` parancsot használja. Például

```
\begin{equation*}
\begin{split}
\Aboxed{100 &= 1+8+27+64}=\\
&= 1+3+5+7+9+{}\\
&\quad + 11+13+15+17+19
\end{split}
\end{equation*}
```

$$\boxed{100 = 1 + 8 + 27 + 64} = \\ = 1 + 3 + 5 + 7 + 9 + \\ + 11 + 13 + 15 + 17 + 19$$

14.24. Több képlet egymás alatt

Ha több kiemelt képletet ír egymás alá, akkor nem ad jó eredményt a `\[...\]`, a `displaymath`, az `equation*` vagy az `equation` környezetek egymás utáni alkalmazása, mert túl nagy lesz közöttük a függőleges térköz. Ilyenkor használja a `gather` környezetet.

```
\begin{gather}
\langle 1. \text{ képlet} \rangle \label{\langle címke 1 \rangle} \\
\langle 2. \text{ képlet} \rangle \label{\langle címke 2 \rangle} \\
\dots \\
\langle n. \text{ képlet} \rangle \label{\langle címke n \rangle}
\end{gather}
```

Egyéni képletjelölésre itt is használhatóak a `\tag` illetve `\tag*` parancsok. Ha nem akar képletszámozást, akkor a `gather*` környezetet használja. Ha csak egy sort nem akar számozni, akkor annak végére tegye a

```
\notag
```

parancsot. Például

```
\begin{gather}
```

```
x+y \label{egyenlet-pelda-a}\\
x^2+xy+y^2\label{egyenlet-pelda-b}
\end{gather}
```

$$\begin{array}{r} x + y \\ x^2 + xy + y^2 \end{array} \quad \begin{array}{l} (1) \\ (2) \end{array}$$

```
\begin{gather}
x+y \quad \quad \quad \notag\\
x^2+xy+y^2\label{egyenlet-pelda}
\end{gather}
```

$$\begin{array}{r} x + y \\ x^2 + xy + y^2 \end{array} \quad (1)$$

A `gather*` környezet ún. részformulaképző változata a `gathered` környezet. Ez azt jelenti, hogy úgy működik mint a `gather*`, de szövegközi matematikai módba, `equation` vagy `equation*` környezetbe kell rakni. A `gathered` környezetnek opciója is van, aminek az értéke `c` (alapérték), `t` vagy `b` lehet, attól függően, hogy az alapvonalat középre, fentre vagy alulra akarja igazítani. Nézzünk néhány példát:

```
\[\left.\begin{gathered}
x+y\\
x^2+xy+y^2
\end{gathered}\right\}\]
```

$$\left. \begin{array}{r} x + y \\ x^2 + xy + y^2 \end{array} \right\}$$

```
\begin{equation}\label{egyenlet-pelda}
\left.\begin{gathered}
x+y\\
x^2+xy+y^2
\end{gathered}\right\}
\end{equation}
```

$$\left. \begin{array}{r} x + y \\ x^2 + xy + y^2 \end{array} \right\} \quad (1)$$

```
\[\left.\begin{gathered}
x+y\\
x^2+xy+y^2
\end{gathered}\right\}
\quad\quad\quad\text{és}\quad\quad\quad
\left.\begin{gathered}
2x+y\\
x^2+3xy+y^2
\end{gathered}\right\}\]
```

$$\left. \begin{array}{c} x + y \\ x^2 + xy + y^2 \end{array} \right\} \quad \text{és} \quad \left. \begin{array}{c} 2x + y \\ x^2 + 3xy + y^2 \end{array} \right\}$$

```
szöveg

$$\begin{gathered} x+y\\ x^2+xy+y^2 \end{gathered}$$

szöveg
```

$$\text{szöveg} \begin{array}{c} x + y \\ x^2 + xy + y^2 \end{array} \text{szöveg}$$

```
szöveg

$$\begin{gathered}[t] x+y\\ x^2+xy+y^2 \end{gathered}$$

szöveg
```

$$\text{szöveg} \begin{array}{c} x + y \\ x^2 + xy + y^2 \end{array} \text{szöveg}$$

```
szöveg

$$\begin{gathered}[b] x+y\\ x^2+xy+y^2 \end{gathered}$$

szöveg
```

$$\begin{array}{c} x + y \\ \text{szöveg} \, x^2 + xy + y^2 \, \text{szöveg} \end{array}$$

A `gathered` helyett használhatók még az `lgathered` illetve `rgathered` környezetek is, melyek csak annyiban különböznek a `gathered`-től, hogy a sorok nem középre, hanem balra illetve jobbra igazítottak. Például

```

$$\left[ \begin{gathered} x+y\\ x^2+xy+y^2 \end{gathered} \right]$$

```

$$\left. \begin{array}{c} x + y \\ x^2 + xy + y^2 \end{array} \right\}$$

14.25. Több képlet egymás alatt illesztéssel

Egymás alatti képletekben lehetnek olyan elemek, amelyeket egymáshoz kell illeszteni. Erre több környezet is lehetőséget ad. Az `align` környezetben az igazítás a táblázatoknál tanultak szerinti `r@{}lr@{}l\dots`, ahol az első oszlop előtti, utolsó oszlop utáni, illetve az `l` és `r` oszlopok közötti távolságok egyenletesen oszlanak el.

```
\begin{align}
\langle 1. \text{ sor jobbra} \rangle &\langle balra \rangle & \langle jobbra \rangle &\langle balra \rangle & \langle jobbra \rangle \dots \label{\langle címke 1 \rangle} \\
\langle 2. \text{ sor jobbra} \rangle &\langle balra \rangle & \langle jobbra \rangle &\langle balra \rangle & \langle jobbra \rangle \dots \label{\langle címke 2 \rangle} \\
\dots & & & & \\
\langle n. \text{ sor jobbra} \rangle &\langle balra \rangle & \langle jobbra \rangle &\langle balra \rangle & \langle jobbra \rangle \dots \label{\langle címke n \rangle} \\
\end{align}
```

Például

```
\begin{align}
x&y+z & y&bd & z&bc \label{egyenlet-pelda-a} \\
b&=10 & 2c&=56 & d&=44 \label{egyenlet-pelda-b} \\
\end{align}
```

$x = y + z$	$y = bd$	$z = bc$	(1)
$b = 10$	$2c = 56$	$d = 44$	(2)

A `\tag`, `\tag*`, `\notag` parancsok itt is ugyanúgy használhatók, mint a `gather` környezetben. Az `align*` környezet pontosan azt csinálja, mint az `align`, de nem tesz ki képletszámokat.

```
\begin{align*}
x&y+z \\
&=bd+bc \\
&=1000 \\
\end{align*}
```

$$\begin{aligned}
 x &= y + z \\
 &= bd + bc \\
 &= 1000
 \end{aligned}$$

```
\begin{align*}
x&y+z && \text{a definícióból} \\
&=bd+bc && \text{mivel } ac=b \\
&=1000 && \text{behelyettesítve} \\
\end{align*}
```

$x = y + z$	a definícióból
$= bd + bc$	mivel $ac = b$
$= 1000$	behelyettesítve

```
\begin{align*}
x&y+z & \text{a definícióból} \\
&=bd+bc & \text{mivel } ac=b \\
&=1000 & \text{behelyettesítve} \\
\end{align*}
```

`\end{align*}`

$x = y + z$	a definícióból
$= bd + bc$	mivel $ac = b$
$= 1000$	behelyettesítve

Az `align*` környezet ún. részformulaképző változata az `aligned` környezet. Ez azt jelenti, hogy úgy működik mint az `align*`, de szövegközi matematikai módba, `equation` vagy `equation*` környezetbe kell rakni. A `aligned` környezetnek opciója is van, aminek az értéke `c` (alapérték), `t` vagy `b` lehet, attól függően, hogy az alapvonalat középre, fentre vagy alulra akarja igazítani. Nézzünk néhány példát:

```
szöveg
 $\begin{aligned}$ 
x&=y+z & y&=bd & z&=bc\\
b&=10 & 2c&=56 & d&=44
\end{aligned}
```

szöveg	$x = y + z$	$y = bd$	$z = bc$	szöveg
	$b = 10$	$2c = 56$	$d = 44$	

```
szöveg
 $\begin{aligned}[t]$ 
x&=y+z & y&=bd & z&=bc\\
b&=10 & 2c&=56 & d&=44
\end{aligned}
```

szöveg	$x = y + z$	$y = bd$	$z = bc$	szöveg
	$b = 10$	$2c = 56$	$d = 44$	

```
szöveg
 $\begin{aligned}[b]$ 
x&=y+z & y&=bd & z&=bc\\
b&=10 & 2c&=56 & d&=44
\end{aligned}
```

	$x = y + z$	$y = bd$	$z = bc$	
szöveg	$b = 10$	$2c = 56$	$d = 44$	szöveg

```
\begin{equation}\label{egyenlet-pelda}
\left.\begin{aligned}
x&=y+z & y&=bd & z&=bc\\
b&=10 & 2c&=56 & d&=44
\end{aligned}\right\}
\end{equation}
```

$$\left. \begin{array}{lll} x = y + z & y = bd & z = bc \\ b = 10 & 2c = 56 & d = 44 \end{array} \right\} \quad (1)$$

```
\[ \left. \begin{aligned}
x&=y+z\\
b&=10
\end{aligned} \right\} \right.
\quad \text{és} \quad
\left. \begin{aligned}
y&=bd\\
2c&=56
\end{aligned} \right\} \right.
\]
```

$$\left. \begin{array}{l} x = y + z \\ b = 10 \end{array} \right\} \quad \text{és} \quad \left. \begin{array}{l} y = bd \\ 2c = 56 \end{array} \right\}$$

A `flalign` és `flalign*` környezetek pontosan azt teszik, mint az `align` és `align*` környezetek, de az első oszlop előtti és az utolsó oszlop utáni térköz szélessége 0 pt. Például

```
\begin{flalign*}
x&=y+z & y&=bd & z&=bc\\
b&=10 & 2c&=56 & d&=44
\end{flalign*}
```

$$\begin{array}{lll} x = y + z & y = bd & z = bc \\ b = 10 & 2c = 56 & d = 44 \end{array}$$

Az `alignat` környezetben is `r@{}l r@{}l ...` az illesztés, de itt csak az első oszlop előtti és utolsó oszlop utáni térközök oszlanak meg egyenletesen, másrészt azt is meg kell adni paraméterként, hogy hány `r@{}l` oszloppár van. A `\tag`, `\tag*`, `\notag` parancsok itt is ugyanúgy használhatók, mint a `gather` környezetben. Az `alignat*` környezet pontosan azt csinálja, mint az `alignat`, de nem tesz ki képletszámokat. Például

```
\begin{alignat}{3}
1&=1 & \quad & 2&=2 & \quad & 2&=1+1 & \quad & \tag{egyenlet-pelda-a}\\
3&=3 & & 3&=1+2 & & 3&=1+1+1 & & \tag{egyenlet-pelda-b}
\end{alignat}
```

$$\begin{array}{lll} 1 = 1 & 2 = 2 & 2 = 1 + 1 \\ 3 = 3 & 3 = 1 + 2 & 3 = 1 + 1 + 1 \end{array} \quad \begin{array}{l} (1) \\ (2) \end{array}$$

Ezzel lineáris egyenletrendszerek felírása is megoldható:

```
\begin{alignat*}{3}
13&x+{} & 4&y & & & =9\\
3&x-{} & 12&y+{} & 23&z=14
\end{alignat*}
```

$$\begin{array}{rcl} 13x + 4y & & = 9 \\ 3x - 12y + 23z & = & 14 \end{array}$$


```
\begin{alignat*}{4}
13x+{} & 4y & & {} ={} & 9\\
3x-{} & 12y+{} & 23z& {} ={} & 14
\end{alignat*}
```

$$\begin{array}{rcl} 13x + 4y & = & 9 \\ 3x - 12y + 23z & = & 14 \end{array}$$

Lineáris egyenletrendszer jóval könnyebben is megvalósítható a `\systeme` \in `systeme` parancs segítségével. Ennek általános leírását lásd a `systeme` csomag leírásában, most csak néhány példával illusztráljuk a működését.

$$\backslash \backslash \text{systeme}\{2a-3b+4c=2, a+8b+5c=8, -a+2b+c=-5\} \backslash \backslash$$

$$\begin{cases} 2a - 3b + 4c = 2 \\ a + 8b + 5c = 8 \\ -a + 2b + c = -5 \end{cases}$$

$$\begin{cases} 2a-3b+4c=2, & a+8b+5c=8, & -a+2b+c=-5 \end{cases}$$

$$\left. \begin{array}{l} 2a - 3b + 4c = 2 \\ a + 8b + 5c = 8 \\ -a + 2b + c = -5 \end{array} \right\}$$

$$\backslash \backslash \text{systeme}[] [;] \{1, 5x - 0,45y = 0,7; x - 0,8y = 1,4\} \backslash \backslash$$

$$\begin{cases} 1,5x - 0,45y = 0,7 \\ x - 0,8y = 1,4 \end{cases}$$

$$\backslash[\text{systeme}\{(2+\sqrt{2})x-(1-\sqrt{2})y=1, \ x+(1+\sqrt{2})y=-1\}\backslash]$$

$$\begin{cases} (2 + \sqrt{2})x - (1 - \sqrt{2})y = 1 \\ x + (1 + \sqrt{2})y = -1 \end{cases}$$

$$\backslash \backslash \text{systeme}[xy] \{ mx - y = 3, \quad x - m^2 y = 1 \} \backslash \backslash$$

$$\begin{cases} mx - y = 3 \\ x - m^2y = 1 \end{cases}$$

$$\backslash[\backslash\text{systeme}\{x+y=125@(\text{L}_1), x-y=12@(\text{L}_2)\}\backslash]$$

$$\begin{cases} x + y = 125 & (L_1) \\ x - y = 12 & (L_2) \end{cases}$$

Visszatérve az `alignat*` környezetre, annak most egy ún. részformulaképző változatát, az `alignedat` környezetet ismertetjük. Ez azt jelenti, hogy úgy működik mint

az `alignat*`, de szövegközi matematikai módba, `equation` vagy `equation*` környezetbe kell rakni. A `alignedat` környezetnek opciója is van, aminek az értéke `c` (alapérték), `t` vagy `b` lehet, attól függően, hogy az alapvonalat középre, fentre vagy alulra akarja igazítani. Nézzünk néhány példát:

```
\begin{equation}\label{egyenlet-pelda}
\left.\begin{alignedat}{2}
11&x-{} & 4y&=7\\
&x-{} & y&=0
\end{alignedat}\right\}
\end{equation}
```

$$\left. \begin{array}{l} 11x - 4y = 7 \\ x - y = 0 \end{array} \right\} \quad (1)$$

```
\left.\begin{alignedat}{2}
11&x-{} & 4y&=7\\
&x-{} & y&=0
\end{alignedat}\right\}
\rightarrow
x=y=1
```

$$\left. \begin{array}{l} 11x - 4y = 7 \\ x - y = 0 \end{array} \right\} \Rightarrow x = y = 1$$

```
szöveg
$\begin{alignedat}{2}
11&x-{} & 4y&=7\\
&x-{} & y&=0
\end{alignedat}$
szöveg
```

$$\begin{array}{l} \text{szöveg} \quad 11x - 4y = 7 \\ \quad \quad \quad x - y = 0 \quad \text{szöveg} \end{array}$$

```
szöveg
$\begin{alignedat}[t]{2}
11&x-{} & 4y&=7\\
&x-{} & y&=0
\end{alignedat}$
szöveg
```

$$\begin{array}{l} \text{szöveg} \quad 11x - 4y = 7 \quad \text{szöveg} \\ \quad \quad \quad x - y = 0 \end{array}$$

```
szöveg
$\begin{alignedat}[b]{2}
11&x-{} & 4y&=7\\
&x-{} & y&=0
\end{alignedat}$
```

szöveg

$$11x - 4y = 7$$

szöveg $x - y = 0$ szöveg

Az `eqnarray` környezetben három oszlop van, az első jobbra, a második középre, a harmadik balra zárt. Az oszlopok közötti távolság felét a

`\arraycolsep`

hosszúságparancs tárolja. Itt a `\tag` és `\tag*` nem használható, továbbá `\notag` helyett a

`\nonumber`

működik. Az `eqnarray*` környezet pontosan azt csinálja, mint az `eqnarray`, de nem tesz ki képletszámokat.

```
\begin{eqnarray}
2x=2y & \Rightarrow & x=y & \label{egyenlet-pelda}\\
6z=600 & \Rightarrow & z=100 & \nonumber
\end{eqnarray}
```

$$\begin{array}{lcl} 2x = 2y & \Rightarrow & x = y \\ 6z = 600 & \Rightarrow & z = 100 \end{array} \quad (1)$$

Ezt a környezetet gyakran használják tévesen a következő esetben:

```
\begin{eqnarray*}
1+3 & =& 4 \\
1+3+5 & =& 9
\end{eqnarray*}
```

$$\begin{array}{lcl} 1 + 3 & = & 4 \\ 1 + 3 + 5 & = & 9 \end{array} \quad \begin{array}{l} \text{Ez rossz példa!} \\ \text{Így soha!} \end{array}$$

Amint látható, itt az egyenlőségjel nem relációjelként van kezelve, hanem csak berakja középre, körülötte túl nagy térközzel. Ez a környezet nem az ilyen feladatokra lett kitalálva. A helyes megoldása:

```
\begin{align*}
1+3 & =4 \\
1+3+5 & =9
\end{align*}
```

$$\begin{array}{lcl} 1 + 3 & = & 4 \\ 1 + 3 + 5 & = & 9 \end{array}$$

Ha az illesztett képletek száma nyílt, azaz csak függőlegesen elhelyezett három ponttal lehet jelölni, akkor a következő példákban látható megoldásokat alkalmazza:

```
\begin{align*}
a_1 & = b_1 \\
& \shortvdots \\
a_n & = b_n
\end{align*}
```

$$\begin{array}{c} a_1 = b_1 \\ \vdots \\ a_n = b_n \end{array}$$

```
\begin{alignat*}{3}
A&+ B \&= C \&+ D \\\
\MTFlushSpaceAbove
&\vdots\within{+} \&\vdots\within{=} \&\vdots\within{+}
\MTFlushSpaceBelow
C \&+ D \&= Y \&+K
\end{alignat*}
```

$$\begin{array}{c} A + B = C + D \\ \vdots \\ C + D = Y + K \end{array}$$

Szöveget is elhelyezhet illesztett képletek sorai között. Erre az

```
\intertext{<szöveg>}
\shortintertext{<szöveg>}
```

parancsok használhatók, melyek a következő környezetekben működnek: `align`, `align*`, `flalign`, `flalign*`, `alignat`, `alignat*`. Például

```
\begin{align*}
f(x) \&=\int 4x \ln x \, \mathrm{d}x = \\
\shortintertext{parciális integrálás után}
&= 2x^2 \ln x - x^2 + C = \\
&= x^2 (2 \ln x - 1) + C
\end{align*}
```

$$f(x) = \int 4x \ln x \, dx =$$

parciális integrálás után

$$\begin{aligned} &= 2x^2 \ln x - x^2 + C = \\ &= x^2 (2 \ln x - 1) + C \end{aligned}$$

Az `\intertext` annyiban különbözik a `\shortintertext` parancstól, hogy ott nagyobb a képletek és szöveg közötti térköz.

14.26. Részformulák számozása

Ha az illesztett képletekben részformulák vannak és azokat szeretné számozni, akkor használhatja a `subequations` környezetet, amelybe a következő környezetek ágyazhatók: `gather`, `align`, `flalign`, `alignat`, `eqnarray`. Például

```
\begin{subequations}
\begin{gather}
x=ac+bc \quad \label{reszformula-pelda-a} \\
y>dc \quad \label{reszformula-pelda-b}
\end{gather}
\end{subequations}
```

$$x = ac + bc \quad (1a)$$

$$y > dc \quad (1b)$$

Ha a részformulák számozásának stílusát át akarja állítani például (1/a) alakúra, akkor a `mathtools` csomag betöltése után másolja be a következő kódot:

```
\let\Subequations\subequations
\renewenvironment{subequations}
{\begin{Subequations}
\renewcommand{\theequation}{\theparentequation/\alph{equation}}
{\end{Subequations}}
```

14.27. Oldaltörés többsoros képletekben

Alapértelmezésben a többsoros képletek közben nem megengedett az oldaltörés. Ezt a preambulumba írt

```
\allowdisplaybreaks
```

paranccsal oldhatja fel. Ekkor az oldaltörés automatikusan történik. Adott helyen úgy kényszeríthet ki oldaltörést, ha `\\` helyett

```
\displaybreak\\
```

parancsot ír. Adott helyen letilthatja az oldaltörést, ha `\\` helyett `*` parancsot ír.

14.28. Táblázat matematikai módban

Táblázatot matematikai módban `tabular` helyett `array` környezettel kell készíteni, aminek használata megegyezik a `tabular` környezettel, de a cellák tartalmát nem kell külön matematikai módba rakni. Például

```
\[A\to
\begin{array}{|c|c|}
\hline
a_{11} & a_{12} \\
\hline
a_{21} & a_{22} \\
\hline
\end{array}\]
```

$$A \rightarrow \begin{array}{|c|c|} \hline a_{11} & a_{12} \\ \hline a_{21} & a_{22} \\ \hline \end{array}$$

```
\[ \begin{array}[t]{|ccc|}
\hline
1 & 2 & 3 \\
4 & 5 & 6 \\
7 & 8 & 9 \\
\hline
\end{array}
```

```
\begin{array}[b]{|cc|}  
\hline  
\alpha & \beta\\  
\gamma & \delta\\  
\hline  
\end{array}\]
```

				α	β
				γ	δ
1	2	3			
4	5	6			
7	8	9			

15. fejezet

További formai elemek

15.1. Görög betűk

Görög betűkre legtöbbször képletek írásakor van szükség. Ezt az esetet a 14.5. szakaszban tárgyaljuk. Ha latin betűs környezetben szeretne görög betűket írni, de nem képletben, akkor ehhez a T1 belső kódkészlet elé töltse be az LGR-t is:

```
\usepackage[LGR,T1]{fontenc}
```

Ezután használja a következő kódot:

```
{\fontencoding{LGR}\selectfont <görög betűk>}
```

Például

```
{\fontencoding{LGR}\selectfont abcdefghijklmnopqrstuvwxyz}
```

αβγδεζηθικλμνοπρστυξψζ

A következő kóddal egyéb fontkészletet is használhat:

```
{\fontencoding{LGR}\fontfamily{<font>}\selectfont <görög betűk>}
```

ahol a ** értékei a következők lehetnek például: *artemis*, *gfsbaskerville*, *bodoni*, *complutum*, *udidot*, *neohellenic*, *porson*, *solomos*, *txr*, *mak*, *l1cmss*. Például

```
{\fontencoding{LGR}\fontfamily{gfsbaskerville}\selectfont
abcdefghijklmnopqrstuxyz}\
{\fontencoding{LGR}\fontfamily{solomos}\selectfont
abcdefghijklmnopqrstuxyz}
```

αβγδεζηθικλμνοπρστυξψζ
αβγδεζηθικλμνοπρστυξψζ

A *textgreek* csomaggal görög betű a neve alapján is kiírátható:

α <i>\textalpha</i>	ι <i>\textiota</i>	π <i>\textpi</i>	ω <i>\textomega</i>
β <i>\textbeta</i>	κ <i>\textkappa</i>	ρ <i>\textrho</i>	Α <i>\textAlpha</i>
γ <i>\textgamma</i>	λ <i>\textlambda</i>	σ <i>\textsigma</i>	Β <i>\textBeta</i>
δ <i>\textdelta</i>	μ <i>\textmu</i>	τ <i>\texttau</i>	Γ <i>\textGamma</i>
ε <i>\textepsilon</i>	υ <i>\textmugreek</i>	υ <i>\textupsilon</i>	Δ <i>\textDelta</i>
ζ <i>\textzeta</i>	ν <i>\textnu</i>	φ <i>\textphi</i>	Ε <i>\textEpsilon</i>
η <i>\texteta</i>	ξ <i>\textxi</i>	χ <i>\textchi</i>	Ζ <i>\textZeta</i>
θ <i>\texttheta</i>	ο <i>\textomikron</i>	ψ <i>\textpsi</i>	Η <i>\textEta</i>

Θ \textTheta	Ξ \textXi	Υ \textUpsilon	Φ \straightphi
I \textIota	O \textOmikron	Φ \textPhi	ϑ \scripttheta
K \textKappa	Π \textPi	X \textChi	θ \straighttheta
Λ \textLambda	P \textRho	Ψ \textPsi	ϵ \straightepsilon
M \textMu	Σ \textSigma	Ω \textOmega	
N \textNu	T \textTau	ς \textvarsigma	

15.2. Cirill betűk

Latin betűs szövegben néha szükség lehet cirill betűkre is. Ehhez a T1 belső kódkészlet elé töltsse be a T2C-t is:


```
\usepackage[T2C,T1]{fontenc}
```

Ekkor a T1 lesz az alapértelmezett. A T2C cirill betűi:

A \CYRA	Ы \CYRERY	Ц \cyrC	Ђ \CYRSEMISFTSN
Б \CYRB	Ь \CYRSFTSN	Ч \cyrch	Ќ \CYRSCHWA
В \CYRV	Э \CYREREV	Ш \cyrsh	Ї \CYRII
Г \CYRG	Ю \CYRYU	Щ \cyrshch	Ј \CYRJE
Д \CYRD	Я \CYRYA	Ъ \cyrhrdsn	Љ \CYRpalochka
Е \CYRE	а \cyra	Ы \cyrery	ѐ \cyrabhch
Ё \CYRYO	б \cyrb	Ь \cyrstfn	ё \cyrabhchdsc
Ж \CYRZH	в \cyrv	э \cyrerev	ѕ \cyrabhdze
З \CYRZ	г \cyrg	ю \cyrju	к \cyrkhcrs
И \CYRI	д \cyrd	я \cyrja	қ \cyrkdsc
Й \CYRISHRT	е \cyre	Ѐ \CYRABHCH	м \cyrmdsc
К \CYRK	ё \cyryo	Ё \CYRABHCHDSC	н \cyrndsc
Л \CYRL	ж \cyrzh	Ѓ \CYRABHDZE	о \cyrotld
М \CYRM	з \cyrz	К \CYRKHCRS	џ \cyrphk
Н \CYRN	и \cyri	Қ \CYRKDSC	р \cyrrtick
О \CYRO	й \cyrishrt	М \CYRMDSC	т \cyrtdsc
П \CYRP	к \cyrk	Н \CYRNDSC	ћ \cyrshha
Р \CYRR	л \cyrll	Ќ \CYROTLD	ђ \cyrghk
С \CYRS	м \cyrm	Љ \CYRPHK	х \cyrhdsc
Т \CYRT	н \cyrn	Р \CYRRTICK	џ \cyrdzhe
У \CYRU	о \cyro	Т \CYRTDSC	ѕ \cyrdze
Ф \CYRF	п \cyrp	Ѓ \CYRSHHA	џ \cyrttetse
Х \CYRH	р \cyrr	Ђ \CYRGHK	ч \cyrchrds
Ц \CYRC	с \cyrs	Х \CYRHDSC	ђ \cyrsemisftsn
Ч \CYRCH	т \cyrt	Љ \CYRDZHE	ə \cyrschwa
Ш \CYRSH	у \cyrju	Ѓ \CYRDZE	і \cyrrii
Щ \CYRSHCH	ф \cyrf	Ќ \CYRTETSE	ј \cyrje
Ъ \CYRHRDSN	х \cyrh	Ч \CYRCHRDSC	џ \cyrabhha

Az T2C cirill betűit az alábbi paranccsal jelenítheti meg:

```
{\fontencoding{T2C}\selectfont <cirill betűk>}
```

Ezek elérhetők TeXstudio-ból is: .

15.3. Gótikus írás

A latin és cirill betűkön kívül még sokféle áll rendelkezésre. Például gótikus az `yfonts` csomaggal írható:

```
\frakfamily Und da er ihn fand, sprach er zu ihm:
Glaubest du an den Sohn Gottes? 36. Er antwortete und sprach:
Herr, welcher ist's ... Du hast ihn gesehen, und der mit dir
redet, der ist's. 38. Er aber sprach: Herr, ich glaube; und
betete ihn an.}
```

Und da er ihn fand, sprach er zu ihm: Glaubest du an den Sohn Gottes? 36. Er antwortete und sprach: Herr, welcher ist's ... Du hast ihn gesehen, und der mit dir redet, der ist's. 38. Er aber sprach: Herr, ich glaube; und betete ihn an.

15.4. Inicialék

15.4.1. Latin inicialé

Írja a következőket a preambulumba

```
\usepackage{anyfontsize,lettrine}
\setcounter{DefaultLines}{4}
```

majd a dokumentumtestbe

```
\lettrine{K}{ezdetben} teremte Isten az eget és a földet. A föld pedig
kietlen és pusztas vala, és setéség vala a mélység színén, és az Isten
Lelke lebeg vala a vizek felett. És monda Isten: Legyen világosság: és
lőn világosság. És látá Isten, hogy jó a világosság; és elválasztá Isten
a világosságot a setéségtől. És nevezé Isten a világosságot nappalnak,
és a setéséget nevezé éjszakának: és lőn este és lőn reggel, első nap.
```

KEZDET BEN teremte Isten az eget és a földet. A föld pedig kietlen és pusztas vala, és setéség vala a mélység színén, és az Isten Lelke lebeg vala a vizek felett. És monda Isten: Legyen világosság: és lőn világosság. És látá Isten, hogy jó a világosság; és elválasztá Isten a világosságot a setéségtől. És nevezé Isten a világosságot nappalnak, és a setéséget nevezé éjszakának: és lőn este és lőn reggel, első nap.

Ha ékezetes betűt használ inicialénak, akkor azt repülő ékezetként írja be. Például

```
\lettrine{\'E}{s} monda Isten
```

15.4.2. Díszes latin inicialé

Írja a következőket a preambulumba

```
\input Zallman.fd
\usepackage{anyfontsize,lettrine}
\setcounter{DefaultLines}{4}
\renewcommand{\LettrineFontHook}{\usefont{U}{Zallman}{xl}{n}}
```

majd a dokumentumtestbe

`\lettrine{K}{ezdetben}` teremté Isten az eget és a földet. A föld pedig kietlen és pusztá vala, és setétség vala a mélység színén, és az Isten Lelke lebeg vala a vizek felett. És monda Isten: Legyen világosság: és lőn világosság. És látá Isten, hogy jó a világosság; és elválasztá Isten a világosságot a setétségtől. És nevezé Isten a világosságot nappalnak, és a setétséget nevezé éjszakának: és lőn este és lőn reggel, első nap.

EZDET BEN teremté Isten az eget és a földet. A föld pedig kietlen és pusztá vala, és setétség vala a mélység színén, és az Isten Lelke lebeg vala a vizek felett. És monda Isten: Legyen világosság: és lőn világosság. És látá Isten, hogy jó a világosság; és elválasztá Isten a világosságot a setétségtől. És nevezé Isten a világosságot nappalnak, és a setétséget nevezé éjszakának: és lőn este és lőn reggel, első nap.

Ha ékezetes betűt használ iniciálénak, akkor azt repülő ékezetként írja be. Például

`\lettrine{\'E}{s}` monda Isten

A `Zallman` mintázat helyére a következő mintázatok is beírhatók: `Acorn`, `AnnSton`, `ArtNouv`, `ArtNouv`, `Carrickc`, `Eichenla`, `Eileen`, `EileenBl`, `Elzevier`, `GotIn`, `GoudyIn`, `Kinigcap`, `Konanur`, `Kramer`, `MorrisIn`, `Nouveaud`, `Romantik`, `Rothdn`, `RoyalIn`, `Sanremo`, `Starburst`, `Typocaps`.

15.4.3. Gótikus iniciálé

Írja a következőket a preambulumba

```
\usepackage{yfonts,anyfontsize,lettrine}
\setcounter{DefaultLines}{4}
\renewcommand{\LettrineTextFont}{}
```

majd a dokumentumtestbe

```
{\frakfamily\fraklines\lettrine{U}nd da er ihn fand, sprach er zu ihm:
Glaubest du an den Sohn Gottes? 36. Er antwortete und sprach:
Herr, welcher ist's ... Du hast ihn gesehen, und der mit dir
redet, der ist's. 38. Er aber sprach: Herr, ich glaube; und
betete ihn an. Und Jesus sprach: Ich bin zum Gerichte auf diese
Welt kommen, auf da\ss, die da nicht sehen, sehend werden, und
die da sehen, blind werden. Und solches höreten etliche der
Pharis\{a}er, die bei ihm waren, und sprachen zu ihm: Sind wir denn
auch blind?\par}
```


nd da er ihn fand, sprach er zu ihm: Glaubest du an den Sohn Gottes? 36. Er antwortete und sprach: Herr, welcher ist's ... Du hast ihn gesehen, und der mit dir redet, der ist's. 38. Er aber sprach: Herr, ich glaube; und betete ihn an. Und Jesus sprach: Ich bin zum Gerichte auf diese Welt kommen, auf daß, die da nicht sehen, sehend werden, und die da sehen, blind werden. Und solches höreten etliche der Pharisäer, die bei ihm waren, und sprachen zu ihm: Sind wir denn auch blind?

A `\par` parancs nélkül az iniciálé alá nem folyik be a szöveg.

15.4.4. Díszes gótikus iniciálé

Írja a következőket a preambulumba

```
\usepackage{yfonts,lettrine}
\setcounter{DefaultLines}{4}
\renewcommand{\LettrineTextFont}{}
\renewcommand{\LettrineFontHook}{\usefont{U}{yinit}{m}{n}}
```

majd a dokumentumtestbe

```
{\frakfamily\fraklines\lettrine{U}nd da er ihn fand, sprach er zu ihm:
Glaubest du an den Sohn Gottes? 36. Er antwortete und sprach:
Herr, welcher ist's ... Du hast ihn gesehen, und der mit dir
redet, der ist's. 38. Er aber sprach: Herr, ich glaube; und
betete ihn an. Und Jesus sprach: Ich bin zum Gerichte auf diese
Welt kommen, auf da\ss, die da nicht sehen, sehend werden, und
die da sehen, blind werden. Und solches höreten etliche der
Pharis\{a}er, die bei ihm waren, und sprachen zu ihm: Sind wir denn
auch blind?\par}
```

15.5. Betűk kontúrozása és árnyékolása

A betűk kontúrozására a `contour` csomag használható `outline` opcióval. Ez automatikusan betölti a `color` csomagot is, ami az `xcolor`-nak egy kisebb tudású verziója. Ha ki akarja használni az `xcolor` lehetőségeit, akkor azt is töltsse be. A

```
\contourlength{<méret>} ∈ contour
```

paranccsal a kontúr vastagságát állíthatja be, ahol a `<méret>` alapértéke 0.03em. A kontúrozás parancsa:

```
\contour{<színnév>}{<szöveg>} ∈ contour
```

Például

```
\contourlength{1pt}
\contour{blue}{\Huge\bfseries\color{white}SZÖVEG}
```

Szöveg árnyékolásához használja a

```
\shadowtext{<szöveg>} ∈ shadowtext
```

parancsot. Például

```
\shadowtext{Árnyékolt szöveg}
```

A korábban ismertetett `xcolor` csomaggal az árnyék színe is beállítható:

```
\shadowcolor{<szín>} ∈ shadowtext
```

Például

```
\shadowcolor{blue!40!white}
\shadowtext{Árnyékolt szöveg}
```

Árnyékolt szöveg

Az árnyék távolsága a következő parancsokkal állítható be:

```
\shadowoffset{<távolság>} ∈ shadowtext
\shadowoffsetx{<távolság>} ∈ shadowtext
\shadowoffsety{<távolság>} ∈ shadowtext
```

Például

```
\shadowoffset{2pt}
\shadowtext{Árnyékolt szöveg}
```

Árnyékolt szöveg

```
\shadowoffsetx{4pt}
\shadowoffsety{2pt}
\shadowtext{Árnyékolt szöveg}
```

Árnyékolt szöveg

15.6. Alá- és föléhúzás egyszerre

```
\overunderline{Egy érdekes kiemelés}
```

Egy érdekes kiemelés

Az `\overunderline` parancs alapból nincs definiálva. A használatához írja a preambulumba a következőket:

```
\usepackage{calc}
\usepackage[outline]{contour}
\newlength{\ruleht}
\newlength{\rulesep}
\newcommand{\overunderline}[1]{%
  \leavevmode
  \begingroup
    \setbox1=\hbox{#1}%
    \setbox2=\hbox{m}%
    \contourlength{1pt}%      kontúrvastagság
    \setlength{\ruleht}{0.4pt}% vonalvastagság
    \setlength{\rulesep}{1.2pt}% a vonalak és az "m" betű távolsága
    \rlap{\rlap{\rule[-\rulesep-\ruleht]{\wd1}{\ruleht}}}%
      \rule[\ht2+\rulesep]{\wd1}{\ruleht}}%
    \contour{white}{\copy1}%
  \endgroup
}
```

15.7. Dátumtípusok automatikus toldalékolása

Tegyük fel, hogy a dokumentum fordításának dátuma 2019. április 15. Ekkor

```
2019. április 15-én \ontoday ∈ [magyar]babel
2019. április 15-én \ondatemagyar ∈ [magyar]babel
2019. április 15-én \emitdate[a+an]{g}{\today} ∈ [magyar]babel
2019. április 15-e \emitdate[e]{g}{\today} ∈ [magyar]babel
```

Rögzített dátumok esetén:

```
1848. március 15-én \emitdate[a+an]{g}{1848-3-15} ∈ [magyar]babel
1848. március 15-e \emitdate[e]{g}{1848-3-15} ∈ [magyar]babel
```

15.8. Számok automatikus toldalékolása

Ehhez használja a

```
\told ∈ [magyar]babel
```

parancsot. Ha automatikus névelőt is akar elé tenni, akkor pedig az

```
\atold ∈ [magyar]babel
```

```
\Atold ∈ [magyar]babel
```

parancsokat. A lehetséges toldalékok: **a**, **as**, **ad**, **adik**, **an**, **at**, **on**, **nal**, **ul**, **val**, **hoz**, **ban**, **nak**, **ba**, **ra**, **tol**, **rol**, **szor**. Például

```
\atold\ref{sec-a}+at{}\
\told\ref{sec-a}+as{}\
\told\ref{sec-a}+ad+szor{}\
\told(\ref{eq-c})+at
```

a 3-at
3-as
3-adszor
(1)-et

ahol `\ref{sec-a}` kifejtése 3 és `\ref{eq-c}` kifejtése 1. Az utolsó sorban nem használható a `\told\eqref{eq-c}+at` parancs!

15.9. Lorem ipsum

Az XVI. században egy ismeretlen nyomdász egy latint utánzó összefüggő értelmetlen szöveget kreált a különböző nyomdai elrendezések bemutatására, amit azért alkalmazott, mert az ember önkéntelenül elkezd olvasni a számára értelmes szöveget, így nem tudva elvonatkoztatni attól és az elrendezésre koncentrálni. Ezt a nyomdászatban és az informatikában a mai napig is használják a betűtípusok, a tipográfia és az elrendezés bemutatására. Nagyszerűsége abban rejlik, hogy ebben a szövegben található betűk és betűközök kombinációjában láthatóak a legszebben a betűtípusok fontosabb jellemzői. Az angoléhoz és a magyaréhoz hasonló betűelosztása van, amely szintén segít abban, hogy az emberek ne a tartalmat figyeljék.

A szöveget CICERO *De finibus bonorum et malorum* („A legfőbb jóról és rosszról”) című műve néhány bekezdésének véletlenszerűen összevágott szavaiból alakították ki. Így tehát nincs értelmes jelentése, sokszor még a szavaknak sem.

Ez a szöveg az ún. *lorem ipsum* (röviden: *lipsum*), amely L^AT_EX-ben egyszerűen generálható a `lipsum` csomag segítségével:

```
\lipsum[⟨szám1⟩-⟨szám2⟩] ∈ lipsum
```

Ekkor a *lorem ipsum* szövege jelenik meg a `⟨szám1⟩`-edik bekezdéstől a `⟨szám2⟩`-edik bekezdésig. Az utóbbi maximális értéke 150 lehet. A `\lipsum` parancs opciójának alapértéke: 1-7.

```
\lipsum[⟨szám⟩] ∈ lipsum
```

Ekkor a *lorem ipsum* `⟨szám⟩`-edik bekezdése jelenik meg.

A *lorem ipsum* számos változata ismert különböző nyelveken. A magyar verziót 2016-ban Nagy Viktor és Takács Dávid dolgozták ki, melynek a *Lórum ipse* címet adták (lásd <http://www.lorumipse.hu/>). Ennek a szövegét a `hulipsum` csomaggal jeleníthetjük meg L^AT_EX-ben. A csomag betöltése után a `\hulipsum` parancs ugyanúgy használható, mint az előbb ismertetett `\lipsum`.

Az angol verzió a `kantlipsum` csomaggal érhető el. Ekkor a `\kant` parancs használható hasonló opciókkal, mint a `\lipsum`.

15.10. T_EX-hel kapcsolatos logók

```
\TeX, \LaTeX, \LaTeXe
\AmS ∈ amsmath
\MF, \MP ∈ mflogo
\XeTeX, \XeLaTeX, \LuaTeX, \LuaLaTeX ∈ metalogo
\amslogo, \bibtexlogo, \metafontlogo{}{ }, \metapostlogo{}{ } ∈ texlogos
```

A METAFONT logót az `mflogo` illetve `texlogos` csomagok nélkül a következőképpen lehet definiálni:

```
\font\mffont=manfnt
\def\MF{\mffont METAFONT}}
```

A `metalogo` nélkül a következőképpen lehet definiálni X_ƎL^AT_EX logót a `graphicx` csomag betöltése után:

```
\DeclareRobustCommand{\XeLaTeX}
{X\kern-.11em\lower.5ex\hbox{\scalebox{-1}[1]{E}}\kern-.11em\LaTeX}
```

15.11. Vonalazott lapok

Ha vonalazott lapot szeretne előállítani, akkor írja preambulumba a következőket:

```
\usepackage{picture,xcolor,atbegshi}
\AtBeginShipout{%
  \AtBeginShipoutUpperLeft{%
    {\color{blue}%
      \put(\dimexpr 1in+\oddsidemargin,
        -\dimexpr 1in+\topmargin+\headheight+\headsep+\topskip)%
      {%
```

```

\top to\dimexpr\size+\baselineskip{
\hrule
\leaders\box to\baselineskip{\hrule width\hsize\fill}\vfill
}%
}%
}}%
}

```

15.12. Négyzetrácsos lapok

Ha négyzetrácsos lapot szeretne előállítani, akkor írja preambulumba a következőket:

```

\usepackage{tikz,eso-pic}
\AddToShipoutPicture{%
\begin{tikzpicture}[remember picture,overlay]
\tikzset{normal lines/.style={black!20,very thin}}
\node at ([yshift=2mm] current page.south west){
\begin{tikzpicture}[remember picture,overlay]
\draw[style=normal lines,step=5mm] (0,0)grid(\paperwidth,\paperheight);
\end{tikzpicture}};
\end{tikzpicture}}

```

15.13. Az oldal két pontjának összekötése vonallal

Ehhez töltsse be a preambulumba a következőket:

```

\usepackage{tikz}
\newcommand{\Node}[2]{\tikz[remember picture,inner sep=0pt,outer sep=0pt,
baseline=(#1.base)]\node[#1]{#2};}
\newcommand{\Draw}[4][\tikz[remember picture,overlay]
\draw[#1] (#3)#2(#4);\ignorespaces}

```

Ezután például

Először `\Node{A}{innen}` húzunk egy piros nyilat a következő egyenlet egyenlőségjeléhez.

```
\[5x^2+2x\Node{B}{\{=\}\$}5.\]
```

Most `\Node{C}{\fbox{innen}}` húzunk egy kék nyilat az előző „innen” szóhoz. Végül pedig `\Node{D}{ettől}` a ponttól húzunk egy rózsaszínű nyilat az egyenlőségjelhez, illetve egy zöld nyilat a következő táblázat első sorának második oszlopához.

```

\begin{center}
\begin{tabular}{|c|c|}
\hline
1 & \Node{E}{ide} \\
\hline
2 & 3 \\
\hline
\end{tabular}
\end{center}
\Draw[->,color=red]{to[out=-30,in=130]}{A}{B}
\Draw[->.>,>=stealth,color=blue]{to[bend left]}{C}{A}

```

```
\Draw[<.-.>,color=green,>=latex,line width=4pt,opacity=.5]{to}{D}{E}
\Draw[->,color=pink,line width=2pt]{--+(0mm,3mm)-|}{D}{B}
```

Először innen húzunk egy piros nyilat a következő egyenlet egyenlőségjeléhez.

$$5x^2 + 2x = 5.$$

Most innen húzunk egy kék nyilat az előző „innen” szóhoz. Végül pedig ettől a ponttól húzunk egy rózsaszínű nyilat az egyenlőségjelhez, illetve egy zöld nyilat a következő táblázat első sorának második oszlopához.

1	ide
2	3

Tehát a következő két parancsot használhatja:

```
\Node{<név>}{<szöveg>}
\Draw[<nyíl típusa>]{<vonala alakja>}{<név1>}{<név2>}
```

A `\Node` kijelöli a pontokat, a `\Draw` pedig összeköti őket. A `<vonala alakja>` azt adja meg, hogy az összekötő vonal milyen alakú legyen:

`to` Egyenes vonal.

`to[bend left]` Íves vonal, amely balra kanyarodva indul.

`to[bend right]` Íves vonal, amely jobbra kanyarodva indul.

`to[out=<szög>,in=<szög2>]` Íves vonal, amely `<szög1>` fokos szögben indul és `<szög2>` fokos szögben érkezik.

`--+(<koord1>mm,<koord2>mm)-|` Törött vonal, amelynek kezdő pontja össze van kötve a hozzá relatív `(<koord1>mm,<koord2>mm)` koordinátájú ponttal, amit egy vízszintes, majd egy függőleges vonal követ.

A `<nyíl típusa>` opciók (alapértelmezésben nincs nyíl, csak vonal):

`->` A nyíl `<név2>` felé mutat.

`<-` A nyíl `<név1>` felé mutat.

`<->` A nyíl `<név1>` és `<név2>` felé is mutat.

`color=<szín>` A vonal színe.

`>=<nyílvég>` A nyílvég alakja. (Pl. `>=latex`, `>=stealth`, stb. Bővebben lásd a `tikz` csomag leírásában.)

`line width=<vastagság>` A vonal vastagsága. Alapértéke 0.4pt.

`opacity=<szám>` Átlátszóság értéke. A `<szám>` egy 0 és 1 közötti érték. Minél kisebb az érték, annál átlátszóbb. Alapértéke 1.

15.14. Nem vízszintes alapvonalú szöveg szedése

Írja a preambulumba a következőket:

```
\usepackage{tikz}
\usetikzlibrary{decorations.text}
```

Ezután a dokumentumtestbe ezt írja:

```
% ZÖLD SZÖVEG
\begin{tikzpicture}[baseline=-3pt]
```



```

\path [decorate,
      decoration={text effects along path,
                  text={SZ{Ö}VEG},
                  text effects/.cd,
                  scale text to path},
      text effects={text=green,
                    character widths={inner xsep=1pt}}]
(0,0) -- (3,2);
\end{tikzpicture}
% KÉK SZÖVEG
\begin{tikzpicture}[baseline]
\path [decorate,
      decoration={text effects along path,
                  text={SZ{Ö}VEG},
                  text effects/.cd,
                  text along path,
                  scale text to path},
      text effects={text=blue,
                    character widths={inner xsep=0pt}}]
(0,0) -- (3,2);
\end{tikzpicture}
% SÁRGA SZÖVEG
\begin{tikzpicture}[baseline]
\path [decorate,
      decoration={text effects along path,
                  text={SZ{Ö}VEG},
                  text effects/.cd,
                  text along path,
                  scale text to path,
                  characters={font=\color{yellow},
                             xslant=0.6666}},
      text effects={character widths={inner xsep=0pt}}]
(0,0) -- (3,2);
\end{tikzpicture}

```


A következő példához írja be a preambulumba a következőket:

```

\usepackage{tikz}
\usetikzlibrary{decorations.text}
\usepackage[outline]{contour}

```

Ezután a dokumentumtestbe ezt írja:

```

\begin{tikzpicture}[baseline]
\def\mycontour#1{\contour{red}{#1}}
\path[decorate,

```

```

decoration={text effects along path,
            text={SZ{Ö}VEG},
            text effects/.cd,
            text along path,
            scale text to path,
            characters={font=\color{white},
                       character command=\mycontour,
                       xslant=0.6666}},
text effects={character widths={inner xsep=0pt}}]
(0,0) -- (3,2);
\end{tikzpicture}

```


A következő példához írja be a preambulumba a következőket:

```

\usepackage{tikz}
\usetikzlibrary{decorations.text}

```

Ezután a dokumentumtestbe ezt írja:

```

\begin{tikzpicture}[baseline]
\path [decorate,
        decoration={text effects along path,
                    text={SZ{Ö}VEG SZ{Ö}VEG SZ{Ö}VEG SZ{Ö}VEG SZ{Ö}VEG
                        SZ{Ö}VEG},
                    text effects/.cd,
                    text along path,
                    scale text to path},
        text effects={text=magenta,
                    character widths={inner xsep=0pt}}]
(0,0)..controls (3,3) and (6,-3)..(9,0);
\end{tikzpicture}

```


Ügyeljen arra, hogy az előző példákban az ékezetes betűket kapcsos zárójelek közé kell tenni. Pl.: SZ{Ö}VEG.

15.15. A pdf készítésének ideje óra percben

Ennek megjelenítéséhez először írja a következőket a preambulumba:

```

\newcount\hour \newcount\minute
\hour=\time \divide \hour by 60
\minute=\time
\loop \ifnum \minute > 59 \advance \minute by -60 \repeat
\makeatletter
\def\hourminute{\number\hour:\two@digits{\minute}}
\makeatother

```

Tegyük fel, hogy a dokumentum fordításának időpontja 769 perc, azaz 12 óra 49 perc. Ekkor

```

769 \number\time
12  \number\hour
49  \number\minute
12:49 \hourminute

```

Az előbb definiált `\hourminute` parancs helyett használható a következő is:

```
\currenttime ∈ datetime
```

15.16. QR-kód

QR-kód könnyen generálható a `qrcode` csomaggal:

```
\qrcode[height=<magasság>]{<URL cím>} ∈ qrcode
```

Például

```
\qrcode[height=25mm]{https://uni-eszterhazy.hu/}
```


15.17. Vonalkód

Vonalkód generálásához használhatja a `GS1` csomagot. Egyelőre ezzel még csak EAN-8 és EAN-13 szabványú vonalkódok generálhatók, de a későbbiekben várható ezeknek a kiterjesztése. Használata a következő:

```
\EANBarcode[module_height=<magasság>]{<szám>}
```

Például

```
\EANBarcode[module_height=2cm]{ISBN 978-615-5297-19-9}
```


Több szabványt ismer a `pst-barcode` csomag, de ez csak `latex` és `xelatex` fordítókkal működik alapesetben. Ekkor vonalkód a következő módon állítható elő:

```
\begin{pspicture}(<szélesség>in,<magasság>in)
\psbarcode{<szám>}{includetext width=<szélesség> height=<magasság>}{<típus>}
\end{pspicture}
```

A `<szélesség>` illetve a `<magasság>`, a vonalkód szélességének illetve magasságának mértékszáma inch-ben mérve. Például

```
\begin{pspicture}(1.5in,1in)
\psbarcode{1787-6117}{includetext width=1.5 height=1}{issn}
\end{pspicture}
\hspace{1cm}
\begin{pspicture}(1in,1in)
\psbarcode{01335583}{includetext width=1 height=1}{ean8}
\end{pspicture}
```


Ha az előző kódhoz `pdflatex` fordítót használ, akkor még az `auto-pst-pdf` csomagot is töltsse be, továbbá használja a `-shell-escape` kapcsolót a fordításnál. Ha a forrásálomány például a `dokumentum.tex`, akkor parancssorba (lásd a Bevezetésben) írja be, hogy

```
pdflatex -shell-escape dokumentum.tex
```

majd **Enter**. Ha kereszthivatkozásokat is használ, akkor célszerűbb a `latexmk` program használata `-shell-escape` kapcsolóval:

```
latexmk -pdf -pdflatex="pdflatex -shell-escape %0 %S" dokumentum
```

majd **Enter**. TeXstudio-ból történő fordításhoz alkalmazza az 1.10. szakasz 2. pontjának beállítását. Ezután **Eszközök > Parancsok > Latexmk**.

15.18. Vízjel

Írja a preambulumba a következőket:

```
\usepackage{draftwatermark,xcolor,lmodern}
\SetWatermarkText{<szöveg>}
\SetWatermarkColor{<színnév>}
\SetWatermarkFontSize{<magasság>}
\SetWatermarkAngle{<szög>}
```

Ezután a dokumentum minden oldalának közepén, a háttérben megjelenik a `<szöveg>`, amely `<magasság>` magas, `<színnév>` színű és el van forgatva `<szög>` fokkal. Ugyanerre a hatásra mutatunk még két lehetséges megoldást:

```
\usepackage{eso-pic,tikz,graphicx}
\AddToShipoutPictureBG{%
\begin{tikzpicture}[overlay]
```

```
\node[rotate=<szög>,color=<színnév>] at (current page.center)
{\resizebox{!}{<magasság>}{<szöveg>}};
\end{tikzpicture}}
```

vagy

```
\usepackage{eso-pic,xcolor,graphicx}
\newsavebox{\mybox}
\newlength{\myboxheight}
\newlength{\myboxwidth}
\sbox{\mybox}{\rotatebox{<szög>}{\resizebox{!}{<magasság>}{%
\color{<színnév>}<szöveg>}}}
\settowidth{\myboxwidth}{\usebox{\mybox}}
\settoheight{\myboxheight}{\usebox{\mybox}}
\AddToShipoutPictureBG{\AtPageCenter{%
\hspace{-.5\myboxwidth}\lower.5\myboxheight\hbox{\usebox{\mybox}}}}
```

15.19. Különleges bekezdések

Érdekes bekezdések készíthetők a **shapepar** csomaggal. Egyik parancsa

```
\diamondpar{<szöveg>} ∈ shapepar
```

Például

```
\diamondpar{a á b c d e é f g h i í j k l m n
o ó ö ő p q r s t u ú ü ű v z x y}
```

```

      ◇
    a á b
  c d e é f g
h i í j k l m n
o ó ö ő p q r s
t u ú ü ű v
z x y
      ◇
```

A **shapepar** csomag segítségével más formájú bekezdések is készíthetők, sőt magunk is tervezhetünk újakat.

Különleges bekezdések készíthetők a **fancypar** csomaggal is. Példaként megmutatunk egy részletet Fülíg Jimmy leveléből az uralkodóhoz (Rejtő Jenő: Pizskos Fred, a kapitány):

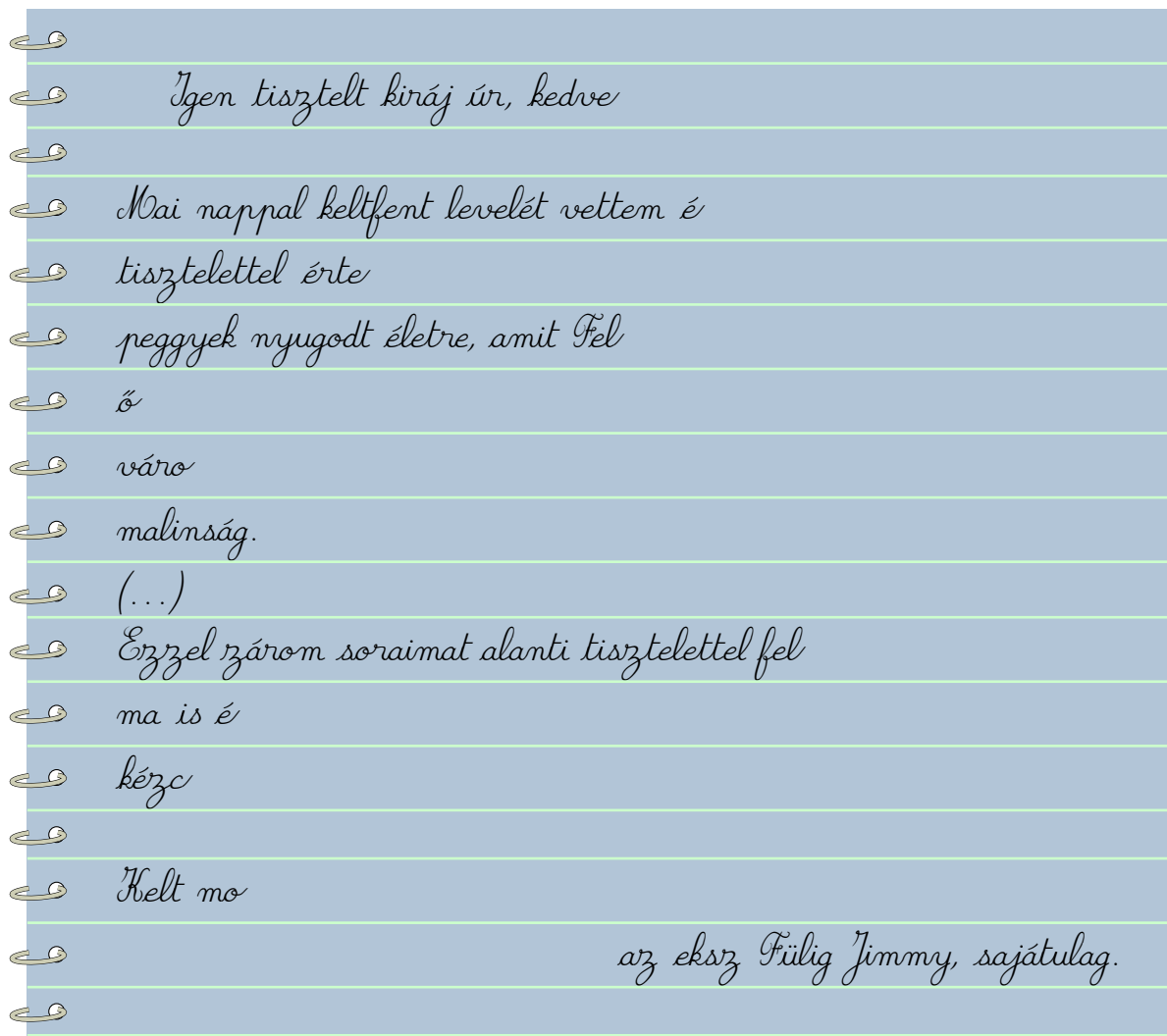
```
\NotebookPar{%
\usefont{T1}{frc}{m}{sl}
\mbox{}\\
\mbox{}\hfill
Igen tisztelt kiráj úr, kedves mamája és T. neje öfelsége!
\hfill\mbox{}\\
Mai nappal keltfent levelét vettem és kibontám. Ezennel felelek
tisztelettel értesíteni! Szíves mekhívására, hogy udvarára telepeggyek
nyugodt életre, amit Felség gondtalanít, van szerencsém őszinte
sajnálattal. Mer ott nekem nagy strapa a tétlenség. Én városi lakós
vagyok, ha nem is bejelentett, ami csak egy üres formalinság.\\
```

(\dots)\

Ezzel zárom soraimat alanti tisztelettel felségednek régi barátja,
ma is és a kedves mama öfelségének és az uralkodó önacsságának
kézcsókkal.\\

Kelt most lent: Néhai kollégája:\\

\mbox{}\hfill az eksz Fülíg Jimmy, sajátulag.\\}

15.20. Vágójelek nyomdai előkészítéshez

Amikor elkészítette a pdf fájlt, ami majd a nyomdába kerül, célszerű az oldalakra vágójeleket tenni a nyomdászok részére, ami megkönnyíti a munkájukat. Ehhez készítse el a következő tartalmú tex fájlt, tegye mellé a vágójelekkel ellátandó pdf fájlt, majd fordítsa le a tex fájlt.

```
\documentclass{minimal}
\usepackage{pdfpages,tikz}
\setlength{\paperwidth}{\langle pdf szélessége \rangle + 30mm}
\setlength{\paperheight}{\langle pdf magassága \rangle + 30mm}
\begin{document}
\AddToShipoutPictureFG{\begin{tikzpicture}[overlay]
\draw ([yshift= 15mm] current page.south west) -- +(10mm,0);
```

```
\draw ([xshift= 15mm] current page.south west) -- +(0,10mm);
\draw ([yshift= 15mm] current page.south east) -- +(-10mm,0);
\draw ([xshift=-15mm] current page.south east) -- +(0,10mm);
\draw ([yshift=-15mm] current page.north west) -- +(10mm,0);
\draw ([xshift= 15mm] current page.north west) -- +(0,-10mm);
\draw ([yshift=-15mm] current page.north east) -- +(-10mm,0);
\draw ([xshift=-15mm] current page.north east) -- +(0,-10mm);
\node at ([yshift=-5mm] current page.north) {\langle információ \rangle};
\end{tikzpicture}}
\includepdf[noautoscale,pages=1-]{\langle pdf fájl \rangle}
\end{document}
```

16. fejezet

Strukturált művek

Hosszabb, strukturált dokumentumokat a következő módon szoktuk tagolni:

- cím
- kivonat (`book` osztályban nincs)
- tartalomjegyzék
- úszó objektumok jegyzéke
- főszöveg szintjei
 - részek
 - fejezetek (`article` osztályban nincs)
 - szakaszok
 - alszakaszok
 - al-alszakaszok
 - paragrafusok
 - alparagrafusok
 - bármelyiken belül tételszerű bekezdések
- függelék
- bibliográfia
- tárgymutató

16.1. Főcím, címlap, kivonat

A mű címét, szerzőjét és dátumot a következő parancsokkal adhatja meg.

```
\title{<cím>}
\author{<szerző>}
\date{<dátum>}
\maketitle
```

A `\title`, `\author` és `\date` parancsok írhatók preambulumba is, de a `\maketitle` csak a dokumentumtestbe. A `<dátum>` alapértéke

```
\today
```

ami a fordításkori aktuális dátumot jelenti. Ezen parancsok argumentumaiba lábjegyzetek is írhatók a

```
\thanks{<szöveg>}
```

parancssal. Ez a `\footnote`-tól függetlenül számoz. A `\maketitle` a rendelkezésre álló adatokból elkészíti a címet. Alapesetben a `report` és `book` dokumentumosztályok esetén a cím külön oldalra kerül, míg `article` esetén nem. Amennyiben a `titlepage` opcióval

tölts be az `article` dokumentumosztályt, akkor ebben az esetben is külön oldalra kerül a cím.

Ezután nyithat egy `abstract` környezetet (kivéve a `book` osztályt), melybe a mű rövid kivonatát írhatja.

16.2. A főszöveg szintjei

A főszöveg szintjeinek hierarchiáját a következő táblázat foglalja össze:

név	parancs	szintszám	
		article	book/report
rész	<code>\part[⟨rövid cím⟩]{⟨cím⟩}</code>	0	−1
fejezet	<code>\chapter[⟨rövid cím⟩]{⟨cím⟩}</code>	—	0
szakasz	<code>\section[⟨rövid cím⟩]{⟨cím⟩}</code>	1	1
alszakasz	<code>\subsection[⟨rövid cím⟩]{⟨cím⟩}</code>	2	2
al-alszakasz	<code>\subsubsection[⟨rövid cím⟩]{⟨cím⟩}</code>	3	3
paragrafus	<code>\paragraph[⟨rövid cím⟩]{⟨cím⟩}</code>	4	4
alparagrafus	<code>\subparagraph[⟨rövid cím⟩]{⟨cím⟩}</code>	5	5

A `⟨cím⟩` az adott szint címe, míg a `⟨rövid cím⟩` az a cím, ami a tartalomjegyzékben és a fejlécbe jelenik meg. Ennek alapértéke a `⟨cím⟩`, azaz ha nem adja meg, akkor a tartalomjegyzékbe és fejlécbe az a cím kerül, ami a szövegbe is. Ha a szövegben, tartalomjegyzékben és a fejlécbe is más-más címet akar kiírni, akkor használja a következő kódot:

```
\chapter[⟨tartalomjegyzékbéli cím⟩]{⟨cím⟩}\chaptermark{⟨fejlécbéli cím⟩}
\section[⟨tartalomjegyzékbéli cím⟩]{⟨cím⟩}\sectionmark{⟨fejlécbéli cím⟩}
\subsection[⟨tartalomjegyzékbéli cím⟩]{⟨cím⟩}\subsectionmark{⟨fejlécbéli cím⟩}
```

A szintek automatikusan sorszámot kapnak a `secnumdepth` számláló által megadott szintszámig (`article`-ben ez 3, a többiben 2.) Ha ezen változtatni akar, például még a paragrafusokat is szeretné számozni (melynek 4 a szintszáma), akkor írja be a következőt a preambulumba:

```
\setcounter{secnumdepth}{4}
```

Ha egy számozott szint esetén csak egyetlen szintnek nem akar sorszámot, akkor használja az előző parancsok ún. csillagos változatát (például `\section*{⟨cím⟩}`). Ilyenkor a cím nem kerül a tartalomjegyzékbe és a fejlécbe sem.

A részek számozása alapesetben római számozással, a fejezeteké pedig arab számozással történik. Lehetőség van magyar nyelv esetén arra, hogy a számozás betűzve jelenjen meg. Ehhez a `magyar.ldf` fájlt

```
partnumber=Huordinal,chapternumber=Huordinal
```

opciókkal kell betölteni. Ekkor például

```
\part{A rész címe}
```

Első rész
A rész címe

```
\chapter{A fejezet címe}
```

Első fejezet

A fejezet címe

A szintekre pontosan úgy lehet hivatkozni, mint azt az általános esetre leírtuk. Például

```
\subsection{Ez az alszakasz címe}\label{subsec-pelda}
```

...

Lásd \aref{subsec-pelda}.~alszakaszban.

1.1. Ez az alszakasz címe

...

Lásd az 1.1. alszakaszban.

A szintek címének megjelenési formáját szabályozhatja is a `titlesec` csomaggal. Ezt itt nem részletezzük, csak egy példát említünk, hogyan lehet fejezet címet középre igazítani. A dokumentumtörzsbe írja be a következőt:

```
\titleformat{\chapter}[display]{\normalfont\bfseries\filcenter}
{\huge\thechapter.~\chaptertitlename}{20pt}{\Huge} ∈ titlesec
```

A book osztályban további három parancs van a könyv szerkezetének kialakítására:

Római számozású oldalak, fejezetek sorszám nélkül:

```
\frontmatter
```

Arab számozású oldalak 1-től:

```
\mainmatter
```

Fejezetek sorszám nélkül:

```
\backmatter
```

Ezek elhelyezkedése:

```
\begin{document}
<cím>
\frontmatter
<jegyzékek, előszó, bevezetés>
\mainmatter
<szöveg fő része, függelék>
\backmatter
<bibliográfia, tárgymutató>
\end{document}
```

A magyar tipográfiában `\frontmatter` esetén az oldalszámozás nagy római számokkal történik, míg az angolban kis római számokkal. Ezt a `magyar.ldf` nem kezeli. A hibát úgy tudja javítani, hogy a `\frontmatter` után kiadja a

```
\pagenumbering{Roman}
```

parancsot is.

16.3. Fattyúsorok

A tipográfiában a hosszú dokumentumok tördelésének súlyos hibája az úgynevezett fattyúsor. Két előfordulása van,

*özvegy*sor: egy oldal vagy hasáb egy bekezdés utolsó sorával kezdődik;

*árvas*or: egy oldal vagy hasáb utolsó sorában kezdődik egy bekezdés.

Ezek letiltására használja a `nowidow` csomagot `all` opcióval. Ezzel azt is be lehet állítani, hogy az oldal vagy hasáb tetején illetve alján egy bekezdésnek minimum hány sora legyen, ha az egyáltalán lehetséges. Például ha azt akarja, hogy ez a szám 4 legyen, akkor használja még a `defaultlines=4` opciót is.

16.4. Fej- és láblécek

16.4.1. Alapbeállítások

Egy hosszabb dokumentumban célszerű, ha minden oldalon találunk utalást arra, hogy az a dokumentum mely részén van: hányadik oldalon, melyik szinten és melyik alszinten. Ezek `book` osztályban automatikusan megjelennek. A másik két osztályban (`article`, `report`) ehhez adja ki a

```
\pagestyle{headings}
```

parancsot. Ennek hatása:

- lábléc üres
- oldalszám a fejléc külső margójánál
- szint információi a fejlécben
 - egyoldalas szedésnél minden oldalon a belső margónál
 - kétoldalas szedésnél páros oldalon a belső margónál
- alszint információi a fejlécben
 - egyoldalas szedésnél nincs
 - kétoldalas szedésnél páratlan oldalon a belső margónál.

További oldalstílusok:

```
\pagestyle{empty}
```

Üres fej- és lábléc.

```
\pagestyle{plain}
```

Üres fejléc, a lábléc közepén oldalszám.

```
\pagestyle{myheadings}
```

```
\markboth{<infó1>}{<infó2>}
```

- lábléc üres
- oldalszám a fejléc külső margójánál
- `<infó1>` a fejlécben
 - egyoldalas szedésnél nincs
 - kétoldalas szedésnél páros oldalon a belső margónál
- `<infó2>` a fejlécben
 - egyoldalas szedésnél minden oldalon a belső margónál
 - kétoldalas szedésnél páratlan oldalon a belső margónál
- `<infó1>` és `<infó2>` bármikor megváltoztatható a `\markboth` paranccsal. Külön csak az `<infó2>` is megadható a

```
\markright{<infó2>}
```

paranccsal.

Ha egy konkrét oldalra vonatkozóan meg akarja az oldalstílust változtatni, akkor az adott szövegrészhez gépelje be:

```
\thispagestyle{<stílus>}
```

ahol a *<stílus>*: `headings`, `myheadings`, `empty` vagy `plain`. A `report` és `book` osztályokban az új részt és az új fejezetet nyitó oldalak `plain` stílusra váltanak, majd a következő oldaltól visszatér az eredeti stílusra.

Ha a `book` vagy `report` osztályt `openright` opcióval töltötte be, akkor előfordulhat, hogy a dokumentumban lesz üres oldal. A magyar tipográfiai szabály előírja, hogy ezeken az oldalakon a fej- és láblécnek is üresnek kell lennie. A `magyar.ldf` ezt nem oldja meg. Ennek eléréséhez töltsse be az `emptypage` csomagot. Ha mi kényszerítettünk ki üres oldalt, akkor oda írja be a

```
\thispagestyle{empty}
```

parancsot.

16.4.2. Fej- és láblécek testreszabása

A fej- és láblécek beállításaira a következő parancsok használhatók:

```
\thepage
```

Kiírja az aktuális oldalszámot.

```
\thechapter
```

Kiírja az aktuális fejezet számát.

```
\thesection
```

Kiírja az aktuális szakasz számát.

```
\thesubsection
```

Kiírja az aktuális alszakasz számát.

```
\@chapapp
```

Kiírja az aktuális fejezet címkéjét: „fejezet” vagy „függelék”.

```
\markboth{<infó1>}{<infó2>}
```

Ennek hatására a

```
\leftmark
```

kifejtése *<infó1>*, míg a

```
\rightmark
```

kifejtése *<infó2>* lesz.

```
\markright{<infó>}
```

Ennek hatására a `\rightmark` kifejtése *<infó>* lesz. Az aktuális szint és alszint információit a `\rightmark` és `\leftmark` parancsok tárolják. A `headings` stílus ezt a következő táblázat szerint teszi:

	article		report/book	
	egyoldal	kétoldal	egyoldal	kétoldal
<code>\leftmark</code>		szakasz		fejezet
<code>\rightmark</code>	szakasz	alszakasz	fejezet	szakasz

```
\chaptermark{<cím1>}
```

A `\chapter[<cím1>]{<cím2>}` parancs kiadásakor végrehajtódik.

```
\sectionmark{<cím1>}
```

A `\section[<cím1>]{<cím2>}` parancs kiadásakor végrehajtódik.

```
\subsectionmark{<cím1>}
```

A `\subsection[<cím1>]{<cím2>}` parancs kiadásakor végrehajtódik.

```
\@oddfoot
```

Ennek tartalma kerül a láblécbe egyoldalas nyomtatás esetén minden oldalon, kétoldalas nyomtatás esetén a páratlan oldalon.

```
\@evenfoot
```

Ennek tartalma kerül a láblécbe kétoldalas nyomtatás esetén a páros oldalon.

```
\@oddhead
```

Ennek tartalma kerül a fejlécbe egyoldalas nyomtatás esetén minden oldalon, kétoldalas nyomtatás esetén a páratlan oldalon.

```
\@evenhead
```

Ennek tartalma kerül a fejlécbe kétoldalas nyomtatás esetén a páros oldalon.

```
\ps@<stílusnév>
```

A `\pagestyle{<stílusnév>}` illetve `\thispagestyle{<stílusnév>}` parancs kiadásakor végrehajtódik.

A következő példában definiálunk egy saját nevű stílust, melynek a

```
\pagestyle{sajat}
```

paranccsal történő bekapcsolása után a következő beállítások érvényesülnek `report` vagy `book` osztály esetén:

- lábléc üres
- oldalszám a fejléc külső margójánál
- fejezet információi a fejlécben
 - egyoldalas szedésnél minden oldalon a belső margónál
 - kétoldalas szedésnél páros oldalon a belső margónál
- szakasz információi a fejlécben
 - egyoldalas szedésnél nincs
 - kétoldalas szedésnél páratlan oldalon a belső margónál.

```
\makeatletter
```

```
\def\ps@sajat{%
```

```
\def\chaptermark##1{\markboth{%
```

```
\thechapter.~\@chapapp.\enspace##1}{}}
```

```
\def\sectionmark##1{\markright{\thesection.\enspace##1}}
```

```
\def\@oddfoot{}
```

```
\def\@evenfoot{}
```

```
\def\@oddhead{\rightmark\hfill\thepage}
```

```
\def\@evenhead{\thepage\hfill\leftmark}}
```

```
\makeatother
```

A `\makeatletter` és `\makeatother` parancsok csak a `@` jelet tartalmazó parancsok miatt kellenek (lásd később).

A következő kódot, ha a dokumentumtestbe írja, akkor onnan a következő beállítások érvényesülnek:

- lábléc üres
- oldalszám a fejléc külső margójánál
- szakasz információi a fejlécben
 - egyoldalas szedésnél minden oldalon a belső margónál
 - kétoldalas szedésnél páros oldalon a belső margónál
- alszakasz információi a fejlécben
 - egyoldalas szedésnél nincs
 - kétoldalas szedésnél páratlan oldalon a belső margónál.

```
\makeatletter
\def\sectionmark#1{\markboth{\thesection.\enspace#1}{}}
\def\subsectionmark#1{\markright{\thesubsection.\enspace#1}}
\def\@oddfoot{}
\def\@evenfoot{}
\def\@oddhead{\rightmark\hfill\thepage}
\def\@evenhead{\thepage\hfill\leftmark}
\makeatother
```

A következő példában definiált `\nouppercase` hatástalanítja a `\MakeUppercase` parancsot. A `\HeadRule` aláhúzza a fejléc tartalmát 0.4 pt vastag vonallal, aminek lénia a neve. A lénia és a fejléc szövegének alapvonala 1 ex távolságra lesznek. Ezután betölti a `headings` stílust. Ebben az `\@oddhead`, `\@evenhead` parancsokat átdefiniálja úgy, hogy a szintinformációk ne csupa nagy betűvel jelenjenek meg (mint ahogy ezt ezen kód nélkül tenné), továbbá megjelenik a lénia is.

```
\newcommand{\nouppercase}[1]
  {\let\uppercase\relax\let\MakeUppercase\relax
  \expandafter\let\csname MakeUppercase \endcsname\relax#1}}
\newcommand{\HeadRule}[1]
  {\lower-1ex\hbox{\makebox[\textwidth]{#1}}%
  \llap{\rule{\textwidth}{0.4pt}}}
\pagestyle{headings}
\makeatletter
\def\@oddhead{%
\HeadRule{\nouppercase{\rightmark}\hfill\thepage}}
\def\@evenhead{%
\HeadRule{\thepage\hfill\nouppercase{\leftmark}}}
\makeatother
```

A következő példában szintinformációk nincsenek a fej- és láblécben. Az oldalszám a külső margónál lesz a fejlécben. Végül a `plain` stílust hatástalanítja, hogy a rész és fejezet nyitó oldalakon ne változzon meg az oldalstílus.

```
\makeatletter
\def\@oddfoot{}
\def\@evenfoot{}
\def\@oddhead{\hfill\thepage}
\def\@evenhead{\thepage\hfill}
\def\ps@plain{}
\makeatother
```

Az eddigi példákban még érdemes megadni az oldalszám és a szintinformációk betűtípusát. Például `\thepage` helyett írhatja, hogy `{\normalsize\normalfont\thepage}` vagy `\leftmark` helyett `{\footnotesize\sffamily\leftmark}`.

Az oldalszámozás alap esetben arab számokkal történik. Ennek átállítása a következő parancsokkal történhet:

Arab számozás:

```
\pagenumbering{arabic}
```

Kis római számozás:

```
\pagenumbering{roman}
```

Nagy római számozás:

```
\pagenumbering{Roman}
```

Angol ábécé kis betűvel számozódnak:

```
\pagenumbering{alpha}
```

Angol ábécé nagy betűvel számozódnak:

```
\pagenumbering{Alpha}
```

Ezek nemcsak az oldalszámozás stílusát változtatják meg, hanem egyúttal annak értékét visszaállítják 1-re.

Amikor `report` vagy `book` osztály esetén a `magyar.ldf` fájl `chapternumber=Huordinal` opcióval van betöltve, akkor a fejlécben a fejezet számozása `Huordinal` típusú (Első, Második, stb.). De ha sok fejezet van, akkor például a „Tizenötödik fejezet” kiírása a címmel együtt már nem biztos, hogy elfér a fejlécben. A következő kód visszaállítja a fejlécben a fejezet számozását arabra:

```
\renewcommand{\chaptermark}[1]{%
\markboth{\MakeUppercase{\arabic{chapter}. fejezet.\ #1}}{}}
```

Amikor `\chapter*`, `\section*` vagy `\subsection*` parancsokat, azaz számozatlan szinteket használunk, akkor azok a `\leftmark` és `\rightmark` parancsokat nem definiálják át az aktuális címre. Így, ha korábban ezek a parancsok már tartalmaztak valamilyen információt, akkor a fejlécben rossz címek jelennek meg. Ennek bemutatására próbálja ki a következő kódot:

```
\documentclass{book}
\usepackage[T1]{fontenc}
\PassOptionsToPackage{defaults=hu-min}{magyar.ldf}
\usepackage[magyar]{babel}
\begin{document}
\chapter{Számozott fejezet címe}
szöveg\newpage szöveg
\chapter*{Számozatlan fejezet címe}
szöveg\newpage szöveg
\end{document}
```

Ilyen esetekben a `\leftmark` és `\rightmark` tartalmát át kell definiálni a `\markboth` illetve `\markright` parancsokkal. Például az előbbi esetben, ha a számozatlan fejezetben nem akar szintinformációt, akkor a `\chapter*{Számozatlan fejezet címe}` után gépelje be a `\markboth{}{}` parancsot.

Testreszabás fancyhdr csomaggal

A testreszabáshoz az eddigiek helyett használható a **fancyhdr** csomag is. Ezt a csomagot már a **babel** előtt be kell tölteni. Ennek a csomagnak a használatakor a szintinformációk az alábbi táblázat szerint töltődnek be:

	article	report/book
<code>\leftmark</code>	szakasz	fejezet
<code>\rightmark</code>	alszakasz	szakasz

Ennek a csomagnak van egy saját stílusa **fancy** néven. Ennek hatása:

- lábléc közepén az oldalszám
- szint információi a fejlécben
 - egyoldalas szedésnél a külső margónál
 - kétoldalas szedésnél a belső margónál
- alszint információi a fejlécben
 - egyoldalas szedésnél a belső margónál
 - kétoldalas szedésnél a külső margónál.

Ezt a stílust testre szabhatja a

```
\fancyhead[⟨hely⟩]{⟨szöveg⟩}
\fancyfoot[⟨hely⟩]{⟨szöveg⟩}
```

parancsokkal. A *⟨hely⟩* lehetséges értékei: **L**, **C**, **R**, **LE**, **CE**, **RE**, **LO**, **CO**, **RO**. (Alapopció: LCR.) A betűk jelentései: **L** = bal mező, **C** = közép mező, **R** = jobb mező, **E** = páros oldal, **O** = páratlan oldal. Tehát például **LE** a bal mezőt jelenti a páros oldalakon.

Minden testreszabás előtt adja ki a

```
\fancyhf{}
```

parancsot, mely a korábban definiált fej- és lábléc beállításokat törli. Lehetőség van a főszöveget elválasztani egy vonallal, az ún. lénival, a fejléctől és lábléctől. Ezeknek a vonalaknak a vastagságát a következő parancsokkal állíthatja be:

```
\renewcommand{\headrulewidth}{⟨vastagság⟩}
```

Fejléc alatti lénia vastagsága. Alapértéke 0.4pt.

```
\renewcommand{\footrulewidth}{⟨vastagság⟩}
```

Lábléc feletti lénia vastagsága. Alapértéke 0pt.

Egy létező stílust átdefiniálhat, vagy egy újat létrehozhat a következő paranccsal:

```
\fancypagestyle{⟨stílusnév⟩}{⟨stílus⟩}
```

A következő kódot, ha a dokumentumtestbe írja, akkor onnan kétoldalas szedésnél a következő beállítások érvényesülnek:

- lénia nincs
- lábléc üres
- oldalszám a fejléc külső margójánál
- szint információi a fejlécben páros oldalon a belső margónál
- alszint információi a fejlécben páratlan oldalon a belső margónál.

```
\pagestyle{fancy}
\fancyhf{}
\fancyhead[LE,RO]{\normalfont\normalsize\thepage}
\fancyhead[LO]{\sffamily\small\rightmark}
\fancyhead[RE]{\sffamily\small\leftmark}
```



```
\renewcommand{\headrulewidth}{0pt}
```

A következő kódot, ha a dokumentumtestbe írja, akkor onnan kétoldalas szedésnél a fejléc üres, a láblécben a külső margónál lesz az oldalszámozás. Amikor fejezetkezdő oldalra érünk, akkor a `report` és `book` osztály `plain` stílusra vált, így az oldalszám bekerül középre, ami zavaró lehet ennél a beállításnál. A `plain` stílus hatástalanítására alkalmas a `\fancypagestyle{plain}{}` parancs.

```
\pagestyle{fancy}
\fancyhf{}
\fancyfoot[LE,RO]{\normalfont\normalsize\thepage}
\renewcommand{\headrulewidth}{0pt}
\fancypagestyle{plain}{}

```

Ha `m/n` alakú oldalszámozást szeretne, ahol `m` az aktuális oldalszám, `n` pedig az utolsó oldalé, akkor töltsse be a `lastpage` csomagot, majd írja be a következőket:

```
\pagestyle{fancy}
\fancyhf{}
\fancyfoot[C]{\normalfont\normalsize\thepage/\pageref{LastPage}}
\renewcommand{\headrulewidth}{0pt}
\fancypagestyle{plain}{}

```

vagy

```
\fancypagestyle{sajat}{
\fancyhf{}
\fancyfoot[C]{\normalfont\normalsize\thepage/\pageref{LastPage}}
\renewcommand{\headrulewidth}{0pt}
\fancypagestyle{plain}{}
}
```

Ezután bárhol használható a `\pagestyle{sajat}` vagy `\thispagestyle{sajat}` parancs.

Az előző példákban nem csak oldalszámok és szintinformációk jeleníthetők meg, hanem saját információk is. Ezek betűtípusait tetszőlegesen beállíthatja. Használhatja a korábban már megismert `\nouppercase{<szöveg>}` parancsot is, amit a `fancyhdr` csomag alapról definiál, így ezt nem nekünk kell megtenni, mint tettük ezt korábban.

16.5. Jegyzékek

16.5.1. Tartalomjegyzék

A dokumentumnak arra a pontjára, ahol a tartalomjegyzéket meg akarja jeleníteni, adja ki a

```
\tableofcontents
```

parancsot. Ha meg akarja változtatni a címet például „Tartalom”-ra, akkor még írja elé a következőt:

```
\def\contentsname{Tartalom}
```

Fordításnál a szintcímek és a hozzátartozó oldalszámok egy `toc` (table of contents) kiterjesztésű fájlba íródnak (a neve és a könyvtára a forrásállományével egyezik meg). A fordítás végén ennek a fájlnek a segítségével ténylegesen megjelenik a tartalomjegyzék.

A tartalomjegyzék mélységét, azaz hogy mely szintek címei jelenjenek meg a tartalomjegyzékben, a `tocdepth` számláló tartalmazza. Átállítása pl. 4-re:

```
\setcounter{tocdepth}{4}
```

Ekkor a 4-es és annál kisebb szintszámú címek jelennek meg a tartalomjegyzékben.

Amikor egy szintnyitó parancsnak a csillagos verzióját alkalmazza, akkor ez a cím nem lesz sorszámozva, nem kerül az élőfejbe és a tartalomjegyzékbe. Hogy mégis bekerüljön a tartalomjegyzékbe az oldalszámmal együtt, a szintnyitó parancs után gépelje be a következőt:

```
\addcontentsline{toc}{<szint>}{<cím>}
```

Például

```
\section*{Előszó}
\addcontentsline{toc}{section}{Előszó}
```

A `hyperref` csomag használata esetén, ha `\addcontentsline` paranccsal írunk a tartalomjegyzékbe, akkor az oldalszám linkje nem fog működni. Ennek javítása az, hogy az `\addcontentsline` elé be kell még írni a `\phantomsection` \in `hyperref` parancsot is.

Oldalszám nélküli feliratok és parancsok is kiírathatók a tartalomjegyzékbe az

```
\addtocontents{toc}{<szöveg>}
```

paranccsal. Ha a `<szöveg>`-ben van olyan parancs, amit kifejtés nélkül szeretne beírni a toc fájlba, akkor tegyen elé egy `\protect` parancsot. Például

```
\addtocontents{toc}{\protect\vspace*{10pt}}
```

Hogy az `\addtocontents` parancsnak hol lesz hatása a tartalomjegyzékben, attól függ, hogy a forrásállományban hol adta ki.

Alaphelyzetben a tartalomjegyzékben nem jelennek meg a jegyzékek (tartalom, táblázatok és ábrák jegyzéke, bibliográfia) továbbá a név- és tárgymutatók. Ha mégis szükség van rá, a `tocbibind` csomag mindezeket megjeleníti. Ez a következő dokumentumosztályokkal tud együttműködni: `book`, `report`, `article`, `proc`, `ltxdoc`. A lehetséges opciók:

notbib Az irodalomjegyzék nem jelenik meg a tartalomjegyzékben.

notindex A tárgymutató nem jelenik meg a tartalomjegyzékben.

nottoc A tartalomjegyzék nem jelenik meg a tartalomjegyzékben.

notlot A táblázatok jegyzéke nem jelenik meg a tartalomjegyzékben.

notlof Az ábrák jegyzéke nem jelenik meg a tartalomjegyzékben.

numbib A bibliográfia számozott címet kap.

numindex A tárgymutató számozott címet kap.

16.5.2. Táblázatok jegyzéke

A táblázatok címeiből is készíthet jegyzéket, melyben a táblázat száma, címe és oldalszáma jelenik meg. Ehhez a dokumentum megfelelő pontjára be kell írni a

```
\listoftables
```

parancsot. Ha meg akarja változtatni a címet például „Táblázatlista”-ra, akkor még írja elé a következőt:

```
\def\listtablename{Táblázatlista}
```

Fordításnál a `table` környezetbe írt `\caption` parancs, illetve tetszőleges helyre írt `\captionof{table}` opciója illetve annak hiányában az argumentuma az aktuális oldalszámmal kiíródik egy lot (list of tables) kiterjesztésű fájlba (a neve és a könyvtára a forrásállományával egyezik meg). A fordítás végén ennek a fájlnek a segítségével ténylegesen megjelenik a táblázatok jegyzéke.

Ha a táblázatok jegyzékébe akar szöveget írni oldalszámmal, akkor használja a következő parancsot:

```
\addcontentsline{lot}{table}{\<szöveg>}
```

Oldalszám nélküli információ is kiíratható a jegyzékbe az

```
\addtocontents{lot}{\<szöveg>\par}
```

parancssal. Hogy az `\addtocontents` parancsnak hol lesz hatása a jegyzékben, az dönti el, hogy a forrásállományban hol adtuk ki.

16.5.3. Ábrák jegyzéke

Ábrák jegyzékének készítéséhez a dokumentum megfelelő pontjára be kell írni a

```
\listoffigures
```

parancsot. Ha meg akarja változtatni a címet például „Ábralista”-ra, akkor még írja elé a következőt:

```
\def\listfigurename{Ábralista}
```

Fordításnál a `figure` környezetbe írt `\caption` parancs, illetve tetszőleges helyre írt `\captionof{figure}` opciója illetve annak hiányában az argumentuma az aktuális oldalszámmal kiíródik egy `lof` (list of figures) kiterjesztésű fájlba (a neve és a könyvtára a forrásállományával egyezik meg). A fordítás végén ennek a fájlnek a segítségével ténylegesen megjelenik az ábrák jegyzéke.

Ha az ábrák jegyzékébe akar szöveget írni oldalszámmal, akkor használja a következő parancsot:

```
\addcontentsline{lof}{figure}{\<szöveg>}
```

Oldalszám nélküli információ is kiíratható a jegyzékbe az

```
\addtocontents{lof}{\<szöveg>\par}
```

parancssal. Hogy az `\addtocontents` parancsnak hol lesz hatása a jegyzékben, az dönti el, hogy a forrásállományban hol adtuk ki.

16.5.4. Kódok jegyzéke

A `listings` illetve `listingsutf8` csomagokkal készített programkódok jegyzékének készítéséhez a dokumentum megfelelő pontjára be kell írni a

```
\def\lstlistlistingname{Kódok jegyzéke}
\lstlistoflistings
```

parancsokat. Fordításnál a számozott kódok címe az aktuális oldalszámmal kiíródik egy `lol` (list of listings) kiterjesztésű fájlba (a neve és a könyvtára a forrásállományával egyezik meg). A fordítás végén ennek a fájlnek a segítségével ténylegesen megjelenik a kódok jegyzéke.

Ha a kódok jegyzékébe akar szöveget írni oldalszámmal, akkor használja a következő parancsot:

```
\addcontentsline{lol}{lstlisting}{\<szöveg>}
```

Oldalszám nélküli információ is kiíratható a jegyzékbe az

```
\addtocontents{lol}{\<szöveg>\par}
```

paranccsal. Hogy az `\addtocontents` parancsnak hol lesz hatása a jegyzékben, az dönti el, hogy a forrásállományban hol adtuk ki.

16.5.5. Saját úsztatott objektumok jegyzéke

Láttuk korábban, hogy a `caption` csomaggal saját úsztató környezetet is létrehozhatunk. Az ilyen környezettel úsztatott objektumokból is készíthet jegyzéket a

```
\listof<környezet>s
```

paranccsal. Fordításnál a `<környezet>` környezetbe írt `\caption` illetve tetszőleges helyre írt `\captionof{<környezet>}` opciója illetve annak hiányában az argumentuma az aktuális oldalszámmal kiíródik egy `lo<környezet>` (list of `<környezet>`) kiterjesztésű fájlba (a neve és a könyvtára a forrásállományéval egyezik meg). A fordítás végén ennek a fájlnak a segítségével ténylegesen megjelenik a jegyzék.

Ha az úsztatott objektum jegyzékébe akar szöveget írni oldalszámmal, akkor használja a következő parancsot:

```
\addcontentsline{lo<környezet>}{<környezet>}{<szöveg>}
```

Oldalszám nélküli információ is kiíratható a jegyzékbe az

```
\addtocontents{lo<környezet>}{<szöveg>\par}
```

paranccsal. Hogy az `\addtocontents` parancsnak hol lesz hatása a jegyzékben, az dönti el, hogy a forrásállományban hol adtuk ki.

Legyen például az általunk definiált úsztató környezet neve `prog`. Ekkor a jegyzék elkészítéséhez a dokumentum megfelelő pontjára be kell írni a

```
\listofprogs
```

parancsot. A jegyzék adatai a `loprog` (list of progs) kiterjesztésű fájlban vannak. Ha a jegyzékébe akar szöveget írni, akkor használja a következő parancsokat:

```
\addcontentsline{loprog}{prog}{<szöveg>}
\addtocontents{loprog}{<szöveg>\par}
```

16.5.6. Jegyzékek stílusának szerkesztése

Lehetőség van saját stílus kialakítására is a következő kóddal.

```
\makeatletter
\def\l@<stílusnév>{<fontstílus>\@dottedtocline{<szintszám>}{<behúz1>}{<behúz2>}}
\makeatother
```

Például a

```
\makeatletter
\def\l@sajat{\large\@dottedtocline{1}{2em}{3em}}
\makeatother
```

kóddal definiálunk egy 1 szintszámú `sajat` nevű stílust. Ezután a

```
\addcontentsline{toc}{sajat}{<cím>}
```

hatására megjelenik a `<cím>` a tartalomjegyzékben (large méretben), ha a `tocdepth` értéke nem kisebb 1-nél. A `<cím>` felirat 2em behúzással kezdődik. Ha a cím olyan hosszú, hogy sort kell törni, akkor a második és az azt követő sorokat az első sorhoz képest 3em behúzással kezdi. A cím végét és az oldalszámot pontsor köti össze.

Ha azt szeretné, hogy ne legyen a cím vége és az oldalszám között pontsor, akkor bonyolultabb a kód. Ehhez először a `\@dottedtocline` parancs mintájára definiálni kell egy `\@nodottedtocline` parancsot:

```
\makeatletter
\def\@nodottedtocline#1#2#3#4#5{%
\ifnum #1>\c@tocdepth \else
\vskip \z@ \@plus.2\p@
{\leftskip #2\relax \rightskip \@tocrmarg \parfillskip -\rightskip
\parindent #2\relax\@afterindenttrue
\interlinepenalty\@M
\leavevmode
\@tempdima #3\relax
\advance\leftskip \@tempdima \null\nobreak\hskip -\leftskip
\#4}\nobreak
\leaders\hbox{\}\hfill
\nobreak
\hb@xt@\@pnumwidth{\hfil\normalfont \normalcolor #5}%
\par}%
\fi}
\makeatother
```

Ezután a

```
\makeatletter
\def\l@<stílusnév>{\<fontstílus>\@nodottedtocline{\<szintszám>}{\<behúz1>}{\<behúz2>}}
\makeatother
```

pontosan úgy használható, mint az előbb.

16.6. Tételszerű bekezdések

Sokszor lehet szükség olyan bekezdések írására, melyeknek típuscímet vagy sorszámot kell adni. Ilyen például a matematikában a tétel, bizonyítás, definíció, vagy a törvénykönyvben a paragrafusok stb. Ezek az ún. tételszerű bekezdések, melyeket a `\newtheorem` paranccsal definiált környezetekkel hozhat létre.

```
\newtheorem{\<tétnév>}{\<tételcím>}
\newtheorem{\<tétnév>}{\<tételcím>}[<számlálóós>]
\newtheorem{\<tétnév>}[<együtnév>]{\<tételcím>}
```

<tétnév> Létrejön egy *<tétnév>* környezet és egy *<tétnév>* számláló, mely minden újabb ilyen környezet megnyitásakor növekszik eggyel.

<tételcím> Ez lesz a tételszerű bekezdés típuscíme (definíció, megjegyzés stb.). Ezen cím mellett megjelenik a *<tétnév>* számláló aktuális értéke is.

<számlálóós> Egy már korábban definiált számláló, általában valamelyik szint számlálója (chapter, section stb.). Ennek változásakor a *<tétnév>* nevű számláló lenullázódik. A *<számlálóós>* és a *<tétnév>* számláló együtt jelenik meg (például 2.1. tétel).

<együtnév> Egy másik tételszerű környezet neve. A *<tétnév>* és *<együtnév>* környezetek számlálói együtt fognak növekedni.

A létrehozott tételszerű környezetet az alábbi módon használhatja:

```
\begin{\<tétnév>}[<egyedi cím>]
<A bekezdés szövege>
```

```
\end{<tétnév>}
```

Az *<egyedi cím>* megadása esetén, az a *<tételcím>* után jelenik meg zárójelben. Hivatkozni a tételszerű bekezdésekre az általános leírásnak megfelelően lehet. Például

```
\newtheorem{tetel}{tétel}
...
\begin{tetel}
A tétel szövege.
\end{tetel}
\begin{tetel}[Cauchy]\label{cauchy}
A következő tétel szövege.
\end{tetel}
\Aref{cauchy}.~tételből következően\dots
```

1. tétel. *A tétel szövege.*
2. tétel (Cauchy). *A következő tétel szövege.*
- A 2. tételből következően...

```
\newtheorem{tetel}{tétel}[section]
\newtheorem{defin}[tetel]{definíció}
...
\section{Szakasz címe}
\begin{tetel}
A tétel szövege.
\end{tetel}
\begin{defin}
A definíció szövege.
\end{defin}
```

1. Szakasz címe

- 1.1. tétel. *A tétel szövege.*
- 1.2. definíció. *A definíció szövege.*

Az eddigi példákból látható, hogy a tételszerű bekezdésekben a cím félkövéren, a szöveg pedig dőlten jelenik meg. A tételszerű bekezdések stílusait magunk is beállíthatjuk az `ntheorem` vagy az `amsthm` csomaggal. Mi most csak az `amsthm` csomaggal foglalkozunk. Ennek használatánál ügyelni kell arra, hogy az `amsmath` illetve `mathtools` csomagok után legyen betöltve. A stílus beállítása a következő paranccsal lehetséges:

```
\theoremstyle{<stílusnév>} ∈ amsthm
```

A *<stílusnév>* értékei a következők lehetnek:

`plain` A cím félkövér, a szöveg dőlt. Ez az alapérték.

`definition` A cím félkövér, a szöveg álló antikva.

`remark` A cím dőlt, a szöveg álló antikva.

Ezen stílusokon kívül sajátokat is definiálhat a következő paranccsal:

```
\newtheoremstyle{<sn>}{<fe>}{<le>}{<sz>}{<be>}{<cf>}{<cp>}{<ct>}{<cd>} ∈ amsthm
```

<sn> Az új stílus neve.

<fe> A bekezdés feletti térköz mérete. Üresen hagyva az alapértéket veszi fel.

- $\langle le \rangle$ A bekezdés alatti térköz mérete. Üresen hagyva az alapértéket veszi fel.
- $\langle sz \rangle$ A szöveg fonttípusa.
- $\langle be \rangle$ A behúzás mérete. Ha normál bekezdésnyi méretű behúzást akarunk, akkor ide írjuk be a `\parindent` parancsot. Üresen hagyva nincs behúzás.
- $\langle cf \rangle$ A cím fontja.
- $\langle cp \rangle$ A címet a szövegtől elválasztó írásjel.
- $\langle ct \rangle$ A címet a szövegtől elválasztó térköz mérete. Ha a cím után sortörést akarunk, akkor ide írjuk be a `\newline` parancsot.
- $\langle cd \rangle$ A tétel címének felépítése. Üresen hagyva az alapbeállítás érvényesül. A beállítás-hoz három parancs használható: `\thmname`, `\thmnumber`, `\thmnote`.

Ezek használatára nézzük a következő példát:

```
\newtheoremstyle{sajat}{3ex}{3ex}{\slshape}{0pt}{\slshape\bfseries}{.}
{2ex}{\thmnumber{#2}\thmname{. #1}\thmnote{ (#3)}}
\theoremstyle{sajat}
\newtheorem{tetel}{tétel}
\begin{tetel}[Cauchy]
A tétel szövege.
\end{tetel}
```

1. tétel (Cauchy). *A tétel szövege.*

Ha egy tételszerű környezetnek nem akar számozást, akkor használja a következőt:

```
\newtheorem*{<tétnév>}{<tételcím>} ∈ amsthm
```

Például

```
\newtheorem{tetel}{tétel}[section]
\theoremstyle{definition}
\newtheorem{defin}[tetel]{definíció}
\theoremstyle{remark}
\newtheorem*{megj}{Megjegyzés}
...
\section{Szakasz címe}
\begin{tetel}
A tétel szövege.
\end{tetel}
\begin{defin}
A definíció szövege.
\end{defin}
\begin{megj}
A megjegyzés szövege.
\end{megj}
```

1. Szakasz címe

1.1. tétel. *A tétel szövege.*

1.2. definíció. A definíció szövege.

Megjegyzés. A megjegyzés szövege.

Matematikai tételek, lemmák, következmények bizonyítására van egy előre definiált **proof** környezet az `amsthm` csomagban. Például


```
\begin{proof}
A bizonyítás szövege.
\end{proof}
```

Bizonyítás. A bizonyítás szövege. □

A □ az ún. Q.E.D. jel, ami a latin *quod erat demonstrandum* (ami bizonyítandó volt) kifejezés rövidítése. A Q.E.D. rövidítést matematikai levezetések végére szokták odaírni. Ma már ritkábban használják, helyette inkább □ vagy ■ módon jelölik, melyet angol nyelvterületen *sírkőnek* (tombstone), illetve *halmosnak* is neveznek Halmos Pál után, aki az 1950-es években vezette be a használatát az *iff*-fel (akkor és csak akkor) együtt.

A Q.E.D. jelet átdefiniálhatja például ■ jelre az alábbi módon:

```
\renewcommand{\qedsymbol}{$\blacksquare$}
```

Ha nem akar Q.E.D. jelet, akkor írja be a következőt:

```
\renewcommand{\qedsymbol}{}
```

Ha a bizonyítás kiemelt matematikai képlettel zárul, akkor a képlet utáni sorba kerül a Q.E.D. jel, ami csúnya:

$$e^{i\pi} + 1 = 0.$$

□

Ilyenkor használja a `\qedhere` parancsot:

```
\begin{proof}
...
\[ \mathrm{e}^{\mathrm{i}\pi} + 1 = 0. \qedhere \]
\end{proof}
```

$$e^{i\pi} + 1 = 0.$$

□

Ez a megoldás természetesen nem ad jó eredményt, ha a képlet jobbról számozott. Ilyenkor a bizonyítást mindenképpen szöveggel zárja le. Ha a bizonyítás utolsó eleme egy többsoros képlet, például `align*` környezettel megadva, akkor a `\qedsymbol` parancsot az utolsó képletsor után írja. Például

```
\begin{proof}
...
\begin{align*}
a&=2, \\
b&=3. \qedhere
\end{align*}
\end{proof}
```

$$\begin{array}{l} a = 2, \\ b = 3. \end{array}$$

□

Ha a bizonyítás utolsó eleme `array` környezet, akkor használja a `b` opcióját, továbbá a `\qedsymbol` parancsot az `\end{array}` után tegye. Például

```
\begin{proof}
...
\[\begin{array}[b]{|c|c|c|}
\hline
```



```
a&b&c\\
\hline
d&e&f\\
\hline
\end{array}\qedhere\]
\end{proof}
```

a	b	c
d	e	f

□

Fontos, hogy a `\qedhere` parancsot akkor is tegye ki az előbbi esetekben és módon, ha előtte a `\renewcommand{\qedsymbol}{}` paranccsal a Q.E.D. jelet üresre állította. Ugyanis ellenkező esetben a bizonyítás utolsó képlete után generálódik egy üres sor, ahová a Q.E.D. jel kerülne, melynek eredményeként a bizonyítás után túl nagy függőleges térköz keletkezne.

A `proof` környezet opcióval is használható. Például

```
\begin{tétel}\label{xy}
A tétel szövege.
\end{tétel}
\begin{proof}[\Aref{xy}.~tétel bizonyítása]
A bizonyítás szövege.
\end{proof}
```

1. tétel. *A tétel szövege.*

Az 1. tétel bizonyítása. A bizonyítás szövege.

□

Ha „Bizonyítás” cím helyett például „Megoldás” feliratot akar, akkor használja a

```
\renewcommand{\proofname}{Megoldás}
```

parancsot a dokumentumtestben (különben a `magyar.ldf` felülbírálja).

Ha a „*Bizonyítás.*” feliratot például „**Bizonyítás.**” típusúra szeretné átállítani, akkor használja a következő kódot:

```
\makeatletter
\renewenvironment{proof}[1][\proofname]{\par
\pushQED{\qed}%
\normalfont \topsep6\p@\@plus6\p@\relax
\trivlist
\item[\hskip\labelsep
\bfseries% itt van beállítva a félkövér típus
#1\@addpunct{.}]\ignorespaces}
{\popQED\endtrivlist\@endpefalse}
\makeatother
```

A már definiált tételszerű környezeteket nem tudja átdefiniálni a `\newtheorem` paranccsal, csak akkor, ha előtte kiadja a következő parancsokat:

```
\let\<tételnév>\relax
\let\end<tételnév>\relax
```

Tételszerű környezet lezárása új bekezdést nyit, függetlenül attól, hogy tett-e üres sort utána vagy sem. Ezt a hatást felülbíráhatja a következő kóddal:

```
\makeatletter
```

```
\AfterEndEnvironment{<tétnév>}{\@doendpe} ∈ etoolbox
\makeatother
```

Ekkor az `\end{<tétnév>}` után üres sort hagyva új bekezdés indul, ellenkező esetben nem. Ha nem akar új bekezdést az `\end{<tétnév>}` után, ha rak utána üres sort, ha nem, akkor a következő kódot használja:

```
\makeatletter
\AfterEndEnvironment{<tétnév>}
{\everypar{\setbox\z@\lastbox\everypar{}}} ∈ etoolbox
\makeatother
```

Ha egy tételszerű környezetet egy adott jellel szeretne lezárni, úgy mint a bizonyítás esetén a Q.E.D. jel, akkor ezt a következő példa alapján megteheti. Töltse be az `amsthm` csomagot, majd írja a preambulumba a következőket:

```
\newtheorem{tetel}{Tétel}
\let\oldtetel\tetel
\let\endoldtetel\endtetel
\renewenvironment{tetel}[1][]{%
\begin{oldtetel}[#1]\pushQED{\qed}}
{\def\qedsymbol{$\bigcirc$}\popQED\end{oldtetel}}
```

Ezzel egy olyan `tetel` környezetet definiál, amely mindig \bigcirc (`\bigcirc`) jellel zárul. Ez nem definiálja át a `proof` környezet végén található Q.E.D. jelet. Tehát ekkor

```
\begin{tetel}
Szöveg.
\end{tetel}
\begin{proof}
Szöveg.
\end{proof}
```

1. Tétel. *Szöveg.*

Bizonyítás. Szöveg.

16.7. Bibliográfia

A bibliográfia címe `article` osztályban „Hivatkozások”, melyet a `\refname` parancs tárol, `report` és `book` osztályban „Irodalomjegyzék”, melyet a `\bibname` parancs tárol. Átdefiniálásuk például „Irodalom”-ra:

```
\renewcommand{\refname}{Irodalom}
\renewcommand{\bibname}{Irodalom}
```

Az átdefiniálást a dokumentumtestben kell megtenni, különben a `magyar.ldf` felülbírálja.

16.7.1. Bibliográfia készítése környezettel

Bibliográfiát `thebibliography` környezettel lehet készíteni, a bibliográfiai elemeket pedig a `\bibitem` paranccsal adhatja meg.

```
\begin{thebibliography}{<példacímke>}
\bibitem[<címke>]{<kulcs>} <elemleírás>
```

```
...
\end{thebibliography}
```

<példacímke> A bibliográfiai elemek címkéi közül a legszélesebb.

<címke> Ezzel adhatja meg, hogy a bibliográfiai elem milyen szöveggel legyen azonosítva.

Elhagyása esetén automatikus sorszám lesz a címke.

<kulcs> A bibliográfiai elemre

```
\cite[<szöveg>]{<kulcs>}
```

paranccsal lehet hivatkozni a dokumentumban. Ilyenkor az adott ponton az adott elem címkéje [] jelek között jelenik meg. Egyszerre több kulcsot is megadhat, ezeket vesszővel kell elválasztani. A *<szöveg>*-ben például megadhatja, hogy melyik oldalra hivatkozik.

Magyar nyelvű dokumentumban a hivatkozások elé automatikus névelőt is rakhat az

```
\acite[<szöveg>]{<kulcs>}
```

```
\Acite[<szöveg>]{<kulcs>}
```

vagy az ezzel egyenértékű

```
\az{\cite[<szöveg>]{<kulcs>}}
```

```
\Az{\cite[<szöveg>]{<kulcs>}}
```

parancsokkal. Például

```
Lásd \cite{PlainTeX} és \cite[134.~oldal]{LaTeX}\dots
```

```
Lásd \cite{PlainTeX,LaTeX}\dots
```

```
Lásd \acite{PlainTeX,LaTeX} könyvekben\dots
```

```
...
```

```
\begin{thebibliography}{2}
```

```
\bibitem{PlainTeX} Bujdosó Gyöngyi, Fazekas Attila:
```

```
\TeX\ kezdőlépések, Budapest, 1997, Tertia Kiadó.
```

```
\bibitem{LaTeX} Wettl Ferenc, Mayer Gyula, Szabó Péter:
```

```
\LaTeX\ kézikönyv, Budapest, 2004, Panem Könyvkiadó.
```

```
\end{thebibliography}
```

Lásd [1] és [2, 134. oldal]... Lásd [1, 2]... Lásd az [1, 2] könyvekben...

Hivatkozások

[1] Bujdosó Gyöngyi, Fazekas Attila: \TeX kezdőlépések, Budapest, 1997, Tertia Kiadó.

[2] Wettl Ferenc, Mayer Gyula, Szabó Péter: \LaTeX kézikönyv, Budapest, 2004, Panem Könyvkiadó.

```
Lásd \cite{PlainTeX} és \cite[134.~oldal]{LaTeX}\dots
```

```
Lásd \cite{PlainTeX,LaTeX}\dots
```

```
Lásd \acite{PlainTeX,LaTeX} könyvekben\dots
```

```
...
```

```
\begin{thebibliography}{Bujdosó 1997}
```

```
\bibitem[Bujdosó 1997]{PlainTeX} Bujdosó Gyöngyi, Fazekas Attila:
```

```
\TeX\ kezdőlépések, Budapest, 1997, Tertia Kiadó.
```

```
\bibitem[Wettl 2004]{LaTeX} Wettl Ferenc, Mayer Gyula, Szabó Péter:
```

```
\LaTeX\ kézikönyv, Budapest, 2004, Panem Könyvkiadó.
\end{thebibliography}
```

Lásd [Bujdosó 1997] és [Wettl 2004, 134. oldal]...Lásd [Bujdosó 1997, Wettl 2004]...Lásd a [Bujdosó 1997, Wettl 2004] könyvekben...

Hivatkozások

[Bujdosó 1997] Bujdosó Gyöngyi, Fazekas Attila: \TeX kezdőlépések, Budapest, 1997, Tertia Kiadó.

[Wettl 2004] Wettl Ferenc, Mayer Gyula, Szabó Péter: \LaTeX kézikönyv, Budapest, 2004, Panem Könyvkiadó.

16.7.2. A biblatex csomag

Lehetőség van bibliográfiát adatbázisból is készíteni, melynek számos előnye van:

- Több dokumentumhoz is használható ugyanaz az adatbázis, mert csak azok a művek jelennek meg a bibliográfiában, amelyekre valóban történt hivatkozás a `\cite` paranccsal. De arra is van lehetőség, hogy az adatbázis minden eleme megjelenjen, függetlenül attól hogy hivatkoztunk-e rá vagy sem.
- A névsorba rendezés és a leghosszabb címke beállítása automatikusan történik.
- A stílus átállítható az adatbázis változtatása nélkül.

Erre a célra használhatja a **biblatex** csomagot. Az adatbázis elemeit egy bib kiterjesztésű fájlba kell írni UTF-8 kódolással. A **biblatex** csomag az adatbázis elemeinek névsorba rendezéséhez és egyéb háttérmunkák elvégzéséhez alapesetben a **biber.exe** programot használja.

Ennek az alszakasznak nem célja a **biblatex** teljes tárgyalása. Ha a teljes dokumentációra kíváncsi, akkor keressen rá a **biblatex**, **biblatex-ext** és **biber** kulcsszavakra a TeXstudio   menüjében.

A bib fájl szerkezete ♦ A bib kiterjesztésű fájl tartalma elemtípusokból és mezőnevekből áll. Az elemtípus határozza meg, hogy az adott elem cikk vagy könyv vagy valami egyéb. A mezőnév adja meg, hogy az adott elemnek milyen adatát adjuk meg (szerző, cím, stb.). Ennek szerkezete a következő:

```
@<elemtípus>{<kulcs>,
<mezőnév>={<szöveg>},
<mezőnév>={<szöveg>},
<mezőnév>={<szöveg>},
...
}
```

Az adott elemre a dokumentumban például a korábban már ismertetett

```
\cite[<szöveg>]{<kulcs>}
```

paranccsal lehet hivatkozni. Erre a **biblatex** csomagban más lehetőség is van, amire később még kitérünk. Sok *<elemtípus>* és hozzátartozó *<mezőnév>* létezik, itt csak néhányat említünk meg:

<i><elemtípus></i>	<i><mezőnév></i>
article	author title journaltitle date volume number pages issn doi url urldate sortname options langid
book	author title date editor publisher location isbn doi url urldate sortname options langid
inproceedings	author title booktitle date editor eventdate volume number organization publisher location isbn pages doi url urldate sortname options langid
online	author title date url version doi urldate sortname options langid

Elemtípusok ♦ Az előző táblázatban található elemtípusok leírása:

article Cikk adatainak beviteléhez.

book Könyv adatainak beviteléhez.

inproceedings Konferenciakötetben található cikk adatainak beviteléhez.

online Online forrás adatainak beviteléhez.

Mezőnevek ♦ Az előző táblázatban található mezőnevek leírása és megadási módja:

author Szerző nevének megadása. A neveket az angol szabálynak megfelelően kell megadni, azaz kereszt- majd családnév sorrendben:

```
author={<keresztnev> <családnév> and <keresztnev> <családnév> and
... <keresztnev> <családnév> and others},
```

Az **and** csak akkor kell, ha több nevet sorol fel, illetve az **and others** akkor, ha nem sorolja fel az összes nevet. Például

```
author={Donald Ervin Knuth and Leslie Lamport and others},
```

Későbbiekben látni fogjuk, hogy van olyan beállítási lehetőség, hogy a keresztnevek rövidítve jelenjenek meg. Azaz például „*Donald Ervin Knuth*” helyett „*D. E. Knuth*” legyen a kimenet. Ez a magyar nevek esetében gond lehet, mert például ilyenkor

```
author={Gyula Szabó and Ferenc Kovács},
```

kimenete „*G. Szabó és F. Kovács*” lesz. Ekkor használja a következő beviteli formát:

```
given={<keresztnev>},
given-i={<keresztnev rövidítése>},
family={<családnév>}
```

Például

```
author={given={Gyula}, given-i={Gy}, family={Szabó} and
Ferenc Kovács},
```

kimenete „*Gy. Szabó és F. Kovács*” lesz rövidített keresztnev beállítás esetén.

booktitle Annak a konferenciakötetnek a címe, amelyben a hivatkozott cikk található. Például

```
booktitle={Proceedings of the 10th International Conference on
Applied Informatics},
```

date A mű kiadásának dátuma. Például

`date={1998},`

doi A mű DOI száma (*Digital Object Identifier* azaz *digitális objektumazonosító*). Például

`doi={10.1080/17442508.2017.1366490},`

editor Szerkesztő neve. Pontosan úgy kell megadni, mint az **author** esetében.

eventdate Konferenciakötet esetén a konferencia megrendezésének dátuma. Megadásának módja:

`eventdate={⟨év⟩-⟨hó⟩-⟨nap⟩/⟨év⟩-⟨hó⟩-⟨nap⟩},`

Az első dátum a konferencia kezdetét, a második pedig a végét jelenti. Például

`eventdate={2018-09-30/2018-10-04},`

isbn A könyv vagy konferenciakötet ISBN-száma. Például

`isbn={978-615-5621-72-7},`

issn A folyóirat vagy konferenciakötet ISSN-száma. Például

`issn={1787-5021},`

journaltitle Annak a folyóiratnak a neve, amelyben a hivatkozott cikk található. Például

`journaltitle={Annales Mathematicae et Informaticae},`

langid Többnyelvű bibliográfia esetén a **biblatex** csomag **autolang=hyphen** opciójával mindig a megadott nyelv szabályai szerinti szóelválasztást alkalmazza. Ha például a **babel** csomag **magyar** opcióval van betöltve és a **bib** fájlban az egyik elem angol nyelvű, akkor írja be a következőt:

`langid={english},`

location A könyv kiadásának helye. Például

`location={Eger},`

number A folyóirat száma.

options Minden elemhez adhatunk opciókat is ezzel a mezőnévvel. Erre később látunk majd példát.

organization Konferenciakötet esetében a konferencia szervezőjének neve.

`organization={University of Debrecen and
the Eszterházy Károly University},`

pages Cikk első és utolsó oldalszáma a folyóiratban. A következő alakban kell megadni:

`pages={⟨első oldalszám⟩-⟨utolsó oldalszám⟩},`

Például

`pages={135-150},`

publisher Könyv kiadójának a neve. Például

`publisher={Springer},`

sortname A **biber.exe** nem csak az angol, hanem a magyar névsorba rendezés szabályait is ismeri. Így pl. angol nyelvű dokumentumban a *Bolyai* megelőzi a *Bolzano* nevet (hiszen az *y* előbb van, mint a *z*), de magyar esetén fordított lesz a sorrend (hiszen az *l* előbb van, mint az *ly*). Ugyanakkor magyar nyelv esetén például a *Vácszentmiklósi* névben a *cs* betűket a **biber.exe** tévesen kettős mássalhangzó-nak tekinti (azaz *csé*-nek), így mondjuk a *Váczy* nevet előbbre sorolja, miközben

a helyes sorrend fordított, hiszen az *sz* előbb van, mint a *z*. Ennek egy lehetséges megoldása a `sortname` mezőnév használata. Ebben azt lehet megadni, hogy a neveket miként sorolja be. Például

```
author={József Vácszentmiklósi},
sortname={Váctzentmiklósi},
```

esetében az eredményben *Vácszentmiklósi* lesz látható, de *Váctzentmiklósi*-ként lesz névsorba rendezve. Itt a *c* betűt követő *s* helyére *t* betűt írtunk, ami nagy eséllyel megoldja a problémát.

title A mű címe. Például

```
title={Baum--Katz Type Theorems with Exact Threshold},
```

Bizonyos esetekben a `biblatex` a címekben az első betűt nagybetűsítheti, illetve a többi kisbetűsítheti. Ilyenkor pl. a „*Baum–Katz Type Theorems with Exact Threshold*” címet „*Baum–katz type theorems with exact threshold*” alakra konvertálja. Ha ezt például nevek esetén meg akarja akadályozni, akkor a betűváltoztatás ellen védendő szót tegye kapcsos zárójelek közé. Ne csak az adott betűt, hanem az egész szót tegye kapcsos zárójelbe, különben a betűk körüli térközök nem lesznek megfelelőek. Például

```
title={{Baum--Katz} Type Theorems with Exact Threshold},
```

vagy

```
title={{\p$-adic} Logarithmic Forms and Group Varieties {II}},
```

Hasonlóan, a címekben szereplő parancsokat is tegye kapcsos zárójelek közé:

```
title={The {\TeX} book},
```

url A mű webcíme. Például

```
url={http://tug.org/texinfohtml/latex2e.html},
```

urldate A webcím hivatkozáskori dátumának megadása a következő módon történik:

```
urldate={\<év>-\<hó>-\<nap>} ,
```

Például


```
urldate={2009-01-31},
```

version Az online forrás verziója.

volume A mű kötetének a száma.

Mezőnevek típusai ♦ Az előbbi mezőneveket három csoportba soroljuk:

típus	mezőnév
name list	author editor
literal list	organization publisher
field	booktitle date doi eventdate isbn issn journaltitle location number pages title url urldate version volume

Egy példa bib fájlra ♦ Írja a következőket egy UTF-8 kódolású `references.bib` fájlba. A bevitelt nagy mértékben megkönnyíti a TeXstudio menüpontja.

```
@book{Knuth2001,
author={Donald Ervin Knuth},
```

```

title={Deformation modelling tracking animation and applications},
date={2001},
publisher={Springer},
location={Berlin, Heidelberg},
}
@article{BalkaTomacs2018,
author={Richárd Balka and Tibor Tómacs},
title={{Baum--Katz} type theorems with exact threshold},
journaltitle={Stochastics},
volume={90},
number={4},
date={2018},
pages={473-503},
publisher={Taylor \& Francis},
doi={10.1080/17442508.2017.1366490},
}

```

A bibliográfia megjelenítése ♦ A tex kiterjesztésű fájlba a bibliográfia megjelenéséhez a biblatex csomag betöltése után írja a preambulumba az

```
\addbibresource{<bib fájl neve>}
```

parancsot, majd a dokumentumtestbe a bibliográfia megjelenésének helyére a

```
\printbibliography[<opciók>]
```

parancsot. Néhány lehetséges opció:

title=<bibliográfia címe> Ha a bibliográfia címének alapértékét át akarja állítani, akkor használja ezt az opciót. Például

```
title=Irodalomjegyzék
```

heading=<stílus> Ha a <stílus> **bibintoc**, akkor a bibliográfia bekerül a tartalomjegyzékbe. Ha a <stílus> **bibnumbered**, akkor a bibliográfia címe számozott fejezet vagy szakasz lesz és bekerül a tartalomjegyzékbe.

Alapesetben a bib fájlban megadott művekből csak azok fognak megjelenni a bibliográfiában, melyekre `\cite` paranccsal hivatkozott. Ha olyan elemeket is meg akar jeleníteni az adatbázisból, melyekre nem hivatkozik a dokumentumban, akkor a megfelelő elemek kulcsát vesszővel elválasztva be kell írni a `\nocite` parancsba:

```
\nocite{<kulcs1>,<kulcs1>,...}
```

Ha minden elemet be akar illeszteni az adatbázisból, akkor használja a `\nocite{*}` parancsot.

Egy példa tex fájlra ♦ Példaként írja a következőket a `document.tex` fájlba:

```

\documentclass{article}
\usepackage[T1]{fontenc}
\usepackage[english]{babel}
\usepackage{biblatex}
\addbibresource{references.bib}
\begin{document}
See \cite[p.~56]{Knuth2001} \dots see \cite{BalkaTomacs2018}
\printbibliography

```



```
\end{document}
```

Ezt a fájlt és az előbbi `references.bib` fájlt tegye ugyanabba a mappába.

A végeredmény előállítása ♦ Az előző példában úgy tudja előállítani a végeredményt, hogy parancssorban kiadja a következő parancsokat:

```
pdflatex document.tex
biber document
pdflatex document.tex
pdflatex document.tex
```

TeXstudio-ban érdemes a végeredményt a `latexmk` programmal előállítani (lásd a Bevezetésben), mert ez automatikusan futtatja a `biber.exe` és `pdflatex.exe` programokat a megfelelő számban és sorrendben. Parancssorban:

```
latexmk -pdf document
```

A biblatex csomag üzenetei ♦ Ha az előzőekben elkészített `document.tex` fájlt lefordítja, akkor egy figyelmeztető utasítást fog kapni arról, hogy a `babel` és a `biblatex` csomagok együttes használata esetén be kell még tölteni a `csquotes` csomagot is. Ez azért van, mert a címek idézőjelben fognak megjelenni, amit az adott nyelvhez a `csquotes` csomaggal igazít. A magyar nyelv használata esetén ezt még ki kell egészíteni a következő paranccsal is, ugyanis a `csquotes` csomag nem definiálja a magyar beállítást:

```
\DeclareQuoteStyle{magyar}{,}{'}{>>}{<<}
```

Magyar nyelvű dokumentum esetén még egy üzenetet fogunk kapni: *Hungarian localisation module for biblatex loaded.* Ha ezt le akarja tiltani, akkor adja ki a

```
\BiblatexHungarianWarningOff
```

parancsot.

A biblatex csomag opciói ♦ A teljesség igénye nélkül felsoroljuk a `biblatex` csomag néhány opcióját:

`style=<stílusnév>` Ezzel lehet megadni a bibliográfia és hivatkozások stílusát. Rengeteg definiált `<stílusnév>` van, itt csak néhányat sorolunk fel:

`numeric` Ez az alapstílus. A bibliográfiai elemek és a hivatkozások számozottak.

`alphanumeric` A bibliográfiai elemek címkéi a szerző és az évszám alapján összeállított rövidítés.

`authoryear` A bibliográfiai elemek nincsenek címkézve. A hivatkozás a szerző és az évszám alapján történik.

Minden standard stílusnak van egy kiterjesztett verziója is, amit a név elé tett `ext-` előjárával érhetünk el: `ext-numeric`, `ext-alphanumeric`, `ext-authoryear` stb.

`maxnames=<szám>` Ha `<szám>`-nál több szerzője van a bibliográfiai elemnek, akkor csak a `minnames` opció által megadott számú szerzőt tünteti fel, majd utána azt írja ki, hogy „és mások” vagy rövidítve „és *tsai*”. A `<szám>` alapértéke 3.

`minnames=<szám>` Lásd a `maxnames` opciónál. A `<szám>` alapértéke 1.

`giveninits` A szerzők keresztnévei rövidítve jelennek meg. Például *Donald Ervin Knuth* helyett *D. E. Knuth*.

`abbreviate=false` A bibliográfiába automatikusan kerülő szövegek nem lesznek rövidítve („és *tsai*” helyett „és mások”, „*Irodalom*” helyett „*Irodalomjegyzék*”, stb.).

`autolang=hyphen` Többnyelvű bibliográfia esetén ezzel az opcióval mindig a megadott nyelv szabályai szerinti szóelválasztást alkalmazza. Ha a `babel` csomag magyar opcióval van betöltve és a `bib` fájlban az egyik elem angol nyelvű, akkor írja be a következőt:

```
langid={english},
```

Például

```
@book{Knuth2001,
  langid={english},
  author={Donald Ervin Knuth},
  title={Deformation modelling tracking animation and applications},
  date={2001},
  publisher={Springer},
  address={Berlin, Heidelberg},
}
```

A biblatex csomag parancsai ♦ A `biblatex` csomagnak számtalan olyan parancsa van, amivel a legapróbb részletekig beállíthatja a kimenetet. Amennyiben a rendelkezésre álló stílusok közül egyik sem felel meg, akkor legyszerencsébb megoldás, hogy létrehoz egy saját stílust. Ennek leírására nem vállalkozunk, csak néhány olyan parancsot ismertetünk, amivel egy meglévő stílust finomíthat a maga kedvére.

`\biblabelsep`

Ez határozza meg a címke és a bibliográfiai elem közötti távolságot. Alapértéke a `\labelsep` kétszerese. Ha a `\labelsep` értékre akarja átállítani, akkor használja a következő parancsot:

```
\setlength{\biblabelsep}{\labelsep}
```

`\bibfont`

Ez adja meg a bibliográfia fonttípusát. Átállíthatja például `\small` méretre a következő módon:

```
\renewcommand{\bibfont}{\normalfont\small}
```

`\mkbibnamefamily`

Ez adja meg a családnevek fonttípusát. Átállíthatja például kiskapitálisra a következő módon:

```
\renewcommand{\mkbibnamefamily}{\scshape}
```

`\mkbibnamegiven`

Ez adja meg a keresztnévek fonttípusát. Átállíthatja például kiskapitálisra a következő módon:

```
\renewcommand{\mkbibnamegiven}{\scshape}
```

`\DeclareNameAlias{author}{family-given}`

Ebben az esetben a `bib` fájlban található

```
author={Donald Ervin Knuth},
```

kimenete „*Knuth, Donald Ervin*” lesz. Azaz a kimenetben először a családnév, majd a keresztnév jelenik meg. A kettő közé angolszász szokás szerint vessző kerül.

`\revsdnamepunct`

Az előző parancs esetén ezen parancs által tárolt jel kerül a család- és keresztnév közé. Ennek alapértéke vessző. Ha magyar a dokumentum és a bibliográfiai elemek szerzői magyarok, akkor célszerű ezt átállítani üresre az előző parancs használata mellett:

```
\DeclareNameAlias{author}{family-given}
\renewcommand{\revsdnamepunct}{}%
```

Ilyenkor például a bib fájlbeli

```
author={Gyula Szabó},
```

kimenete „*Szabó Gyula*” lesz.

`\DeclareEntryOption[⟨opció⟩]{⟨opciónév⟩}[⟨alapérték⟩]{⟨definíció⟩}`

Az általános leírás helyett egy konkrét példán szemléltetjük a működését:

```
\DeclareEntryOption[boolean]{hunname}[true]{%
\DeclareNameAlias{author}{family-given}%
\renewcommand{\revsdnamepunct}{}%
```

Ez létrehoz egy logikai típusú `hunname` nevű opciót, melynek alapértéke igaz (`true`). Ezen opció hatására az adott mezőben elhelyezett szerzők nevei család- és keresztnév sorrendben jelennek meg úgy, hogy közöttük nincs semmilyen jel. Az opció a bib fájlban a következő módon adható meg:

```
options={hunname},
```

Több opció használata esetén, azokat vesszővel kell elválasztani. Az előző példát akkor célszerű használni, amikor magyar a dokumentum, de a bibliográfiában van magyar és pl. orosz szerző is. Ilyenkor az előző opciót a magyar szerzőjű műhöz beírva, a család- és keresztnevék jó sorrendben fognak megjelenni. Például

```
@book{KolmogorovFomin1981,
author={Andrej Nyikolajevics Kolmogorov and
Szergej Vasziljevics Fomin},
title={A függvényelmélet és a funkcionálanalízis elemei},
publisher={Műszaki Könyvkiadó},
location={Budapest},
date={1981},
}
@book{KatonaRecskiSzabo2006,
options={hunname},
author={Gyula Katona and András Recski and Csaba Szabó},
title={A számítástudomány alapjai},
publisher={Typotex},
location={Budapest},
date={2006},
}
```

`\DeclareFieldFormat[⟨opció⟩]{⟨field típusú mezőnév⟩}{⟨formázás⟩}`

A `⟨field típusú mezőnév⟩` formázását adja meg. A formázásban `#1` módon utaljon a `⟨field típusú mezőnév⟩` tartalmára. Az `⟨opció⟩` tartalmazza azon elemtípusokat, melyekben a megadott `⟨field típusú mezőnév⟩`-re vonatkozik a formázás. Opció megadása nélkül minden olyan elemtípusra fog vonatkozni, melyekben a `⟨field típusú mezőnév⟩` még nincs formázva. A `⟨formázás⟩`-ban nem szerepelhet szóköz. Például

```
\DeclareFieldFormat{title}{\textit{#1}}
```

esetén minden olyan elemtípusnál dőlt betűvel fog megjelenni a cím, ahol az még nincs formázva. Így például a `book` elemtípusnál dőlt betű lesz, de az `article`-nél nem.

```
\DeclareFieldFormat[article,book]{title}{\textit{#1}}
```

esetén az `article` és `book` elemtípusnál dőlt betű lesz a cím, minden másnál marad az eredeti formázás.

```
\DeclareFieldFormat*{<field típusú mezőnév>}{<formázás>}
```

Úgy működik, mint az előző parancs, de ez minden elemtípusra kihatással van. Például

```
\DeclareFieldFormat*{title}{\textit{#1}}
```

esetén minden elemtípusnál dőlt betűvel fog megjelenni a cím.

```
\DeclareFieldFormat{titlecase}{\MakeSentenceCase{#1}}
```

A `title`, `journaltitle` és `booktitle` mezőnevek esetén az első betűt nagybetűsíti, a többi pedig kisbetűsíti. Ha ez például nevek esetén nem kívánatos hatással van, akkor azt kapcsos zárójelbe kell rakni. Ne csak a betűt, hanem az egész szót tegye kapcsos zárójelbe, hogy a betűk körüli térközök helyesek maradjanak. Például

```
title={{Baum--Katz} Type Theorems with Exact Threshold},
```

eredménye *Baum–Katz type theorems with exact threshold*.

```
booktitle={{p$-adic} Logarithmic Forms and Group Varieties},
```

eredménye *p-adic logarithmic forms and group varieties*.

```
\add<jel>
```

Bibliográfiai elemek formázásánál szóköz vagy írásjel beszúrása. A `<jel>` helyére a következők írhatók:

<code>space</code>	szóköz
<code>nbspspace</code>	törhetetlen szóköz
<code>thinspace</code>	törhető fél szóköz
<code>nbthinspace</code>	törhetetlen fél szóköz
<code>dot</code>	pont
<code>comma</code>	vessző
<code>semicolon</code>	pontosvessző
<code>colon</code>	kettőspont

```
\newunitpunct
```

Az egységek közötti elválasztójel. Alapértéke pont és utána egy törhető szóköz. Átállítása például vesszőre és utána egy törhető szóközre:

```
\renewcommand{\newunitpunct}{\addcomma\addspace}
```

```
\multinamedelim
```

A szerzők illetve szerkesztők nevei közötti jel, kivéve az utolsó név előtti jelet. Átállítása például gondolatjelre:

```
\renewcommand{\multinamedelim}{\adnbthinspace--\adnbthinspace}
```

```
\finalnamedelim
```

A szerzők illetve szerkesztők nevei esetén az utolsó név előtti jel. Átállítása például vesszőre és utána egy törhető szóközre:

```
\renewcommand{\finalnamedelim}{\addcomma\addspace}
```

```
\labelnamepunct
```

A szerzők illetve szerkesztők neveinek listája után álló jel. Átállítása például kettőspontra és utána egy törhető szóközre:

```
\renewcommand{\labelnamepunct}{\addcolon\addspace}
```

```
\DeclareBibliographyDriver{<elemtípus>}{<formázás>}
```

Az *<elemtípus>* kimenetelét formázza. A *<formázás>*-ban a következő parancsok segítenek:

```
\printnames{<name list típusú mezőnév>}
```

A *<name list típusú mezőnév>* tartalmának megjelenítése.

```
\printlist{<literal list típusú mezőnév>}
```

A *<literal list típusú mezőnév>* tartalmának megjelenítése.

```
\printfield{<field típusú mezőnév>}
```

A *<field típusú mezőnév>* tartalmának megjelenítése.

```
\ifnameundef{<name list típusú mezőnév>}{<igaz>}{<hamis>}
```

Ha az *<elemtípus>*-ban meg van adva a *<name list típusú mezőnév>*, akkor az *<igaz>*, ellenkező esetben a *<hamis>* fejtődik ki.

```
\iflistundef{<literal list típusú mezőnév>}{<igaz>}{<hamis>}
```

Ha az *<elemtípus>*-ban meg van adva a *<literal list típusú mezőnév>*, akkor az *<igaz>*, ellenkező esetben a *<hamis>* fejtődik ki.

```
\iffieldundef{<field típusú mezőnév>}{<igaz>}{<hamis>}
```

Ha az *<elemtípus>*-ban a *<field típusú mezőnév>* adott, akkor az *<igaz>*, ellenkező esetben a *<hamis>* fejtődik ki.

```
\newunit
```

A *\newunitpunct*-ban megadott jel kiírása.

```
\setunit*{<jel>}
```

A *<jel>* kiírása, amennyiben előtte a *\printnames*, *\printlist* vagy *\printfield* parancsban adott mezőnév az *<elemtípus>*-ban meg van adva.

```
\usebibmacro{finentry}
```

Az *<elemtípus>*-t lezáró parancs.

Például

```
\DeclareBibliographyDriver{book}{%
  \printnames{author}%
  \labelnamepunct%
  \printfield{title}%
  \newunit
  \printlist{publisher}%
  \newunit
  \printlist{location}%
  \newunit
  \printfield{date}
  \usebibmacro{finentry}
}
```

Hivatkozás egy bibliográfiai elemre ♦ Egy adott bibliográfiai elemre a következő módokon lehet hivatkozni:

```
\cite[⟨szöveg⟩]{⟨kulcs⟩}
\cite[⟨oldalszám⟩]{⟨kulcs⟩}
\cite[⟨kezdő oldalszám⟩–⟨utolsó oldalszám⟩]{⟨kulcs⟩}
```

ahol a *⟨kulcs⟩* a bib fájlban megadott azonosítója a bibliográfiai elemnek. Például

```
\cite[Theorem~5]{Kolmogorov},
\cite[122]{Kolmogorov},
\cite[32–45]{Kolmogorov}
```

eredménye, ha angol nyelvű a dokumentum, számozott a stílus és a Kolmogorov kulcshoz a 4 sorszám tartozik:

[4, Theorem 5], [4, page 122], [4, pages 32–45]

Ha magyar nyelvű a dokumentum, akkor változik az eredmény. Például

```
\cite[5.~tétel]{Kolmogorov},
\cite[122]{Kolmogorov},
\cite[32–45]{Kolmogorov}
```

[4, 5. tétel.], [4, 122. oldal], [4, 32–45. oldal]

Látható, hogy ebben az esetben van egy apró probléma, nevezetesen, hogy az „5. tétel” után van egy pont. Ennek megoldására a következő két lehetőséget ajánlom. Az egyik, hogy írja a következőt a preambulumba:

```
\def\citeoptnorm#1{\begingroup\def\mkbibordinal##1{##1}\endgroup}
```

Ezután

```
\citeoptnorm{\cite[5.~tétel]{Kolmogorov}},
\cite[122]{Kolmogorov},
\cite[32–45]{Kolmogorov}
```

eredménye

[4, 5. tétel], [4, 122. oldal], [4, 32–45. oldal]

A másik lehetőség a következő. Írja a preambulumba, hogy

```
\DefineBibliographyExtras{magyar}{\DeclareFieldFormat{postnote}{#1}}
```

Ekkor a `\cite` opciójába már csak egyszerű szöveg kerülhet, nem ismeri fel az oldalszámokat. Így például

```
\cite[5.~tétel]{Kolmogorov},
\cite[122.~oldal]{Kolmogorov},
\cite[32--45.~oldal]{Kolmogorov}
```

eredménye

[4, 5. tétel], [4, 122. oldal], [4, 32–45. oldal]

Amennyiben angol nyelvű dokumentum esetén szeretné, hogy a `\cite` opciójában az oldalszámokat egyszerű szöveggént kezelje, akkor írja a következőt a preambulumba:

```
\DeclareFieldFormat{postnote}{#1}
```

A `\cite` használatára az előző példák eredményei számozott stílus esetére vonatkoztak. Ha más stílust választ, az eredmény is más lehet. Ezeket itt nem részletezzük, ehhez

nézzze át a `biblatex` dokumentációját. Vannak még további lehetőségek is a hivatkozásra. Ezekből hármat említünk meg:

```
\citeauthor{<kulcs>}
\citetitle{<kulcs>}
\citeyear{<kulcs>}
```

Az első a mű szerzőjét, a második a mű címét, a harmadik pedig a mű kiadásának évét adja eredményül.

Egy magyar nyelvű példa biblatex használatára ♦ A `tex` fájlba másolja a következőket:

```
\documentclass[a4paper,12pt]{article}
\usepackage[T1]{fontenc}
\PassOptionsToPackage{defaults=hu-min}{magyar.ldf}
\usepackage[magyar]{babel}
\usepackage{csquotes}
\DeclareQuoteStyle{magyar}{,}{'}{>}{<}
\usepackage[autolang=hyphen,giveninits,abbreviate=false]{biblatex}
\BiblatexHungarianWarningOff
\setlength{\biblabelsep}{\labelsep}
\renewcommand{\mkbibnamefamily}{\scshape}
\renewcommand{\mkbibnamegiven}{\scshape}
\DeclareFieldFormat*{title}{\textit{#1}}
\DeclareFieldFormat[article]{journaltitle}{#1}
\DeclareFieldFormat[article]{pages}{#1}
\renewcommand{\finalnamedelim}{\addcomma\addspace}
\renewcommand{\labelnamepunct}{\addcolon\addspace}
\renewcommand{\newunitpunct}{\addcomma\addspace}
\DeclareEntryOption[boolean]{hunname}[true]{%
  \DeclareNameAlias{author}{family-given}%
  \renewcommand{\revsdnamepunct}{}%
}
\DefineBibliographyExtras{magyar}{\DeclareFieldFormat{postnote}{#1}}
\addbibresource{references.bib}
\begin{document}
\cite{KatonaRecskiSzabo2006} --
\cite[1.~tétel]{KatonaRecskiSzabo2006} --
\citeauthor{Knuth2001} \citeyear{Knuth2001} --
\cite{BalkaTomacs2018,KatonaRecskiSzabo2006,Knuth2001,
  KolmogorovFomin1981}
\printbibliography
\end{document}
```

Az UTF-8 kódolású `references.bib` fájl tartalma:

```
@book{KolmogorovFomin1981,
  author={Andrej Nyikolajevics Kolmogorov and
    Szergej Vasziljevics Fomin},
  title={A függvényelmélet és a funkcionálanalízis elemei},
  publisher={Műszaki Könyvkiadó},
  location={Budapest},
  date={1981},
}
```



```

@book{KatonaRecskiSzabo2006,
  options={hunname},
  author={given={Gyula}, given-i={Gy}, family={Katona} and
    András Recski and
    given={Csaba}, given-i={Cs}, family={Szabó}},
  title={A számítástudomány alapjai},
  publisher={Typotex},
  location={Budapest},
  date={2006},
}
@book{Knuth2001,
  langid={english},
  author={Donald Ervin Knuth},
  title={Deformation modelling tracking animation and applications},
  date={2001},
  publisher={Springer},
  location={Berlin, Heidelberg},
}
@article{BalkaTomacs2018,
  langid={english},
  author={Richárd Balka and Tibor Tómacs},
  title={Baum--Katz type theorems with exact threshold},
  journaltitle={Stochastics},
  volume={90},
  number={4},
  pages={473–503},
  date={2018},
  publisher={Taylor & Francis},
  doi={10.1080/17442508.2017.1366490},
}

```

Fordítás után a következő eredményt kapja:

[2] – [2, 1. tétel] – KNUTH 2001 – [1, 2, 3, 4]

Hivatkozások

- [1] R. BALKÁ, T. TÓMÁCS: *Baum–Katz type theorems with exact threshold*, Stochastics 90.4 (2018), 473–503, DOI: 10.1080/17442508.2017.1366490.
- [2] KATONA GY., RECSKI A., SZABÓ CS.: *A számítástudomány alapjai*, Budapest: Typotex, 2006.
- [3] D. E. KNUTH: *Deformation modelling tracking animation and applications*, Berlin, Heidelberg: Springer, 2001.
- [4] A. N. KOLMOGOROV, S. V. FOMIN: *A függvényelmélet és a funkcionálanalízis elemei*, Budapest: Műszaki Könyvkiadó, 1981.

Videó: Irodalomjegyzék készítése biblatex csomaggal

16.8. Tárgymutató

A tárgymutató a műben előforduló fontosabb fogalmaknak névsorba rendezett jegyzéke, melyben minden tárgyszó mellett megtalálható annak az oldalnak a száma, ahol az szóba kerül. Erre több eszköz is van. Mi az `imakeidx` csomag és `texindy.exe` program együttes használatát ismertetjük a teljesség igénye nélkül.

Előkészületek ♦ Írja be a preambulumba a következőket:

```
\usepackage[xindy,quiet]{imakeidx}
\makeindex[⟨opciók⟩]
```

A lehetséges *⟨opciók⟩*:

program=`texindy` Ennek hatására a `texindy` program fogja a névsorba rendezést végezni.

options=`-C utf8 -L ⟨nyelv⟩` A `texindy` kapcsolóit adja meg, amennyiben az előző opciót betöltötte. A *⟨nyelv⟩* magyar illetve angol esetén `hungarian` illetve `english`. Saját stílus is megadható egy xdy kiterjesztésű fájlban. Ha például ez a `user.xdy`, akkor ennek betöltéséhez használni kell még az `-M user` kapcsolót is. Például `options=-C utf8 -L hungarian -M user`

name=*⟨fájlnév⟩* Annak a fájlnek a neve kiterjesztés nélkül, amibe elmenti a tárgyszavakat a megfelelő oldalszámokkal. (A *⟨fájlnév⟩*-ben ne legyen ékezetes betű és szóköz.) Alapértéke a `\jobname`, ami az aktuális tex fájl neve. Mentésnél a fájl kiterjesztése `idx` lesz, azaz például `name=nevmutato` esetén a `nevmutato.idx` fájlba kerülnek a tárgyszavak az oldalszámokkal. Ennek akkor van jelentősége, ha a tárgymutatón kívül például névmutatót is akarunk készíteni. Erre később látunk majd példát.

title=*⟨cím⟩* A tárgymutató címe. Alapértéke az `\indexname`, aminek a kifejtése magyar dokumentum esetén „Tárgymutató”, angol esetén „Index”.

columns=*⟨hasábszám⟩* A tárgymutató hány hasábbal legyen kisedve. Alapértéke 2.

columnsep=*⟨hasábköz⟩* A hasábok távolsága egymástól. Alapértéke 35pt.

columnseprule A hasábok vonallal legyenek egymástól elválasztva.

intoc A tárgymutató címe kerüljön be a tartalomjegyzékbe.

Például

```
\usepackage[xindy,quiet]{imakeidx}
\makeindex[program=texindy,options=-C utf8 -L hungarian,name=nevmutato,
           title=Névmutató,columns=1]
\makeindex[program=texindy,options=-C utf8 -L hungarian]
```

esetén két `idx` kiterjesztésű fájl készül. Az egyik a `nevmutato.idx`, a másik pedig például `dokumentum.tex` esetén `dokumentum.idx`. A `nevmutato.idx`-be kerülő tárgyszavak és oldalszámok „Névmutató” cím alatt jelennek meg a végeredményben egyhasábos szedéssel, míg a `dokumentum.idx`-be kerülő tárgyszavak és oldalszámok „Tárgymutató” cím alatt jelennek meg a végeredményben kéthasábos szedéssel, feltéve, hogy az `\indexname` Tárgymutató-ként van definiálva.

Tárgyszavak bevitele ♦ A tárgymutatót az

```
\index[⟨fájlnév⟩]{⟨tárgyszó⟩}
```

paranccsal bővítheti a dokumentumtestben, ahol a *⟨fájlnév⟩* alapértéke a `\jobname`, azaz a tex fájl neve kiterjesztés nélkül. A tárgyszó a *⟨fájlnév⟩.idx* fájlba kerül, feltéve,

hogy valamelyik `\makeindex` parancsban meg volt adva a `name=\param{fájlnév}` opció. Például

```
...
\makeindex[program=texindy,options=-C utf8 -L hungarian,name=nevmutato,
           title=Névmutató,columns=1]
\makeindex[program=texindy,options=-C utf8 -L hungarian]
...
\begin{document}
...
Kolmogorov\index[nevmutato]{Andrej Nyikolajevics Kolmogorov (1903--1987)}
1933-ban a következő axiómákat mondta ki:
...
A szórásnégyzetet\index{szórásnégyzet} a következőképpen értelmezzük:
...
```

esetén a `nevmutato.idx` fájlba kerül az „Andrej Nyikolajevics Kolmogorov (1903–1987)” tárgyszó a megfelelő oldalszámmal, illetve a „szórásnégyzet” a `dokumentum.idx`-be, feltevé, hogy a `tex` fájl neve `dokumentum.tex` volt.

A tárgymutatóba kerülő tárgyszó formázható is a következő módokon:

`<csoport>!<tárgyszó>` Ekkor a `<tárgyszó>` a `<csoport>`-hoz lesz besorolva. Például `\index{elozslas!normalis}`.

`<csoport>!<alcsoport>!<tárgyszó>` Ekkor a `<tárgyszó>` a `<csoport>`-hoz, azon belül pedig az `<alcsoport>`-hoz lesz besorolva. Például `\index{elozslas!normalis!standard}`.

`<besorolas>@<tárgyszó>` Ekkor a `<tárgyszó>` úgy sorolódik betűrendbe, mint a `<besorolas>` szó. Például `\index{gamma-elozslas@Γ-elozslas}` esetén a „ Γ -elozslás” tárgyszó kerül a tárgymutatóba, de „gamma-elozslás”-ként sorolódik betűrendbe. Az előzőekben a `<csoport>`, `<alcsoport>` és `<tárgyszó>` is lehet `<besorolas>@<tárgyszó>` alakú. Például

```
\index{elozslas!gamma@$\Gamma$}
\index{gamma-elozslas@$\Gamma$-elozslas!sűrűségfüggvény}.
```

`<tárgyszó>|<oldalszámformázás>` Például `\index{elozslas|textbf}` esetén félkövér betűtípussal jelenik meg az oldalszám az „elozslas” tárgyszó után. A `|` jel után álló kifejezés parancsként lesz értelmezve, ezért nincs a példában a `textbf` előtt `\` jel. A `<tárgyszó>` helyére bármilyen korábban ismertetett verzió beírható:

```
\index{elozslas!normalis|textbf}
\index{gamma-elozslas@$\Gamma$-elozslas|textbf}
\index{gamma-elozslas@$\Gamma$-elozslas!sűrűségfüggvény|textbf}.
```

A tárgyszavak a végeredményben névsorban fognak megjelenni, továbbá a kezdőbetűknek megfelelő csoportokra lesznek bontva. A csoportok előtt alapértelmezésben a megfelelő betű áll címként. Ha a tárgyszó számmal kezdődik, akkor az első, alapértelmezésben cím nélküli csoporthoz lesz besorolva, még az A betűs csoport elé.

Ha a tárgyszó képlet, mindig adjon meg besorolást. Például `\index{alfa@α}`. Ha nem az A betűs csoporthoz, hanem az elé akarja besorolni, akkor az `alfa` elé még írjon például egy 0-t: `\index{0alfa@α}`.

Az `\index` parancsban négy speciális jel van, melyek nem jelennek meg a kiírásnál: `@` `!` `|` `"`. Ha ezeket meg akarja jeleníteni, akkor eléjük kell írni egy `"` jelet.

A `showidx` csomagot az `imakeidx` után betöltve, a \LaTeX minden tárgyszót feltüntet a szöveg bal margóján, ami hasznos ellenőrzési lehetőséget nyújt. Természetesen a szerkesztés befejezése után, a végleges verzióban ez feleslegessé válik.

A tárgymutató kiírása ♦ Ahová el akarja helyezni a tárgymutatót, írja be a

```
\printindex[⟨fájlnév⟩]
```

parancsot, ahol a *⟨fájlnév⟩* alapértéke a `\jobname`, azaz a tex fájl neve kiterjesztés nélkül. Ennek hatására a *⟨fájlnév⟩.idx* fájlba került tárgyszavak jelennek meg névsorba szedve az adott cím alatt.

Amennyiben szeretne egy bevezető szöveget a tárgymutató elején, akkor használja a következő parancsot a `\printindex` előtt:

```
\indexprologue{⟨szöveg⟩}
```

Korábban már volt róla szó, hogy amennyiben a tárgyszó számmal kezdődik, akkor az első csoporthoz lesz besorolva, az A betűs csoport elé. Ha ennek a csoportnak szeretne címet adni, akkor használja a `\printindex` előtt a

```
\newcommand{\lettergroupDefault}[1]{⟨csoportcím⟩}
```

parancsot. Például

```
\newcommand{\lettergroupDefault}[1]{\par\textbf{Jelölések}\par}
```

Amennyiben a többi csoport jelölőjét akarja formázni, akkor használja a `\printindex` előtt a

```
\newcommand{\lettergroup}[1]{⟨csoportjelölő⟩}
```

parancsot. Például, ha be akarja keretezni a csoportjelölőket, akkor

```
\newcommand{\lettergroup}[1]{\par\fbbox{\textbf{#1}}\par\nopagebreak}
```

Magyar dokumentum esetén a hosszú magánhangzók rövid magánhangzóként sorolódnak be. Így például az „Álmos” tárgyszó az A betűs csoporthoz lesz besorolva. Ez indokolja, hogy az A betűs csoport jelölője legyen „A, Á”, az E betűs csoport jelölője „E, É” stb. Ez alapesetben nem így van, de a következő kód `\printindex` előtti használatával megoldható:

```
\newcommand{\lettergroup}[1]{%
\def\letter{#1}%
\def\Letter{A}\ifx\letter\Letter\def\letter{A, Á}\fi
\def\Letter{E}\ifx\letter\Letter\def\letter{E, É}\fi
\def\Letter{I}\ifx\letter\Letter\def\letter{I, Í}\fi
\def\Letter{O}\ifx\letter\Letter\def\letter{O, Ó}\fi
\def\Letter{Ö}\ifx\letter\Letter\def\letter{Ö, Ő}\fi
\def\Letter{U}\ifx\letter\Letter\def\letter{U, Ú}\fi
\def\Letter{Ü}\ifx\letter\Letter\def\letter{Ü, Ű}\fi
\par\textbf{\letter}\par\nopagebreak}
```

A `\makeindex` opcióinál említettük, hogy saját stílusfájl is írható xdy kiterjesztéssel. Ennek részleteire itt nem térünk ki, csak egy érdekességet említünk meg. A kimenetben a tárgyszó és az oldalszám között egy vessző lesz elhelyezve. Ez alapbeállítások esetén paranccsal nem definiálható át, mert a stílusfájlban direkt módon van beírva. Ha ezt át akarja állítani, akkor írja a következő kódot a preambulumba:

```
\usepackage{filecontents}
\begin{filecontents*}{user.xdy}
(markup-locclass-list :open "⟨elválasztó⟩ " :sep ", ")
\end{filecontents*}
```

Az eredeti beállításban az *⟨elválasztó⟩* helyén egy vessző van. Ha azt szeretné, hogy az oldalszám hasonlóan jelenjen meg, mint a tartalomjegyzékben, azaz egy pontsorról ki

legyen tolva a hasáb széléig, akkor az *<elválasztó>* helyére írja be a `\dotfill` parancsot. Ha csak egy a szokásosnál szélesebb szóközt szeretne, akkor az *<elválasztó>* helyére írja be a `\quad` parancsot. A kód úgy működik, hogy fordításkor létrejön egy `user.xdy` fájl

```
(markup-locclass-list :open "<elválasztó>" :sep " ", ")
```

tartalommal. Ahhoz, hogy a `texindy` betöltse ezt a fájlt, ahhoz használja a `texindy` program `-M user` kapcsolóját (lásd a `\makeindex` opcióinál).

Egy magyar nyelvű példa tárgymutató készítésére ♦ A következő kódot másolja például egy `dokumentum.tex` nevű fájlba:

```
\documentclass[a4paper,12pt]{report}
\usepackage[T1]{fontenc}
\PassOptionsToPackage{defaults=hu-min}{magyar.1df}
\usepackage[magyar]{babel}
\usepackage[xindy,quiet]{imakeidx}
\makeindex[program=texindy,options=-C utf8 -L hungarian -M user,
           name=nevmutato,title=Névmutató,columns=1,intoc]
\makeindex[program=texindy,options=-C utf8 -L hungarian -M user,intoc]
\usepackage{filecontents}
\begin{filecontents*}{user.xdy}
(markup-locclass-list :open "\dotfill" :sep " ", " )
\end{filecontents*}
\newcommand{\lettergroupDefault}[1]{\par\textbf{Jelölések}\par}
\newcommand{\lettergroup}[1]{%
\def\letter{#1}%
\def\Letter{A}\ifx\letter\Letter\def\letter{A, Á}\fi
\def\Letter{E}\ifx\letter\Letter\def\letter{E, É}\fi
\def\Letter{I}\ifx\letter\Letter\def\letter{I, Í}\fi
\def\Letter{O}\ifx\letter\Letter\def\letter{O, Ó}\fi
\def\Letter{Ö}\ifx\letter\Letter\def\letter{Ö, Ő}\fi
\def\Letter{U}\ifx\letter\Letter\def\letter{U, Ú}\fi
\def\Letter{Ü}\ifx\letter\Letter\def\letter{Ü, Ű}\fi
\par\textbf{\letter}\par\nopagebreak}
\begin{document}
\tableofcontents
\chapter{Bevezetés}
Kolmogorov\index{nevmutato}{Andrej Nyikolajevics Kolmogorov (1903--1987)}
1933-ban a következő axiómákat mondta ki: \dots\
A szórásnégyzetet\index{szórásnégyzet} a következőképpen
értelmezzük: \dots\
A szórásnégyzet jele  $D^2\{x\}$ \index{0 d négyzet kszi@ $D^2\{x\}$ }\.
Az exponenciális eloszlás\index{eloszlás!exponenciális} \dots\
A normális eloszlás\index{eloszlás!normális} \dots\
A  $\Gamma$ -eloszlás\index{eloszlás!gamma@ $\Gamma$ }\
eloszlás-\index{gamma-eloszlás@ $\Gamma$ -eloszlás!eloszlásfüggvénye}
illetve sűrűségfüggvénye%
\index{gamma-eloszlás@ $\Gamma$ -eloszlás!sűrűségfüggvénye} \dots
\indexprologue{Ebben a fejezetben a könyvben megemlített
matematikusok neveit gyűjtöttük össze betűrendbe szedve.}
\printindex[nevmutato]
\printindex
```

```
\end{document}
```

A forrásfájl lefordítása pdf-be ♦ Először a dokumentumot a szokott formában kell lefordítani. Ekkor létrejön egy vagy több idx kiterjesztésű fájl, melyben a tárgyszavak lesznek a megfelelő oldalszámokkal. Ezután a `texindy.exe` programmal az adatok névsorba rendezve bekerülnek egy ind kiterjesztésű fájlba. Végül ismét a szokott formában kell lefordítani legalább kétszer. Ezek egy menetben kerülnek végrehajtásra, ha használja a `\makeindex` parancs `program=texindy` opcióját és a `pdflatex` program `-shell-escape` kapcsolóját. Ha a forrásállomány például a `dokumentum.tex`, akkor parancssorba (lásd a Bevezetésben) írja be, hogy

```
pdflatex -shell-escape dokumentum.tex
```

majd . Ha kereszthivatkozásokat illetve biblatex-et is használ, akkor célszerűbb a `latexmk` program használata `-shell-escape` kapcsolóval:

```
latexmk -pdf -pdflatex="pdflatex -shell-escape %0 %S" dokumentum
```

majd . TeXstudio-ból történő fordításhoz alkalmazza az 1.10. szakasz 2. pontjának beállítását. Ezután   .

16.9. Függelék

A függelék elejére írja be az `\appendix` parancsot. Ennek hatására a szakasz- illetve fejezet számlálók lenullázódnak és a számozásuk alfabetikusra vált (A, B, C, ...). A `magyar.ldf` fájl `defaults=hu-min` opciója ezen alfabetikus sorszámok után nem tesz pontot `report` és `book` osztályokban (A függelék, B függelék, ...). Ezt a tipográfiát felülbírálhatja az `appendixdot=yes` opcióval (A. függelék, B. függelék, ...).

Az `\appendix` nem írja ki tartalomjegyzékbe, hogy „Függelék”, és `article` osztályban folyószövegbe sem kerül címként ez a felirat. Ha ezt mégis meg akarja tenni, akkor másolja be a következő kódot:

```
\makeatletter
\let\old@appendix\appendix
\def\appendix{\old@appendix
\@ifundefined{chapter}
{\section*{Függelék}\addcontentsline{toc}{section}{Függelék}}
{\addtocontents{toc}{\bigskip\noindent\textbf{Függelék}\par}}}
\makeatother
```

16.10. Hosszabb művek szervezése

Hosszú művet nem kell egyetlen fájlban megírni. Használhat egy főfájlt, ami betölti az egyes fejezeteket vagy szakaszokat tartalmazó alfájlokat. Például egy `bevezetes.tex` alfájl következésképpen olvashatja be a főfájlba:

```
\input{bevezetes}
```

vagy

```
\include{bevezetes}
```

Mindkét esetben elhagyható a `.tex` kiterjesztés. Ha más az alfájl kiterjesztése, akkor azt ki kell írni. Ha az aktuális mappán belül a `bevezetes.tex` fájlt például a `fejezetek` nevű almappába teszi, akkor a beolvasása a következőképpen történik:

```
\input{fejezetek/bevezetes}
```

vagy

```
\include{fejezetek/bevezetes}
```

Az `\include` nemcsak beolvassa az adott fájlt, mint az `\input`, hanem annak tartalmát új oldalon is kezdi, továbbá az utolsó oldalt `\clearpage` paranccsal zárja, így az utána következő szöveg is új oldalon kezdődik, továbbá a még függőben lévő úsztatásokat lezárja.

17. fejezet

Elektronikus publikáció

Az elkészült dokumentumot átalakíthatja elektronikus publikációvá is. Ehhez töltsse be a `hyperref` csomagot. Ekkor az elkészült pdf fájlban automatikusan készül vázlatfa (bookmarks) és kis vázlatképek (thumbnails), továbbá linkké válnak a hivatkozások, URL címek.

Ha a `babel` és `geometry` csomagokat is használja, akkor azokat a `hyperref` után hívja meg. A `hyperref` és `setspace` csomagok együttes használatánál ügyelni kell arra, hogy a `setspace` előbb legyen betöltve, különben a lábjegyzetek linkjei hibás helyre fognak ugrani.

A `hyperref` csomag néhány hasznos parancsa:

```
\url{<URL cím>}
```

Ezzel internetcímet adhat meg. Ez a parancs nem rakható parancsok argumentumaiba.

```
\nolinkurl{<URL cím>}
```

Olyan internetcím megadása, amely nem válik linkké.

```
\href{<URL cím>}{<szöveg>}
```

A pdf-ben a `<szöveg>` jelenik meg, melyre kattintva betölti az `<URL cím>`-et. Ez a parancs nem rakható parancsok argumentumaiba.

```
\href{mailto:<email>}{<email>}
```

Email-cím megadása.

```
\href{run:<fájl>}{<szöveg>}
```

Ennek helyén a `<szöveg>` felirat jelenik meg linkként. Erre kattintva betölti a `<fájl>`-t. A `<fájl>` nem lehet exe, bat, zip és más hasonló önállóan futtatható illetve tömörített fájl.

```
\hyperref[<címke>]{<szöveg>}
```

Ennek helyén a `<szöveg>` felirat jelenik meg linkként. Erre kattintva a `\label{<címke>}`-vel létrehozott címkére ugrik.

```
\hyperlink[<címke>]{<szöveg1>}
```

Ennek helyén a `<szöveg1>` felirat jelenik meg linkként. Erre kattintva a

```
\hypertarget[<címke>]{<szöveg2>}
```

által megcímkézett `<szöveg2>`-re ugrik.

```
\phantomsection
```


Ha `\addcontentsline` paranccsal ír a tartalomjegyzékbe, akkor az oldalszám linkje nem működik. Ennek javításaként a `\addcontentsline` elé be kell írni a `\phantomsection` parancsot.

Hasznos lehet még a `NoHyper` környezet használata, melyben hatástalanná válik a `hyperref` csomag.

A `hyperref` csomag néhány opciója:

`unicode` A vázlatfában és a pdf információkban alaphól csak 1 bájtos kódolású fontok lehetnek. Ez az opció lehetővé teszi több bájtos fontok elhelyezését is. Ennek hatására például helyesen jelennek meg az ő Ő ú Ű betűk, továbbá lehetőség lesz például matematikai karakterek bevitelére is (lásd később).

`bookmarks=false` Ne készüljön vázlatfa. Alaphelyzetben készül.

`bookmarksopen` Alaphelyzetben a vázlatfában csak a legfelső szint látszik. Ezzel az opcióval minden szint nyitott lesz.

`bookmarksopenlevel=<színtszám>` A vázlatfa az adott *<színtszám>*-ig nyitott.

`bookmarksnumbered` A vázlatfában a címek legyenek számozottak.

`linktocpage` A jegyzékekben az oldalszámok legyenek a linkek. Alaphelyzetben a címek a linkek.

`breaklinks` Linkek sorvégi törésének engedélyezése. (`pdflatex.exe` fordító esetén alapopció.)

`colorlinks` A linkek színes karakterrel legyenek kiemelve. Alaphelyzetben színes kerettel jelennek meg.

`hidelinks` A linkek ne legyenek színnel vagy kerettel kiemelve.

`hyperfootnotes=false` A lábjegyzet jelölője ne legyen link.

`pdfpagemode=FullScreen` A pdf megnyitásakor csak a lap jelenik meg a teljes képernyőn, a lehető legnagyobb nagyításban.

`pdfstartview=<érték>` Ha az *<érték>* `Fit`, akkor a pdf megnyitásakor az ablakban a lehető legnagyobb nagyítást alkalmazza. Ha `FitH`, akkor a pdf megnyitásakor az ablak teljes szélességére nagyít. Ha `FitV`, akkor a pdf megnyitásakor az ablak teljes magasságára nagyít.

`linkcolor=<szín>` A `\ref` által létrehozott link színe.

`pagecolor=<szín>` A `\pageref` által létrehozott link színe.

`citecolor=<szín>` A `\cite` által létrehozott link színe.

`urlcolor=<szín>` Az `\url` és `\href` által létrehozott link színe.

`runcolor=<szín>` A `run:` protokoll linkjének a színe.

`allcolors=<szín>` Minden link színe.

`linkbordercolor=<szín>` A `\ref` által létrehozott link keretének színe.

`citebordercolor=<szín>` A `\cite` által létrehozott link keretének színe.

`urlbordercolor=<szín>` Az `\url` és `\href` által létrehozott link keretének színe.

`runbordercolor=<szín>` A `run:` protokoll link keretének a színe.

`allbordercolors=<szín>` Minden link keretének színe.

`pdfborder={0 0 <szám>}` A link keretének vastagsága *<szám>* pont (ha ez 0, akkor nincs keret).

A `hyperref` csomag opciói a

```
\hypersetup{<opció1>,<opció1>,...}.
```

paranccsal is megadhatók. Például

```
\hypersetup{bookmarks=false,colorlinks}
```


Előfordulhat, hogy például egy szakasz címében olyan karakter szerepel, ami nem jelenik meg a pdf vázlatfájában. Például

```
\section{$\sigma$-gyűrű}
```

esetén a könyvjelzőben csak „-gyűrű” fog megjelenni, a σ nem. Ezt oldja meg a következő kódban a `\texorpdfstring` parancs a `hyperref` csomag `unicode` opciójával együtt használva:

```
\section{\texorpdfstring{$\sigma$}{\textsigma}-gyűrű}
```

A `\textsigma` helyett `\sigma` is írható, amennyiben a `unicode` mellett még a `psdextra` opcióját is használja a `hyperref` csomagnak. Az UTF-8 kódolású σ karakter közvetlenül a hexadecimális kódjával is megadható:

```
\section{\texorpdfstring{$\sigma$}{\unichar{"03C3}}-gyűrű}
```

Az UTF-8 kódolású karakterek hexadecimális kódjait lásd [itt](#). Az előző megoldások még nem teljesen tökéletesek, mert így a σ nem félkövéren jelenik meg a címben. Ezen segít a `\section` parancs opciója és az előzőek kombinálása:

```
\section[\texorpdfstring{$\sigma$}{\textsigma}-gyűrű]
{\boldsymbol{\sigma}$-gyűrű}
```

Ekkor a σ a szövegben félkövéren, a tartalomjegyzékben pedig normál módban fog megjelenni, továbbá a pdf könyvjelzőjében is látható. Általánosan, a

```
\section[\texorpdfstring{<taralomjegyzék>}{<vázlatfa>}]{<szöveg>}
```

kóddal a cím különböző módon adható meg a tartalomjegyzékben, a vázlatfában és a szövegben.

18. fejezet

Szakdolgozat készítése

A `thesis-ekf` osztály olyan szakdolgozatok megírására alkalmas, amely megfelel az Eszterházy Károly Egyetem szabályzatának. Az oldal- és fontparaméterek beállításán túl a megfelelő címoldal elkészítését is elvégzi. A formai követelmények a következők:

- A4-es lap- és 12 pt betűméret;
- a margó a kötés oldalon 30 mm, a többi 25 mm;
- oldalszámozás a láblécben arab számozással;
- a fejezetcímek középre, a további szintek címei balra igazítva;
- a főszöveg antikva betűcsaláddal kisérv;
- sorkizárt igazítás, másfeles sortávolság.

Ebben a dokumentumosztályban a `geometry`, `hyperref` és `graphicx` csomagok automatikusan betöltődnek, így ezeket nem szabad ismét betölteni! A lehetséges opciók:

`twoside` Ha a szakdolgozatot kétoldalasán szeretné kinyomtatni, akkor ezt az opciót alkalmazza! Ne használja egyoldalas nyomtatáshoz illetve elektronikus verzióhoz!

`colorlinks` A linkek színes karakterekkel jelennek meg. Ezt csak a szakdolgozat elektronikus verziójához használja, a nyomtatott verzióhoz nem kell!

`tocnopagenum` Ennek hatására a tartalomjegyzéknek nem lesz oldalszámozása. Ha közvetlenül a címoldalt követően van elhelyezve a tartalomjegyzék, akkor az első számozott oldal csak ezután következik.

A címoldal a `\maketitle` paranccsal hozható létre. Ehhez előtte az adatokat a következő parancsokkal lehet megadni:

```
\logo{<képbetöltés>}
```

A logó betöltéséhez kell használni. Például

```
\logo{\includegraphics{eszterhazy-logo-hu}}
```

Ha nem adja meg, akkor az Eszterházy Károly Egyetem logója fog automatikusan megjelenni. Ha nem akar logót, akkor írja be a `\logo{}` parancsot.

```
\institute{<intézmény neve>}
```

Ezzel adja meg az intézmény nevét. Ha az Eszterházy Károly Egyetem logóját használja, akkor az egyetem nevét nem kell feltüntetni, mert azt a logó már tartalmazza. Ekkor elég csak az intézet neve. Például

```
\institute{Matematikai és Informatikai Intézet}
```

```
\title{<dolgozat címe>}
```

Ezzel adja meg a dolgozat címét.

```
\author{<név>\\<szak>}
```

Ezzel adja meg a szerző nevét és szakját. Például

```
\author{Tóth István\\matematika BSc}
```

```
\supervisor{<név>\\<beosztás>}
```

Ezzel adja meg a témavezető nevét és beosztását. Például

```
\supervisor{Dr. Nagy János\\főiskolai docens}
```

```
\city{<város>}
```

Ezzel adja meg a város nevét, ahol az intézmény található. Például

```
\city{Eger}
```

```
\date{<évszám>}
```

Ezzel adja meg a dolgozat leadásának évét. Az évszám után ne tegyen pontot! Az <évszám> alapértéke az aktuális évszám.

Egy példa a használatra:

```
\documentclass[colorlinks]{thesis-ekf}
\usepackage[T1]{fontenc}
\PassOptionsToPackage{defaults=hu-min}{magyar.ldf}
\usepackage[magyar]{babel}
\begin{document}
\institute{Matematikai és Informatikai Intézet}
\title{A szakdolgozat címe}
\author{Szerző neve\\szak}
\supervisor{Tanár neve\\beosztás}
\city{Eger}
\date{2019}
\maketitle
\tableofcontents
\chapter{Fejezet címe}
\section{Szakasz címe}
\begin{thebibliography}{1}
\bibitem{cimke} \textsc{Szerző}: Cím, Kiadó, Hely, évszám.
\end{thebibliography}
\end{document}
```

A legegyszerűbb, ha a következő sablont használja: [klikk ide](#).

Videó: Szakdolgozat készítése

19. fejezet

Prezentációk

L^AT_EX-ben elektronikus prezentáció készítésére a **beamer** dokumentumosztály a legalkalmasabb. A pdf alapú prezentációk előnye, hogy a végeredmény minden platformon levetíthető és ugyanúgy fog működni. Így nem kell attól tartani, hogy egy idegen gépen nem indul el vagy más jelenik meg, mint a saját gépünkön. A **beamer** osztály jellemzői:

- Oldalméret: 128 mm × 96 mm (4 : 3 arány). Az **aspectratio=169** opció esetén 160 mm × 90 mm (16 : 9 arány).
- Alap betűméret: 11 pt. Opcióban a következő további méretek adhatók meg: **8pt 9pt 10pt 12pt 14pt 17pt 20pt**.
- Alap betűtípus: álló, normál, groteszk.
- Főszöveg sortörése: balra zárt, így nincsenek szóelválasztások.
- Új bekezdés elején nincs behúzás.
- Keret (lásd később) tartalmának függőleges pozíciója: közép. Opcióban másik két lehetőség: **t** (fent), **b** (lent).
- Ezzel az osztállyal automatikusan betöltődnek a következő csomagok: **graphicx**, **amsthm**, **xcolor**, **enumerate**, **hyperref**.

19.1. Témák

A nyomtatott illetve elektronikus publikációk szerkesztésénél a tipográfiai munka jelentős részét a L^AT_EX-re bíztuk. Ez itt is megoldható, ugyanis a **beamer** rengeteg ún. témát tartalmaz, melyek mindegyike egy-egy tipográfiai beállítást, stílust jelent. A témák betöltése a preambulumban történik a következő parancsokkal:

```
\useinnertheme[opciók]{név}
```

Belső szerkezeti elemekből (címoldal, listák, tömbök, tételszerű környezetek, képek, táblázatok, lábjegyzetek, irodalomjegyzék) mi jelenjen meg és milyen geometriával.

```
\useoutertheme[opciók]{név}
```

Külső szerkezeti elemekből (fej- és lábléc, oldalsávok, logó, keret címe) mi jelenjen meg és milyen geometriával.

```
\usecolortheme[opciók]{név}
```

Belső és külső szerkezeti elemek színvilága.

```
\usefonttheme[opciók]{név}
```

Belső és külső szerkezeti elemek betűtípusai.

```
\usetheme[opciók]{név}
```

Teljes témák. Szerkezeti, szín- és betűtípus témák összehangolása.

Célszerű először egy teljes témát választani. Ha ebben valamilyen részlet nem tetszik, akkor alkalmazhat még valamilyen belső vagy külső szerkezeti, szín- vagy betűtípus témát is.

19.1.1. Teljes témák

Oldalsáv nélkül

<i>⟨név⟩</i>	<i>⟨opciók⟩</i>
Bergen	—
Boadilla	<code>secheader</code> (fejléc bekapcsolása)
Madrid	<code>secheader</code> (fejléc bekapcsolása)
AnnArbor	—
CambridgeUS	—
Pittsburgh	—
Rochester	<code>height=⟨magasság⟩</code> (keretcím magassága)

Fa navigáció

<i>⟨név⟩</i>	<i>⟨opciók⟩</i>
Antibes	—
JuanLesPins	—
Montpellier	—

Oldalsávval

<i>⟨név⟩</i>	<i>⟨opciók⟩</i>
Berkeley	<code>hideallsubsections</code> (oldalsávon nincs alszakasz cím) <code>hideothersubsections</code> (oldalsávon csak az aktuális alszakasz címe van) <code>left</code> (oldalsáv bal oldalon) <code>right</code> (oldalsáv jobb oldalon) <code>width=⟨szélesség⟩</code> (oldalsáv szélessége)
PaloAlto	lásd Berkeley
Goettingen	lásd Berkeley
Marburg	lásd Berkeley
Hannover	lásd Berkeley, de nincs <code>left</code> és <code>right</code>

Mini keret a fejlécben

<i>⟨név⟩</i>	<i>⟨opciók⟩</i>
Berlin	<code>compress</code> (egysoros a mini keret)
Ilmenau	lásd Berlin
Dresden	lásd Berlin
Darmstadt	—
Frankfurt	—
Singapore	—
Szeged	—

Fejlécben az aktuális szakasz és alszakasz címe

<i>⟨név⟩</i>	<i>⟨opciók⟩</i>
Copenhagen	—
Luebeck	—
Malmoe	—
Warsaw	—

19.1.2. Belső témák

<i>⟨név⟩</i>	<i>⟨opciók⟩</i>
circles	—
rectangles	—
rounded	shadow (árnyékolt tömbök)
inmargin	—

19.1.3. Külső témák

<i>⟨név⟩</i>	<i>⟨opciók⟩</i>
infolines	—
miniframes	footline=authorinstitute (láblécben: szerző, intézet) footline=authortitle (láblécben: szerző, cím) footline=institutetitle (láblécben: intézet, cím) footline=authorinstitutetitle (láblécben: szerző, intézet, cím) subsection=true (alszakasz címet mutassa) subsection=false (alszakasz címet ne mutassa)
smoothbars	subsection=true (alszakasz címet mutassa) subsection=false (alszakasz címet ne mutassa)
sidebar	hideallsubsections (tartalomban nincs alszakasz cím) hideothersubsections (tartalomban csak az aktuális alszakasz cím) left (oldalsáv bal oldalon) right (oldalsáv jobb oldalon) width=⟨szélesség⟩ (oldalsáv szélessége) height=⟨magasság⟩ (keretcím magassága)
split	—
shadow	—
tree	hooks („faágak” behúzása)
smoothtree	—

19.1.4. Színtémák

<i>⟨név⟩</i>	<i>⟨opciók⟩</i>
structure	named=⟨színnév⟩ (strukturális elemek előterének színe)
sidebartab	—

Teljes színtémák

<i><név></i>	<i><opciók></i>
albatross	overlystylish
beetle	—
crane	—
dove	—
fly	—
seagull	—
wolverine	—
beaver	—

Belső elemek színtémái

<i><név></i>	<i><opciók></i>
lily	—
orchid	—
rose	—

Külső elemek színtémái

<i><név></i>	<i><opciók></i>
whale	—
seahorse	—
dolphin	—

19.1.5. Betűtípus témák

<i><név></i>	<i><opciók></i>
serif	stillsansserifmath stillsansserifsmall stillsansseriflarge stillsansseriftext
structurebold	onlysmall onlylarge
structureitalicserif	lásd structurebold
structuresmallcapsserif	lásd structurebold

19.2. Keretek

A **beamer**-ben a prezentáció keretek sorozatából, a keretek pedig diák sorozatából áll. Egy keretnek címet és alcímet is adhat. Ha egy keret több diából álló diasorozatot tartalmaz, akkor az adott keretben egymásután fognak megjelenni a diasorozat tagjai. Ha egy keret tartalma nem fér el egy dián, akkor az széttörhető több keretre is. Az eredeti keret címe és alcíme megjelenik minden „megtört” kereten. Az ilyen megtört keretekben csak egy-egy dia szerepelhet.

Minden keretet **frame** környezetbe kell rakni:

```
\begin{frame} [<opció>] {<keret címe>} {<keret alcíme>}
<keret tartalma>
\end{frame}
```

vagy

```
\begin{frame}[opció]  
\frametitle{keret címe}  
\framesubtitle{keret alcíme}  
keret tartalma  
\end{frame}
```

A frame környezet opciói

t, b, c A keret tartalma függőlegesen felülre, alulra, középre igazított. (Alapopció c.)

plain A keretben a fejléc, lábléc és az oldalsávok nem jelennek meg.

shrink=*kicsinyítés* Aktiválja a t opciót és a keret tartalmát *kicsinyítés*% mértékben kicsinyíti. A *kicsinyítés* alapértéke 0.

fragile Alapesetben verbatim szöveg vagy kód nem írható a keretbe. Ezt a korlátozást oldja fel ez az opció.

squeeze Listák függőleges extra térközök nélkül jelennek meg.

allowframebreaks=*kitöltés* A kitöltés egy 0 és 1 közötti szám, alapértéke 1. A keretet kitöltés arányú telítettség után több keretre töri. A keret ezen opció esetén a `\framebreak` paranccsal közvetlenül is megtörhető. Ez az opció nem támogatja a keretben több dia használatát.

Ha aktiválja az `allowframebreaks` opciót, akkor alapesetben a keret címe után megjelenik a megtört keret sorszáma nagy római számokkal. Például ha a keret címe „Példa”, akkor a megjelenő címek az egymást követő kereteken:

Példa I → Példa II → Példa III → ...

Ennek átállítására nézzünk néhány példát.

```
\setbeamertemplate{frametitle continuation}[from second]  
[\insertcontinuationcountroman.]
```

Példa → Példa II. → Példa III. → ...

```
\setbeamertemplate{frametitle continuation}[from second]  
[\insertcontinuationcount.]
```

Példa → Példa 2. → Példa 3. → ...

```
\setbeamertemplate{frametitle continuation}[from second] [(folyt.)]
```

Példa → Példa (folyt.) → Példa (folyt.) → ...

19.3. Egy keretben több dia

Emlékeztetünk arra, hogy a frame környezet `allowframebreaks` opcióval nem támogatja a kereten belüli több dia használatát. A keret tartalmának több dián való megjelenítésére a legegyszerűbb megoldás a `\pause` parancs használata. Vigyázat, ez a parancs nem használható az `amsmath` illetve `mathtools` csomagok által definiált környezetekben, mint például az `align`. Például

```
\begin{frame}{Példa}{  
Ez látható a keret 1. diáján.\par\pause  
Ez látható a keret 2. diáján.\par\pause  
Ez látható a keret 3. diáján.  
}
```


19.3.1. Overlay specifikációk

Ennél bonyolultabb diasorozatok is létrehozhatók az úgynevezett overlay specifikációk használatával. A `beamer` sok standard parancsot kiegészít overlay specifikációval. Például listák esetén az `\item` parancsot. A használata és működése megérthető a következő példán:

```
\begin{frame}{Példa}{}
\begin{itemize}
\item<1-2> 1. listaelem
\item<2> 2. listaelem
\item<3> 3. listaelem
\item<3-4> 4. listaelem
\end{itemize}
\end{frame}
```

Tehát az overlay specifikációt a `<` és `>` jelek közé rakjuk. Egyszerre több overlay specifikációt is beírhat, amiket vesszővel kell elválasztani. Példák:

```
<0>          Egyetlen dián sem látható.
<1>          Az 1. dián látható.
<1-3>        Az 1–3. diákon látható.
<1-3,5-6>    Az 1–3. és 5–6. diákon látható.
<1,5>        Az 1. és 5. diákon látható.
<3->         A 3. diától az utolsóig látható.
<-3>         Az 1–3. diákon látható.
<-2,4-6,8->  A 3. és 7. dia kivételével minden dián látható.
```

Ún. léptető overlay specifikációk is írhatók a számok helyére. Ezek egy `beamerpauses` nevű számlálót használnak, melynek a kezdeti értéke a keret elején 1.

Az egyik léptető overlay specifikáció a `+(\langle szám \rangle)`, ahol a `\langle szám \rangle` bármilyen egész érték lehet, akár negatív is. Ennek hatása:

- A `+(\langle szám \rangle)` helyére a `beamerpauses + \langle szám \rangle` értékét írja. A `+(0)` helyett írható egyszerűen csak `+` jel is.
- Az overlay specifikációt lezáró `>` jel után a `beamerpauses` értékét 1-gyel megnöveli. (Akkor is csak 1-gyel nő az érték, ha több `+` is szerepel az overlay specifikációk között.)

A következő példák mindegyikében tételezzük fel, hogy az overlay specifikáció kifejtése előtt a `beamerpauses` értéke 2. Ekkor

```
<+(1)> = <3>
<+(-1)> = <1>
<+(-2)> = <0>
<+(-4)> = <-2> = <-+>
<+(0)> = <+> = <2>
<+-(2)> = <2-4>
```

Ezen példák mindegyike után a `beamerpauses` értéke 3-ra nő.

A másik ilyen léptető specifikáció a `pont`. Ennek használatánál ügyeljen arra, hogy a `beamerpauses` értéke már legalább 2 legyen. Ennek hatása:

- A `pont` helyére a `beamerpauses` értékénél 1-gyel kisebbet ír.
- Az overlay specifikációt lezáró `>` jel után a `beamerpauses` értéke változatlan marad.

Például a következő két kód ekvivalens:

```

\begin{frame}{Példa}{}
\begin{itemize}
\item<+> 1. listaelem
\item<.-> 2. listaelem
\item<+> 3. listaelem
\item<.-> 4. listaelem
\end{itemize}
\end{frame}

```

és

```

\begin{frame}{Példa}{}
\begin{itemize}
\item<1-> 1. listaelem
\item<1-> 2. listaelem
\item<2-> 3. listaelem
\item<2-> 4. listaelem
\end{itemize}
\end{frame}

```

Az overlay specifikációval ellátott parancsoknak lehet alapspecifikációjuk is. Például az `\item` az alapspecifikációja `<1->`, azaz `\item` ekvivalens az `\item<1->` parancssal. A többi parancs alapspecifikációját az adott parancs tárgyalásánál közöljük.

19.3.2. Diasorozat átlátszósága

Arra is lehetőség van, hogy a keret diáin halványan megjelenjen a kerethez tartozó minden más dia erre engedélyezett tartalma. Ezt a következő módon állíthatja be:

```
\setbeamercovered{transparent=<szám>}
```

Ezután a keretben a diákon `<szám>%` intenzitással látható a többi dia tartalma.

19.3.3. Overlay specifikációval rendelkező parancsok

```
\uncover<spec>{<szöveg>}
```

vagy

```
\begin{uncoverenv}<spec><szöveg>\end{uncoverenv}
```

Csak a megadott diákon fog megjelenni a szöveg, a többin csak foglalja a helyet, illetve a `transparent` értékének megfelelően látjuk. (`<spec>` alapértéke `<1->`.)

```
\visible<spec>{<szöveg>}
```

vagy

```
\begin{visibleenv}<spec><szöveg>\end{visibleenv}
```

Ugyanaz mint az `uncover`, csak a `transparent` pozitívrá állítása erre a parancsra nem hat. (`<spec>` alapértéke `<1->`.) Az `\invisible` parancs illetve `invisibleenv` környezet az előbbihez hasonlóan használható, de a hatása azzal ellentétes. Erre sem hat a pozitív `transparent` érték.

```
\only<spec>{<szöveg>}
```

vagy

```
\begin{onlyenv}<spec><szöveg>\end{onlyenv}
```

Ugyanaz mint a `visible`, de a helyet nem foglalja el a `<spec>`-en kívül eső diákon.

```
\alt<spec>>{<szöveg1>}{<szöveg2>}
```

A megadott diákon fog megjelenni a `<szöveg1>`, a többin a `<szöveg2>`. A `transparent` pozitívrá állítása erre a parancsra nem hat. (`<spec>` alapértéke `<1->`.)

```
\begin{altenv}<spec>>{<start1>}{<vége1>}{<start2>}{<vége2>}
<szöveg>
\end{altenv}
```

A megadott diákon ez fog megjelenni: `<start1> <szöveg> <vége1>`. A többin ez fog megjelenni: `<start2> <szöveg> <vége2>`. A `transparent` pozitívrá állítása erre a parancsra nem hat. (`<spec>` alapértéke `<1->`.)

```
\temporal<spec>>{<szöveg előtt>}{<szöveg>}{<szöveg után>}
```

A megadott diák előtt fog megjelenni a `<szöveg előtt>`, a megadott diákon fog megjelenni a `<szöveg>` és a megadott diák után fog megjelenni a `<szöveg után>`. (`<spec>`-nek itt nincs alapértéke, kötelező megadni.) Például

```
\begin{frame}{Példa}{}
\temporal<3-4>{1., 2. dia}{3., 4. dia}{5., 6., \dots dia}\\
\temporal<3,5>{1., 2., 4. dia}{3., 5. dia}{6., 7., \dots dia}\\
\temporal<2>{1. dia}{2. dia}{3., 4., \dots dia}
\end{frame}
```

```
\begin{overlayarea}{<szélesség>}{<magasság>}
\only<spec1>>{<szöveg1>}
\only<spec2>>{<szöveg2>}
...
\end{overlayarea}
```

A keret minden diáján lefoglal egy `<szélesség>` és `<magasság>` méretű dobozt, melyben a `<spec1>`, `<spec2>`, stb. overlay specifikációknak megfelelően kerül be a `<szöveg1>`, `<szöveg2>`, stb.

```
\begin{overprint}[<szélesség>]
\onslide<spec1>>{<szöveg1>}
\onslide<spec2>>{<szöveg2>}
...
\end{overprint}
```

A keret minden diáján lefoglal egy `<szélesség>` széles dobozt, melynek alapértéke a szövegtükör szélessége. A doboz magassága a `<szöveg1>`, `<szöveg2>`, stb. által meghatározott dobozok természetes magasságai közül a legnagyobb. A `<spec1>`, `<spec2>`, stb. overlay specifikációk között nem lehet átfedés. A dobozban a `<spec1>`, `<spec2>`, stb. overlay specifikációknak megfelelően kerül be a `<szöveg1>`, `<szöveg2>`, stb.

A következő parancsok is rendelkeznek overlay specifikációval: `\textbf`, `\textit`, `\textsl`, `\textrm`, `\textsf`, `\textcolor`, `\color`. Az alapspecifikáció `<1->`. Például

```
\begin{frame}{1. példa}{}
\textbf<1>{Ez félkövér az 1. dián, a többin normál.}\\
\textcolor<2>{red}{Ez a 2. dián piros, a többin fekete.}\\
\textcolor<3>{RGB}{43,52,223}{Ez a 3. dián kék, a többin fekete.}
\end{frame}

\begin{frame}{2. példa}{}

```

```

\begin{itemize}
\item\textcolor<+>{red}{1. listaelem}
\item\textcolor<+>{red}{2. listaelem}
\item\textcolor<+>{red}{3. listaelem}
\end{itemize}
\end{frame}

```

19.4. Diaváltás látványeffektekkel

Amikor egy keret következő diájára, vagy a következő keret első diájára váltunk, akkor az eddigiekben csak annyi történt, hogy az előző dia képe egyszerűen átváltott az újra. Ezeket a váltásokat látványosabbá is teheti különböző effektekkel. Sajnos nem minden pdf néző támogatja ezeket az effektekkel, ezért idegen gépen nem biztos, hogy fog működni. Például az Adobe Reader esetén működnek, de csak akkor, ha teljes képernyős üzemmódba váltunk, ahogy ez egy prezentáció bemutatásánál szokásos.

Ezeket az effektekkel a következő parancsok `frame` környezetbe írásával érheti el:

```

\transblindshorizontal<spec>[<opció>]
\transblindvertical<spec>[<opció>]
\transboxin<spec>[<opció>]
\transboxout<spec>[<opció>]
\transcover<spec>[<opció>]
\transdissolve<spec>[<opció>]
\transfade<spec>[<opció>]
\transglitter<spec>[<opció>]
\transreplace<spec>[<opció>]
\transsplitverticalin<spec>[<opció>]
\transsplitverticalout<spec>[<opció>]
\transsplithorizontalin<spec>[<opció>]
\transsplithorizontalout<spec>[<opció>]
\transwipe<spec>[<opció>]

```

Ezekben a parancsokban az overlay specifikáció alapértéke `<1->`. A lehetséges opciók:

`duration=<idő>` Ennyi másodpercig tart az effekt.

`direction=<szög>` Ennyi fokos szögben megy végbe az effekt. A `<szög>` lehetséges értékei 0, 90, 180, 270, illetve `\transglitter` esetén még lehet 315 is.

Az eddigiekben diaváltás mindig gombnyomásra történt. Ez bizonyos idő megadásával automatizálható is, de ez is csak teljes képernyős üzemmódban lehetséges, a következő paranccsal:

```

\transduration<spec2>[<idő>]

```

Az overlay specifikáció alapértéke `<1->`. Az `<idő>` helyére annyi másodpercet kell írni, ameddig a specifikációkkal megadott diákat látni akarjuk gomb megnyomása nélkül.

19.5. A prezentáció tagolása

19.5.1. Címoldal

A prezentáció első oldala a címoldal, melynek elkészítéséhez szükséges adatokat a következő parancsokkal adhatja meg a preambulumban.

```

\title[⟨rövid cím⟩]{⟨cím⟩}
\subtitle[⟨rövid alcím⟩]{⟨alcím⟩}
\author[⟨rövid név⟩]{⟨név⟩}
\institute[⟨intézet rövid neve⟩]{⟨intézet⟩}
\date[⟨rövid dátum⟩]{⟨dátum⟩}
\logo{\includegraphics[⟨opció⟩]{⟨kép fájl⟩}}
\titlegraphic{\includegraphics[⟨opció⟩]{⟨kép fájl⟩}}

```

Ezután a címoldal a dokumentumtestben a következőképpen hozható létre:

```

\begin{frame}[plain]
\titlepage
\end{frame}

```

vagy

```

\maketitle

```

ami a következővel ekvivalens:

```

\begin{frame}
\titlepage
\end{frame}

```

19.5.2. A főszöveg tagolása

A beamer-ben a szöveg tagolása az `article` osztályhoz hasonló, de nincs paragrafus és alparagrafus.

Ha nagyon hosszú prezentációt készít, akkor szükség lehet a több részre való bontásra. Új részt a

```

\part[⟨rész rövid címe⟩]{⟨rész címe⟩}

```

parancs kereten kívüli kiadásával indíthat. Az opcióban megadott cím alapesetben a rész címével egyezik meg. Ez így még nem jelenik meg sehol, csak a pdf néző könyvjelzői között (a rövid cím), ha az aktiválva van, illetve a navigációs sávban (legtöbbször a rövid cím), ha az úgy van beállítva. Ha azt akarja, hogy az előző parancs kiadásakor egy külön keret jöjjön létre a címmel, akkor használhatja az `\AtBeginPart`, `\insertpart`, `\insertpartnumber` és `\insertromanpartnumber` parancsokat. Például írja be a következőket a preambulumba:

```

\AtBeginPart{
\begin{frame}[plain]
\begin{center}
{\Large\insertromanpartnumber. rész}[10mm]
{\large\insertpart}
\end{center}
\end{frame}}

```

Ezután a

```

\part{A rész címe}

```

parancs kiadása egy keretet generál a rész sorszámával és címével. Új szakaszt a

```

\section[⟨szakasz rövid címe⟩]{⟨szakasz címe⟩}

```

parancs kereten kívüli kiadásával indíthat. Az opcióban megadott cím alapesetben a szakasz címével egyezik meg. Ez így még nem jelenik meg sehol, csak a pdf néző könyvjelzői között (a rövid cím), ha az aktiválva van, illetve a navigációs sávban (legtöbbször

a rövid cím), ha az úgy van beállítva. Ha azt akarja, hogy az előző parancs kiadásakor egy külön keret jöjjön létre a címmel, akkor használhatja az `\AtBeginSection`, `\insertsection` és `\insertsectionnumber` parancsokat. Például írja be a következőket a preambulumba:

```
\AtBeginSection{
\begin{frame}[plain]
\begin{center}
{\Large\insertsectionnumber. \insertsection\\}
\end{center}
\end{frame}}
```

Ezután a

```
\section{Szakasz címe}
```

parancs kiadása egy keretet generál a szakasz sorszámával és címével. Értelmszerű változtatásokkal hasonlóan járhat el az alszakasz és al-alszakasz esetében is.

19.5.3. Tartalomjegyzék

A rész, szakasz, alszakasz, al-alszakasz tartalmi felosztást linkek formájában megjelenítheti egy külön keretben is. Ha nem használt `\part` parancsot, akkor például a címoldal után beírhatja a következő kódot:

```
\begin{frame}[plain]{Tartalomjegyzék}
\tableofcontents
\end{frame}
```

Ha használt `\part` parancsot, akkor az előző kód csak akkor hatásos, ha a `\part` parancs kiadása után van. Ekkor a hatása nem az egész tartalomjegyzék, hanem csak az adott részé. Ha azt akarja, hogy minden rész tartalma még a `\part` parancs előtt megjelenjen például a címoldal után közvetlenül, akkor a következőt teheti:

```
\begin{frame}[plain]{I. rész tartalomjegyzéke}
\tableofcontents[part=1]
\end{frame}
\begin{frame}[plain]{II. rész tartalomjegyzéke}
\tableofcontents[part=2]
\end{frame}
```

Ha a tartalomjegyzéket tartalmazó keretben az első szakaszt kivéve minden szakasz címe elé egy `\pause` parancs hatását akarja elérni, akkor használja a `\tableofcontents` parancs `pausesections` opcióját. Ha a `pausesubsections` opciót használja, akkor azt a hatást érjük el, mintha a tartalomjegyzéket tartalmazó keretben az első alszakaszt kivéve minden alszakasz és al-alszakasz címe elé egy `\pause` parancsot írnánk.

Ha a tartalomjegyzékben nem akar például al-alszakasz címeket, vagy az éppen nem aktuális címeket csak halványan akarja megjeleníteni, akkor lehet használni a `\tableofcontents` alábbi opcióit:

```
sectionstyle=<stílus>
subsectionstyle=<stílus>
subsubsectionstyle=<stílus>
```

ahol a `<stílus>` lehet: `show` (mutat), `hide` (rejt), `shaded` (halványan). Például

```
\tableofcontents[subsubsectionstyle=hide]
```

esetén a tartalomjegyzékben nem szerepelnek az al-alszakasz címek. Ha egy adott szakaszhoz készít al-tartalomjegyzéket, akkor a stílusokat kombinálhatja is.

```
sectionstyle=<stílus1>/<stílus2>
    <stílus1> Aktuális szakasz címének stílusa.
    <stílus2> Többi szakasz címének stílusa.
subsectionstyle=<stílus1>/<stílus2>
    <stílus1> Aktuális alszakasz címének stílusa.
    <stílus2> Többi alszakasz címének stílusa.
subsectionstyle=<stílus1>/<stílus2>/<stílus3>
    <stílus1> Aktuális alszakasz címének stílusa.
    <stílus2> Aktuális szakasz többi alszakasz címének stílusa.
    <stílus3> Többi alszakasz címének stílusa (hide esetén nem csak ezen alszakasz
        címek, hanem azok al-alszakasz címei sem jelennek meg a tartalomjegyzék-
        ben).
subsubsectionstyle=<stílus1>/<stílus2>
    <stílus1> Aktuális al-alszakasz címének stílusa.
    <stílus2> Többi al-alszakasz címének stílusa.
subsubsectionstyle=<stílus1>/<stílus2>/<stílus3>
    <stílus1> Aktuális al-alszakasz címének stílusa.
    <stílus2> Aktuális alszakasz többi al-alszakasz címének stílusa.
    <stílus3> Többi al-alszakasz címének stílusa.
subsubsectionstyle=<stílus1>/<stílus2>/<stílus3>/<stílus4>
    <stílus1> Aktuális al-alszakasz címének stílusa.
    <stílus2> Aktuális alszakasz többi al-alszakasz címének stílusa.
    <stílus3> Aktuális szakasz többi al-alszakasz címének stílusa.
    <stílus4> Többi al-alszakasz címének stílusa.
```

Például a következő kódot használva az adott szakasz al-tartalomjegyzékét kapjuk:

```
\section{...}
...
\section{...}
\begin{frame}[plain]{}{}
\tableofcontents[sectionstyle=show/hide,subsectionstyle=show/show/hide]
\end{frame}
```

19.5.4. Irodalomjegyzék

Irodalomjegyzéket pontosan úgy készíthet egy kereten belül, mint a nyomtatott dokumentumok esetében. Annyi csak a különbség, hogy a `\bibitem` parancsnak itt lehet adni overlay specifikációt (alap `<1->`). Például

```
\begin{frame}[plain]{Irodalomjegyzék}
\begin{thebibliography}{12}
\bibitem<+>{Salomaa1973} A.~Salomaa, ...
\bibitem<+>{Dijkstra1982} E.~Dijkstra, ...
...
\end{thebibliography}
\end{frame}
```


19.6. Tartalmi elemek

19.6.1. Listák

A beamer betölti az `enumerate` csomagot. Ez nem kompatibilis a `paralist` csomaggal, így azt ne töltsse be. Ezért nem használhatja a `compactenum` és `compactitem` listakörnyezeteket sem. Ha a listákat *függőleges* extra térközök nélkül akarja, akkor a `frame` környezetet `squeeze` opcióval töltsse be. A standard környezetek használhatók: `itemize`, `enumerate`, `description`. Ezen környezeteknek nincs, de az `\item` parancsnak van overlay specifikációja, melynek alapértéke `<+>`. Például

```
\begin{frame}{}{}
\begin{itemize}
\item<+> 1. listaelem
\item<+> 2. listaelem
\item<+> 3. listaelem
\end{itemize}
\end{frame}
```

Ha az alap overlay specifikációt egy adott listában át akarja állítani például `<+>` értékre, akkor azt az alábbi módon teheti meg. (Ez ekvivalens az előző kóddal.)

```
\begin{frame}{}{}
\begin{itemize}[<+>]
\item 1. listaelem
\item 2. listaelem
\item 3. listaelem
\end{itemize}
\end{frame}
```

Ha az alap overlay specifikációt egy adott keret minden listájára át akarja állítani például `<+>` értékre, akkor azt az alábbi módon teheti meg.

```
\begin{frame}[<+>]{}{}
\begin{itemize}
\item 1. listaelem
\item 2. listaelem
\end{itemize}
\begin{enumerate}
\item 1. listaelem
\item 2. listaelem
\end{enumerate}
\end{frame}
```

Ha a keretnek kell például `t` opció, akkor az előző kódban az 1. sort így módosítsa:

```
\begin{frame}[<+>][t]{}{}
\begin{itemize}
```

Ha az `\item` parancsban egyszerre használ overlay specifikációt és opciót, akkor azt ebben a sorrendben tegye. Például

```
\item<+>[--]
```

Ha egy adott számozott lista adott szintjének számozását akarja megváltoztatni, akkor használhatja a

```
\begin{enumerate}[\langle stílus \rangle]
```


környezetnyitást, pontosan úgy, mint például az `article` osztályban. Ha az `enumerate` környezetnél az opció túl még az alap overlay specifikációt is be akarja állítani például `<+>` értékre, akkor azt így lehet megtenni:

```
\begin{enumerate}[<+>][<stílus>]
```

19.6.2. Tömbök, tételszerű környezetek

A tömbök a keret olyan részei, amelyek saját fejrészrel és címmel rendelkeznek. Létrehozásuk:

```
\begin{block}<spec>{<tömb címe>}
<szöveg>
\end{block}
```

Az alap overlay specifikáció `<1->`. Ha ezt át akarja állítani egy adott keret tömbjeire vonatkozólag, akkor pontosan úgy kell eljárni, mint a listák esetében. Két speciális tömb is van, melyek alapvetően a színezésben térnek el: `alertblock` és `exampleblock` környezetek, melyek használata az előzőhöz hasonló.

A `beamer`-ben a tételszerű környezetek tömbként viselkednek, ahol a cím a tételszerű környezet címe. Mivel az `amsthm` csomag alpból betöltődik, ezért a `proof` környezet is használható. A tételszerű környezeteket definiálni és használni pontosan úgy kell, mint azt taglaltuk a normál esetben illetve az `amsthm` csomag tárgyalásánál, két különbséggel.

Az egyik különbség, hogy a definiált tételszerű környezetek overlay specifikációval is használhatók (alapérték `<1->`). Ha ezt át akarja állítani egy adott keret tételszerű környezeteire vonatkozólag, akkor pontosan úgy kell eljárni, mint a listák esetében. A másik különbség, hogy a tétel számozása alapesetben nem jelenik meg. Ez átállítható a

```
\setbeamertemplate{theorems}[numbered]
```

preambulumba írásával, de magyar nyelv esetén ekkor nem kapunk jó eredményt, mert az erre vonatkozó angol tipográfiát a `magyar.ldf` nem állítja át. Ha magyar nyelv esetén mégis szeretné tételszámozást, akkor használhatja a következő megoldást:

```
\setbeamertemplate{theorems}[default]
\newtheorem{tétel}{\inserttheoremnumber. tétel}
```

19.6.3. Dobozok

Dobozok pontosan úgy használhatók a `beamer`-ben, mint normál esetben, de itt még kiegészül két bekezdésdobozzal. Ezek ismertetése előtt pár szót a `beamer` színkezeléséről. A `beamer` előre definiál saját elnevezésű színösszeállításokat, és mi is készíthetünk ilyet. Például

```
\setbeamercolor{sajat szin}{fg=blue,bg=yellow}
```

`sajat szin` néven definiál egy olyan színösszeállítást, amelyben a háttér sárga, az előtér, azaz a tartalom pedig kék. Az egyik `beamer` bekezdésdoboz a következő:

```
\begin{beamercolorbox}[<opció>]{<színösszeállítás>}
<doboz tartalma>
\end{beamercolorbox}
```

Az opciók:

`wd=<szélesség>` Doboz szélessége (alapérték `\textwidth`).
`dp=<mélység>` Doboz mélysége.
`ht=<magasság>` Doboz magassága.
`left` doboz tartalma balra zárt.
`right` Doboz tartalma jobbra zárt.
`center` Doboz tartalma középre zárt.
`sep=<távolság>` Doboz tartalma körüli extra tér nagysága.
`shadow` Doboz árnyékolt.
`shadow=false` Doboz nem árnyékolt.
`rounded` Doboz sarkai kerekítettek.
`rounded=false` Doboz sarkai nem kerekítettek.

Például

```

\setbeamercolor{sajat szín}{fg=blue,bg=yellow}
\begin{frame}{}{}
\begin{beamercolorbox}[wd=6cm,shadow,rounded,center]{sajat szín}
Doboz tartalma
\end{beamercolorbox}
\end{frame}

```

A másik beamer által definiált bekezdésdoboz kerekített sarkú és adhatunk neki címet egy fejrészben:

```

\begin{beamerboxesrounded}[<opció>]{<cím>}
<doboz tartalma>
\end{beamerboxesrounded}

```

Az opciók:

`width=<szélesség>` Doboz szélessége (alapérték `\textwidth`).
`shadow=true` Doboz árnyékolt.
`shadow=false` Doboz nem árnyékolt.
`lower=<színösszeállítás>` Doboz tartalmának színösszeállítása.
`upper=<színösszeállítás>` Doboz fejrészének színösszeállítása.

Például

```

\setbeamercolor{sajat szín1}{fg=white,bg=blue}
\setbeamercolor{sajat szín2}{fg=black,bg=yellow}
\begin{frame}{}{}
\begin{beamerboxesrounded}[upper=sajat szín1,lower=sajat szín2]{Cím}
Doboz tartalma
\end{beamerboxesrounded}
\end{frame}

```

19.6.4. Többhasábos terület

```

\begin{columns}[<opció>]
\begin{column}{<1. oszlop szélessége>}
<1. oszlop tartalma>
\end{column}
\begin{column}{<2. oszlop szélessége>}
<2. oszlop tartalma>
\end{column}

```

```
...
\end{columns}
```

Az opciók:

`totalwidth=⟨szélesség⟩` A többhasábos terület teljes szélessége.

`b` Az oszlopok alsó sorainak alapvonalát igazítja össze.

`c` Az oszlopok vertikális közepét igazítja össze.

`t` Az oszlopok felső sorainak alapvonalát igazítja össze.

`T` Az oszlopok felső sorainak tetejét igazítja össze.

19.6.5. Háttér

A háttér színe a következő kóddal állítható be:

```
\setbeamercolor{background canvas}{bg=⟨színnév⟩}
```

Lehetőség van többszínű háttér készítésére is:

```
\setbeamertemplate{background canvas}
[vertical shading][top=⟨színnév⟩,middle=⟨színnév⟩,bottom=⟨színnév⟩]
```

A `top`, `middle` és `bottom` opciók mellett használható még a `midpoint` opció is, amivel azt lehet megadni, hogy hol legyen a függőleges pozíciója a `middle`-ben megadott szín középszintjének. Ez egy 0 és 1 közötti arányszám, ahol 0 jelenti a legalsó szintet, 1 pedig a legfelsőt. Például

```
\setbeamertemplate{background canvas}
[vertical shading][midpoint=0.3,middle=yellow]
```

Ha háttérképet akar a diáknak, akkor a preambulumba írja a következőt:

```
\setbeamertemplate{background canvas}
{\includegraphics[width=\paperwidth]{⟨kép⟩}}
```

Ekkor a `⟨kép⟩` minden dia háttérén megjelenik. Ha ugyanezt egyetlen keret diáira akarja elérni, akkor ezt kell tenni:

```
{\setbeamertemplate{background canvas}
{\includegraphics[width=\paperwidth]{⟨kép⟩}}
\begin{frame}
...
\end{frame}}
```

19.6.6. Képek

A képek beillesztése, hasonlóan a normál esethez, történhet az `\includegraphics` paranccsal, de itt van `overlay` specifikációja, melynek alapértéke `<1->`.

```
\includegraphics<⟨spec⟩>[⟨opció⟩]{⟨kép⟩}
```

A nem jelölt diákon nem foglalja a helyet a kép. Ez azért van így, hogy könnyebben lehessen egy képsorozatból animációt csinálni. Például

```
\includegraphics<+>[width=5cm]{figure0}
\includegraphics<+>[width=5cm]{figure1}
\includegraphics<+>[width=5cm]{figure2}
\includegraphics<+>[width=5cm]{figure3}
```

19.6.7. Animáció

Az előző kód már tekinthető animációnak, de ha sok képből áll, akkor a kód is sok sorból áll, ami kényelmetlen. Ez a probléma megoldható az `xmpmulti` csomaggal. Tegyük fel, hogy az animáció a `fig-0.png`, `fig-1.png`, `fig-2.png`, ..., `fig-20.png` képekből áll. Ekkor a

```
\multiinclude[<+>][format=jpg,graphics={width=5cm}]{fig} ∈ xmpmulti
```

kód ekvivalens ezzel:

```
\includegraphics<+>[width=5cm]{fig-0}
\includegraphics<+>[width=5cm]{fig-1}
\includegraphics<+>[width=5cm]{fig-2}
...
\includegraphics<+>[width=5cm]{fig-20}
```

Ez a megoldás kódírás szempontjából már kényelmes, de a prezentáció használata még nem az, hiszen minden képváltáshoz léptetni kell a számítógépen. Ez a gond megoldható például a korábban már ismertetett `\transduration` paranccsal is, de sokkal szebb megoldást ad az

```
\animategraphics[<opció>]{<sebesség>}{<alapnév>}{<első>}{<utolsó>} ∈ animate
```

parancs. Ez a kód egy képsorozatot videóként fog lejátszani, feltéve, hogy ez a funkció a pdf nézőben támogatott. Az Adobe Reader ilyen, de a SumatraPDF vagy a TeXstudio beépített pdf-nézője nem. Ezt a parancsot csak olyan keretben használja, ahol egyetlen dia van.

`<sebesség>` Pozitív egész, ennyi kép/másodperc sebességgel játssza le.

`<alapnév>` Például ha a képfájlok sorra `fig0.png`, `fig1.png`, ..., `fig20.png`, akkor ide `fig` kerül.

`<első>` Az előző példában ide 0 kerül.

`<utolsó>` Az előző példában ide 20 kerül.

A lehetséges opciók:

`autoplay` Az oldal megnyitásakor automatikusan indul a lejátszás.

`loop` A lejátszás végén automatikusan újraindul.

`width=<szélesség>` A képek szélessége.

`height=<magasság>` A képek magassága.

`controls` Lejátszó gombok jelenjenek meg.

`buttonsize=<gombméret>` Lejátszó gombok mérete.

`buttonbg=<szín>` Lejátszó gombok háttérének a színe.

`buttonfg=<szín>` Lejátszó gombok vonalának a színe. A `<szín>` megadása szürke skálával vagy rgb palettával történhet. Például

`buttonbg=0.8` vagy `buttonbg=0.36:0.08:0.88` (Ha a `magyar.ldf`-et használjuk, akkor a kettőspont aktívva tételét ki kell kapcsolni, különben a `buttonbg` és `buttonfg` opciók nem használhatók, csak szürke skálával.)

Az `\animategraphics` parancs természetesen nem csak a `beamer` dokumentumosztályban használható, de akkor az `animate` mellett töltsse be a `graphicx` csomagot is.

Animált gif közvetlenül nem építhető pdf-be. Ilyenkor a gif fájlt konvertálni kell png képekből álló sorozatba, amely már az előző módon megjeleníthető pdf-ben is. A konvertáláshoz használhatja például az [ImageMagick](#) programot. Telepítés után a következő parancssorral végezheti a konvertálást:

```
convert -coalesce <fájlnév>.gif <fájlnév>.png
```

19.6.8. Videó

Arra is lehetőség van, hogy videót játsszon le a prezentáció egy keretén belül a következő paranccsal:

```
\movie[<opció>]{<poster>}{<videófájl>} ∈ multimedia
```

Figyeljünk arra, hogy videó lejátszása idegen gépen nem feltétlenül fog működni. Például ha a gépre a lejátszáshoz szüksége codec nincs telepítve, hibát fog jelezni.

Csak a lejátszás történik a pdf fájlban, a videó fájl nem épül be a pdf-be. Így vetítéskor a videó fájlt be kell másolni a pdf fájl mellé.

A másik ami gondot jelenthet, hogy a pdf néző program biztonsági kockázatnak tarthatja a videók lejátszását. Ezt külön be kell állítani vetítés előtt.

Amíg nem indul el a videó, a <poster> látható a videónak kijelölt területen, hacsak nem adta meg a **poster** opciót (lásd később). Erre kattintva indul a lejátszás. A <poster> lehet szöveg és \includegraphics paranccsal betöltött kép is.

A lehetséges opciók:

width=<szélesség> A videó szélessége.

height=<magasság> A videó magassága.

poster Amíg a videó nem indul el, nem a <poster> látható, hanem a videó első képkockája. Erre kattintva indul a lejátszás.

showcontrols Mutatja a videó alatt a navigációs sávot.

start=<idő> A videó lejátszási kezdőpontjának megadása. Például **start=5s** azt jelenti, hogy a lejátszási kezdőpont az 5. másodperc.

duration=<idő> A videóból milyen hosszú részt játsszon le. Például **duration=25s** azt jelenti, hogy 25 másodpercnyi részt játszik le.

Például

```
\movie[width=8cm,height=6cm,showcontrols,poster]{}{video.avi}
```

Arra is lehetőség van a **label** opció és **\hyperlinkmovie** ∈ **multimedia** parancs együttes használatával, hogy a videónak különböző időintervallumait játssza le egy-egy linkre kattintással. Ezeknek a linkeknek ugyanazon a dián kell lenniük, mint ahol a videó van. Például

```
\begin{frame}{}{}
\movie[label=cimke,width=8cm,height=6cm,showcontrols,poster]{}{video.avi}
\par\medskip
\hyperlinkmovie[start=5s,duration=10s]{cimke}{5--15\,sec}
\par
\hyperlinkmovie[start=20s,duration=25s]{cimke}{20--45\,sec}
\end{frame}
```

Ha a videót nem a pdf fájlban, hanem csak egy linkre kattintva, külső alkalmazással akarja lejátszani, akkor nincs szükség a **multimedia** csomagra:

```
\href{run:<videófájl>}{<link szövege>}
```

Ez a parancs természetesen csak akkor működik, ha a gépen az avi-hoz külső alkalmazás van rendelve.

19.6.9. Nagyítás

Lehetőség van arra, hogy a dia egy adott területét kinagyítsa a `\framezoom` paranccsal. Például a

```
\framezoom<1><2>[border=3](1cm,2cm)(4cm,3cm)
```

parancsot a keret elejére írva a következő történik. Az 1. dián meg fog jelenni egy 3 pixel vastag keret egy $4\text{ cm} \times 3\text{ cm}$ méretű téglalap körül, melynek a bal felső sarka 1 cm távolságra van a szövegtükör bal oldalától és 2 cm -re a szövegtükör tetejétől. A kijelölt terület linkként működik, rákattintva a 2. diához jutunk, melyen az előbbi kijelölt részt láthatjuk a teljes dia méretére kinagyítva. A 2. dia teljes területe is linkként működik, rákattintva visszajutunk az 1. diára. (A linkek akkor fognak helyesen működni, ha teljes képernyős üzemmódban van a pdf néző.) Például

```
\begin{frame}{}{}
\framezoom<2><3>[border=3](1cm,0.5cm)(5cm,3.75cm)
\framezoom<2><4>[border=3](6.2cm,0.2cm)(4.5cm,3.375cm)
\framezoom<2><5>[border=3](2cm,5cm)(4cm,3cm)
\includegraphics[width=\textwidth]{pic}
\end{frame}
```

létrehoz egy 5 diából álló keretet. Az 1. dián betölt egy `pic.jpg` képet, majd a másodikon kijelöli a nagyítandó részeket. Ezekre kattintva megnézhetjük a nagyítást.

19.6.10. Kereszthivatkozás

Próbálja ki a következő kódot:

```
\begin{frame}{Példa}{}
\begin{itemize}
\item<+-> 1. listaelem
\item<+-> 2. listaelem
\begin{equation}\label{egyenlet}
a^2+b^2=c^2
\end{equation}
\end{itemize}
\end{frame}

\begin{frame}
\eqref{egyenlet}
\end{frame}
```

Azt fogja tapasztalni, hogy az `\eqref{egyenlet}` által létrehozott linkre kattintva nem az egyenlethez ugrik a prezentáció, azaz nem a „Példa” című keret 2. diájához, hanem az 1. diájához. Ennek a problémának a megoldására kapott a `\label` parancs is overlay specifikációt, melynek alapértéke `<1>` (ezért ugrik a link az előző esetben az 1. diára). Így az előző kód helyesen:

```
\begin{frame}{Példa}{}
\begin{itemize}
\item<+-> 1. listaelem
\item<+-> 2. listaelem
\begin{equation}\label<2>{egyenlet}
a^2+b^2=c^2
\end{equation}
\end{itemize}
\end{frame}
```

```

\end{equation}
\end{itemize}
\end{frame}

\begin{frame}
\eqref{egyenlet}
\end{frame}

```

Ha egy keret adott diájára akar hivatkozni, akkor használja a `frame` környezet `label` opcióját:

```

\begin{frame}[label=cimke]{Példa}{}
\begin{itemize}
\item<+> 1. listaelem
\item<+> 2. listaelem
\end{itemize}
\end{frame}

\begin{frame}
\ref{cimke<2>}
\end{frame}

```

Ekkor a `\ref{cimke<2>}` létrehoz egy keretszámot tartalmazó linket, melyre kattintva a keret 2. diájára ugrik.

Ha `\ref` helyett a `\hyperlink` parancsot használja, akkor a link szövegét mi adhatjuk meg. Például

```

\begin{frame}[label=cimke]{Példa}{}
\begin{itemize}
\item<+> 1. listaelem
\item<+> 2. listaelem
\end{itemize}
\end{frame}

\begin{frame}
\hyperlink{cimke<2>}{Az előző keret 2. diájára ugrás.}
\end{frame}

```

19.6.11. Nyomógombok

Linknek nem csak szöveg, hanem gomb is megadható:

```

\beamerbutton{<gomb szövege>}
\beamergetobutton{<gomb szövege>}
\beamerskipbutton{<gomb szövege>}
\beamerreturnbutton{<gomb szövege>}

```

Például az előző kód második keretét javítsa ki erre:

```

\begin{frame}
\hyperlink{cimke<2>}{\beamerreturnbutton{Előző keret 2. diája}}
\end{frame}

```

A nyomógombok szimbólumait az

```

\insertgotosymbol
\insertskipsymbol

```

`\insertreturnsymbol`

parancsok átdefiniálásával változtathatja meg. A gomb színeit és a szöveg betűtípusát is átállíthatja. Például

```
\renewcommand{\insertgotosymbol}{\$\ggg\$}
\setbeamercolor{button}{fg=black,bg=yellow}
\setbeamercolor{button border}{fg=red}
\setbeamerfont{button}{family=\rmfamily,shape=\itshape,series=\bfseries}
```

19.6.12. Keret ismétlése

Ha egy keretet `label` opcióval töltötte be, akkor lehetőség van az `\againframe` paranccsal a keret tartalmát egy másik ponton is megjeleníteni, esetleg más overlay specifikációval, más opcióval. Például

```
\begin{frame}[<+>] [label=cimke] {Példa} {}
\begin{itemize}
\item 1. listaelem
\item 2. listaelem
\item 3. listaelem
\end{itemize}
\end{frame}
\againframe<2->[<+>] [t] {cimke}
```


20. fejezet

A L^AT_EX programozása

20.1. ASCII kódolás és kategória kódok

A forrás fordítása során a L^AT_EX először minden karaktert megvizsgál. Ha az benne van a következő két táblázatban – azaz ún. ASCII karakter –, akkor megtartja, de ha nincs, akkor egy megfelelő parancsot ír be a helyére, ami már csak ASCII karaktereket tartalmaz. Például az ő karakter helyére berakja a `\H{0}` parancsot. Ha a forrásfájl UTF-8 kódolású, akkor ezt 2018-tól már alapesetben elvégzi a L^AT_EX, illetve korábban az `inputenc` csomag `utf8` opciója konvertált. Ha más kódolású a forrás, akkor kötelező használni az `inputenc` csomagot a kódolásnak megfelelő opcióval.

Az ASCII kódolás 8 bites, de ebből az első 0, és csak a többi hetet variálja. Így ASCII kódolású karakterekből $2^7 = 128$ darab van.

Nyomtatható karakterek decimális ASCII-kódjai

karakter	kód	karakter	kód	karakter	kód	karakter	kód
szóköz	32	8	56	P	80	h	104
!	33	9	57	Q	81	i	105
"	34	:	58	R	82	j	106
#	35	;	59	S	83	k	107
\$	36	<	60	T	84	l	108
%	37	=	61	U	85	m	109
&	38	>	62	V	86	n	110
'	39	?	63	W	87	o	111
(40	@	64	X	88	p	112
)	41	A	65	Y	89	q	113
*	42	B	66	Z	90	r	114
+	43	C	67	[91	s	115
,	44	D	68	\	92	t	116
-	45	E	69]	93	u	117
.	46	F	70	^	94	v	118
/	47	G	71	_	95	w	119
0	48	H	72	`	96	x	120
1	49	I	73	a	97	y	121
2	50	J	74	b	98	z	122
3	51	K	75	c	99	{	123
4	52	L	76	d	100		124
5	53	M	77	e	101	}	125
6	54	N	78	f	102	~	126
7	55	O	79	g	103		

Vezérlő karakterek decimális ASCII-kódjai

leírás	utalás	kód
lezáró nulla	<code>^^@</code>	0
fejléc kezdete	<code>^^A</code>	1
szöveg kezdete	<code>^^B</code>	2
szöveg vége	<code>^^C</code>	3
adatátvitel vége	<code>^^D</code>	4
vizsgálat	<code>^^E</code>	5
viSSzaigazolás	<code>^^F</code>	6
csengetés	<code>^^G</code>	7
viSSzalépés	<code>^^H</code>	8
vízszintes tabulátor	<code>^^I</code>	9
új sor	<code>^^J</code>	10
függőleges tabulátor	<code>^^K</code>	11
lapdobás	<code>^^L</code>	12
kocsi vissza	<code>^^M</code>	13
karakterkészlet váltása	<code>^^N</code>	14
karakterkészlet visszaállítása	<code>^^O</code>	15
nyers adat következik	<code>^^P</code>	16
eszközvezérlés 1	<code>^^Q</code>	17
eszközvezérlés 2	<code>^^R</code>	18
eszközvezérlés 3	<code>^^S</code>	19
eszközvezérlés 4	<code>^^T</code>	20
negatív viSSzaigazolás	<code>^^U</code>	21
szinkron üresjárat	<code>^^V</code>	22
adatátviteli blokk vége	<code>^^W</code>	23
mégsem	<code>^^X</code>	24
adathordozó vége	<code>^^Y</code>	25
helyettesítő karakter	<code>^^Z</code>	26
feloldójel	<code>^^[</code>	27
állományelválasztó	<code>^^\</code>	28
csoportelválasztó	<code>^^]</code>	29
rekordelválasztó	<code>^^^</code>	30
egységelválasztó	<code>^^_</code>	31
törlés	<code>^^?</code>	127

Nem csak vezérlő karakterekre lehet utalni `^^` után szereplő valamilyen karakterrel. Általánosságban, ha a karakter decimális ASCII-kódja x és a karakterre utalásban a `^^` után álló karakter decimális ASCII-kódja y , akkor

$$x = \begin{cases} y + 64, & \text{ha } y = 0, 1, \dots, 63, \\ y - 64, & \text{ha } y = 64, 65, \dots, 127, \end{cases}$$

illetve

$$y = \begin{cases} x + 64, & \text{ha } x = 0, 1, \dots, 63, \\ x - 64, & \text{ha } x = 64, 65, \dots, 127. \end{cases}$$

Például a szóköz decimális ASCII-kódja $x = 32$, így $y = 32 + 64 = 96$, amely a `^` karakternek az ASCII-kódja. Tehát a szóközre a `^^^` jelsorozattal utalhatunk. A `^^I`-ben az `I` decimális ASCII-kódja $y = 73$, így $x = 73 - 64 = 9$, ami a vízszintes tabulátor decimális ASCII-kódja. Tehát a `^^I` a vízszintes tabulátorra utal.

Egy ASCII-kódolású karakter decimális ASCII-kódját a következő kód tárolja:

```
`\<karakter>
```

ahol a `<karakter>` lehet utalás is. Ha ezt ki is akarja írni a dokumentumában, akkor elé kell tenni a `\number` parancsot. Amennyiben a ``` karakter aktív – ahogyan az a `magyar.ldf` használatakor is van –, ezen jel elé tegye ki a `\string` parancsot. Például az A betű ASCII-kódja

```
\number\string`A
```

```
65
```

A „vízszintes tabulátor” ASCII-kódja

```
\number\string`^^I
```

```
9
```

Minden ASCII-kódolású karakternek van a \LaTeX -ben egy úgynevezett kategória kódja is, amellyel ezeket a karakterek 16 különböző osztályba soroljuk:

- 0 Parancsot bevezető karakter (alapesetben a `\` jel).
- 1 Blokk nyitó karakter (alapesetben a `{` jel).
- 2 Blokk csukó karakter (alapesetben a `}` jel).
- 3 Sorközi matematikai módváltó karakter (alapesetben a `$` jel).
- 4 Tabulátort jelölő karakter (alapesetben a `&` jel).
- 5 Sorvégét jelölő karakter (alapesetben a 13 ASCII-kódú „kocsi vissza” vezérlőkarakter).
- 6 Makróparamétert jelölő karakter (alapesetben a `#` jel).
- 7 Felső indexet jelölő karakter (alapesetben a `^` jel).
- 8 Alsó indexet jelölő karakter (alapesetben a `_` jel).
- 9 Figyelman kívül hagyható karakter (plain \TeX -ben ilyen a „lezáró nulla” vezérlőkarakter, \LaTeX -ben nincs ilyen).
- 10 Szóközt jelölő karakter (alapesetben a 9 és 32 ASCII-kódú karakterek, azaz a „vízszintes tabulátor” vezérlőkarakter és a szóköz).
- 11 Betűt jelölő karakter (alapesetben az a-tól z-ig, illetve A-tól Z-ig terjedő karakterek).
- 12 Egyéb karakterek (alapesetben a 10, 33, 34, 39, 40–64, 91, 93, 96, 124 ASCII-kódú karakterek).
- 13 Aktív karakter, amely parancsot bevezető karakter nélkül, önmagában is parancsnak minősül (alapesetben a 1–8, 11, 12, 14–31, 126 ASCII-kódú karakterek, azaz három kivétellel az összes vezérlőkarakter és a `~` jel).
- 14 Kommentet jelölő karakter (alapesetben a `%` jel).
- 15 Érvénytelen karakter, amely fordítási hibát eredményez (alapesetben a 0 és 127 ASCII-kódú karakterek).

Az ASCII-kód ugyan 8 bites, de alapesetben az első bit mindig 0, és csak a következő 7 bitet variálja, így jön ki az összesen $2^7 = 128$ darab karakter, melyek decimális kódjai 0-tól 127-ig terjednek. A kiterjesztett ASCII-kódolás használja az első bitet is, így ebben már $2^8 = 256$ karakter szerepel 0-tól 255-ig terjedő decimális kódokkal. A \LaTeX a 128 és 255 közötti ASCII-kódú karakterekhez a 13 kategóriakódot rendeli.

Egy karakter kategóriakódját a következő kód tárolja:

```
\catcode<karakter ASCII-kódja>
```

ahol a `<karakter ASCII-kódja>` megadható decimális, oktális és hexadecimális formában is. Ha oktális formát használ, akkor a `'` jelet, míg ha hexadecimális formát használ,

akkor a " jelet kell elé gépelni. Ha a kategóriakódot ki akarja íratni a dokumentumában, akkor a `\catcode` elé kell írni a `\number` parancsot. Például a „törlés” vezérlőkarakter kategóriakódját (15) a következő sorok bármelyike kiírja:

```
\number\catcode127
\number\catcode\string`^^?
\number\catcode'177
\number\catcode"7F
```

Ha egy karakter kategóriakódját át szeretné állítani, akkor használja a

```
\catcode<karakter ASCII-kódja>=<kategóriakód>
```

parancsot, ahol a `<karakter ASCII-kódja>`, hasonlóan az előzőekben leírtakkal, megadható decimális, oktális és hexadecimális formában is. Például a „vízszintes tabulátor” vezérlőkarakter a következő sorok bármelyikével a 10 kategóriakóddal lesz ellátva:

```
\catcode9=10
\catcode\string`^^I=10
\catcode'11=10
\catcode"9=10
```

Az eddigi példákban azért szerepelt a `\string` parancs, hogy a magyarban aktív ``` karakter szerepét ideiglenesen kikapcsolja. Valójában az történik, hogy a `\string` után álló karakter 12 kategóriakódot kapja erre az egy esetre. Ha a `\string` után parancs áll, akkor a parancsot bevezető karakter és a parancsszó minden karaktere is 12 kategóriakódot kapja erre az egy esetre. Tehát például

```
\string\TeX\TeX
```

esetén az első `\` jel és az azt követő `T e X` betűk mindegyike 12 kategóriakóddal fognak szerepelni a fordítás során, de a második `\` jel már ismét 0 kategóriakódú, így az utána következő karaktereket már parancsnak tekinti. Tehát az előző kód eredménye

```
\TeXTeX
```

20.2. Hosszúságparancsok

A \LaTeX -ben vannak olyan parancsok, melyek hosszúságokat hordoznak. Ezek az ún. hosszúságparancsok. Ilyen például a `\textwidth`.

```
\newlength{<új hosszúságparancs>}
```

Új hosszúságparancs definiálása. Ennek alapértéke 0pt. Például

```
\newlength{\sajathossz}
```

```
\setlength{<hosszúságparancs>}{<hossz>}
```

A `<hosszúságparancs>` értéke `<hossz>` lesz. Például

```
\setlength{\sajathossz}{2cm}
```

esetén az előbb definiált `\sajathossz` értéke 2cm lesz.

```
\setlength{<hosszúságparancs>}{<hossz> plus <hossz1> minus <hossz2>}
```

A hosszúságparancs beállítása rugalmas méretre. Például

```
\setlength{\sajathossz}{15pt plus 7pt minus 3pt}
```

```
\setlength{<hosszúságparancs>}{<más hosszúságparancs>}
```

A $\langle hosszúságparancs \rangle$ átveszi a $\langle más\ hosszúságparancs \rangle$ értékét. Például

```
\setlength{\sajathossz}{\textwidth}
```

```
\setlength{\langle hosszúságparancs \rangle}{\langle szorzó \rangle \langle más hosszúságparancs \rangle}
```

A $\langle hosszúságparancs \rangle$ a $\langle más\ hosszúságparancs \rangle$ értékének $\langle szorzó \rangle$ szorosát veszi át. Ha rugalmas hosszt szoroztunk, akkor az rugalmatlanná válik. Például

```
\setlength{\sajathossz}{0.3\textwidth}
```

```
\settowidth{\langle hosszúságparancs \rangle}{\langle szöveg \rangle}
```

A $\langle hosszúságparancs \rangle$ felveszi a $\langle szöveg \rangle$ szélességét.

```
\settoheight{\langle hosszúságparancs \rangle}{\langle szöveg \rangle}
```

A $\langle hosszúságparancs \rangle$ felveszi a $\langle szöveg \rangle$ magasságát (az alapvonal fölötti rész magassága).

```
\settodepth{\langle hosszúságparancs \rangle}{\langle szöveg \rangle}
```

A $\langle hosszúságparancs \rangle$ felveszi a $\langle szöveg \rangle$ mélységét (az alapvonal alatti rész magassága).

```
\addtolength{\langle hosszúságparancs \rangle}{\langle hossz \rangle}
```

A $\langle hosszúságparancs \rangle$ értékét $\langle hossz \rangle$ -al megnöveli. A $\langle hossz \rangle$ lehet negatív is, ami csökkenést eredményez. (Rugalmas hosszúságok is összeadhatók.)

```
\the\langle hosszúságparancs \rangle
```

megadja a $\langle hosszúságparancs \rangle$ aktuális értékét pt-ban mérve. Például

```
\the\textwidth
```

```
\uselengthunit{\langle mértékegység \rangle}\printlength{\langle hosszúságparancs \rangle} \in \printlen
```

Megadja a $\langle hosszúságparancs \rangle$ aktuális értékét $\langle mértékegység \rangle$ -ben mérve. Például

```
\uselengthunit{cm}\printlength{\paperwidth}
```

Például

```
\newlength{\hossz}
\newlength{\melyseg}
\settoheight{\hossz}{vizsga}
\settodepth{\melyseg}{vizsga}
```

A vizsga szó magassága $\the\hossz$, mélysége $\the\melyseg$,
ezek összege pedig $\addtolength{\hossz}{\melyseg}\the\hossz$.

A vizsga szó magassága 7.96234pt, mélysége 2.33276pt, ezek összege pedig 10.2951pt.

20.3. Számlálók

A \LaTeX számlálói egész számokat tárolnak. A beépített számlálók a következők:

<code>part</code>	rész sorszáma
<code>chapter</code>	fejezet sorszáma
<code>section</code>	szakasz sorszáma
<code>subsection</code>	alszakasz sorszáma
<code>subsubsection</code>	al-alszakasz sorszáma
<code>paragraph</code>	paragrafus sorszáma
<code>subparagraph</code>	alparagrafus sorszáma

<code>tocdepth</code>	mi kerül a tartalomjegyzékbe
<code>secnumdepth</code>	szintek számozásának mélysége
<code>page</code>	oldalszám
<code>equation</code>	egyenlet sorszáma
<code>figure</code>	ábra sorszáma
<code>table</code>	táblázat sorszáma
<code>enumi</code>	lista 1. szintjének sorszáma
<code>enumii</code>	lista 2. szintjének sorszáma
<code>enumiii</code>	lista 3. szintjének sorszáma
<code>enumiv</code>	lista 4. szintjének sorszáma
<code>footnote</code>	lábjegyzet sorszáma
<code>mpfootnote</code>	lábjegyzet sorszáma minipage környezetben

A `\newtheorem` paranccsal létrehozott tételszerű környezet is generál egy számlálót. Például, ha a `lemma` tételszerű környezetet definiáltuk, akkor annak számozására létrejön egy `lemma` számláló is.

A számlálók kezelésére használt parancsok:

```
\newcounter{<új számláló>}
```

Új számlálót definiál. Alapértéke 0.

```
\newcounter{<új számláló>}[<számláló>]
```

Új számlálót definiál. Alapértéke 0. Ha a *<számláló>* értéke megváltozik, akkor az *<új számláló>* értéke lenullázódik.

```
\setcounter{<számláló>}{<szám>}
```

A *<számláló>* értéke *<szám>* lesz.

```
\addtocounter{<számláló>}{<szám>}
```

A *<számláló>* értékét megnöveli a *<szám>* értékével, ami lehet negatív is.

```
\stepcounter{<számláló>}
```

A *<számláló>* értékét megnöveli 1-gyel.

```
\refstepcounter{<számláló>}
```

A *<számláló>* értékét megnöveli 1-gyel, továbbá, ha ezután helyezünk el egy címkét a `\label` paranccsal, akkor egy erre való hivatkozás a `\ref` paranccsal, a *<számláló>* itteni értékét írja ki.

```
\value{<számláló>}
```

A *<számláló>* értékének átadására használható. Például

```
\setcounter{secnumdepth}{\value{tocdepth}}
```

hatására a `secnumdepth` felveszi a `tocdepth` aktuális értékét.

```
\multiply\value{<számláló>} by <szám>
```

A *<számláló>* értékét megszorozza a *<szám>*-mal.

```
\divide\value{<számláló>} by <szám>
```

A *<számláló>* értékét elosztja a *<szám>*-mal és veszi az egész részét.

```
\arabic{<számláló>}
```

A *<számláló>* értékének kiírása arab számozással.

```
\Roman{<számláló>}
```

A $\langle számláló \rangle$ értékének kiírása nagy római számozással.

```
\roman{ $\langle számláló \rangle$ }
```

A $\langle számláló \rangle$ értékének kiírása kis római számozással.

```
\Alph{ $\langle számláló \rangle$ }
```

A $\langle számláló \rangle$ értékének kiírása nagy alfanumerikus számozással.

```
\alph{ $\langle számláló \rangle$ }
```

A $\langle számláló \rangle$ értékének kiírása kis alfanumerikus számozással.

```
\fnsymbol{ $\langle számláló \rangle$ }
```

A $\langle számláló \rangle$ értékének kiírása szimbólumokkal: *, †, ‡, §, ¶, ||, **, ††, ‡‡.

```
\the $\langle számláló \rangle$ 
```

Ez a parancs a $\langle számláló \rangle$ létrehozásakor definiálódik, ami a $\langle számláló \rangle$ értékét arab számozással írja ki. Átdefiniálható például a következőképpen:

```
\renewcommand{\thepage}{\roman{page}}
```

vagy

```
\renewcommand{\thesubsection}{\thesection.\arabic{subsection}}
```

```
\numberwithin{ $\langle számláló1 \rangle$ }{ $\langle számláló2 \rangle$ }  $\in$  amsmath
```

Ha a $\langle számláló2 \rangle$ értéke megváltozik, akkor a $\langle számláló1 \rangle$ értéke lenullázódik, továbbá a $\the\langle számláló1 \rangle$ kifejtése $\the\langle számláló2 \rangle.\arabic{\langle számláló1 \rangle}$ lesz.

Néhány példa:

```
\newcounter{szamA}
\newcounter{szamB}
\numberwithin{szamB}{szamA}
\stepcounter{szamA}
\setcounter{szamB}{2}
\theszamB;
\stepcounter{szamA}
\theszamB
```

1.2; 2.0

```
\newcounter{egyik}
\newcounter{masik}
\newcounter{szorzat}
\setcounter{egyik}{5}
\setcounter{masik}{2}
\setcounter{szorzat}{\value{egyik}}
\Roman{egyik} és \Roman{masik} szorzata
\multiply\value{szorzat}by\value{masik}\Roman{szorzat}.
```

V és II szorzata X.

```
\newcounter{szamA}
\newcounter{szamB}
\newcounter{szamC}
\setcounter{szamA}{2015}
\setcounter{szamB}{44}
```

```

\setcounter{szamC}{\value{szamA}}
\multiply\value{szamC} by \value{szamB}
\divide\value{szamC} by 100
$\theszamC=\left[\theszamA\cdot\frac{\theszamB}{100}\right]$

```

$$886 = \left[2015 \cdot \frac{44}{100}\right]$$

20.4. Vezérlő utasítások

A továbbiakban többször fogunk találkozni olyan parancsokkal, melyek @ karaktert tartalmaznak. Ezeket belső parancsoknak nevezzük, melyek egy egyszerű \LaTeX forrásállományban nem használhatók, csak az osztály- (.cls) és csomagfájlokban (.sty). (Az osztályfájlt `\documentclass` míg a csomagfájlt `\usepackage` segítségével töltjük be.) Ha mégis szeretne egy belső parancsot használni egyszerű \LaTeX forrásállományban, akkor azt zárja a `\makeatletter` és `\makeatother` parancsok közé. Ezen parancsok nem kerülhetnek új parancsot leíró makróba. Például helytelen:

```
\def\hacsillag#1#2{\makeatletter\@ifstar{#1}{#2}\makeatother}% ROSSZ KÓD!
```

A következő kód a helyes:

```

\makeatletter
\def\hacsillag#1#2{\@ifstar{#1}{#2}}
\makeatother

```

20.4.1. Feltételes utasítások

```
\if@twoside<igaz>\fi
```

Az eredmény *<igaz>*, ha a dokumentumosztályt `twoside` opcióval töltöttük be.

```
\if@twoside<igaz>\else<hamis>\fi
```

Az eredmény aszerint *<igaz>* vagy *<hamis>*, hogy a dokumentumosztályt `twoside` opcióval töltötte-e be vagy sem.

```
\@ifnextchar<karakter>{<igaz>}{<hamis>}
```

Az eredmény aszerint *<igaz>* vagy *<hamis>*, hogy a következő első karakter *<karakter>* vagy sem. Például

```
(\@ifnextchar c{a}{b}c)
```

(ac)

```
\@ifstar{<igaz>}{<hamis>}
```

Az eredmény aszerint *<igaz>* vagy *<hamis>*, hogy a következő első karakter `*` vagy sem. Ha `*`, akkor azt elnyeli. Például

```
(\@ifstar{a}{b}*) (\@ifstar{a}{b}x)
```

(a) (bx)

```
\@ifundefined{<parancs>}{<igaz>}{<hamis>}
```


Az eredmény aszerint *igaz* vagy *hamis*, hogy a *parancs* nem definiált vagy definiált. Például

```
(\@ifundefined{section}{a}{b})
```

(b)

hiszen a `\section` definiált.

```
\@ifclassloaded{osztály}{igaz}{hamis}
```

Az eredmény aszerint *igaz* vagy *hamis*, hogy az *osztály* dokumentumosztályt töltötte be vagy sem. Csak preambulumban használható!

```
\@ifpackageloaded{csomag}{igaz}{hamis}
```

Aszerint *igaz* vagy *hamis* az eredmény, hogy a *csomag* be volt-e korábban töltve vagy sem. Csak preambulumban használható!

```
\if{kód}igaz\fi
```

Az eredmény *igaz*, ha a *kód* eredményében az első két karakter megegyezik.

```
\if{kód}igaz\elsehamis\fi
```

Az eredmény aszerint *igaz* vagy *hamis*, hogy a *kód* eredményében az első két karakter megegyezik-e vagy sem.

```
\ifx{kód1}{kód2}igaz\fi
```

Az eredmény *igaz*, ha a *kód1* és *kód2* eredménye ugyanaz.

```
\ifx{kód1}{kód2}igaz\elsehamis\fi
```

Az eredmény aszerint *igaz* vagy *hamis*, hogy a *kód1* és *kód2* eredménye ugyanaz-e vagy sem.

```
\ifx\@onlypreamble\@notprerrigaz\elsehamis\fi
```

Aszerint *igaz* vagy *hamis* az eredmény, hogy ez a kód a dokumentumtestben vagy a preambulumban van.

```
\ifnum<numerikus feltétel>igaz\fi
```

Az eredmény *igaz*, ha a *numerikus feltétel* teljesül. Például

```
\ifnum10<20(a)\fi
```

(a)

```
\ifnum<numerikus feltétel>igaz\elsehamis\fi
```

Az eredmény aszerint lesz *igaz* vagy *hamis*, hogy a *numerikus feltétel* teljesül-e vagy sem. Például

```
\ifnum\value{page}>10(a)\else(b)\fi
```

(a)

```
\ifodd<egész szám>igaz\fi
```

Az eredmény *igaz*, ha az *egész szám* értéke páratlan.

```
\ifodd<egész szám>igaz\elsehamis\fi
```

Az eredmény aszerint *igaz* vagy *hamis*, hogy az *egész szám* értéke páratlan vagy páros. Például

```
\ifodd\value{page}(a)\else(b)\fi
```

(b)

```
\ifdim<hosszúság feltétel><igaz>\fi
```

Az eredmény $\langle\text{igaz}\rangle$, ha a $\langle\text{hosszúság feltétel}\rangle$ teljesül. Például

```
\ifdim\textwidth<\textheight(a)\fi
```

(a)

```
\ifdim<hosszúság feltétel><igaz>\else<hamis>\fi
```

Az eredmény aszerint lesz $\langle\text{igaz}\rangle$ vagy $\langle\text{hamis}\rangle$, hogy a $\langle\text{hosszúság feltétel}\rangle$ teljesül-e vagy sem. Például

```
\ifdim 1in<2cm(a)\else(b)\fi
```

(b)

```
\ifmmode<igaz>\fi
```

Az eredmény $\langle\text{igaz}\rangle$ matematikai módban.

```
\ifmmode<igaz>\else<hamis>\fi
```

Az eredmény aszerint $\langle\text{igaz}\rangle$ vagy $\langle\text{hamis}\rangle$, hogy matematikai módban vagyunk-e vagy sem. Például

```
$2\ifmmode^4\else\textsuperscript5\fi$  
2\ifmmode^4\else\textsuperscript5\fi
```

$2^4 2^5$

```
\ifpdf<igaz>\fi ∈ ifpdf
```

Az eredmény $\langle\text{igaz}\rangle$, ha `pdflatex.exe`-vel fordítja a forrásfájlt.

```
\ifpdf<igaz>\else<hamis>\fi ∈ ifpdf
```

Az eredmény aszerint $\langle\text{igaz}\rangle$ vagy $\langle\text{hamis}\rangle$, hogy `pdflatex.exe`-vel fordítja-e a forrásfájlt vagy sem.

```
\iflanguage{<nyelv>}{<igaz>}{<hamis>}
```

Az eredmény aszerint $\langle\text{igaz}\rangle$ vagy $\langle\text{hamis}\rangle$, hogy a $\langle\text{nyelv}\rangle$ aktív-e vagy sem. Csak akkor működik, ha a `babel` vagy `polyglossia` csomagokkal betöltötte a $\langle\text{nyelv}\rangle$ -et.

```
\IfLanguagePatterns{<nyelv>}{<igaz>}{<hamis>} ∈ iflang
```

Az eredmény aszerint $\langle\text{igaz}\rangle$ vagy $\langle\text{hamis}\rangle$, hogy a $\langle\text{nyelv}\rangle$ aktív-e vagy sem. Néhány esetben más csomagokkal összeakadhat (pl. a `siunitx` csomag esetén, ha rossz sorrendben tölti be).

```
\ifnum\pdf@strcmp{\language\name}{<nyelv>}=\z@<igaz>\else<hamis>\fi ∈ pdftexcmds
```

Az eredmény aszerint $\langle\text{igaz}\rangle$ vagy $\langle\text{hamis}\rangle$, hogy a $\langle\text{nyelv}\rangle$ aktív-e vagy sem.

```
\bbl@iflanguage\language\name{%  
  \expandafter\ifx\csname date<nyelv>\endcsname\relax<hamis>\else<igaz>\fi
```

Az eredmény aszerint $\langle\text{igaz}\rangle$ vagy $\langle\text{hamis}\rangle$, hogy a `babel` vagy `polyglossia` csomagokkal betöltötte-e a $\langle\text{nyelv}\rangle$ -et vagy sem.

```
\IfFileExists{<fájl>}{<igaz>}{<hamis>}
```

Az eredmény aszerint *<igaz>* vagy *<hamis>*, hogy a *<fájl>* létezik-e vagy sem.

```
\InputIfFileExists{<fájl>}{<igaz>}{<hamis>}
```

Ha a *<fájl>* létezik, akkor az eredmény *<igaz>*, majd beolvassa a *<fájl>*-t, különben az eredmény *<hamis>*.

Magunk is létrehozhatunk új feltételes utasítást:

```
\newif\if<név>
```

ennek alapértéke hamis, vagyis ezután

```
\if<név><igaz>\else<hamis>\fi
```

kifejtése *<hamis>*. Igaz értékre a következő módon állíthatja:

```
\<név>true
```

(Ez lokális hatású. Globális használathoz tegye elé a `\global` parancsot.) Ezután

```
\if<név><igaz>\else<hamis>\fi
```

kifejtése *<igaz>*. Visszaállítása hamisra:

```
\<név>false
```

(Ez lokális hatású. Globális használathoz tegye elé a `\global` parancsot.) Például

```
\newif\ifproba
\ifproba(a)\else(b)\fi
\probatrue
\ifproba(c)\else(d)\fi
\probafalse
\ifproba(e)\else(f)\fi
```

(b)(c)(f)

A feltételek kezelését megkönnyíti az `ifthen` csomag használata.

```
\ifthenelse{<feltétel>}{<igaz>}{<hamis>} ∈ ifthen
```

Az eredmény aszerint *<igaz>* vagy *<hamis>*, hogy a *<feltétel>* igaz vagy hamis.

```
\isodd{<szám>} ∈ ifthen
```

Az értéke aszerint igaz vagy hamis, hogy a *<szám>* értéke páratlan vagy páros.

```
\lengthtest{<hosszúság feltétel>} ∈ ifthen
```

Az értéke aszerint igaz vagy hamis, hogy a *<hosszúság feltétel>* igaz vagy hamis.

```
\equal{<szöveg1>}{<szöveg2>} ∈ ifthen
```

Az értéke aszerint lesz igaz vagy hamis, hogy a *<szöveg1>* és *<szöveg2>* megegyezik-e vagy sem.

```
\not <feltétel> ∈ ifthen
```

Az értéke aszerint igaz vagy hamis, hogy a *<feltétel>* hamis vagy igaz.

```
<feltétel1>\and<feltétel2> ∈ ifthen
```

Az értéke csak akkor igaz, ha a *<feltétel1>* és *<feltétel2>* is igaz.

```
<feltétel1>\or<feltétel2> ∈ ifthen
```

Az értéke csak akkor igaz, ha a *<feltétel1>* vagy *<feltétel2>* valamelyike igaz.

```
\(<feltétel>) ∈ ifthen
```

Feltételek zárójelezése.

```
\newboolean{<logikai kapcsoló>} ∈ ifthen
```

Új logikai kapcsoló definiálása. Alapértéke false (hamis).

```
\setboolean{<logikai kapcsoló>}{<logikai érték>} ∈ ifthen
```

Beállítja a *<logikai kapcsoló>* értékét. A *<logikai érték>* lehet false (hamis) vagy true (igaz).

```
\boolean{<logikai kapcsoló>} ∈ ifthen
```

A *<logikai kapcsoló>* értékét fejti ki.

Az előző parancsok használatára nézzünk néhány példát:

```
\newcounter{szam}
\setcounter{szam}{2}
\ifthenelse{value{szam}<2}{(a)}{(b)}
\ifthenelse{isodd{szam}}{(c)}{(d)}
```

(b)(d)

```
\ifthenelse{\lengthtest{\textwidth<\textheight}}{(a)}{(b)}
```

(a)

```
\newcounter{szam}
\setcounter{szam}{2}
\ifthenelse{
  \(\not\value{szam}<2\and\value{szam}<11\)\or\isodd{\value{szam}}}
  {\$2\geq\mathtt{szam}<11\$ vagy páratlan}
  {Nem igaz, hogy \$2\geq\mathtt{szam}<11\$ vagy páratlan}
```

$2 \leq \text{szam} < 11$ vagy páratlan

```
\newboolean{kapcsoló}
\ifthenelse{boolean{kapcsoló}}{(a)}{(b)}
\setboolean{kapcsoló}{true}
\ifthenelse{boolean{kapcsoló}}{(c)}{(d)}
\setboolean{kapcsoló}{false}
\ifthenelse{boolean{kapcsoló}}{(e)}{(f)}
```

(b) (c) (f)

20.4.2. Esetszétválasztás

A következő parancs is feltételes utasítás, de esetek szétválasztására alkalmas:

```
\ifcase<egész szám><0>\or<1>\or<2>\or...\or<n>\fi
```

Ha az *<egész szám>* értéke például 2, akkor az eredmény *<2>*.

```
\ifcase<egész szám><0>\or<1>\or<2>\or...\or<n>\else<n+>\fi
```

Ha az *<egész szám>* értéke például 2, akkor az eredmény *<2>*, míg ha *n*-nél nagyobb, akkor *<n+>*. Például

```
\ifcase\value{page} nulla\or egy\or kettő\else sok\fi
```

sok

```
\newcounter{szam}\setcounter{szam}{7}
\ifcase\value{szam}\or
hétfő\or kedd\or szerda\or csütörtök\or péntek\or szombat\or vasárnap\fi
```

vasárnap

20.4.3. Ciklusok

A következő parancsok belső ciklus utasítások:

```
\@whilenum<numerikus feltétel>\do{<parancsok>}
```

Mindaddig végrehajtja a *<parancsok>*-at, amíg a *<numerikus feltétel>* fennáll. Például

```
\newcounter{szam}
\@whilenum\theszam<10\do{\stepcounter{szam}\theszam\ }
```

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

```
\@for\parancs:={<lista1>,<lista2>,...}\do{<parancsok>}
```

A listaelemeken végrehajtja a *<parancsok>*-at. Például

```
\@for\mitcsinal:={felkel, lenyugszik}\do{A Nap \mitcsinal. }
```

A Nap felkel. A Nap lenyugszik.

A `\@for` parancs dokumentumtestben való használata összeakad a magyar.ldf fájl `defaults=hu-min` opciójával. (Preambulumban nincs gond.) Egy lehetséges megoldás, ha a dokumentumtestben újra definiálja a `\@for` parancsot:

```
\makeatletter
\long\def\@for#1:=#2\do#3{%
\expandafter\def\expandafter\@fortmp\expandafter{#2}%
\ifx\@fortmp\@empty \else
\expandafter\@forloop#2,\@nil,\@nil\@#1{#3}\fi}
\makeatother
```

A következő ciklus utasítások minden korlátozás nélkül használhatók:

```
\loop<parancsok1>\ifnum<numerikus feltétel>\repeat
```

Kifejti a *<parancsok1>* kódot, majd megvizsgálja, hogy teljesül-e a *<numerikus feltétel>*. Ha igen, akkor kifejti a *<parancsok2>* kódot, majd kezdi az egészet elölről. Ha a *<numerikus feltétel>* nem teljesül, akkor a ciklus lezárul. Például

```
\newcounter{szam}
\loop\theszam\ifnum\value{szam}<9\stepcounter{szam}\repeat
```

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9

```
\whiledo{<numerikus feltétel>}{<parancsok>} ∈ ifthen
```

Mindaddig végrehajtja a *<parancsok>*-at, amíg a *<numerikus feltétel>* fennáll. Például

```
\newcounter{szam}\setcounter{szam}{2}
\whiledo{\value{szam}<5}{\theszam\stepcounter{szam}}
```

234

20.5. Parancsok definiálása

A \LaTeX már meglévő parancsai mellé sajátokat is definiálhat a `\newcommand` paranccsal.

```
\newcommand{\<parancs>}{\<kód>}
```

Ekkor `\<parancs>` kifejtése `\<kód>` lesz. Például

```
\newcommand{\EKE}{Eszterházy Károly Egyetem}
```

után

```
\EKE
```

Eszterházy Károly Egyetem

Paraméteres parancsok is definiálhatók:

```
\newcommand{\<parancs>}[<paraméterek száma>]{\<kód>}
```

A `\<paraméterek száma>` maximum 9 lehet. A `\<kód>`-ban például a 2. paraméterre `#2` módon utalhat. Például

```
\newcommand{\ora}[2]{\#1\textsuperscript{\underline{\#2}}}
```

után

```
\ora{12}{45}
```

12⁴⁵

Opcionális parancs is definiálható:

```
\newcommand{\<parancs>}[<paraméterek száma>][<alapérték>]{\<kód>}
```

Ekkor az első paraméter opcióvá minősül, melynek alapértéke `\<alapérték>`. Például

```
\newcommand{\ora}[2][12]{\#1\textsuperscript{\underline{\#2}}}
```

után

```
\ora{45}, \ora[13]{45}
```

12⁴⁵, 13⁴⁵

Ha létező parancsot akarunk `\newcommand`-dal átdefiniálni, akkor a fordítás ezt jelzi és leáll. Ez azért hasznos, mert így elkerülhető a véletlen átdefiniálás.

Ha szándékosan akar átdefiniálni, akkor a `\renewcommand`-dal tegye, melyet pontosan úgy kell használni, mint a `\newcommand`-ot.

Ha csak abban az esetben akar egy parancsot definiálni, ha az még nem létezik, ugyanakkor, ha létezik, akkor nincs szándékában átdefiniálni, akkor használja a `\providecommand` parancsot, amit pontosan úgy kell használni, mint a `\newcommand`-ot.

Ezeknek a parancsoknak van egy csillagos verziója is: `\newcommand*` `\renewcommand*` `\providecommand*`. Ezeket akkor használja, ha a kifejtésük csak egy bekezdésből áll. A használatuk módja megegyezik a nem csillagos parancsokéval.

Egy parancs definíciójában lehet másik parancsot definiálni. Hogy a külső és belső definíciók argumentumaira való hivatkozások ne keveredjenek össze, az utóbbiakat `##1`, `##2`, stb. módon jelöljük. Például

```
\newcommand{\irogep}[1]{\renewcommand{\emph}[1]{\underline{##1}}}%
      \texttt{#1}}
\irogep{Ki van \emph{emelve}.}
```

Ki van emelve.

A `\newcommand` és a `\renewcommand` hatása lokális. Ez azt jelenti, hogy a belső parancsnak blokkon kívül nincs hatása. Például az előbb definiált `\irogep` parancs esetén

```
{\irogep{Ki van \emph{emelve},} \emph{emelve},} \emph{emelve}.
```

Ki van emelve, emelve, *emelve*.

Új parancsokat a `\def` paranccsal is létrehozhat. Ennek hatása szintén lokális. Vigyázat, ez nem jelzi, ha létező parancsot definiál át.

```
\def\ora#1#2{#1\textsuperscript{\underline{#2}}}%
\ora{12}{45}
```

12⁴⁵

```
\def\ora(#1.#2){#1\textsuperscript{\underline{#2}}}%
\ora(12.45)
```

12⁴⁵

```
\def\FirstUppercase#1{\MakeUppercase#1}%
\FirstUppercase{tamási} \FirstUppercase{{á}ron}
```

Tamási Áron

A belső definíciókban itt is `##1`, `##2`, stb. hivatkozásokat használunk.

Ha `\def` helyett `\global\def`-et, vagy annak rövid verzióját, `\gdef`-et ír, akkor globális parancsot kap, azaz annak hatásköre blokkon kívül is megmarad.

A `\def` által definiált parancs argumentumában csak egy bekezdés állhat, úgy, mint a `\newcommand*` esetében. Ha ezt a korlátozást fel akarja oldani, akkor a `\def` elé írja be a `\long` parancsot is.

Ha azt akarja, hogy a parancs definíciójában szereplő makró a definiálás pillanatában érvényes értékek szerint fejtődjön ki, akkor `\edef`-et használjon. Például

```
\newcounter{szam}
\def\szamkiir{\theszam}
\edef\kiirszam{\theszam}
\setcounter{szam}{1}
\szamkiir
\kiirszam
```

10

Az `\edef` lokális parancsokat definiál. Ennek globális megfelelője az `\xdef`. Az `\edef` és `\xdef` parancsok definíciójában minden makró a definiáláskori értékek szerint fejtődik ki, kivéve azok, melyek előtt `\noexpand` áll. Például

```
\newcounter{szam}
\edef\kiirszam{\noexpand\theszam\theszam}
\setcounter{szam}{1}
\kiirszam
```

10

Egy létező parancsot tovább is tud bővíteni a `\g@addto@macro` belső paranccsal. Például

```
\def\EKE{Eszterházy Károly}
\EKE\
\makeatletter
\g@addto@macro\EKE{ Egyetem}
\makeatother
\EKE
```

Eszterházy Károly
Eszterházy Károly Egyetem

Ha egy meglévő parancsnak szeretne másik nevet adni, akkor használja a `\let` parancsot. Például, ha `\section` helyett a `\szakasz` parancsot akarja használni, akkor ezt kell beírni:

```
\let\szakasz\section
```

Verbatim típusú parancs definiálása nem történhet az előzőek alapján, hiszen a `\verb` nem kerülhet más parancs argumentumába. Elemezze ki, hogy a következő kód miért hibás:

```
\newcommand{\kod}{kód: \color{red}\rmfamily\bfseries\verb*} % HIBÁS KÓD!
```

Ehelyett a `fancyvrb` csomag betöltése után használja a következő kódot:

```
\newcommand{\kod}{\SaveVerb[after save={%
kód: \UseVerb[format com={\color{red}\rmfamily\bfseries}, showspaces]{kod}%
}]{kod}}
```

Ezután a `\kod` parancs pontosan úgy használható, mint a `\verb`, csak csillagos verziója nincs. Például

```
\kod+$ $ \+
```

kód: $\square\square\backslash$

Ha `beamer` osztályt használ prezentáció készítéséhez, akkor saját overlay specifikációval rendelkező parancsokat is definiálhat. Erre használhatja a `\newcommand<>` illetve `\renewcommand<>` parancsokat. Ezek pontosan úgy működnek, mint a `<>` jel nélküli verziók, csak ha a definícióban n darab paraméter van ($n = 0, 1, \dots, 9$), akkor az kibővül egy $n + 1$ -edikkel, melyben az overlay specifikáció adható meg. Például

```
\newcommand<>{\textblue}[1]{\textcolor#2{blue}{#1}}
```

vagy

```
\newcommand<>{\blue}{\color#1{blue}}
```

Az így definiált `\textblue` illetve `\blue` parancsok overlay specifikációinak alapértéke `<1>`. Használatuk:

```
\textblue<spec>{<szöveg>}
\blue<spec><szöveg>
```


Néhány összetett példa

A következő példában definiált `\ora` parancs második paramétere opcionális, melynek 00 az alapértéke:

```
\makeatletter
\def\@ora#1[#2]{#1\textsuperscript{#2}\ }
\def\ora#1{\@ifnextchar[{\@ora#1}{\@ora#1[00]}}
\makeatother
\ora{11}
\ora{11}[15]
```

11⁰⁰ 11¹⁵

A következő példában definiált `\eredmeny` parancs első paramétere opcionális, melynek alapértéke a második paraméter:

```
\makeatletter
\def\@eredmeny#1#2{\textbf{#1}\,:\,\textbf{#2}}
\def\@@eredmeny#1{\@eredmeny{#1}{#1}}
\def\eredmeny{\@ifnextchar[{\@eredmeny}{\@@eredmeny}}
\makeatother
\eredmeny{1}\
\eredmeny[5]{0}
```

1 : 1
5 : 0

A következő példában átdefiniáljuk a `\section` parancsot úgy, hogy a címet csupa nagybetűvel írja ki, de a tartalomjegyzékben változatlanul hagyja:

```
\makeatletter
\let\old@section\section
\def\@szakasz#1#2{\old@section{#1}{\MakeUppercase{#2}}}
\def\@@szakasz#1{\old@section*{\MakeUppercase{#1}}}
\def\@@@szakasz#1{\@szakasz{#1}{#1}}
\def\section{\@ifnextchar[{\@szakasz}{\@@szakasz}}
\makeatother
```

A következő példában a `\greekalph{<számláló>}` parancsot definiáljuk, hasonlóan az `\alph{<számláló>}` parancshoz:

```
\newcommand{\greekalph}[1]{\ensuremath{%
\ifcase\value{#1}\or\alpha\or\beta\or\gamma\or\delta%
\or\varepsilon\or\zeta\or\eta\or\vartheta\or\iota\or\kappa%
\or\lambda\or\mu\or\nu\or\xi\or\varphi\or\varpi\or\varrho%
\or\varsigma\or\tau\or\upsilon\or\chi\or\psi\or\omega\fi}}
```

Ekkor például

```
\newcounter{szam}
\setcounter{szam}{4}
\greekalph{szam}
```

δ

A következő makrókkal nem nekünk kell az összeget kiszámolni:

```
\newcounter{szumma}
\def\szummatag#1{\addtocounter{szumma}{#1}#1}
\def\theszumma{\setcounter{szumma}{0}}
```

Ezután például

```
\szummatag{1234} és \szummatag{367} összege \theszumma.
```

1234 és 367 összege 1601.

vagy

```
\begin{tabular}{@{}r@{}r@{}}
&\szummatag{12345}\\
&\szummatag{1234}\\
+&\szummatag{123}\\
\hline
&\szumma
\end{tabular}
```

```
12345
 1234
+  123
-----
13702
```

A következő példában egy `\ifdivisible{<szám1>}{<szám2>}{<igaz>}{<hamis>}` parancsot definiálunk, amelynek az eredménye aszerint *igaz* vagy *hamis*, hogy a *szám1* osztható-e *szám2*-vel.

```
\newcounter{checknum}
\def\ifdivisible#1#2#3#4{%
\setcounter{checknum}{#1}%
\divide\value{checknum}by#2\relax%
\multiply\value{checknum}by#2\relax%
\ifnum\value{checknum}=#1\relax#3\else#4\fi}
```

Ekkor például

```
\ifdivisible{20449}{143}{Osztható!}{Nem osztható!}
```

Osztható!

A következőkben definiálunk egy `\lentounit{<hossz>}` parancsot, amelynek az eredménye a *hossz* mértéke centiméterben.

```
\newlength{\unit}
\setlength{\unit}{1cm}
\def\lentounit#1{\strip@pt\dimexpr#1*\p@/\unit}
```

Ekkor például

```
1\,inch = \lentounit{1in}\,cm
```

1 inch = 2.54 cm

Korábban említettük, hogy maximum csak 9 paraméter lehet. Ha valamiért mégis többre van szükség, akkor a következő példában leírtak szerint járhat el:

```

\newcommand{\vektor}[9]{%
\newcommand{\koordA}{#1}\newcommand{\koordB}{#2}%
\newcommand{\koordC}{#3}\newcommand{\koordD}{#4}%
\newcommand{\koordE}{#5}\newcommand{\koordF}{#6}%
\newcommand{\koordG}{#7}\newcommand{\koordH}{#8}%
\newcommand{\koordI}{#9}\vektorfolyt}
\newcommand{\vektorfolyt}[2]{%
\newcommand{\koordJ}{#1}\newcommand{\koordK}{#2}%
$(\koordA,\koordB,\koordC,\koordD,\koordE,\koordF,
\koordG,\koordH,\koordI,\koordJ,\koordK)$}

```

Ezután a `\vektor` parancsnak $9 + 2 = 11$ paramétere lesz. Például

```

A \vektor{1}{2}{3}{4}{5}{6}{7}{8}{9}{10}{11}

```

második koordinátája `\koordB`.

A (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11) második koordinátája 2.

A következő példa Donald Ervin Knuth-tól származik (lásd [4]):

```

\newif\ifprime \newif\ifunknown
\newcount\n \newcount\p \newcount\d \newcount\a
\def\primes#1{2,~3\n=#1 \advance\n by-2 \p=5
\loop\ifnum\n>0 \printifprime\advance\p by2 \repeat}
\def\printp{, \number\p \advance\n by -1 }
\def\printifprime{\testprimality \ifprime\printp\fi}
\def\testprimality{{\d=3 \global\primetrue
\loop\trialdivision \ifunknown\advance\d by2 \repeat}}
\def\trialdivision{\a=\p \divide\a by\d
\ifnum\a>\d \unknowntrue\else\unknownfalse\fi
\multiply\a by\d
\ifnum\a=\p \global\primefalse\unknownfalse\fi}

```

Ez definiálja a `\primes{<szám>}` parancsot, amely kiírja az első *<szám>* darab prímszámot, ahol a *<szám>* értéke legalább 2. Például az első 50 prím így listázható ki:

```
\primes{50}
```

2, 3, 5, 7, 11, 13, 17, 19, 23, 29, 31, 37, 41, 43, 47, 53, 59, 61, 67, 71, 73, 79, 83, 89, 97, 101, 103, 107, 109, 113, 127, 131, 137, 139, 149, 151, 157, 163, 167, 173, 179, 181, 191, 193, 197, 199, 211, 223, 227, 229

20.6. Környezetek definiálása

A \LaTeX már meglévő környezetei mellé sajátokat is definiálhat a `\newenvironment` paranccsal:

```
\newenvironment{<név>}[<argumentumszám>][<alapérték>]{<nyitódef>}{<végdef>}
```

<név> A környezet neve.

<argumentumszám> Az argumentumok száma. Az *<n>*-edik argumentumra *#<n>* hivatkozik, ahol *<n>* = 1, 2, ..., 9.

<alapérték> Az első argumentum alapértéke. Ha ez adott, akkor az első argumentum opció lesz.

$\langle nyitódef \rangle$ A környezet megnyitásakor hajtódik végre.

$\langle végdef \rangle$ A környezet bezárásakor hajtódik végre. Ebben nem lehetnek $\# \langle n \rangle$ hivatkozások, azaz a környezet argumentumai.

A $\langle név \rangle$ környezetet nem definiálhatja, ha már létezik ilyen környezet, vagy létezik $\backslash \langle név \rangle$ parancs. Viszont definiálható, ha már létezik $\langle név \rangle$ számláló. Ha egy már létező környezetet akar átdefiniálni, akkor azt a `\renewenvironment` parancssal teheti meg. Ennek használata megegyezik a `\newenvironment` használatával.

Amikor a `\newenvironment` parancssal definiál például egy $\langle név \rangle$ környezetet, akkor tulajdonképpen két parancsot definiál:

```
 $\backslash \langle név \rangle$  =  $\backslash begin \{ \langle név \rangle \}$ 
 $\backslash end \langle név \rangle$  =  $\backslash end \{ \langle név \rangle \}$ 
```

Ez a magyarázata, hogy a $\langle végdef \rangle$ -ben miért nem lehet $\# \langle n \rangle$ hivatkozás. Tekintsünk néhány példát.

```
 $\newenvironment \{ rend \} [1] [Napirend]
\{ \noindent \textbf{ \#1 } \} \[2mm] \begin \{ tabular \} \{ | r | p \{ 5cm \} | \} \hline
\{ \} \hline \end \{ tabular \} \par \}$ 
```

Ezután

```
 $\begin \{ rend \}$ 
6:30 & Kelés után reggeli torna, mosakodás és étkezés. \\
7:30 & Munkába indulás. \\
\dots & \dots
\end \{ rend \}
```

Napirend

6:30	Kelés után reggeli torna, mosakodás és étkezés.
7:30	Munkába indulás.
...	...

illetve

```
 $\begin \{ rend \} [ \acute{O}raterv ]$ 
8:00 & Hetes jelentése, napló beírása. \\
8:02 & Házi feladat ellenőrzése, értékelése. \\
\dots & \dots
\end \{ rend \}
```

Óraterv

8:00	Hetes jelentése, napló beírása.
8:02	Házi feladat ellenőrzése, értékelése.
...	...

```
 $\newenvironment \{ rend \} [1]
\{ \noindent \textbf{ \#1 } \} \[2mm] \begin \{ tabular \} \{ | r | p \{ 5cm \} | \} \hline
\{ \} \hline \end \{ tabular \} \par \}$ 
```

Ezután

```

\begin{rend}{\óraterv}
8:00 & Hetes jelentése, napló beírása.\\
8:02 & Házi feladat ellenőrzése, értékelése.\\
\dots & \dots
\end{rend}

```

Óraterv

8:00	Hetes jelentése, napló beírása.
8:02	Házi feladat ellenőrzése, értékelése.
...	...

Az előző módszerekkel verbatim típusú környezetet nem tud definiálni, mert az ehhez szükséges parancsok nem tehetők más parancs argumentumába. Példaként elemezzé, hogy a következő kód, a `fancyvrb` csomag betöltése után, miért nem működhet:

```

\newenvironment{frameverb}
{\begin{Verbatim}[frame=single]}\end{Verbatim}} % ROSSZ KÓD!

```

Az ilyen jellegű problémákra ad megoldást a `\DefineVerbatimEnvironment` \in `fancyvrb` parancs. Használatára példaként itt van az előző kód helyes változata:

```

\DefineVerbatimEnvironment{frameverb}{Verbatim}{frame=single}

```

Verbatim környezetbe Verbatim környezet nem ágyazható be, de az előbb definiált `frameverb` környezet már beágyazható Verbatim környezetbe, vagy fordítva.

Programkód környezet definiálásához használja a

```

\lstnewenvironment  $\in$  listings

```

parancsot, melynek használata megegyezik a `\newenvironment` használatával. Például:

```

\lstnewenvironment{delphi}[1] []
{\lstset{language=Delphi,numbers=left,numberstyle=\tiny,#1}}{}

```

Ezután a

```

\begin{delphi}[\textit{opció}]
...
\end{delphi}

```

és

```

\begin{lstlisting}[language=Delphi,numbers=left,numberstyle=\tiny,\textit{opció}]
...
\end{lstlisting}

```

kódok hatása ugyanaz.

Tegyük fel, hogy definiált egy megjegyzés tételszerű környezetet. Ha a dokumentumnak egy olyan verzióját akarja előállítani, amelyből a megjegyzések hiányoznak, akkor azt kell megoldani, hogy a `megjegyzes` környezet úgy viselkedjen, mint a `comment` csomag `comment` környezete, azaz, hogy ennek a környezetnek a tartalmát a \LaTeX -fordító figyelmen kívül hagyja. Ezt tudja elérni az `\excludecomment` \in `comment` paranccsal, a következő módon:

```

\renewenvironment{megjegyzes}{}{}
\excludecomment{megjegyzes}

```

Tegyük fel, hogy az előző példában a `megjegyzes` környezet együtt számozódik egy `tetel` tételszerű környezettel. Ekkor a dokumentum eredeti verziójában és az előző kóddal ellátott verzióban a tételek számozása nem fog megegyezni, hiszen a kiiktatott megjegyzéseknél a sorszám nem emelkedik. Ha ezt nem szeretné, akkor a megoldás a `\processcomment` \in `comment` parancs:

```
\renewenvironment{megjegyzes}{}{}
\processcomment{megjegyzes}{\stepcounter{tetel}\def\ThisComment##1{}{}{}}
```

Ha ezen felül még a megjegyzések helyét például egy — jellel akarja megjelölni, akkor ez a megoldás:

```
\renewenvironment{megjegyzes}{}{}
\processcomment{megjegyzes}
{\stepcounter{tetel}\def\ThisComment##1{}{---}{}}
```

A `beamer` dokumentumosztályban saját overlay specifikációval rendelkező környezeteket is definiálhat. Erre használhatja a `\newenvironment<>` illetve `\renewenvironment<>` parancsokat. Ezek pontosan úgy működnek, mint a `<>` jel nélküli verziók, csak ha a definícióban n darab paraméter van ($n = 0, 1, \dots, 9$), akkor az kibővül egy $n + 1$ -edikkel, melyben az overlay specifikáció adható meg. Például

```
\newenvironment<>{boldornormal}
{\begin{altnv}#1{\begin{bfseries}}{\end{bfseries}}{}{}{\end{altnv}}}
```

Az így definiált `boldornormal` környezet overlay specifikáció alapértéke `<1->`. Használata:

```
\begin{boldornormal}<spec>
<szöveg>
\end{boldornormal}
```

20.7. Környezet horgonyok

```
\BeforeBeginEnvironment{<környezet>}{<kód>}  $\in$  etoolbox
\AtBeginEnvironment{<környezet>}{<kód>}  $\in$  etoolbox
\AtEndEnvironment{<környezet>}{<kód>}  $\in$  etoolbox
\AfterEndEnvironment{<környezet>}{<kód>}  $\in$  etoolbox
```

Ezeknek a működése érthetővé válik, ha megvizsgálja a következő példát:

```
...
\BeforeBeginEnvironment{quote}{<kód1>}
\AtBeginEnvironment{quote}{<kód2>}
\AtEndEnvironment{quote}{<kód3>}
\AfterEndEnvironment{quote}{<kód4>}
...
\begin{document}
...
\begin{quote}
<kód5>
\end{quote}
...
\begin{quote}
<kód6>
```

```

\end{quote}
...
\end{document}

```

Ennek eredménye ugyanaz lesz, mintha a következőt használta volna:

```

...
...
\begin{document}
...
\langle kódd1 \rangle { \langle kódd2 \rangle \begin{quote}
\langle kódd5 \rangle \langle kódd3 \rangle
\end{quote} } \langle kódd4 \rangle
...
\langle kódd1 \rangle { \langle kódd2 \rangle \begin{quote}
\langle kódd6 \rangle \langle kódd3 \rangle
\end{quote} } \langle kódd4 \rangle
...
\end{document}

```

A document környezetnek is vannak horgonyai:

```

\AtEndPreamble{ \langle kód \rangle } ∈ etoolbox
\AfterEndPreamble{ \langle kód \rangle } ∈ etoolbox
\AtBeginDocument{ \langle kód \rangle }
\AtEndDocument{ \langle kód \rangle }

```

Ezeknek a működése érthetővé válik, ha megvizsgálja a következő példát:

```

...
\AtEndPreamble{ \langle kódd1 \rangle }
\AfterEndPreamble{ \langle kódd2 \rangle }
\AtBeginDocument{ \langle kódd3 \rangle }
\AtEndDocument{ \langle kódd4 \rangle }
\langle kódd5 \rangle
\begin{document}
\langle kódd6 \rangle
\end{document}

```

Ennek eredménye ugyanaz lesz, mintha a következőt használta volna:

```

...
\langle kódd5 \rangle
\langle kódd1 \rangle
\begin{document}
\langle kódd3 \rangle \langle kódd2 \rangle \langle kódd6 \rangle \langle kódd4 \rangle
\end{document}

```

21. fejezet

Stílusfájlok írása

Saját dokumentumosztályokat és csomagokat is összeállíthat. Akkor készítsen csomagot, ha az több dokumentumosztállyal is működik. Ellenkező esetben dokumentumosztályt írjon. Arra is lehetőség van, hogy ezeket a fájlokat a hivatalos T_EX-disztribúciók részévé tegye. Erre vonatkozólag itt talál információt: [klikk ide](#). A beadás itt lehetséges: [klikk ide](#).

21.1. Csomag készítése

Csomag írásánál a következőket vegye figyelembe:

- A csomag forrásfájlja legyen sty kiterjesztésű, és rakja a tex kiterjesztésű főfájl könyvtárába.
- A csomag forrásfájlja csak ascii karaktereket tartalmazzon, így az ékezetes betűket repülő ékezetekkel gépelje be. Ez azért kell, hogy bármilyen kódolású főfájlba be lehessen tölteni a `\usepackage` paranccsal.
- A csomag forrásfájljába minden olyan parancs írható, amely a főfájl preambulumában szerepelhet, egyedül a `\usepackage` helyett használjon `\RequirePackage` parancsot.
- A belső parancsok csomagban a `\makeatletter` és `\makeatother` parancsok nélkül is működnek.

Egy sty kiterjesztésű fájl szerkezete a következő:

```
\NeedsTeXFormat{LaTeX2e}[<dátum1>]
\ProvidesPackage{<csomagnév>}[<dátum2> <verzió> <leírás>]
<tartalom>
\endinput
```

A `<dátum1>` a csomag használatához szükséges L^AT_EX verzió dátuma éééé/hh/nn formátumban, pl. 1999/12/01. A `<csomagnév>` az sty kiterjesztésű fájl nevével egyezik meg. Ebben lehetőleg csak az angol ábécé betűit és számokat használjon. Tehát, ha pl. a fájl neve `sajat.sty`, akkor a `<csomagnév>` helyére `sajat` kerül. A `<dátum2>` a csomag publikálásának dátuma ugyanolyan formátumban, mint az előbb. A `<verzió>` a csomag verziószáma, pl. v1.0. A `<leírás>` a csomag céljának pár szavas leírása parancsok használata nélkül, ascii karakterekkel.

Csomagnak opciókat is adhat. Legyen például a `sajat.sty` tartalma:

```
\NeedsTeXFormat{LaTeX2e}[1999/12/01]
\ProvidesPackage{sajat}[2016/09/28 v1.0 Ez a csomag csak egy pelda]
```



```
\DeclareOption{⟨opció1⟩}{⟨kód1⟩}
\DeclareOption{⟨opció2⟩}{⟨kód2⟩}
\ExecuteOptions{⟨opció1⟩}
\ProcessOptions\relax
\endinput
```

Ekkor a saját csomagnak két opciója lesz: *⟨opció1⟩* (alapopció) és *⟨opció2⟩*. Ha az *⟨opció2⟩* opciót használja, akkor a *⟨kód2⟩* kód lesz érvényben. Viszont akár kiadja akár nem az *⟨opció1⟩* opciót, a *⟨kód1⟩* mindenképpen érvényben lesz. Ha az `\ExecuteOptions` parancsban több opciót is megad alapopcióként, akkor azokat vesszővel kell elválasztani:

```
\ExecuteOptions{⟨opció1⟩,⟨opció2⟩,...}
```

Egy opcióinak értéket (számláló, hossz, sztring, logikai érték) is adhat. Például a `geometry` és a `hyperref` csomagokban is vannak ilyen opciók:

```
\usepackage[width=150mm]{geometry}
\usepackage[linktocpage=false,linkcolor=blue]{hyperref}
```

Ha a saját csomagjában is szeretne ilyen opciókat, akkor használja a `kvoptions` csomagot. Legyen például a `sajat.sty` tartalma:

```
\NeedsTeXFormat{LaTeX2e}[1999/12/01]
\ProvidesPackage{sajat}[2016/09/28 v1.0 Ez a csomag csak egy pelda]
\RequirePackage{kvoptions}
\SetupKeyvalOptions{family=sajat,prefix=sajat@}
\DeclareVoidOption{⟨opció1⟩}{⟨kód1⟩}
\DeclareBoolOption[true]{⟨opció2⟩}
\DeclareComplementaryOption{⟨opció3⟩}{⟨opció2⟩}
\DeclareStringOption[⟨kód4⟩]{⟨opció4⟩}
\ProcessKeyvalOptions{sajat}
\ifsajat@⟨opció2⟩ ⟨kód2 igaz⟩\else⟨kód2 hamis⟩\fi
\endinput
```

Ez a kód az alábbiak szerint működik:

opció	hatása
<i>⟨opció1⟩</i>	<i>⟨kód1⟩</i>
<i>⟨opció2⟩</i> , <i>⟨opció2⟩=true</i> , <i>⟨opció3⟩=false</i> (alapopció)	<i>⟨kód2 igaz⟩</i>
<i>⟨opció3⟩</i> , <i>⟨opció3⟩=true</i> , <i>⟨opció2⟩=false</i>	<i>⟨kód2 hamis⟩</i>
<i>⟨opció4⟩=⟨kód5⟩</i> (alapopció <i>⟨opció4⟩=⟨kód4⟩</i>)	<code>\def\sajat@⟨opció4⟩{⟨kód5⟩}</code>

Ezután, ha a dokumentumban alapopciókkal tölti be a `sajat.sty` csomagot

```
\usepackage{sajat}
```

akkor az alapopciók által kifejtett kódok érvényesülnek:

- *⟨kód2 igaz⟩*
- `\sajat@⟨opció4⟩` kifejtése *⟨kód4⟩*.

Ha például így tölti be

```
\usepackage[⟨opció1⟩,⟨opció2⟩=false,⟨opció4⟩=⟨kód5⟩]{sajat}
```

akkor a következő kódok érvényesülnek:

- *⟨kód1⟩*
- *⟨kód2 hamis⟩*
- `\sajat@⟨opció4⟩` kifejtése *⟨kód5⟩*.

A saját csomag bármelyik opciója parancsban is aktiválható. Például

```
\setkeys{sajat}{\langle opció2 \rangle=false, \langle opció1 \rangle}
```

Egy csomag opciója öröközhető a saját csomagunkra is a

```
\PassOptionsToPackage{\langle opció \rangle}{\langle csomag \rangle}
```

paranccsal. Legyen például a `sajat.sty` tartalma:

```
\NeedsTeXFormat{LaTeX2e}[1999/12/01]
\ProvidesPackage{sajat}[2016/09/28 v1.0 Ez a csomag csak egy pelda]
\RequirePackage{kvoptions}
\SetupKeyvalOptions{family=sajat,prefix=sajat@}
\DeclareVoidOption{unicode}{\PassOptionsToPackage{unicode}{hyperref}}
\DeclareBoolOption{colorlinks}
\DeclareStringOption{urlcolor}
\ProcessKeyvalOptions{sajat}
\ifsajat@colorlinks\PassOptionsToPackage{colorlinks}{hyperref}\fi
\PassOptionsToPackage{urlcolor=\sajat@urlcolor}{hyperref}
\RequirePackage[bookmarksopen]{hyperref}
\endinput
```

Ekkor a saját csomag opciójaként használható a `hyperref` csomagnak a `unicode`, `colorlinks` és `urlcolor` opciói.

Lehetőség van arra, hogy adott esetben a fordításnál valamilyen figyelmeztetést küldjön a felhasználónak:

```
\PackageWarning{\langle csomagnév \rangle}{\langle figyelmeztetés \rangle}
```

Azt is megteheti, hogy adott esetben a fordítás leálljon egy hibaüzenettel:

```
\@latexerr{\langle hibaüzenet \rangle}{\langle segítség \rangle}
```

Az üzenetek szövegében a `\MessageBreak` paranccsal tud sort törni.

21.2. Dokumentumosztály készítése

Dokumentumosztály készítésénél ugyanaz az eljárás, mint a csomagnál, néhány kivétellel:

- A dokumentumosztály forrásfájljának kiterjesztése `cls`.
- A `\ProvidesPackage` helyett a `\ProvidesClass` parancsot kell használni.
- A `\PackageWarning` helyett a `\ClassWarning{\langle osztálynév \rangle}{\langle üzenet \rangle}` paranccsal kell figyelmeztetést generálni.

Célszerű egy létező dokumentumosztályt betölteni alapnak a `\LoadClass` paranccsal. Nézzük a következő példát. Legyen a `sajat.cls` tartalma:

```
\NeedsTeXFormat{LaTeX2e}[1999/12/01]
\ProvidesClass{sajat}[2016/09/28 v1.0 Ez az osztály csak egy pelda]
\RequirePackage{kvoptions}
\SetupKeyvalOptions{family=sajat,prefix=sajat@}
\DeclareBoolOption[true]{\langle opció \rangle}
\ProcessKeyvalOptions{sajat}
\ifsajat@\langle opció \rangle \langle kód igaz \rangle\else \langle kód hamis \rangle\fi

\LoadClass[12pt,a4paper]{article}
\RequirePackage[T1]{fontenc}
```

```
\PassOptionsToPackage{defaults=hu-min}{magyar.ldf}
\RequirePackage[magyar]{babel}
\endinput
```

Ezután, ha a dokumentumban például a következőképpen tölti be a `sajat.cls` osztályfájlt

```
\documentclass[opció=false]{sajat}
```

akkor egy 12 pt-os alap betűméretű, A4-es oldalméretű, magyar tipográfiájú dokumentumot kap az `article` osztálynak megfelelően, amelyben a *kód hamis* fejtődik ki.

Egy dokumentumosztály opciója örökíthető a saját dokumentumosztályunkra is. Ezt hasonlóan lehet, mint a csomagok esetében, csak ekkor `\PassOptionsToPackage` helyett `\PassOptionsToClass` parancsot kell használni. Legyen például a `sajat.cls` tartalma:

```
\NeedsTeXFormat{LaTeX2e}[1999/12/01]
\ProvidesClass{sajat}[2016/09/28 v1.0 Ez az osztaly csak egy pelda]
\RequirePackage{kvoptions}
\SetupKeyvalOptions{family=sajat,prefix=sajat@}
\DeclareVoidOption{11pt}{\PassOptionsToClass{11pt}{article}}
\DeclareVoidOption{12pt}{\PassOptionsToClass{12pt}{article}}
\ProcessKeyvalOptions{sajat}
\LoadClass[a4paper]{article}
\endinput
```

Ekkor a `sajat` dokumentumosztály opciójaként használható az `article` dokumentumosztály 11pt és 12pt opciói.

22. fejezet

Fontok kiválasztása

A betűváltozatok osztályozásáról a 4.4.1. alszakaszban volt szó. Most azt vizsgáljuk, hogy az alapbeállításoktól eltérő fontokat hogyan választhatjuk ki. Ebben segítségére lehet még a [The L^AT_EX Font Catalogue](#) internetes oldal és az [fntguide.pdf](#) dokumentáció is.

22.1. L^AT_EX fontkatalógus

Ebben a szakaszban összefoglaljuk a T_EX-rendszerekben installált latin fontcsaládokat és a használatukhoz szükséges kódokat. Ezen kódok megértéséhez szüksége lesz ezen fejezet további szakaszainak tanulmányozására is.

1. [Antikva](#)
2. [Groteszk](#)
3. [Írógép](#)
4. [Egyéb](#)

22.2. A forrásfájl fontkódolása és a L^AT_EX belső kód-készlete

A forrásfájlban található ASCII karaktereknek (lásd a 20.1. szakaszban) minden fontkódolás esetén ugyanaz a kódszámuk. Például az `0` karakter ASCII és UTF-8 kódja is 79. A nem ASCII karakterek egy jó részét az `inputenc` csomag (a forrásfájl kódolásának megfelelő opcióval) – illetve UTF-8 kódolás esetén 2018-tól a L^AT_EX már e nélkül is – parancs alakra konvertálja. Például az `ő` karakter helyére berakja a `\H{O}` parancsot. Ha egy nem ASCII karakternek nincs parancs megfelelője, akkor a fordítás hibával leáll.

Alapesetben a L^AT_EX a pdf-ben antikva, normál vastagságú, álló, 10 pt nagyságú fontokat jelenít meg, melyhez a `cmr10` nevű fontkészletet használja. A fontkészletekben minden karakternek van egy kódszáma. Ha egy ASCII karaktert kell beilleszteni a pdf-be, akkor az ASCII kódnak megfelelő kódú karaktert választja a fontkészletből. Tehát például az `0` betű helyére – aminek az ASCII kódja 79 – a `cmr10` fontkészletbeli 79 kódú `O` betűt illeszti. Azonban nem minden esetben felel meg a `cmr10` fontkészlet kódolása az ASCII-nek. Például a `<` karakter ASCII kódja 60, ugyanakkor a `cmr10` fontkészlet 60 kódú karaktere a `j`, ami meglepő eredményhez vezet:

```
\documentclass{article}
```

```
\begin{document}
<O
\end{document}
```

iO

A \LaTeX úgynevezett belső kódkészlete fogja azt meghatározni, hogy egy nem ASCII karakternek megfelelő parancsnak a pdf-ben a fontkészlet melyik kódszámú karaktere feleljen meg. Alapesetben a \LaTeX az OT1 jelű belső kódkészletet használja, amely olyan fontkészletekhez lett kitalálva, amelyek nem tartalmaznak ékezetes karaktereket. A `cmr10` is ilyen. Így ékezetes betűk esetén nem egy fontkészletbeli elem lesz hozzárendelve, hanem kettő: az alapbetű és az ékezet külön. Például az ő betű helyére beillesztett `\H{O}` parancs azt fogja jelenteni az OT1 belső kódkészlet szerint, hogy a `cmr10` fontkészletben 125 decimális számmal kódolt " karaktert tegye a 79 decimális számmal kódolt O karakterre. Az eredmény: Ő.

```
\documentclass{article}
\begin{document}
ő
\end{document}
```

Ő

Az ékezetes karakterek két karakterből történő összerakása a pdf-ben néhány gondot okoz:

- Ékezetes betűket tartalmazó szótagok után nem tud elválasztani a sor végén.
- Az elkészült pdf-ben nem lehet rákeresni ékezetes betűket tartalmazó szavakra.
- Ha a pdf fájból ékezetes betűket tartalmazó szöveget másol ki, akkor az ékezetes betűk rosszul fognak megjelenni.

A megoldás az, hogy a \LaTeX -ben telepített fontkészletek közül olyat kell használni, amelyben vannak ékezetes karakterek. Ilyen például az `ecrm1000`. Ebben 142 kóddal az Ő karakter található. Ráadásul ebben a fontkészletben a kódszámok összhangban vannak az ASCII kódolással, így például a < karakter sem fog rosszul megjelenni. Még azt kell megoldani, hogy az ő karakterből keletkező `\H{O}` parancs ne azt a metódust kövesse, mint az OT1 belső kódkészlettel, hanem a 142 kódú karaktert rendelje hozzá. Ezt csinálja a T1 jelű belső kódkészlet. Erre áttérni a `fontenc` csomag T1 opciójával lehet. A \LaTeX úgy van beállítva, hogy T1 belső kódkészletre áttérve, alapból az `ecrm1000` fontkészletet használja. Így a megoldáshoz elég a következő:

```
\documentclass{article}
\usepackage[T1]{fontenc}
\begin{document}
Ő<
\end{document}
```

Ő<

Általánosan a következő kóddal állíthatjuk be a belső kódkészletet a preambulumban:

```
\usepackage[<kódolás>]{fontenc}
```

A `<kódolás>` alapértéke `OT1`. Egyszerre több kódolás is beírható. Ilyenkor ezeket vesszővel kell elválasztani, és az utolsó lesz az alapértelmezett.

22.3. Globális beállítás

A pdf-ben használt fontkészlet kiválasztásához öt információra van szükség:

- Belső kódolás kódja (alapérték: OT1).
- Család kódja (alapérték: cmr).
- Testesség kódja (alapérték: m).
- Alak kódja (alapérték: n).
- Betűméret (alapérték: 10pt).

Ezután – hacsak a forráskódban nincs erre más irányú utasítás – a L^AT_EX-fordító a belső kódolás és a családkód alapján betölt egy fd (font definition) kiterjesztésű fájlt. Alapesetben OT1 a belső kódolás és cmr a családkód, így az ot1cmr.fd fájlt tölti be. Ezután lesz szükség a testesség- és alakkódra, illetve a betűméretre, melyek alapesetben m, n és 10pt. Az ot1cmr.fd fájlban ezekre vonatkozóan azt az utasítást fogja találni a L^AT_EX-fordító, hogy a cmr10 nevű fontkészletet használja.

Ha áttérünk T1 belső kódolásra, akkor az ot1cmr.fd helyett a t1cmr.fd fájlt tölti be, melyben az m, n és 10pt értékekhez az ecrm1000 fontkészlet van társítva.

22.3.1. Család

```
\renewcommand{\rmdefault}{\langle család \rangle}
```

Alapértelmezett antikva család. Az \rmfamily és \textrm ezt a családot tölti be. A *\langle család \rangle* alapértéke cmr (Computer Modern Roman).

```
\renewcommand{\sfdefault}{\langle család \rangle}
```

Alapértelmezett groteszk család. Az \sffamily és \textsf ezt a családot tölti be. A *\langle család \rangle* alapértéke cmss (Computer Modern Sans Serif).

```
\renewcommand{\ttdefault}{\langle család \rangle}
```

Alapértelmezett írógép család. Az \ttfamily és \texttt ezt a családot tölti be. A *\langle család \rangle* alapértéke cmtt (Computer Modern Typewriter).

```
\renewcommand{\familydefault}{\langle családparancs \rangle}
```

Alapértelmezett család megadása. A \normalfont és \textnormal ezt a családot tölti be. A *\langle családparancs \rangle* alapértéke \rmdefault (antikva). Lehet még \sfdefault (groteszk) és \ttdefault (írógép).

A *\langle család \rangle* további lehetséges értékeit megtalálja a 22.1. szakaszban.

22.3.2. Testesség

```
\renewcommand{\mddefault}{\langle testesség \rangle}
```

Alapértelmezett normál testesség. Az \mdseries és \textmd ezt a testességet tölti be. A *\langle testesség \rangle* alapértéke m (normál).

```
\renewcommand{\bfdefault}{\langle testesség \rangle}
```

Alapértelmezett félkövér testesség. A \bfseries és \textbf ezt a testességet tölti be. A *\langle testesség \rangle* alapértéke bx (félkövér).

```
\renewcommand{\seriesdefault}{\langle testességparancs \rangle}
```

Alapértelmezett testesség. A \normalfont és \textnormal ezt a testességet tölti be. A *\langle testességparancs \rangle* alapértéke \mddefault (normál). Lehet még \bfdefault (félkövér).

A `<testesség>` további lehetséges értékeit megtalálja a 22.1. szakaszban.

22.3.3. Alak

```
\renewcommand{\updefault}{<alak>}
```

Alapértelmezett álló alak. Az `\upshape` és `\textup` ezt az alakot tölti be. Az `<alak>` alapértéke `n` (álló).

```
\renewcommand{\sldefault}{<alak>}
```

Alapértelmezett döntött alak. Az `\slshape` és `\textsl` ezt az alakot tölti be. Az `<alak>` alapértéke `sl` (döntött).

```
\renewcommand{\itdefault}{<alak>}
```

Alapértelmezett dőlt alak. Az `\itshape` és `\textit` ezt az alakot tölti be. Az `<alak>` alapértéke `it` (dőlt).

```
\renewcommand{\scdefault}{<alak>}
```

Alapértelmezett kiskapitális alak. Az `\scshape` és `\textsc` ezt az alakot tölti be. Az `<alak>` alapértéke `sc` (kiskapitális).

```
\renewcommand{\shapedefault}{<alakparancs>}
```

Ez az alapértelmezett alak. A `\normalfont` és `\textnormal` ezt az alakot tölti be. Az `<alakparancs>` alapértéke `\updefault` (álló). Lehet még `\sldefault` (döntött), `\itdefault` (dőlt) és `\scdefault` (kiskapitális).

Az `<alak>` további lehetséges értékeit megtalálja a 22.1. szakaszban.

22.4. Lokális beállítás

A következő parancsokkal egy adott helyen ideiglenesen áttérhetünk az alapbeállításoktól különböző fontokra is.

```
\fontencoding{<kódolás>}
\fontfamily{<család>}
\fontseries{<testesség>}
\fontshape{<alak>}
\selectfont
```

Ezután az adott paraméterekkel töltődik be a kódolás, család, testesség és alak. A kódolást a `fontenc` csomag opciójában is be kell tölteni, kivéve, ha a kódjel OT1, T1 vagy U. Az előző öt parancs egyben is megadható:

```
\usefont{<kódolás>}{<család>}{<testesség>}{<alak>}
```

Például

```
\documentclass{article}
\usepackage[T1]{fontenc}
\PassOptionsToPackage{defaults=hu-min}{magyar.ldf}
\usepackage[magyar]{babel}
\begin{document}
{\usefont{T1}{qzc}{m}{it},,Lenni vagy nem lenni: az itt a kérdés\dots''}
(William Shakespeare)
\end{document}
```


„Lenni vagy nem lenni: az itt a kérdés...” (William Shakespeare)

22.5. Fontcsaládnév deklarációja

22.5.1. Több fontcsalád összevonása új néven

Akár több fontcsalád is összevonható egy új családnév alatt, amivel nagyon rugalmassá tehetjük a fontok kezelését. Egy új fontcsaládnév a következő paranccsal deklarálható:

```
\DeclareFontFamily{<kódolás>}{<új családnév>}{}
```

Ezután az <új családnév> alatt egy adott testességhez és alakhoz a következő módon rendelhetünk egy korábban már definiált fontcsaládnevet, testességet és alakot:

```
\DeclareFontShape{<kódolás>}{<új családnév>}{<új testességnév>}{<új alaknév>}{
    <->ssub*<család>/<testesség>/<alak>}{}
```

Fontos, hogy a <kódolás> ugyanaz legyen, mint a <család>-hoz tartozó belső kódkészlet. Például

```
\DeclareFontFamily{T1}{myroman}{}
\DeclareFontShape{T1}{myroman}{m}{n}{<->ssub*clm/m/n}{}
\DeclareFontShape{T1}{myroman}{m}{sl}{<->ssub*clm/m/sl}{}

```

Ezután

```
\usefont{T1}{myroman}{m}{n} szöveg
\usefont{T1}{myroman}{m}{sl} szöveg

```

és

```
\usefont{T1}{clm}{m}{n} szöveg
\usefont{T1}{clm}{m}{sl} szöveg

```

kódok ugyanazt eredményezik:

szöveg szöveg

Bemutatunk egy összetettebb példát is:

```
% A következőkben deklarált fontcsaládnevekhez
% clm, fcm stb. családokat rendelünk, melyek T1 belső kódolásúak:
\usepackage[T1]{fontenc}

% Deklarálunk egy T1 belső kódolású 'myrm' fontcsaládnevet:
\DeclareFontFamily{T1}{myrm}{}

% A 'myrm' fontcsaládhoz m és b kódú testességet,
% illetve n, sl, it, sc kódú alakokat rendelünk:
\DeclareFontShape{T1}{myrm}{m}{n}{<->ssub*clm/m/n}{}
\DeclareFontShape{T1}{myrm}{m}{sl}{<->ssub*clm/m/sl}{}
\DeclareFontShape{T1}{myrm}{m}{it}{<->ssub*clm/m/it}{}
\DeclareFontShape{T1}{myrm}{m}{sc}{<->ssub*clm/m/sc}{}
\DeclareFontShape{T1}{myrm}{b}{n}{<->ssub*clm/bx/n}{}
\DeclareFontShape{T1}{myrm}{b}{sl}{<->ssub*clm/bx/sl}{}
\DeclareFontShape{T1}{myrm}{b}{it}{<->ssub*clm/bx/it}{}
\DeclareFontShape{T1}{myrm}{b}{sc}{<->ssub*fcm/b/sc}{}

% Deklarálunk egy T1 belső kódolású 'mysf' fontcsaládnevet:
```



```

\DeclareFontFamily{T1}{mysf}{}
% A 'mysf' fontcsaládhoz m és b kódú testességet,
% illetve n, sl, it, sc kódú alakokat rendelünk:
\DeclareFontShape{T1}{mysf}{m}{n}{<->ssub*FiraSans-TLF/l/n}{}
\DeclareFontShape{T1}{mysf}{m}{sl}{<->ssub*jkpssos/m/sl}{}
\DeclareFontShape{T1}{mysf}{m}{it}{<->ssub*FiraSans-TLF/l/it}{}
\DeclareFontShape{T1}{mysf}{m}{sc}{<->ssub*FiraSans-TLF/l/sc}{}
\DeclareFontShape{T1}{mysf}{b}{n}{<->ssub*FiraSans-TLF/mb/n}{}
\DeclareFontShape{T1}{mysf}{b}{sl}{<->ssub*jkpssos/bx/sl}{}
\DeclareFontShape{T1}{mysf}{b}{it}{<->ssub*FiraSans-TLF/mb/it}{}
\DeclareFontShape{T1}{mysf}{b}{sc}{<->ssub*FiraSans-TLF/mb/sc}{}

% Deklarálunk egy T1 belső kódolású 'mytt' fontcsaládnevet:
\DeclareFontFamily{T1}{mytt}{}
% A 'mytt' fontcsaládhoz m és b kódú testességet,
% illetve n, sl, it, sc kódú alakokat rendelünk:
\DeclareFontShape{T1}{mytt}{m}{n}{<->ssub*hfott/m/n}{}
\DeclareFontShape{T1}{mytt}{m}{sl}{<->ssub*hfott/m/sl}{}
\DeclareFontShape{T1}{mytt}{m}{it}{<->ssub*hfott/m/it}{}
\DeclareFontShape{T1}{mytt}{m}{sc}{<->ssub*hfott/m/sc}{}
\DeclareFontShape{T1}{mytt}{b}{n}{<->ssub*clmt/bx/n}{}
\DeclareFontShape{T1}{mytt}{b}{sl}{<->ssub*clmt/bx/sl}{}
\DeclareFontShape{T1}{mytt}{b}{it}{<->ssub*clmt/bx/sl}{}
\DeclareFontShape{T1}{mytt}{b}{sc}{<->ssub*clmt/bx/n}{}

% Alapértelmezett antikva betűcsalád: myrm
\renewcommand{\rmdefault}{myrm}
% Alapértelmezett groteszk betűcsalád: mysf
\renewcommand{\sfdefault}{mysf}
% Alapértelmezett írógép betűcsalád: mytt
\renewcommand{\ttdefault}{mytt}
% Alapértelmezett betűcsalád: \rmdefault (antikva)
\renewcommand{\familydefault}{\rmdefault}
% Normál testesség alapértelmezett kódja: m
\renewcommand{\mddefault}{m}
% Félkövér testesség alapértelmezett kódja: b
\renewcommand{\bfdefault}{b}
% Alapértelmezett testesség: \mddefault (normál)
\renewcommand{\seriesdefault}{\mddefault}
% Álló alak alapértelmezett kódja: n
\renewcommand{\updefault}{n}
% Döntött alak alapértelmezett kódja: sl
\renewcommand{\sldefault}{sl}
% Dőlt alak alapértelmezett kódja: it
\renewcommand{\itdefault}{it}
% Kiskapitális alak alapértelmezett kódja: sc
\renewcommand{\scdefault}{sc}
% Alapértelmezett alak: \updefault (álló)
\renewcommand{\shapedefault}{\updefault}

```

Ezután a begépelte szöveg alapértelmezetten antikva, normál vastagságú és álló alakú. Így a következő sorok ugyanazt eredményezik:

```
szöveg
{\normalfont szöveg}
{\rmfamily\mdseries\upshape szöveg}
{\usefont{T1}{myroman}{m}{n}szöveg}
{\usefont{T1}{c1m}{m}{n}szöveg}
```

szöveg szöveg szöveg szöveg szöveg

Hasonlóan ugyanazt eredményezik a következő sorok is:

```
{\ttfamily\bfseries\slshape szöveg}
{\usefont{T1}{mytype}{b}{sl}szöveg}
{\usefont{T1}{c1mt}{bx}{sl}szöveg}
```

szöveg szöveg szöveg

22.5.2. Új fontcsaládnév deklarációja

Az előző alszakasznak a példája azt mutatta meg, hogyan lehet új családnevet létrehozni korábban definiált családnevek segítségével. De ezeket a családneveket hogyan definiálták? Ennek illusztrálására nézzük meg, hogy T1 belső kódkészlettel az lmr családnév hogyan van definiálva m testességkód és n alakkód esetén (lásd a t1lmr.fd fájlban):

```
\DeclareFontFamily{T1}{lmr}{}
\DeclareFontShape{T1}{lmr}{m}{n}{%
  <-5.5> ec-lmr5 <5.5-6.5> ec-lmr6
  <6.5-7.5> ec-lmr7 <7.5-8.5> ec-lmr8
  <8.5-9.5> ec-lmr9 <9.5-11> ec-lmr10
  <11-15> ec-lmr12 <15-> ec-lmr17}{}

```

Eszerint, ha az lmr család aktív m testességkóddal és n alakkóddal, akkor 5.5pt betűméret alatt az ec-lmr5, 5.5pt és 6.5pt közötti betűméret esetén az ec-lmr6, és így tovább, 15pt betűméret fölött az ec-lmr17 néven installált fontkészletet fogja betölteni. Azért töltenek be a különböző mérettartományokban más-más fontkészleteket, mert egy font 5pt méretben lehet, hogy jól néz ki, de kinagyítva 20 pt méretre már nem biztos, hogy a legideálisabb. Ennek illusztrálására nézzük meg a „szöveg” kiszédését különböző fontkészletekkel és méretekben:

fontkészlet	méret (pt)	
ec-lmr5	20	szöveg
ec-lmr17	20	SZÖVEG
ec-lmr5	5	szöveg
ec-lmr17	5	szöveg

Vannak olyan installált fontok is, amelyeknek nincsenek variációik a különböző méretekre. Ilyenkor a <-> kód azt jelenti, hogy minden méret esetén ugyanazt használja. Például:

```
\DeclareFontFamily{T1}{aur}{}
\DeclareFontShape{T1}{aur}{m}{n}{<-> AuriocusKalligraphicus}{}
\DeclareFontShape{T1}{aur}{m}{sl}{<-> AuriocusKalligraphicusSlant}{}
\DeclareFontShape{T1}{aur}{bx}{n}{<-> AuriocusKalligraphicusBold}{}

```

```
\DeclareFontShape{T1}{aur}{bx}{sl}{<-> AuriocusKalligraphicusBoldSlant}{}

```

Ha a fontnevek elé például azt írja, hogy [1.2], akkor az adott fontot kinagyítja 1,2-szeresére. Azaz, ha például 10pt-os betűmérettel tölti be, akkor valójában 12pt méretben fog megjelenni:

```
\DeclareFontFamily{T1}{aur}{}
\DeclareFontShape{T1}{aur}{m}{n}{<-> [1.2] AuriocusKalligraphicus}{}

```

22.6. Új családosztály definiálása

Alaphelyzetben három családosztály definiált: antikva, groteszk és írógép. Lehetőség van további családosztályok definiálására is a következő kóddal:

```
\newcommand{\<jel>default}{<új család kód>}
\DeclareRobustCommand{\<jel>family}{\fontfamily{\<jel>default}\selectfont}
\DeclareTextFontCommand{\text<jel>}{\<jel>family}
\DeclareFontFamily{T1}{\<jel>default}{}
\DeclareFontShape{T1}{\<jel>default}{\<1>default}{\<2>default}{
  <->ssub*<család>/<testesség>/<alak>}{}

```

ahol

<1> lehetséges értékei: **md**, **bf**.

<2> lehetséges értékei: **up**, **sl**, **it**, **sc**.

Például

```
\documentclass{article}
\usepackage[T1]{fontenc}

% Új családosztály (gótikus) bevezetése 'mygoth' kóddal.
% A definiált \textgt és \gtfamily ezt a családot tölti be. Használata:
%   \textgt{egy bekezdés...}
%   {\gtfamily több bekezdés...}
\newcommand{\gtdefault}{mygoth}
\DeclareRobustCommand{\gtfamily}{\fontfamily{\gtdefault}\selectfont}
\DeclareTextFontCommand{\textgt}{\gtfamily}
\DeclareFontFamily{T1}{\gtdefault}{}
\DeclareFontShape{T1}{\gtdefault}{\mddefault}{\updefault}{
  <->ssub*yfrak/m/n}{}
\DeclareFontShape{T1}{\gtdefault}{\mddefault}{\sldefault}{
  <->ssub*yfrak/m/n}{}
\DeclareFontShape{T1}{\gtdefault}{\mddefault}{\itdefault}{
  <->ssub*yfrak/m/n}{}
\DeclareFontShape{T1}{\gtdefault}{\mddefault}{\scdefault}{
  <->ssub*yfrak/m/n}{}
\DeclareFontShape{T1}{\gtdefault}{\bfdefault}{\updefault}{
  <->ssub*yfrak/b/n}{}
\DeclareFontShape{T1}{\gtdefault}{\bfdefault}{\sldefault}{
  <->ssub*yfrak/b/n}{}
\DeclareFontShape{T1}{\gtdefault}{\bfdefault}{\itdefault}{
  <->ssub*yfrak/b/n}{}
\DeclareFontShape{T1}{\gtdefault}{\bfdefault}{\scdefault}{

```

```

<->ssub*yfrak/b/n}{ }

\begin{document}
\noindent
% Elhagyható, mert alapbeállítás: \mdseries \upshape
{\gtfamily\mdseries\upshape Szöveg}\\
{\gtfamily\mdseries\slshape Szöveg}\\
{\gtfamily\mdseries\itshape Szöveg}\\
{\gtfamily\mdseries\scshape Szöveg}\\
{\gtfamily\bfseries\upshape Szöveg}\\
{\gtfamily\bfseries\slshape Szöveg}\\
{\gtfamily\bfseries\itshape Szöveg}\\
{\gtfamily\bfseries\scshape Szöveg}\\
\end{document}

```

22.7. Új testességosztály definiálása

Alaphelyzetben két testességosztály definiált: normál és félkövér. Lehetőség van további testességosztályok definiálására is a következő kóddal:

```

\newcommand{\<jel>default}{\<új testességkód>}
\DeclareRobustCommand{\<jel>series}{\fontseries{\<jel>default}\selectfont}
\DeclareTextFontCommand{\text<jel>}{\<jel>series}
\fontfamily{\<1>default}\selectfont
\DeclareFontShape{T1}{\<1>default}{\<jel>default}{\<2>default}{
  <->ssub*<család>/<testesség>/<alak>}{ }

```

ahol

$\langle 1 \rangle$ lehetséges értékei: **rm**, **sf**, **tt**.

$\langle 2 \rangle$ lehetséges értékei: **up**, **sl**, **it**, **sc**.

Például

```

\documentclass{article}
\usepackage[T1]{fontenc}

% Új testességosztály (vékony) bevezetése 'l' kóddal.
% A definiált \textlt és \ltseries ezt a testességet tölti be.
% Használata:
%   \textlt{egy bekezdés...}
%   {\ltseries több bekezdés...}
\newcommand{\ltdefault}{l}
\DeclareRobustCommand{\ltseries}{\fontseries{\ltdefault}\selectfont}
\DeclareTextFontCommand{\textlt}{\ltseries}

% Alapértelmezett antikva fontcsalád bővítése vékony testességgel:
\fontfamily{\rmdefault}\selectfont
\DeclareFontShape{T1}{\rmdefault}{\ltdefault}{\updefault}{
  <->ssub*jkpx/l/n}{ }
\DeclareFontShape{T1}{\rmdefault}{\ltdefault}{\sldefault}{
  <->ssub*jkpx/l/sl}{ }
\DeclareFontShape{T1}{\rmdefault}{\ltdefault}{\itdefault}{

```

```

<->ssub*jkpx/l/it}{ }
\DeclareFontShape{T1}{\rmdefault}{\ltdefault}{\scdefault}{
  <->ssub*jkpx/l/sc}{ }

% Alapértelmezett groteszk fontcsalád bővítése vékony testességgel:
\fontfamily{\sfdefault}\selectfont
\DeclareFontShape{T1}{\sfdefault}{\ltdefault}{\updefault}{
  <->ssub*AlegreyaSans-LF/t/n}{ }
\DeclareFontShape{T1}{\sfdefault}{\ltdefault}{\sldefault}{
  <->ssub*ComicNeueAngular-TLF/l/sl}{ }
\DeclareFontShape{T1}{\sfdefault}{\ltdefault}{\itdefault}{
  <->ssub*AlegreyaSans-LF/t/it}{ }
\DeclareFontShape{T1}{\sfdefault}{\ltdefault}{\scdefault}{
  <->ssub*AlegreyaSans-LF/t/sc}{ }

% Alapértelmezett írógép fontcsalád bővítése vékony testességgel:
\fontfamily{\ttdefault}\selectfont
\DeclareFontShape{T1}{\ttdefault}{\ltdefault}{\updefault}{
  <->ssub*lmttos/l/n}{ }
\DeclareFontShape{T1}{\ttdefault}{\ltdefault}{\sldefault}{
  <->ssub*lmttos/l/sl}{ }
\DeclareFontShape{T1}{\ttdefault}{\ltdefault}{\itdefault}{
  <->ssub*IBMPlexMono-TLF/l/it}{ }
\DeclareFontShape{T1}{\ttdefault}{\ltdefault}{\scdefault}{
  <->ssub*yesj/l/sc}{ }

\begin{document}
\noindent
% Elhagyható, mert alapbeállítás: \rmfamily \upshape
{\rmfamily\ltseries\upshape Szöveg}\\
{\rmfamily\ltseries\slshape Szöveg}\\
{\rmfamily\ltseries\itshape Szöveg}\\
{\rmfamily\ltseries\scshape Szöveg}\\
{\sffamily\ltseries\upshape Szöveg}\\
{\sffamily\ltseries\slshape Szöveg}\\
{\sffamily\ltseries\itshape Szöveg}\\
{\sffamily\ltseries\scshape Szöveg}\\
{\ttfamily\ltseries\upshape Szöveg}\\
{\ttfamily\ltseries\slshape Szöveg}\\
{\ttfamily\ltseries\itshape Szöveg}\\
{\ttfamily\ltseries\scshape Szöveg}
\end{document}

```

22.8. Új alakosztály definiálása

Alaphelyzetben négy alakosztály definiált: álló, dőlt, döntött és kiskapitális. Lehetőség van további alakosztályok definiálására is a következő kóddal:

```

\newcommand{\<jel>default}{\<új alakkód>}
\DeclareRobustCommand{\<jel>shape}{\fontshape{\<jel>default}\selectfont}
\DeclareTextFontCommand{\text<jel>}{\<jel>shape}

```

```
\fontfamily{\<1>default}\selectfont
\DeclareFontShape{T1}{\<1>default}{\<2>default}{\<jel>default}{
  <->ssub*{család}/{testesség}/{alak}}{}
```

ahol

<1> lehetséges értékei: **rm**, **sf**, **tt**.

<2> lehetséges értékei: **md**, **bf**.

Például

```
\documentclass{article}
\usepackage[T1]{fontenc}

% Új alakosztály bevezetése (dőlt kiskapitális) 'scit' kóddal.
% A definiált \textscit és \scitshape ezt az alakot tölti be. Használata:
%   \textscit{egy bekezdés...}
%   {\scitshape több bekezdés...}
\newcommand{\scitdefault}{scit}
\DeclareRobustCommand{\scitshape}{\fontshape{\scitdefault}\selectfont}
\DeclareTextFontCommand{\textscit}{\scitshape}

% Alapértelmezett antikva fontcsalád bővítése dőlt kiskapitális alakkal:
\fontfamily{\rmdefault}\selectfont
\DeclareFontShape{T1}{\rmdefault}{\mddefault}{\scitdefault}{
  <->ssub*LinuxLibertineT-LF/m/scit}{}
\DeclareFontShape{T1}{\rmdefault}{\bfdefault}{\scitdefault}{
  <->ssub*LinuxLibertineT-LF/b/scit}{}

% Alapértelmezett groteszk fontcsalád bővítése dőlt kiskapitális alakkal:
\fontfamily{\sfdefault}\selectfont
\DeclareFontShape{T1}{\sfdefault}{\mddefault}{\scitdefault}{
  <->ssub*AlegreyaSans-LF/l/scit}{}
\DeclareFontShape{T1}{\sfdefault}{\bfdefault}{\scitdefault}{
  <->ssub*AlegreyaSans-LF/b/scit}{}

% Alapértelmezett írógép fontcsalád bővítése dőlt kiskapitális alakkal:
\fontfamily{\ttdefault}\selectfont
\DeclareFontShape{T1}{\ttdefault}{\mddefault}{\scitdefault}{
  <->ssub*qcr/m/scit}{}
\DeclareFontShape{T1}{\ttdefault}{\bfdefault}{\scitdefault}{
  <->ssub*qcr/b/scit}{}

\begin{document}
\noindent
% Elhagyható, mert alapbeállítás: \rmfamily \mdseries
{\rmfamily\mdseries\scitshape Szöveg}\\
{\rmfamily\bfseries\scitshape Szöveg}\\
{\sffamily\mdseries\scitshape Szöveg}\\
{\sffamily\bfseries\scitshape Szöveg}\\
{\ttfamily\mdseries\scitshape Szöveg}\\
{\ttfamily\bfseries\scitshape Szöveg}
\end{document}
```

22.9. Alapértelmezett osztálykombinációk bővítése

A család, testesség és alak kombinálhatóak. Például

```
{\sffamily\bfseries\slshape Szöveg}
```

Szöveg

Azonban nem feltétlenül tartozik minden kombinációhoz megfelelő fontkészlet. Például alaphelyzetben az írógép családhoz a félkövér testesség úgy van hozzárendelve, mint normál testesség. Így a következő két sor ugyanazt eredményezi:

```
{\ttfamily Szöveg}
{\ttfamily\bfseries Szöveg}
```

Szöveg Szöveg

Ilyen esetekben módunk van ezen hiányosságok pótlására a következő kóddal:

```
\fontfamily{\<1>default}\selectfont
\DeclareFontShape{T1}{\<1>default}{\<2>default}{\<3>default}{
  <->ssub*{család}/{testesség}/{alak}}{}
```

ahol

<1> lehetséges értékei: **rm**, **sf**, **tt**.

<2> lehetséges értékei: **md**, **bf**.

<3> lehetséges értékei: **up**, **sl**, **it**, **sc**.

Például

```
\documentclass{article}
\usepackage[T1]{fontenc}
\fontfamily{\ttdefault}\selectfont
\DeclareFontShape{T1}{\ttdefault}{\bfdefault}{\updefault}{
  {<->ssub*lmtt/b/n}}{ }
\begin{document}
{\ttfamily Szöveg}
{\ttfamily\bfseries Szöveg}
\end{document}
```

Szöveg Szöveg

22.10. Fontok információi és tesztelése

Ha arra kíváncsi, hogy egy bizonyos család adott testesség, alak és méret esetén melyik fontkészletet tölti be, akkor használja a következő kódot:

```
{\fontsize{fontméret}{\the\baselineskip}
\usefont{belső kód}{család}{testesség}{alak}}
\xdef\thisfont{\fontname\font}}
\thisfont
```

Például

```
{\fontsize{16}{\the\baselineskip}
\usefont{T1}{lmr}{m}{n}}
```



```
\xdef\thisfont{\fontname\font}}
\thisfont
```

ec-lmr17 at 16.0pt

Az éppen aktuális font adatainak kiírására használja a következő kódot:

```
\makeatletter
\xdef\thisfont{%
    \f@encoding/\f@family/\f@series/\f@shape/\f@size/\fontname\font}
\makeatother
{\usefont{OT1}{cmr}{m}{n}\thisfont}
```

Arra is lehetőség van, hogy egy család adott testesség, alak és méret esetén betöltött fontjaiban megtervezett összes karaktert megnézzük egy táblázatban. Ehhez használja a következő kódot tartalmazó fájlt:

```
\documentclass{article}
\usepackage[belső kód]{fontenc}
\begin{document}
\input{fntproof}
\fontsize{fontméret}{\the\baselineskip}
\usefont{belső kód}{család}{testesség}{alak}
\initcurrentfont
\fonttable
\end{document}
```

Például

```
\documentclass{article}
\usepackage[T1]{fontenc}
\begin{document}
\input{fntproof}
\fontsize{12}{\the\baselineskip}
\usefont{T1}{lmr}{m}{n}
\initcurrentfont
\fonttable
\end{document}
```

lefordítása után, a kapott táblázatban megnézheti az `ec-lmr12` nevű fontban megtervezett összes karaktert. (Ugyanis T1 belső kódkészlet, lmr család, m testesség, n alak és 12pt méret esetén ezt a fontot tölti be.)

Minden karakterhez tartozik egy kódszám is, melyeket a táblázat első és utolsó soraiból és oszlopaiból tudhatunk meg. A kódszám megadható decimális, oktális és hexadecimális értékkel is. A táblázat csak az oktális és hexadecimális kódokat tartalmazza. Például a K karakter oktális kódja 113, míg a hexadecimális kódja 4B. Ebből a decimális kódja $1 \cdot 8^2 + 1 \cdot 8^1 + 3 \cdot 8^0 = 75$.

Egy karakter a kódszámával is meghívható

```
\symbol{decimális kód}
\symbol{'oktális kód}
\symbol{"hexadecimális kód}
```

vagy

```
\chardecimális kód
\char'oktális kód
```



```
\char"<hexadecimális kód>
```

módon. Tehát például

```
\usefont{T1}{lmr}{m}{n}
\symbol{75}
\symbol{'113}
\symbol{"4B}
```

K K K

A következő kóddal a karakterek decimális kódjait írathatjuk ki:

```
\documentclass{article}
\usepackage[<belső kód>]{fontenc}
\def\FONT{\fontsize{<fontméret>}{\the\baselineskip}%
\usefont{<belső kód>}{<család>}{<testesség>}{<alak>}}
\usepackage[a4paper,margin={1cm,1cm},landscape]{geometry}
\usepackage[T1]{fontenc}
\usepackage{multicol,amsmath,xcolor}
\setlength{\columnseprule}{.4pt}
\pagestyle{empty}
\newcounter{currchar}
\renewcommand{\ttdefault}{lmtt}
\renewcommand{\familydefault}{\ttdefault}
\newlength{\fontht}
\newlength{\fonhtd}
\newlength{\fonhtnext}
\newlength{\fonhtnextd}
\settoheight{\fontht}{\FONT\char0}
\settodepth{\fonhtd}{\FONT\char0}
\addtolength{\fonht}{\fonhtd}
\loop
\ifnum\value{currchar}<255
\stepcounter{currchar}
\settoheight{\fonhtnext}{\FONT\char\arabic{currchar}}
\settodepth{\fonhtnextd}{\FONT\char\arabic{currchar}}
\addtolength{\fonhtnext}{\fonhtnextd}
\ifdim\fonhtnext>\fonht\setlength{\fonht}{\fonhtnext}\fi
\repeat
\addtolength{\fonht}{5pt}
\setcounter{currchar}{0}
\begin{document}
\noindent{\FONT\xdef\thisfont{\fontname\font}}%
\kern1em\framebox{\thisfont}
\begin{multicols}{10}
\noindent
\loop
\ifnum\value{currchar}<256
\phantom{\rule{0pt}{\fonht}}%
\kern1em\smash{\FONT\char\arabic{currchar}}\hfill
{\footnotesize\color{blue}\arabic{currchar}}\kern1em\\
\stepcounter{currchar}
\repeat
```

```
\end{multicols}
\end{document}
```

22.11. Fontváltó csomagok

A következő táblázat első oszlopában fontváltó csomagokat tüntettünk fel. A további oszlopokból azt lehet megtudni, hogy az adott csomag milyen kódú fontcsaládokat tölt be az antikva, groteszk és írógép betűcsaládok helyére, továbbá, hogy a matematikai fontokat is átállítja-e. Érdekes elolvasni a csomagok leírásait is, mert egyesekhez opciók is tartoznak.

csomag	antikva	groteszk	írógép	mat.
lmodern	lmr	lmss	lmtt	☑
times	ptm	phv	pcr	-
txfonts	txr	txss	txtt	☑
pxfonts	pxr	pxss	pxtt	☑
bera	fve	fvs	fvm	-
lxfonts	-	llcmss	llcmtt	☑
newtxtext	ntxtlf	qhv	ntxtt	-
cyklop	cyklop	-	-	-
tgbonum	qbk	-	-	-
tgadventor	-	qag	-	-
tgchorus	qzc	-	-	-
tgcursor	-	-	qcr	-
tgheros	-	qhv	-	-
tgpagella	qpl	-	-	-
tgschola	qcs	-	-	-
tgtermes	qtm	-	-	-
anttor	antt	-	-	☑
arev	fav	fav	fvm	☑
cmbright	-	cmbr	cmtl	☑

23. fejezet

X_YL^AT_EX

A X_YL^AT_EX név az eXtended (kiterjesztett) L^AT_EX kifejezésre utal. Kiejtése: zílatekh. Ezt a programot Jonathan Kew (a TeXworks és a TeXShop szerzője) 2004-ben készítette. A TeX Live-nak 2007-től része. A program honlapja: [klikk ide!](#)

A X_YL^AT_EX a L^AT_EX egy olyan változata, melyben külső fontok is betölthetők. Sajnos nem teljesen kompatibilis a L^AT_EX-fordítókkal (`latex.exe`, `pdflatex.exe`), ugyanis a fejlesztést nem a L^AT_EX3 munkacsoport végzi. A külső fontok használata nagyon hasznos lehet abban az esetben, ha nem a T_EX-rendszer által kezelt saját fontokat akarja használni. Ugyanakkor ebben az esetben számolni kell azzal, hogy a dokumentum nem lesz hordozható, hiszen más gépen nem biztos, hogy a forrás által használt fontok telepítve vannak.

23.1. Fordítás

Használata TeXstudio-ban , parancssorból

```
xelatex dokumentum.tex
```

Együttműködik a latexmk-val is a következő parancssorral:

```
latexmk -xelatex dokumentum
```

23.2. Jellemzők

- A `xelatex.exe` fordító csak UTF-8 kódolású forráskóddal működik.
- A forrást xdv-be (extended dvi), majd `xdvipdfmx.exe`-vel az xdv-t pdf-be konvertálja. Ezután az xdv fájlt törli.
- A forrásfájlban az `inputenc` csomag nem használható, helyette a `fontspec` csomagot kell betölteni.
- Ha `fontenc` csomagot tölt be, akkor azt előbb kell, mint a `fontspec`-et. Ekkor EU1 lesz az alapértelmezés. Az EU1 is jó a magyar ékezetes betűkhöz.
- Alapból a Latin Modern belső fontkészletet tölti be EU1 belső kódkészlettel. Ha European Computer Modern fontkészletet akar használni, akkor a `fontspec` csomagot `cm-default` opcióval töltsse be.
- Matematika fontok kezelése a `mathspec` vagy `unicode-math` csomagokkal lehetséges. Az `ams` csomagokat ezek előtt kell betölteni.
- Képek eps, pdf, jpg, png formátumban is betölthetők.

- Az `f{}f` nem akadályozza meg a ligatúrát. Helyette: `f\mbox{ }f`.

23.3. Fontok betöltése

Korábban láttuk, hogy a fontokat három családba oszthatjuk: antikva, groteszk, írógép. Ezeket rendre a

```
\setmainfont ∈ fontspec
\setsansfont ∈ fontspec
\setmonofont ∈ fontspec
```

parancsokkal töltheti be. Például

```
\documentclass{article}
\usepackage{fontspec}
\setmainfont{Times New Roman}
\setsansfont{Arial}
\setmonofont{Courier New}
\begin{document}
Times New Roman \textsf{Arial} \texttt{Courier New}
\end{document}
```

Ha ideiglenesen át akar térni egy ezektől különböző betűcsaládra, akkor használja a

```
\fontspec ∈ fontspec
```

parancsot. Például

```
\documentclass{article}
\usepackage{fontspec}
\setmainfont{Times New Roman}
\setsansfont{Arial}
\setmonofont{Courier New}
\begin{document}
Times New Roman \textsf{Arial} \texttt{Courier New}
{\fontspec{Book Antiqua} Book Antiqua}
Times New Roman
\end{document}
```

A Windows-ban telepített fontok neveit megnézheti, ha parancssorba a következőt írja:

```
%windir%\fonts
```

A T_EX-rendszerben nem csak a Latin Modern és a Computer Modern fontkészlet található. Betölthetőek még az előző parancsokkal a következő fonttípusok:

```
TeX Gyre Termes
TeX Gyre Adventor
TeX Gyre Bonum
TeX Gyre Chorus
TeX Gyre Cursor
TeX Gyre Heros
TeX Gyre Pagella
TeX Gyre Schola
```

Például

```
\documentclass{article}
\usepackage{fontspec}
```

```
\setmainfont{TeX Gyre Termes}
\setsansfont{TeX Gyre Adventor}
\setmonofont{TeX Gyre Cursor}
\begin{document}
...
\end{document}
```

23.4. Az ifxetex csomag

Ha figyelmeztetni akarja a felhasználót, hogy `xelatex.exe` fordítót kell alkalmaznia, akkor használja a `\RequireXeTeX ∈ ifxetex` parancsot.

Ha olyan forrást akar, amely többféle fordítóval, közöttük `xelatex.exe`-vel is használható, akkor alkalmazza az `\ifxetex ∈ ifxetex` feltételes utasítást. Például:

```
\documentclass{article}
\usepackage{ifxetex}
\usepackage[T1]{fontenc}
\ifxetex
  \usepackage{fontspec}
\fi
\begin{document}
...
\end{document}
```

24. fejezet

További információk

24.1. Hasznos csomagok

afterpage Megadhatja, hogy egy oldal befejezése után mi történjen.

calc Számoláshoz alkalmas.

comma Számlálók ezres csoportosítása.

dirtree Könyvtárszerkezet megjelenítéséhez. Például

```
\renewcommand*{\DTstylecomment}{\color{blue}}
\dirtree{%
.1/images\DTcomment{képek helye}.
.2/sources.
}
```

bookcover Könyvborító készítéséhez.

empheq Többsoros képlet keretezésére.

fancy par Bekezdések háttérének beállítása.

fancytooltips Hivatkozások külön ablakban bukkanjanak fel.

fp Fixpontos aritmetikánál használható, maximum 18 számjegyig.

hfoldsty Régi típusú számok.

keystroke Billentyűzet rajzolására.

lwrap L^AT_EX konvertálása HTML formátumba

menukeys Programleírások esetén a menü leírására.

minitoc Al tartalomjegyzékek létrehozására.

moresize A relatív betűméretek listája bővül.

numspell Maximum 66 jegyű nemnegatív egész szám betűzése.

pdfcomment A pdf-ben felbukkanó megjegyzések írása.

pdfmarginpar A pdf-ben felbukkanó megjegyzések írása.

picinpar Képek körbefuttatására.

prettyref A `\ref` parancs tudását bővíti.

pst-3d 3D árnyékoláshoz (csak latex.exe-vel megy).

pst-3dplot 3D rajzokhoz (csak latex.exe-vel megy).

pst-fr3d 3D dobozhoz (csak latex.exe-vel megy).

pst-text Görbén vezetett szöveghez (csak latex.exe-vel megy).

refcheck A pdf-be írja a kereszthivatkozások label-jeit széljegyzetként. Azt is mutatja, hogy melyekre hivatkoztunk, melyekre nem.

relsize Aktuális betűmérethez viszonyított relatív betűméret használata.

rotating Objektumok elforgatása.

selectp A dokumentumnak csak bizonyos oldalai jelennek meg.

sepnum Számok automatikus ezres csoportosítása.

seqsplit Hosszú karakterlánc választható el bárhol, elválasztó jel nélkül. Például a π értékét íratjuk ki nagyon sok tizedesjeggyel.

shadethm Tételszerű környezetek árnyékolására.

sidecap A kép címét a kép oldalára lehet rakni.

sketch A tikz csomagot kiegészíti 3D lehetőségekkel.

splitindex Több tárgymutató is készíthető egy dokumentumban.

spot Különlegesen lehet kiemelni.

subfigure Számozott képeknél alszámozás esetén.

stringstrings Sztringek kezelése

sverb Például `\begin{demo}{Cím}$\frac{12}{5}\end{demo}`

tablists Sorfolytonos számozott listákhoz.

tcolorbox Színes dobozok készítése.

tdclock A pdf-ben az aktuális időpont írható ki, azaz nem a fordítás időpontja. Ez csak Adobe esetén jelenik meg jól.

tex4ht L^AT_EX konvertálása HTML illetve XML formátumba

textpos Szöveget az adott oldal tetszőleges pozíciójába rakhatunk.

tocloft Tartalomjegyzék stílus készítés.

todonotes Dokumentumban megjegyzéseket lehet ezzel készíteni.

tram Szöveg háttérét kipontozza.

umoline Többsoros szöveg aláhúzásához.

varioref A `\ref` parancs tudását bővíti.

venndiagram Egyszerűen rajzolhatunk Venn-diagramokat.

wvcol Többhasábos szedést lehet csinálni úgy, hogy a hasábok különböző szélesek legyenek.

xargs Többopciós parancsok definiálásának megkönnyítése

xstring Sztringek kezelése

24.2. Szöveg másolása pdf-ből

Ha pdf-ből kimásolva egy szövegrészt, majd azt egy editorba beszárva rossz karaktereket kapunk, és valamiért fontos, hogy ez ne így legyen, akkor a forrásfájlban tölts be a **cmap** csomagot a preambulum elején és az **upquote** csomagot a preambulum végén.

24.3. A hyperref csomag egy hibája

Próbálja ki a következő kódot:

```
\documentclass{report}
\usepackage{hyperref}
\author{A}
\title{A}
\begin{document}
\maketitle
\tableofcontents
\chapter{A}
\end{document}
```

Lefordítva `pdflatex.exe`-vel, a következő figyelmeztetést fogja kapni:

```
destination with the same identifier (name{page.1}) has been already used
, duplicate ignored<to be read again>
```

Megoldás, hogy a `\maketitle` parancs helyett használja a következő kódot:

```
\hypersetup{pageanchor=false}\maketitle\hypersetup{pageanchor}
```

Ha nem zavarja ez a figyelmeztetés, akkor nem kell tennie semmit.

24.4. Ha pdf-ben a betűk nem vektorgrafikusan jelennek meg

Ez az eset akkor fordulhat elő, ha nem teljes \TeX -rendszert telepített. Például, ha a MiKTeX portable verziójával dolgozik, akkor az helytakarékoság miatt, alaphelyzetben a Computer Modern fontkészletnek csak a bitmap-es verzióját tartalmazza, vagyis a címben szereplő gond lép fel. Ilyenkor csak annyit kell tenni, hogy utólag kiegészítjük a rendszerünket a szükséges fájlokkal. Indítsa el a MiKTeX package manager-t, válassza ki a `cm-super` sort, majd a `+` jelű gombbal telepítse.

24.5. HTML oldalakon képletek megjelenítése közvetlenül \LaTeX forrásból

Erre alkalmas a MathJax nevű JavaScript. A honlapja itt található: [klikk ide!](#) Egy példát is megnézhet itt: [klikk ide!](#)

24.6. `dottedtocline=fix`

A `magyar.1df` fájl `defaults=hu-min` opciója bekapcsolja a `dottedtocline=fix` opciót is, ami néha gondot okoz. Például próbálja ki a következő kódot:

```
\documentclass{article}
\usepackage[colorlinks]{hyperref}
\usepackage[T1]{fontenc}
\PassOptionsToPackage{defaults=hu-min}{magyar.1df}
\usepackage[magyar]{babel}
\begin{document}
\tableofcontents
\section{A}
\subsection{A}
\end{document}
```

Lefordítva `pdflatex.exe`-vel, a következő figyelmeztetést fogja kapni:

```
pdflatex.exe: pop empty color page stack 0]Package atveryend Info: Empty
hook `AfterLastShipout'
```

Megoldásként a `defaults=hu-min` után töltsse be a `dottedtocline=unchanged` opciót, vagy használja az `xcolor` csomagot. Ha nem zavarja ez a figyelmeztetés, akkor nem kell tennie semmit.

24.7. Ha a magyar nem alapnyelvként van beállítva

Próbálja ki a következő kódot, melyben nem a magyar az alapnyelv.

```
\documentclass{book}
\usepackage[T1]{fontenc}
\PassOptionsToPackage{defaults=hu-min}{magyar.ldf}
\usepackage[magyar,english]{babel}
\begin{document}
\chapter{Title}
Text\newpage Text
\end{document}
```

Az eredmény 2. oldalán „1. CHAPTER” jelenik meg „CHAPTER 1.” helyett. Megoldásként a `defaults=hu-min` után töltsse be a `classmod=unchanged` opciót is.

24.8. A TeX Live és a MiKTeX pdf tömörítési szintje

Ha ugyanazt a forrásfájlt TeX Live illetve MiKTeX rendszeren is lefordítja, akkor azt fogja tapasztalni, hogy bár a két pdf kinézetre teljesen egyforma, de TeX Live esetében kisebb méretű a fájl. Ennek az az oka, hogy a két rendszer alapbeállításában a pdf tömörítési szintje különböző értékre van beállítva. Ha ezt el akarja kerülni, akkor a forrásfájlba közvetlenül a dokumentumosztály betöltése után írja be a következőket:

```
\pdfcompresslevel=9
\pdfminorversion=5
\pdfobjcompresslevel=2
```

25. fejezet

Linkek

25.1. Videóleckék

- [T_EX-rendszer telepítése Windowsra](#)
- [Az első L^AT_EX-dokumentum készítése](#)
- [Betűtípusok és -méretek, térközök, törések](#)
- [Bekezdések, lábjegyzetek, színek, kereszthivatkozások](#)
- [Listák](#)
- [Képek és táblázatok](#)
- [Szakdolgozat készítése](#)

25.2. Gyakorlatok

- [1. gyakorlat](#) – bekezdések, központosítás, betűméretek, betűtípusok, igazítások, listák, térközök
- [2. gyakorlat](#) – listák, táblázatok, úsztatás, kereszthivatkozások, lábjegyzetek
- [3. gyakorlat](#) – URL, képek, úsztatás, kereszthivatkozások
- [4. gyakorlat](#) – saját úsztatott környezet, dobozok, többhasábos szedés, színek
- [5. gyakorlat](#) – matematikai képletek
- [6. gyakorlat](#) – verbatim, programkódok
- [7. gyakorlat](#) – strukturált mű `article` dokumentumosztályban, tételszerű környezetek, matematikai képletek
- [8. gyakorlat](#) – strukturált mű `report` dokumentumosztályban, margók, tartalomjegyzék, fej- és lábléc, irodalomjegyzék
- [9. gyakorlat](#) – szakdolgozat készítése `thesis-ekf` dokumentumosztályban
- [10. gyakorlat](#) – prezentáció készítése `beamer` dokumentumosztályban
- [Beadandó feladatok](#)

25.3. Sablonok

- [LaTeX Templates](#)
- [TeXample.net](#)
- [Magyar nyelvű dokumentumalap](#) **Overleaf**
- [Szakdolgozat – thesis-ekf](#) **Overleaf**
- [Dolgozat](#) **Overleaf**
- [Prezentáció](#) **Overleaf**
- [Határidőnapló](#) **Overleaf**
- [Curriculum Vitae](#) **Overleaf**
- [Levél](#) **Overleaf**
- [Angol nyelvű cikk article osztállyal](#) **Overleaf**
- [Angol nyelvű cikk amsart osztállyal](#) **Overleaf**
- [Annales Mathematicae et Informaticae folyóirat cikksablonja](#) **Overleaf**

25.4. T_EX-rendszerek

- [TeX Live](#) (svn – source – bug – bug report: tex-live@tug.org)
- [MacTeX](#)
- [MiKTeX](#)
- [proTeXt](#) MiKTeX-alapú rendszer Windowsra
- [BaKoMa TeX](#) „Amit látsz, azt kapod” típusú szerkesztő felülettel rendelkező L^AT_EX-rendszer, fizetős.

25.5. Installálás nélkül, online működő T_EX-rendszerek

- [Overleaf](#)
- [LaTeX Base](#)
- [Papeeria](#)

25.6. Mobil eszközökön működő T_EX-rendszerek

- [LaTeX Editor](#) Androidon futtatható ingyenes alkalmazás. Ennek alapját egy 2014-es T_EX-rendszer képezi, amely offline is használható. Internetes kapcsolat akkor kell hozzá, ha egy hiányzó csomagot tölt le.
- [VerbTeX](#) Androidon futtatható ingyenes alkalmazás. Ez offline nem használható. Fordításkor egy online elérhető szerverre telepített TeX Live rendszert használ.

25.7. T_EX-hez fejlesztett editorok

- [TeXstudio](#) ([Sourceforge](#), [GitHub](#))
- [Texmaker](#)
- [WinEdt](#) (shareware)
- [Kile](#)
- [TeXworks](#)
- [TeXnicCenter](#) ([Sourceforge](#))
- [LyX](#) „Rich text” szerkesztő felületet biztosít, amely félig „Amit láatsz, azt kapod” típusú rendszer. Hátránya, hogy más szerkesztő által létrehozott L^AT_EX-forrást nem tud kezelni.
- [JabRef](#) A BibT_EX használatát segítő editor.
- [Editorok összehasonlítása](#)

25.8. Leírások

- [The TeXbook](#)
- [LaTeX2e unofficial reference manual](#)
- [LaTeX Wikibook](#)
- [Dickimaw LaTeX Books](#)
- [TeXdoc Online](#)
- [TeX tips](#)
- [Egy nem túl rövid bevezető a LaTeX2e használatába avagy LaTeX2e 78 percben](#)
- [L^AT_EX kezdőlépések](#)
- [Magyar nyelvű műszaki-tudományos tipográfia](#)
- [Magyar nyelvű szöveg szedése MagyarL^AT_EX-hel](#)
- [LaTeX – platformfüggetlen általános célú dokumentum készítő rendszer](#) ([videó1](#), [videó2](#), [videó3](#), [videó4](#))

25.9. L^AT_EX oldalak

- [TeX Users Group](#)
- [The Comprehensive TeX Archive Network](#)
- [The LaTeX Project](#)
- [BME Math LaTeX](#) (A `magyar.lATEX` legújabb verziója itt jelenik meg elsőnek.)

25.10. \LaTeX fórumok

- [LaTeX Community](#)
- [TeX - LaTeX Stack Exchange](#)
- [\howto TeX](#)

25.11. \LaTeX fontok

- [The \$\text{\LaTeX}\$ Font Catalogue](#)
- [Detexify - LaTeX symbol classifier](#)
- [The Comprehensive LaTeX Symbol List](#)

25.12. Segédprogramok

- [TikzEdt](#) (Tikz csomag használatát segítő WYSIWYG/text editor)
- [Asymptote: The Vector Graphics Language](#) (TeX Live tartalmazza)
- [Ghostscript](#), [GSview](#)
- [Sumatra PDF](#)
- [MathJax](#) (HTML oldalakon képletek jeleníthetők meg \LaTeX -parancsokkal. [Itt](#) egy példa.)
- [LaTeX Tables Generator](#) (\LaTeX táblázat online)
- [Equation Editor](#) (\LaTeX egyenletszerkesztő online)

Irodalomjegyzék

- [1] LaTeX2e unofficial reference manual.
URL: <http://tug.org/texinfohtml/latex2e.html>
- [2] Wikibooks.org: LaTeX.
URL: <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2d/LaTeX.pdf>
- [3] BUJDOSÓ GYÖNGYI, FAZEKAS ATTILA: *T_EX kezdőlépések*, Budapest, 1997, Tertia Kiadó.
- [4] DONALD ERVIN KNUTH: *The T_EXbook*, Reading/Ma. etc., 1984, Addison-Wesley.
URL: <http://tug.ctan.org/tex-archive/systems/knuth/dist/tex/texbook.tex>
- [5] L^AT_EX3 PROJECT TEAM: L^AT_EX News, Issue 28, April 2018.
URL: <https://www.latex-project.org/news/latex2e-news/ltnews28.pdf>
- [6] TOBIAS OETIKER, HUBERT PARTL, IRENE HYNÁ, ELISABETH SCHLEGL: *Egy nem túl rövid bevezető a L^AT_EX_{2_ε} használatába*.
URL: <http://www.ntg.nl/doc/nemeth/lrovid.pdf>
- [7] SZABÓ PÉTER: *Magyar nyelvű szöveg szerzése MagyarL^AT_EX-hel*.
URL: <http://www.math.bme.hu/latex/magyarldf-doc.pdf>
- [8] TIBOR TÓMÁCS: *Thesis class for the Eszterházy Károly University*.
URL: <http://mirrors.ctan.org/macros/latex/contrib/thesis-ekf/thesis-ekf.pdf>
- [9] WETTL FERENC, MAYER GYULA, SZABÓ PÉTER: *L^AT_EX kézikönyv*, Budapest, 2004, Panem Könyvkiadó.
URL (első két fejezet): http://math.bme.hu/latex/lakk_free.pdf